

ΜΕΣΣΑΡΗ ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ

Οι πλατωνικοί μύθοι και οι αλληγορίες στο Θέατρο . Το θέατρο ως όχημα των πλατωνικών ηθικών και διανοητικών αξιών.

Αθήνα 2020

**Τίτλος : Οι πλατωνικοί μύθοι και οι αλληγορίες
στο Θέατρο. . Το θέατρο ως όχημα των πλατωνικών
ηθικών και διανοητικών αξιών.**

Συγγραφέας : Μεσσάρη Αναστασία

ISBN : 978-618-00-2381-7

Στα παιδιά μου, Φοίβο & Μάριο

Εισαγωγή

Μύθοι και αλληγορίες .

Η πλατωνική μέθοδος είναι αποδεικτική και το εργαλείο της είναι η διαλεκτική "τέχνη". Εντούτοις, η λογική ανάλυση στον Πλάτωνα συχνά στηρίζεται σε εικόνες , μύθους ή σε αλληγορίες, αναλογίες, παραδείγματα, μεταφορές, μυθολογικές διηγήσεις, εικότες λόγοι (και εικότες μύθοι).

Ο μύθος είναι μια ευρέως αποδεκτή πίστη ,η οποία δίνει νόημα σε γεγονότα κοινωνικά , είτε είναι επαληθεύσιμη είτε όχι . Οι τρεις αλήθειες του μύθου συνοψίζονται ως ακολούθως :

Ερμηνεύει τις δυνάμεις του μακρόκοσμου και τις σχέσεις των προσώπων με αυτές, αποδίδει συμβολικούς τρόπους διδασκαλίας, καταγράφει πρώιμα ιστορικά γεγονότα με συγκεκριμένες χωροχρονικές αναφορές (Οδύσσεια , Ιλιάδα).

Οι γενικές λειτουργίες των μύθων στη ζωή των ανθρώπων είναι ότι γίνονται εύκολα αντιληπτοί και έτσι διευκολύνουν την αποδοχή και την επαφή με τα γεγονότα της ζωής , δίνουν ρόλους στη ζωή παρέχοντας μια αίσθηση του εαυτού που δεν μπορεί να προσφέρει η επιστημονική και τεχνολογική σκέψη , και επειδή είναι κοινοί σε επίπεδο ατόμων και λαών σφυρηλατούν δεσμούς μεταξύ των ανθρώπων και δημιουργούν κοινωνίες εν δεσμω φιλίας.

Οι πλατωνικοί μύθοι αποτελούν ιστορίες που υπερβαίνουν την ανθρώπινη εμπειρία, τοποθετούνται στο παρελθόν ή στο μέλλον, αναφέρονται στο συναίσθημα, αποτελούν μέσο πειθούς (π.χ στην παιδική ηλικία), εμπεριέχουν συγκεκριμένες ηθικές αξίες, αποτελούν επέκταση της φιλοσοφικής συζήτησης με όρους συμβολικούς (μύθος σπηλαίου), ενώ αποτελούν φιλοσοφική έκφραση του Πλάτωνα .

Ο μύθος, επίσης, στηρίζει και συμπληρώνει το διαλεκτικό επιχείρημα για λόγους ηθικοπαιδαγωγικούς , προβάλλοντας την πολιτική στοχοθεσία(ο πολιτικός και διαλεκτικός χαρακτήρας της πλατωνικής φιλοσοφίας οδηγεί στην ηθική θεμελίωση του αξιακού & στη μέριμνα

για το τί είναι γνώση και οι διαβαθμοί της) - και δευτερευόντως ,για λόγους γνωσιοθεωρητικούς.

Ο μύθος δεν στηρίζεται στην ύπαρξη και την εγκυρότητα λογικών επιχειρημάτων, αλλά στο κύρος της προφορικής παράδοσης, από την οποία προέρχεται η ιστορία. Σε πολλές περιπτώσεις μάλιστα, η αντιδιαστολή μεταξύ μύθου και φιλοσοφικού λόγου παρουσιάζεται από τον Πλάτωνα ως μία αντίθεση μεταξύ έλλογου και άλογου.

Ο φιλόμυθος , κατά τον Αριστοτέλη, είναι φιλόσοφος ,γιατί ο μύθος αποτελείται από παράξενα και θαυμαστά πράγματα και αυτός που αισθάνεται έκπληξη και απορία ,έχει την αίσθηση ότι δεν γνωρίζει και έτσι ποθεί την γνώση .

Πότε ο Πλάτων χρησιμοποιεί το μύθο; Κατ αρχάς για ανάπαυλα και ψυχαγωγία του αναγνώστη μετά τον επίπονο διάλογο . Όταν, επίσης , ο φιλοσοφικός λόγος δεν μπορεί να μιλήσει και να εξηγήσει(π.χ αθανασία της ψυχής , δημιουργία του κόσμου ,ηθικές έννοιες , θεός, ευδαιμονία), για τα τα κατά λόγον δέοντα , ανεπίδεκτα επιστημονικής γνώσης(τα Postulata der reinen vernunft του Κάντ)

Ο λόγος και η Διαλεκτική έχουν όρια: ο ανθρώπινος Λόγος (Vernunft) έχει ενδιαφέροντα που υπερβαίνουν τα όρια της διάνοιας. Και αυτά τα ενδιαφέροντα είναι δύο ειδών: α. το θεωρητικό ιδεώδες μιας απόλυτα συστηματικής, ενιαίας και ολοκληρωτικής γνώσης και β. τα πρακτικά αιτήματα που αφορούν την αθανασία της ψυχής, την ελευθερία και την ύπαρξη του θεού(Καντ).

Η διαλεκτική στον Σωκράτη είναι μαιευτική , στον Πλάτωνα μέθοδος και επιστήμη , στον Αριστοτέλη ισοδύναμη της λογικής , στους σοφιστές η διαλεκτική είναι μέθοδος της ρητορικής , της τέχνης της πειθούς , στη μεγαρική σχολή την εξίσωσαν με την εριστική . Στον Χέγκελ απεικονίζεται με το τριαδικό σχήμα : θέση , αντίθεση , σύνθεση .

Η επιλογή του Πλάτωνα να αφηγηθεί μύθους στα φιλοσοφικά του κείμενα εντάσσεται στη συνειδητή πρακτική της ανταγωνιστικής γραφής που εφαρμόζει. Μόνο η φιλοσοφική χρήση των μύθων είναι θεμιτή και γι' αυτό είναι η πλατωνική μυθολογία που μπορεί και οφείλει να αντικαταστήσει την αναξιόπιστη μυθολογία των ποιητών. Οι μύθοι ενσωματώνουν βασικές πλατωνικές θέσεις όπως τη θεωρία της ανάμνησης , τη θεωρία των Ιδεών , την αθανασία της ψυχής . Οι

μύθοι αυτοί λειτουργούν ηθικοπλαστικά, αφού υποδεικνύουν τον ορθό τρόπο ζωής και θεωρούνται ηθικά σωτήριοι, αν καταφέρουν να είναι επαρκώς πειστικοί. Όπως λέει ο Πλάτων για τον μύθο του Ηρόδου, «θα μπορούσε να μας σώσει κι εμάς [η ιστορία] αν την πιστέψουμε» (*Πολιτεία*, 621c).

Για ποιο λόγο όμως ο Πλάτων επέλεξε να παρεμβάλει στον φιλοσοφικό λόγο αυτές τις φανταστικές ιστορίες; Πρώτον, ο μύθος αποτελεί ένα ικανό μέσο πειθούς. Στην *Πολιτεία*, για παράδειγμα, ο μύθος χρησιμοποιείται στην εκπαίδευση των παιδιών, τα οποία δεν έχουν αναπτύξει ακόμα την κριτική τους ικανότητα για να κατανοήσουν ένα λογικό επιχείρημα. Μέσω μιας ιστορίας όμως η οποία, μολονότι φανταστική στο σύνολό της, εμπεριέχει στοιχεία αλήθειας, τα παιδιά μπορούν να αποδεχτούν και να υιοθετήσουν, άκριτα και παθητικά σε αυτό το στάδιο, συγκεκριμένες ηθικές αξίες. Ο μύθος όμως επιτελεί και έναν άλλο ρόλο. Σύμφωνα με τον Πλάτωνα οι κάθε είδους περιορισμοί που επιβάλλει στον άνθρωπο η ίδια του η φύση δεν του επιτρέπουν να κατακτήσει πλήρως τη γνώση και την αλήθεια για τον κόσμο γύρω του και τον ίδιο του τον εαυτό. Σε αυτή την περίπτωση ο μύθος αποτελεί το μέσο για να προσεγγίσει κανείς αλήθειες που υπερβαίνουν τα όρια της ανθρώπινης νόησης.

Χαρακτηριστικός είναι, για παράδειγμα, ο μύθος του σπηλαίου στην *Πολιτεία*. Ο συγκεκριμένος μύθος μαζί με τον μύθο του ήλιου και της γραμμής που προηγούνται, αποτελούν μέρος της προσπάθειας του Σωκράτη να εξηγήσει στους συνομιλητές του τη φύση της Ιδέας του Αγαθού και την αξία της εκπαίδευσης που σταδιακά οδηγεί από την άγνοια στην γνώση. Η περιγραφή της Ιδέας του Αγαθού και η διάκριση μεταξύ άγνοιας και γνώσης, που αντανακλούν την αντίθεση μεταξύ αισθητού και νοητού κόσμου, υπερβαίνουν την ανθρώπινη εμπειρία και γι αυτό θα ήταν δύσκολο να γίνουν αντιληπτά, μέσω ενός φιλοσοφικού επιχειρήματος τόσο από τον αναγνώστη όσο και από τους συνομιλητές του Σωκράτη στον διάλογο. Στην αλληγορία του Σπηλαίου ο δεσμώτης που έχει ελευθερωθεί από τα δεσμά του και φτάνει στη θέαση της αληθινής πραγματικότητας θαμπώνεται από τον μεγάλο ήλιο του Αγαθού. Και όταν ξανακατεβαίνει κοντά στους συντρόφους του, αυτό που τον ενοχλεί και τον κάνει τόσο αδέξιο στο να εκφραστεί και να συμπεριφερθεί είναι το σκοτάδι που ξαναβρίσκει. Και στις δυο

περιπτώσεις η γλώσσα της γνώσης είναι κι αυτή επίσης εν μέρει ανήμπορη να πει αυτό που είναι. Κι είναι διπλά ανήμπορη, όταν είναι υπερβολικά δεσμευμένη από το αισθητό δεν καταφέρνει να διατυπώσει στην εντέλεια την πιο υψηλή πραγματικότητα. Όταν πάλι είναι υπερβολικά αποδεσμευμένη από το αισθητό, κοπιάζει πολύ να μεταδώσει εκείνο που συνέλαβε στον «υπερουράνιο τόπο». Η εικόνα κι ο μύθος αντισταθμίζουν αυτή την ανεπάρκεια. Η μυθική αφήγηση εμπλουτίζει τη διαλεκτική, αυξάνει την αυστηρότητά της και την εκφραστικότητά της. Δεν εναντιώνεται στη λογική, παρά προσθέτει μια μεταφορική λογική στη λογική της απόδειξης.

Οι μύθοι στο πλατωνικό έργο διακρίνονται σε γνήσιους , οι οποίοι εκφράζουν μια ιδιότυπη αλήθεια(αποτελούν προεκτάσεις , βρίσκονται επέκεινα του λόγου) και σε πλαστούς (επινοήσεις του Πλάτωνα ή δάνεια από παλιότερους μύθους) και εκφράζουν κάποιο φιλοσοφικό μήνυμα πιο παραστατικά από τον πεζό συνειρμικό λόγο .Ωστόσο ,η μυθολογούσα συνείδηση καθορίζει την πειστική δύναμη των μύθων, των οποίων το κύρος πηγάζει από την προφορική παράδοση, από την οποία προέρχεται η ιστορία.

Χαρακτηριστικά του πλατωνικού μύθου θεωρούνται ότι είναι ανοιχτός σε ερμηνεία, δεν είναι ούτε αληθής ούτε ψευδής , είναι χωρίς σαφείς τιμές αλήθειας και άρα πιθανός , ενώ φέρει λογοτεχνικά χαρακτηριστικά , όχι όμως λογοτεχνικότητα , γιατί θέλει να εκφράσει μιαν αλήθεια . Επίσης, ο πλατωνικός μύθος συνδέεται με τη χρήση διαφόρων συμβόλων. Ο συμβολισμός ως λογική λειτουργία που ενεργοποιεί τη νόηση του δέκτη, είναι βασικό στοιχείο της διαφοράς με τον παραδοσιακό μύθο, όπου θεωρείται πως λειτουργούν πραγματικές και αληθινές υπάρξεις με σχετική αυτονομία ως προς τη δράση τους, στα πλαίσια μιας απλής κατά βάση πλοκής. Ο συμβολισμός αυτός παράλληλα επιβάλλεται, υπό το πρίσμα των αναγκών που αναδύονται μέσα στους διαλόγους του Πλάτωνα.

Από την άλλη, οι διαφορές λόγου και μύθου εντοπίζονται στο ότι ο διαλεκτικός λόγος ελέγχει & ελέγχεται για τη λογική στήριξή του (προσοχή : ο Πλάτων ονομάζει το λόγο απόδειξη που συνίσταται από ερωτήσεις και απαντήσεις) και τον θεωρεί εναλλακτική μορφή επιχειρηματολογίας της διαλεκτικής – μια δυναμική διαδικασία. Επίσης, ο μύθος δεν έχει λογική στήριξη και τεκμηρίωση καθώς στο μύθο ένα ή περισσότερα μέρη μπορεί να αληθεύουν ή το αντίθετο , στο λόγο όμως

η αλήθεια ή το ψεύδος κρίνεται εν συνόλω , ενώ ο μύθος βρίσκεται μεταξύ αλήθειας και ψεύδους .

Ο λόγος , επιπροσθέτως , δεν εκφράζει μόνο γνώμη ,αλλά συντελεί στην γνώση , έχει όρια στην πειστική του δύναμη (π.χ λόγω ιδεοληψιών), ενώ ο μύθος κινείται στον άξονα της συγχρονίας και της διαχρονίας. Ο μύθος δεν επιβάλλει μιαν αλήθεια -έχει αξία μόνο αν τον πιστεύσουμε.

Επειδή ακόμη η ηθική και η κοσμολογία στον Πλάτωνα έχει μεταφυσική προοπτική , ο ανθρώπινος λόγος αυτοπεριορίζεται και αντικαθίσταται από τον μύθο. Ο μύθος δεν είναι επικουρικός του λόγου ,αλλά ελεγκτικός της θεωρητικής και πρακτικής ανθρώπινης δράσης και συμπληρωματικός της διαλεκτικής . Ο μύθος μπορεί να διαχειριστεί ψυχολογικές καταστάσεις (αγωνία , φόβος θανάτου :ο φόβος του θανάτου υπονομεύει την ευδαιμονία) και απευθύνεται στο συναίσθημα. Ο πλατωνικός μύθος δεν ταυτίζεται με τον μύθο ως μυθολογική ιστορία, γιατί τη θέση της εικονοπλασίας (μύθος) παίρνουν οι έννοιες, τα επιχειρήματα, οι συλλογισμοί και οι λογικές αποδείξεις(λόγος).

Ο μύθος οργανώνεται ως αφήγηση που επιχειρεί να ερμηνεύσει μια υφιστάμενη κατάσταση πραγμάτων με αναγωγή της στο παρελθόν, ενώ ο φιλοσοφικός λόγος αναπτύσσεται σε περιβάλλον ανταγωνιστικού διαλόγου, γι' αυτό και παίρνει τη μορφή επιχειρηματολογίας, προσπάθειας δηλαδή στήριξης μιας θέσης.

Παρά τα διακριτικά τυπολογικά χαρακτηριστικά τους, δεν θα πρέπει να ξεχνάμε πως μύθος και λόγος επιτελούν την ίδια λειτουργία: συνθέτουν ερμηνείες του κόσμου, κοσμοεικόνες, και για τον σκοπό αυτό χρησιμοποιούν σε μεγάλο βαθμό τα ίδια εργαλεία, με βασικότερα τα δίπτυχα : θεϊκός-ανθρώπινος κόσμος, ουσία-φαινόμενο, δέον-είναι.

Ο μύθος παρουσιάζει προλογική και μεταλογική διάσταση: στους Προσωκρατικούς η χρήση του μύθου είναι προλογική , ενώ στους Σοφιστές , ο μύθος , ο λόγος (διάλεξη) και η επεξεργασία ποιητικών κειμένων αποτελούν εργαλεία πειστικής δύναμης(απλοί τρόποι του λέγειν).Οι Σοφιστές επομένως χρησιμοποιούν τον μύθο είτε για να εκλαϊκεύσουν τις απόψεις τους είτε ως θέμα, για να επιδείξουν τις ρητορικές τους ικανότητες σ' ένα ευρύτερο κοινό.

Στα έργα του Πλάτωνα, ο μύθος ακολουθεί τον διαλεκτικό λόγο με σκοπό την αισθητοποίηση και ανακεφαλαίωση του λόγου δια συμβόλων και παραβολών(συγκεφαλαιώσεις της πλατωνικής σκέψης) ή ως προβαθμίδες του λόγου ενέχοντας προαισθήσεις και ενατενίσεις ,για να κατοχυρωθεί ο λόγος διαλεκτικώς(εξορμήσεις της σκέψης στο έργο του *Νόμοι*) .

Οι Σοφιστές χρησιμοποιούν την οριζόντια εναλλαξιμότητα μύθου και λόγου ανάλογα με τις ανάγκες της πειθούς , ενώ ο Πλάτωνας υιοθετεί μια κάθετη ιεράρχηση της γνώσης, που συνεπάγεται τον υποβιβασμό του μύθου και της δόξης έναντι της διαλεκτικής. Στους ποιητές, επίσης, η χρήση του μύθου γίνεται με δογματικό τρόπο για εξιστόρηση γενεαλογιών των θεών “άνευ τε εικότων και ευλόγων αποδείξεων”. Στις τραγωδίες ο μύθος ως έκφραση της παλιότερης συλλογικής συνείδησης, θα μεθερμηνευτεί από την τραγωδία και θα χρησιμοποιηθεί για να εκφράσει τους προβληματισμούς και τις αξίες μιας νέας μορφής συλλογικότητας, της αθηναϊκής δημοκρατίας.

Ο πλατωνικός μύθος λειτουργεί με σκοπό να μεγαλώνει τον έρωτα προς την Ιδέα (θεωρία των ιδεών), ως μέρος των επιχειρημάτων (μύθος του Ηρόδ), τέρπει τον ακροατή και αναγνώστη(παιχνίδι του νου που θα οδηγήσει στην ανάπαυλα του), αποσαφηνίζει , διορθώνει ,συμπληρώνει τη λογική επιχειρηματολογία.

Ο μύθος στον Πλάτωνα έχει πολύπλοκη λειτουργία και αντικατοπτρίζει το πολυσχιδές της πλατωνικής σκέψης: συμβάλλει στην ενότητα του κόσμου, προδιαθέτει τον αναγνώστη-ακροατή για αυτό που θα επακολουθήσει, διεισδύει εκεί που δεν μπορεί ο λόγος, προσφέρει υπηρεσίες στην φιλοσοφική έρευνα του Πλάτωνα, καθιστά τα κείμενα ελκυστικότερα. Οι περιορισμοί της διαλεκτικής δύναμης του λόγου είναι αυτοί που ελευθερώνουν το μύθο και καθιστούν το μύθο και τον λόγο σε διαλεκτική σχέση. Η σχέση Ιδέας και μύθου είναι ψυχική και άλογη, ενώ Ιδέας και διαλεκτικής, έλλογη. Όταν ο λόγος φτάσει στο Ανυπόθετο , αναλαμβάνει ο μύθος . Στον *Τίμαιο* του Πλάτωνα ο μύθος παίρνει την μορφή : εικώς λόγος και εικώς μύθος , ο οποίος αναφέρεται στον φυσικό κόσμο και τη δημιουργία του , διεκδικεί όμως μερίδιο της αλήθειας, επιδέχεται επίθετα λογικής αξιολόγησης :πρέπον , ορθόν, επιεικές ,μέτριοι και φανερώνει την δυνατότητα επιλογής από ένα σύνολο αποδεκτών λύσεων.

Ο εικώς λόγος νομιμοποιεί γνωσιολογικά τον φυσικό κόσμο χρησιμοποιώντας επιχειρήματα και συλλογισμούς με όσο το δυνατόν μεγαλύτερη ακρίβεια και συνέπεια, ενώ παρουσιάζεται συγχρόνως ως μέθοδος και ερευνητικό πρόγραμμα. Ο εικώς λόγος παραπέμπει στα όντα και το αναγκαίον είναι και παρουσιάζεται ως νέο γνωσιολογικό γένος , ενδιάμεσα του λόγου και του ειδέναι , της ακλόνητης αντικειμενικής αλήθειας και της αβέβαιης , υποκειμενικής δόξας. Είναι αυτός που πλαισιώνει την Ιδέα μέσα στον χρόνο και τον τόπο. Έτσι , αποδεικνύεται η συμμετρία μεταξύ γνωστικής εγκυρότητας σημαίνοντος και οντολογικής ποιότητας σημαινομένου και ότι η καθαρή αλήθεια είναι προνόμιο του θεού -ο άνθρωπος μόνο έρωτα για αυτήν μπορεί να έχει . Ο πλατωνικός μύθος συνδέεται , επίσης, με την ειρωνεία , γιατί σκεπάζει και φανερώνει κάτι συγχρόνως : εικονίζει την Ιδέα και συνάμα την απομακρύνει , αποφεύγοντας τον άκαμπτο δογματισμό. Οι μύθοι, λοιπόν, συμπυκνώνουν τον πυρήνα της σκέψης του Πλάτωνα.

Οι μύθοι στον Πλάτωνα αποτελούν εικόνες και παραβολές με μεγάλη δύναμη εποπτικότητας . Επί μέρους οι μύθοι αυτοί ακολουθούν τον λόγο, εφόσον συμβαδίζουν προς αυτούς οι έννοιες , οι διδασκαλίες και οι συναρτήσεις των σκέψεων , τις οποίες ο Πλάτων ήδη έχει εκθέσει πρότερον λογικώς-διαλεκτικώς και έχει θεμελιώσει , ακολούθως δε ανακεφαλαιώνει και αισθητοποιεί δια συμβόλων και παραβολών. Ωστόσο αν η οριστική εκλογίκευση των πραγμάτων αποτελεί ίσως ανέφικτο στόχο , δεν υπάρχει λόγος να μην πλησιάσουμε αυτόν τον στόχο κατά το δυνατό, μέσω του μύθου. Επί μέρους οι μύθοι αποτελούν προβαθμίδες προς τον Λόγο εφόσον φέρουν προς διατύπωση προαισθήσεις και ενατενίσεις,- που είναι απροσπέλαστες στον λόγο και επομένως διαφεύγουν κάθε φιλοσοφικής προσπάθειας προς επιστημονική θεμελίωση και ακριβή νοηματική διατύπωση- οι οποίες απομακρύνονται από τις επιστημονικές – διαλεκτικές αναζητήσεις - ίσως μάλιστα δεν είχαν καθοριστεί ούτε εννοιολογικώς με τρόπο ακριβή ,τα ις οποίες όμως ο Πλάτων αργότερα , με κάποια μετάβαση από τον μύθο στο λόγο, επέτυχε να διατυπώσει εννοιολογικά με τρόπο ακριβή και να κατοχυρώσει διαλεκτικώς.

Ο μύθος στον Πλάτωνα είναι εσωτερικός , όπως και ο λόγος , που σημαίνει ότι γεννιέται από την έλξη της ψυχής προς το αιώνιο αγαθό

Όμως παρόλο που ο μύθος είναι ομόζυγος προς τον λόγο ,γιατί είναι εικώς ,ήτοι ταιριασμένος με τον λόγο , είναι και αντίζυγος με τον λόγο ,γιατί ο μύθος είναι εξιστόρηση αντίθετη με την έννοια. Με την έννοια δουλεύει ο λόγος. Λόγος και μύθος δεν είναι απλοί τρόποι του λέγειν , όπως στους σοφιστές- ο πλατωνικός μύθος δεν έχει διδακτική πρόθεση , όπως ο μύθος του σοφιστή- αλλά βρίσκονται σε ανταγωνισμό μεταξύ τους. Ο καθένας έχει αυθυπαρξία, γιατί άλλη πηγή της ψυχής γεννάει το μύθο και άλλη το λόγο. Η ακολουθία του λόγου προχωρεί από το ένα αίτιο στο άλλο , από τη μια υπόθεση στην άλλη , ώσπου φθάνει στο ανυπόθετο , εκεί που δεν μπορεί η λογική ερμηνεία να το φανερώσει ,γιατί στην ουσία του είναι άφατο. Πώς λοιπόν ο διάλογος θα αποπερατώσει το έργο του; Αυτό θα γίνει με δυο τρόπους, ή με το μύθο ο Σωκράτης θα ζητήσει να ξαναρχίσουν τη συζήτηση ή θα την αναβάλλουν για άλλη φορά.

Ο Πλάτωνας που είναι φιλόσοφος και ποιητής , ζωντανεύει την ύλη του μύθου κατά το αιώνιο παράδειγμα της ζωής, την ιδέα. Θεωρία και ποίηση είναι δυο ξεχωριστά έργα της ψυχής , που το πρώτο απαιτεί κάματο και το δεύτερο τέχνη, όμως είναι σύμμειχτα στην φιλοσοφική σκέψη. Ότι ο λόγος δεν μπορεί να το συλλάβει στην ολότητά του ,το κάνει ο μύθος.

Εν κατακλείδι, ο πλατωνικός φιλοσοφικός μύθος είναι μια ανάπαυλα στη «μακρά πραγματεία» της διαλεκτικής. Είναι ένα σταμάτημα στον επίμοχθο αγώνα του λόγου. Αυτό που δεν μπορεί να πραγματώσει ο λόγος , την άφιξη στο τέρμα, το κάνει ο μύθος που παισιώνει την ιδέα μέσα σε όρια χρόνου και τόπου, που εξατομικεύουν τα όντα .

Ο μύθος λοιπόν είναι ένα εύρημα του Πλάτωνα , για να «γεμίσει» τα κενά της γνωσιοθεωρίας και της οντολογίας του . Εκεί που ούτως ή άλλως ο λόγος –προφορικός ή γραπτός- είναι αδύναμος σε επίπεδο σημαίνοντος και σημαινομένου να μιλήσει για πράγματα, που ο Νους δεν μπορεί να συλλάβει ή να ερμηνεύσει ,έρχεται ο μύθος να συμπληρώσει με τα κομμάτια του την αινιγματική μορφή του κόσμου. Πέρα βεβαίως από τις γνωστικές παροχές του ,που δεν είναι βέβαια και τόσο αξιόπιστες, προσφέρει και ευχάριστους και πιο ανάλαφρους σταθμούς στην επίπονη πορεία της διαλεκτικής έρευνας . Οι μύθοι εξάλλου δεν είναι απλώς δημιουργήματα της φαντασίας αλλά φορείς

φιλοσοφικών ιδεών , εφόσον γεννιούνται από το σύμπαν της λογικής σκέψης.

Παραδείγματα πλατωνικών μύθων :

► ο μύθος του Πρωταγόρα(Πρωταγόρας 320 d-322d) :Ο Πρωταγόρας για να αντικρούσει το πρώτο επιχείρημα του Σωκράτη θα μεταχειριστεί δύο μορφές διδασκαλίας: έναν μύθο καταρχήν και λογική επιχειρηματολογία στη συνέχεια. Η χρήση του μύθου, παρότι αυτός δεν έχει αποδεικτική ισχύ, δικαιολογείται από τον ίδιο τον σοφιστή: είναι προτιμότερο να χρησιμοποιήσει τον μύθο ως πρεσβύτερος νεωτέροις και επειδή ο μύθος είναι χαριέστερος (320c). Ο μύθος επομένως λειτουργεί ως ευχάριστη εκλαϊκευση της σοφιστικής διδασκαλίας, την υποστηρίζει διασαφηνίζοντάς την. Ο συγκεκριμένος μύθος, που παρατίθεται από τον Πλάτωνα και αποτελεί μια εξιστόρηση της πιθανής εξέλιξης του ανθρώπινου πολιτισμού, ίσως είναι δημιουργία του ίδιου του Πρωταγόρα που περιλαμβανόταν στο έργο του *Περὶ τῆς ἐν ἀρχῇ καταστάσεως*.

► ο επί Κρόνου βίος(Πολιτικός 271d-272b & Νόμοι 713c-e)

► ο αγώνας για την επιβίωση (Πολιτικός 274 b-d)

► Ο μύθος του Αριστοφάνη και της Διοτίμας για τον έρωτα (Συμπόσιον 189 d-193b & 203b-204 c)

► ο μύθος της Ατλαντίδας (Κριτίας 113 c-120d & Τίμαιος 24d-25d):το γενναίον ψεύδος

► το δαχτυλίδι του Γύγη (Πολιτεία 359 b-360c & Ηρόδοτος (I.7-13):ένα διανοητικό πείραμα

► τα τρία ανθρώπινα γένη (Πολιτεία 414 d-415c)

► ο άθλιος τύραννος Αρδιαίος (Πολιτεία 615c-616a)

► το τελευταίο άσμα των κύκνων (Φαίδων 84 d-85b)

► Βορέας και Ωρείθυια(Φαίδρος 229b-230a)

► ο μύθος των τζιτζικιών (Φαίδρος 259b-d)

► ο μύθος του Θευθ (Φαίδρος 274 c-275b)

Εσχατολογικοί μύθοι

► Η κρίση των ψυχών και οι δικαστές (Πολιτεία 523a-524a)

- Ο μύθος του Ηρός (Πολιτεία 614b-621d)
- Ποταμοί και λίμνες του Κάτω Κόσμου (Φαίδων 112e-114c)
- το ταξίδι του θανάτου (Απολογία 40e-41c)
- Η μετενσάρκωση της αθάνατης ψυχής (Μένων 81 a-d)

Εικόνες :

- *η μέδουσα που μουδιάζει το μυαλό (Μένων 80 a-d)
- *Η μαιευτική μέθοδος (Μένων 148e-151d)
- *το φτερωτό άρμα της ψυχής (Φαίδρος 246 a-249b)
- *η πόλη-καράβι κι ο καπετάνιος της (Πολιτεία 488b-489)
- *η εικόνα του σπηλαίου (Πολιτεία 514a -520a)

κ.ά

ΤΟ ΔΑΧΤΥΛΙΔΙ ΤΟΥ ΓΥΓΗ (Πλάτωνος Πολιτεία 357α-362c)

Να είναι κανείς δίκαιος ή να μην είναι είναι ;

Εισαγωγικά :

Η ανάγλυφη παρουσίαση του δίκαιου και άδικου άνδρα δίνει το περίγραμμα του βασικού προβλήματος κάθε πολιτικής φιλοσοφίας που ξεκινάει από την παραδοχή ότι ο άνθρωπος κατά την επιδίωξη του ατομικού συμφέροντος του είναι έτοιμος να διαπράξει κάθε κακό και επομένως έργο της πρακτικής πολιτικής είναι να επινοήσει και να επιβάλει ισχυρούς θεσμούς που να καθιστούν ασύμφορη την αδικία. Ο Γλαύκωνας που ενδιαφέρεται για την ηθική-φιλοσοφική διάσταση της παραβολής του Γύγη , θέλει να ακούσει από τον Σωκράτη ένα ηθικό επιχείρημα τόσο πειστικό που θα έκανε τον Γύγη να πετάξει μόνος του το δαχτυλίδι από πάνω του. Κάθε λύση που εστιάζεται στην εξωτερική θέσπιση θεσμών τον αφήνει αδιάφορο. Ο Γλαύκωνας επιθυμεί να ακούσει ένα επιχείρημα που να πείθει ότι η στρατηγική της δικαιοσύνης είναι πιο συμφέρουσα από τα κέρδη που μπορεί να αποφέρει η αδικία. Ο Imm.Kant θα έλεγε ότι το να είναι κανείς δίκαιος σύμφωνα με το καθήκον –αφορά την υποχρέωση να είναι κανείς ηθικός ,επειδή του επιβάλλεται έξωθεν , από τους νόμους και τους θεσμούς-διαφέρει όμως από το να είναι κανείς δίκαιος από καθήκον (εσωτερική επιβολή).

Ένας βοσκός του βασιλιά της Λυδίας ονόματι Γύγης βρίσκει τυχαία ένα μαγικό δαχτυλίδι μετά από δύο καταστρεπτικά φυσικά φαινόμενα. Την ώρα που έβοσκε τα πρόβατα του άρχοντά του, έπιασε φοβερή καταιγίδα και έγινε τόσο δυνατός σεισμός, ώστε άνοιξε η γη κάτω απ' τα πόδια του.

Κατέβηκε στο χάσμα που δημιουργήθηκε και εκεί μέσα στα σπλάχνα της γης, είδε ένα μεγάλο χάλκινο κούφιο άλογο. Από κάποια ανοίγματα στα πλευρά του κοίταξε μέσα του και διαπίστωσε ότι εκεί ήταν ξαπλωμένος ένας νεκρός με διαστάσεις σχεδόν γιγαντιαίες. Και το σημαντικότερο, φορούσε στο χέρι του ένα χρυσό δακτυλίδι. Όταν ανέβηκε στην επιφάνεια διαπίστωσε ότι το εύρημά του είχε μία αξιοπερίεργη μαγική δυνατότητα. Περιστρέφοντας την πέτρα του («σφενδόνην» την ονομάζει ο Πλάτωνας) προς το εσωτερικό της παλάμης του, γινόταν αόρατος και εμφανιζόταν πάλι, γυρίζοντας το δακτυλίδι προς την αντίστροφη φορά. Ο ταπεινός βοσκός είχε λοιπόν στα χέρια του ένα τεράστιο όπλο. Μπορούσε να κάνει οτιδήποτε επιθυμούσε, χωρίς να γίνεται αντιληπτός και κυρίως, χωρίς να τιμωρείται ή έστω να επιπλήττεται. Έγινε από τη μια στιγμή στην άλλη φορέας μιας τουλάχιστον παράδοξης και απρόσμενης δύναμης, η οποία μπορούσε να λειτουργήσει προς όφελός του, πάντα όμως υπό το βάρος μιας έστω και λανθάνουσας αδικίας, που μπορούσε να φτάσει κι ως το έγκλημα. Και πραγματικά έτσι έγινε. Ο ασήμαντος μέχρι τότε Γύγης έγινε εραστής της βασίλισσας και με τη βοήθειά της σκότωσε τον αφέντη του και πήρε ο ίδιος την εξουσία. Κατέλαβε λοιπόν μια θέση που του χάρισε η δύναμη ενός χρυσού κρίκου, χωρίς να υπολογίσει τα αθέμιτα μέσα που χρησιμοποίησε, αλλά με μοναδικά κίνητρα – συνηθισμένα στην ανθρώπινη φύση -τη δόξα και τον πλούτο.

Ο Γλαύκωνας, που διηγείται τη φανταστική αυτή ιστορία, καταλήγει στο συμπέρασμα ότι είναι στη φύση του ανθρώπου να αδικεί, όταν μάλιστα ξέρει εκ των προτέρων ότι δε θα υποστεί τις συνέπειες της αδικίας του. Και αυτό γιατί ο κοινός νους λέει ότι η δικαιοσύνη δεν είναι τελικά ένα αγαθό στη ζωή μας, αφού η εφαρμογή της προσκρούει στο προσωπικό μας συμφέρον. Για όλους μας λοιπόν το βασανιστικό ερώτημα «αδικειν η αδικεισθαι;» γίνεται πολύ απλό. Και η απάντηση στη συνείδησή μας δεν είναι τουλάχιστον μία ανώδυνη ουδετερότητα, αλλά μία συνειδητή επιλογή συμφέροντος: «αδικειν» και μάλιστα αν είναι δυνατόν ατιμώρητα.

Ένα δακτυλίδι λοιπόν έγινε η αιτία να διαφθαρεί ένας απονήρευτος και αφελής βοσκός και να περάσει από το φως του ενάρετου στη σκιά του εγκληματία. Διαπράχθηκε μια αμαρτία που ο Πλάτωνας ονομάζει αδικία, δηλαδή άρση της δικαιοσύνης.

Ο άνθρωπος λοιπόν καλείται να αλλάξει νοοτροπία να παλέψει με το κακό να θεαθεί το φως δηλαδή το ωραίο, το δίκαιο, το αρμονικό, το αληθινό και τούτο γίνεται με ένα και μόνο όπλο σύμφωνα με τον Πλάτωνα ,ένα όπλο ανίκητο ακόμα και σήμερα: Την Ολοκληρωμένη Παιδεία.

[Ο Γύγης – ιστορικό πρόσωπο – ήταν βασιλιάς της Λυδίας κατά το πρώτο μισό του 7ου αιώνα π.Χ.

Πήρε το θρόνο με τη βοήθεια της συζύγου του τελευταίου βασιλιά από τους απογόνους του Ηρακλή και ίδρυσε νέα δυναστεία των Μερμναδών. Με το μύθο συμφωνεί ως ένα βαθμό και το γεγονός, ότι είχε στο σκήπτρο του και ένα δαχτυλίδι με μεγάλο πολύτιμο λίθο. Είναι επίσης γνωστό πως ήταν δραστήριος και ενεργητικός βασιλιάς και πως οδήγησε τη Λυδία και την πρωτεύουσα της, τις Σάρδεις, στην μεγαλύτερή της ακμή. Το βασίλειο του, συμπεριελάμβανε όλη τη δυτική Μικρά Ασία ως τον ποταμό Άλυ και η δυναστεία του έμεινε στην εξουσία πάνω από εκατό χρόνια. Ο τελευταίος του απόγονος στο θρόνο της Λυδίας ήταν ο βασιλιάς Κροίσος, που έγινε ξακουστός για τα πλούτη του και για την κακή ερμηνεία που έδωσε στο χρησμό της Πυθίας. Ο μύθος του Γύγη έχει εμπνεύσει και πολλούς σύγχρονους συγγραφείς. Ίσως περισσότερο γνωστό να τον έκανε το δράμα του Φρίντριχ Χέμπελ « Ο Γύγης και το δαχτυλίδι του» (1856). Στο χώρο της λογοτεχνίας ο μύθος αξιοποιήθηκε από τον Θεόφιλο Γκωτιέ στη νουβέλα του «Ο βασιλιάς Κανδαύλης» (1844) και στο θέατρο πάλι από τον Αντρέ Ζίντ στο ομώνυμο θεατρικό του έργο (1901). Το 1920 ο Α. Μπρυνώ έγραψε την όπερα «Κανδαύλης».]

Μερικές παρατηρήσεις για τον μύθο του Γύγη : Τα τυπικά χαρακτηριστικά του τον εντάσσουν στην περιοχή του μαγικού παραμυθιού είναι : (α) ανωνυμία των ηρώων· (β) έντονη παρουσία του μαγικού και υπερφυσικού στοιχείου, που συνδράμει τον ήρωα στην αποστολή του και προαναγγέλλει το ένδοξο μέλλον του (στον Ηρόδοτο, αντιθέτως, η ιστορία παίρνει τη μορφή ρεαλιστικής νουβέλας, στην οποία κεντρική θέση έχει η παθολογία των ερωτικών και εξουσιαστικών σχέσεων). Η σοφιστική πηγή του Πλάτωνα πάντως ή ο ίδιος ο Πλάτωνας προσάρμοσε τον μύθο στις ανάγκες της συγκεκριμένης επιχειρηματολογίας, όπως είχε κάνει και ο Πρωταγόρας με τον δικό του μύθο. Αυτό γίνεται φανερό, αν προσέξουμε τη δυσανάλογα μεγάλη επιμονή της αφήγησης στην παρουσίαση των μαγικών ικανοτήτων του δακτυλιδιού, καθώς και το

απότομο και βεβιασμένο κλείσιμο της ιστορίας, αφού οι λεπτομέρειες της κατάληψης της εξουσίας από τον Γύγη, δεν ενδιαφέρουν ιδιαίτερα την επιχειρηματολογία. Στον συγκεκριμένο μύθο τίθενται ερωτήματα ηθικής φιλοσοφίας : “γιατί χρειαζόμαστε την ηθική;” , “γιατί πρέπει να είμαι ηθικός;” Λειτουργούμε σύμφωνα με το καθήκον ή από καθήκον ; (τα κίνητρα της ηθικής πράξης). Πρέπει να είμαι πραγματικά δίκαιος ή κάποιος που φαίνεται δίκαιος(είναι νόμιμος, πάντως) ; Ποια είναι η ευθύνη του ανθρώπου;

Τι απαιτεί ο πρακτικός λόγος ; Σίγουρα την πραγματικότητα της ελευθερίας και όχι την απλή δυνατότητά της, την διάκριση μεταξύ χρονικής και αιτιακής αρχής, την ταύτιση της ελευθερίας με την αυτενέργεια , η οποία εμπεριέχει το στοιχείο του ‘κινήτρου’ για πράξεις, δηλαδή την ιδέα ότι ο Λόγος κινητοποιεί τον εαυτό του.

Πάντως ο εμπλουτισμός του πλατωνικού κειμένου με ήχο και εικόνα-στη θεατρική απόδοσή του- και η υποστήριξή του με δοκίμια και μέσα που συμβάλλουν στην κατανόηση και ερμηνεία του ενισχύουν την πρωτοτυπία και πρόσληψη του πλατωνικού μύθου και αφορά στο πώς κάθε συγγραφέας ανάλογα με την ιδεολογία του και το κλίμα της εποχής διαχειρίζεται το μύθο : η ανάδειξη αυτών των δύο πυρήνων διδασκαλίας κατοχυρώνει τη διαχρονική εμβέλεια του μύθου και δια φωτίζει τη σημασία του στο ίδιο το έργο του Πλάτωνα.

Και λίγο ποίηση ...για ανάπαυλα του νου του αναγνώστη μας :

«Κι αν σου μιλώ με παραμύθια και παραβολές,

είναι γιατί τ’ ακούς γλυκότερα

Κι η φρόνη δεν κουβεντιάζει

Γιατί είναι ζωντανή,

Γιατί είν’ αμίλητη και προχωράει...»

(Σεφέρη Γ. Ο τελευταίος σταθμός)

πρόσωπα

Σωκράτης

Γλαύκωνας(αδελφός του Πλάτωνα)

Άλλοι φιλοσοφοί (βουβά πρόσωπα)

Γύγης
βασιλιάς Λυδίας
βασίλισσα
βοσκοί
χορός
ακροατήριο -θεατές(μαθητές)

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Πρόλογος

Ο Σωκράτης και ο Γλάυκωνας συζητούν στο σπίτι του Πολέμαρχου .Στη συζήτηση συμμετέχουν (στην παρούσα σκηνή βουβά) ο Κέφαλος, ο Λυσίας, ο Ευθύδημος , ο Θρασύμαχος.

(σε ανάκλιντρα ξαπλωμένοι πίνουν αργά το κρασάκι τους , ενώ μπροστά τους υπάρχει ένα τραπέζι με πιάτα γεμάτα σταφύλια, σύκα , ψωμί)

Γλαύκωνας :Υπάρχει ,Σωκράτη , κάποιο αγαθό που θέλουμε να το έχουμε όχι τόσο για όσα απορρέουν από αυτό ,αλλά επειδή το ίδιο είναι επιθυμητό , όπως συμβαίνει με τη χαρά και τις απολαύσεις , όσες δεν βλάπτουν , και δεν έχουν κατόπιν καμιά άλλη επίπτωση πέρα από την ευχαρίστηση που δίνουν όσο διαρκούν;

Σωκράτης : Κατά τη γνώμη μου υπάρχει κάτι σαν αυτό .

Γλαύκωνας Υπάρχει άραγε κατά τη γνώμη σου ,Σωκράτη, κάποιο αγαθό που θέλουμε να το έχουμε και το αγαπάμε για αυτό που είναι και για όσα απορρέουν από αυτό, όπως είναι λόγου χάρη η γνώση , η όραση ,η υγεία ; Γιατί πράγματα σαν αυτά τα επιθυμούμε και για τα δύο. Σωστά ;

(Ο Σωκράτης γνέφει καταφατικά .Ο Γλαύκωνας σηκώνεται και απευθύνεται στο κοινό -μαθητές και ρωτάει τα παιδιά , εάν ξέρουν κάποιο τέτοιο αγαθό)

(Απευθύνεται στον Σωκράτη ξανά .)

Δεν υπάρχει και ένα τρίτο είδος καλού , όπως είναι η γυμναστική , η θεραπεία ενός αρρώστου και η άσκηση του ιατρικού επαγγέλματος και οι άλλοι τρόποι απόκτησης χρημάτων ; Όλα αυτά θα λέγαμε ότι είναι κοπιαστικά , ωστόσο μας ωφελούν και δε θα θέλαμε βέβαια, να τα έχουμε για ό,τι αυτά τα ίδια είναι , αλλά θα τα αποδεχόμαστε για τις συνέπειες τις θετικές που έχουν και τα οφέλη που απορρέουν από αυτά. Έτσι δεν είναι παιδιά ;(στρέφεται στους μαθητές) το να είναι κανείς δάσκαλος ή γιατρός ή να έχει χρήματα είναι άχρηστα εάν δεν έχει κάποια αναφορά σε κάποιον , σε κάτι. Δεν γίνεται κάποιος γιατρός ,απλώς για να είναι γιατρός ,αλλά για να θεραπεύει αρρώστους , άλλως τί νόημα έχει ; Και τα χρήματα δεν τα θες για να τα έχεις σε ένα σεντούκι ,αλλά για να τα χρησιμοποιήσεις και να πάρεις ωραία πράγματα και να κάνεις ίσως καλύτερη τη ζωή σου.

Σωκράτης : (μονολογεί)Γιατί μου κάνει όλες αυτές τις ερωτήσεις ; (απευθύνεται στο κοινό κλείνοντας το μάτι) :μου φαίνεται πως έχει πιεί κάνα ποτηράκι παραπάνω. Τί λέτε εσείς , κάνει σωστές παρατηρήσεις και ερωτήσεις ;

Γλαύκωνας : Σε ποιο από τα τρία είδη αγαθών ,από αυτά που ανέφερα , δηλαδή αυτά που τα θέλουμε για αυτό που είναι χωρίς να μας ενδιαφέρουν οι συνέπειες , αυτά που τα θέλουμε για αυτό που είναι και για τις θετικές συνέπειες τους και αυτά που τα θέλουμε μόνο όταν έχουν θετικές συνέπειες , κατατάσσεις τη δικαιοσύνη ;Γιατί άκουσες εδώ τους νεαρούς (δείχνει το κοινό) που πάρα πολλοί την ανέφεραν.

(Ο **Σωκράτης** απευθύνεται ξανά στο κοινό και λέει) :Ο Γλαύκωνας συνεχίζει ακάθεκτος , δεν τον σταματάει τίποτα. Να του πούμε να σωπάσει και να αρχίσω να ξεδιπλώνω τη σκέψη μου ;

Σωκράτης : νομίζω, ότι είναι το καλύτερο από όλα και ότι για να ευτυχήσει πραγματικά κανείς πρέπει να την αγαπάει και για ότι συμβολίζει και είναι η ίδια και για όσα καλά απορρέουν από αυτήν. Οι περισσότεροι πιστεύουν ότι είναι κοπιαστικό να είσαι δίκαιος και ότι τελικά δεν ανταμείβεται.

Χρόνια τώρα αναζητώ τί είναι δίκαιο , εάν είναι καλό στην ουσία του να είμαστε δίκαιοι και εάν τελικά ωφελεί τον άνθρωπο να είναι δίκαιος. Σκέφτομαι όμως κάποιες φορές αν το δίκαιο συνδέεται με την ανημποριά και την άγνοια ή με τη σοφία και την αρετή . Εσείς τώρα , οι

παριστάμενοι, μου λέτε ότι η αδικία φέρνει μεγαλύτερη ωφέλεια από τη δικαιοσύνη και αυτό με βάζει σε μεγαλύτερες σκέψεις , γιατί όσο δεν ξέρω τί είναι δίκαιο -, δεν μπορώ να πω εάν είναι αρετή και εάν αυτός που έχει αυτή την αρετή είναι ή δεν είναι ευτυχισμένος . Ο κόσμος επαινεί την αδικία και επικρίνει τη δικαιοσύνη , μας είπε ο Θρασύμαχος. Μα πως είναι δυνατόν ;

Γλαύκωνας :καλά, πιστεύεις ότι είναι προτιμότερο να είναι κανείς δίκαιος παρά άδικος ; Και να σου πω και κάτι ;Είναι πιο κακό να σε αδικούν από το να αδικείς .

Λοιπόν, εμένα δεν με νοιάζει τί είδους οφέλη έχει ο δίκαιος ή ο άδικος. Αυτό που με ενδιαφέρει είναι να σου δείξω ότι όσοι εφαρμόζουν τη δικαιοσύνη στην πράξη, το κάνουν παρά τη θέλησή τους ως κάτι αναγκαίο και όχι γιατί είναι κάτι καλό , γιατί όπως λένε η ζωή του άδικου ανθρώπου είναι πολύ καλύτερη από ότι του δίκαιου. Ωστόσο θέλω να σε ακούσω να εγκωμιάζεις τη δικαιοσύνη- αυτοί όλοι εδώ όπως κατάλαβες είναι υπέρ της αδικίας- Εγώ από τη μεριά μου θα εκθειάσω την αδικία , για να σε ακούσω να την επικρίνεις μετά .Είσαι σύμφωνος με αυτό ;

Σωκράτης : και πολύ μάλιστα.

Γλαύκωνας : Άκου λοιπόν προσεκτικά .Λένε πως είναι στη φύση των ανθρώπων να αδικούν και αυτό το θεωρούν καλό , κακό όμως το να αδικούνται.. Επειδή όμως υπάρχουν άνθρωποι που δεν μπορούν να αποφύγουν την αδικία σε βάρος τους ,αυτοί συμφωνούν να θεσπίσουν νόμους και να συνάπτουν συμφωνίες . Αυτή είναι η προέλευση και η ουσία της δικαιοσύνης, δηλαδή είναι κάτι το ενδιάμεσο στο καλύτερο από όλα, που είναι να αδικείς χωρίς να τιμωρείσαι και στο χειρότερο που είναι να σε αδικούν και εσύ να μην μπορείς να ανταποδώσεις .Το δίκαιο , λοιπόν κερδίζει την αγάπη όχι επειδή είναι κάτι καλό , αλλά το τιμάμε επειδή δεν έχουμε τη δύναμη να είμαστε άδικοι.

Αυτό είναι ,Σωκράτη, η δικαιοσύνη και η φύση της.

Σωκράτης : τί μου λές : έχω συγκλονιστεί. (σιγανόφωνα : καλά , πλανάται πλάνην οικτράν)

Γλαύκωνας : Ας κάνουμε την εξής υπόθεση . Ας πούμε ότι δίνουμε την εξουσία στον δίκαιο και στον άδικο. Την εξουσία να κάνουν ό,τι θέλουν

και ας τους παρακολουθήσουμε για να δούμε που θα οδηγήσει τον καθένα τους η επιθυμία .Ε, ,λοιπόν θα πιάναμε τον δίκαιο να ακολουθεί τα ίδια χνάρια με τον άδικο , αφού από τη φύση του κάθε πλάσμα επιδιώκει να έχει περισσότερα από τα άλλα θεωρώντας ότι αυτό είναι κάτι καλό , αναγκάζεται όμως δια της βίας από το νόμο να σέβεται την ισότητα. Και για να στο κάνω πιο απλό θα σου διηγηθώ μια ιστορία με τον Γύγη , έναν αγαθό βοσκό που έβοσκε τα κοπάδια του βασιλιά της Λυδίας.

Ο χορός : (ανάλογα με την χωρητικότητα της αίθουσας μπορούμε να βάλουμε 7 και 7 πλαγίως και 1 χορευτή στο μεσαίο διάδρομο .Η εναλλακτικά απέναντι από τη σκηνή στο τέλος της αίθουσας τους χορευτές να απαγγέλουν το ποίημα της Ε. Βακαλό “πώς έγινε ένας κακός άνθρωπος” προτείνεται να ξεκινά ο κορυφαίος και να επαναλαμβάνουν τους στίχους οι υπόλοιποι. Η σκηνική παρουσία του χορού μπορεί να συνοδεύεται από κινήσεις).Οι θεατές έχουν ήδη μέσω του χορού προγευτεί το νόημα της υπόθεσης.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Βουκολικό τοπίο στη Λυδία (πρόβατα, γίδες , βοσκοί , ο Γύγης, αυλός-φραμπιόλι-φλογέρα ,στο βάθος διακρίνεται η πόλη και το παλάτι)

βοσκός α : πολλά μαύρα σύννεφα σήμερα. Θα έρθει καταπώς φαίνεται μεγάλη καταιγίδα. Άκου τα αστραπόβροντα . Ο άνεμος λυσομανάει εδώ και ώρα .Τα γιδοπρόβατα είναι ανήσυχα . Έχει σηκωθεί τόση σκόνη που ίσα- ίσα σε βλέπω.

Βοσκός β : ναι, προμηνύεται χαλασμός . Ο άνεμος θρασομανάει . Δεν μπορούμε να σταθούμε όρθιοι. Πρέπει να μαζέψουμε τα κοπάδια του βασιλιά , γιατί αν χαθεί έστω και ένα γίδι , η ράχη μας θα μετράει τις βουρδουλιές ...Καήκαμε. Γρήγορα να μαζέψουμε ...Φώναξε τα σκυλιά να βοηθήσουν στο μάζεμα ...

βοσκός γ : Μα πού είναι ο Γύγης : Δεν τον έχω δει εδώ και κάτι ώρες. Αυτός ο νεαρός είναι καλοσυνάτος ,αλλά βλάκας . Ξανοίγεται με το κοπάδι του μακριά στην κοιλάδα και παίζει αμέριμνος τη φλογέρα του .

Είναι πάντα χαρούμενος , λες και ο κόσμος είναι αγγελικά πλασμένος. Μερικές φορές τον κοιτάζω και απορώ πού βρίσκει τόση θετική ενέργεια . Δεν τον έχω ακούσει να μιλάει άσχημα για κανέναν. Πάντα βλέπει στους άλλους κάτι καλό.

Βοσκός δ : καλό παιδί . Δεν έχει βλάψει ποτέ κανέναν . Και για όλους έχει να πει μια καλή κουβέντα και όποτε του ζητήσεις βοήθεια ή να κάνει μια αγγαρεία δεν θα σου αρνηθεί ποτέ. Είναι πάντως αγαθιάρης. Τέλος πάντων . Δεν μπορούμε να τον περιμένουμε . Δεν θα την πληρώσουμε εμείς την χαζομάρα του. Άντε φεύγουμε !
Είναι άξιος της μοίρας του.

ΣΚΗΝΗ ΤΡΙΤΗ

Ο Γύγης τραγουδάει και παίζει την φλογέρα του .Γύρω του τα ζώα ...

Γύγης : Ωραία που είναι η ζωή
γεμάτη κάλλη και χαρά
πως θα 'θελα πάντα η βοσκή
να είναι για με παρηγοριά
κάτω από τον ήλιο το λαμπρό
να ζω και μόνο να αγαπώ.
οι άνθρωποι νομίζω πως με αγαπούν
και πάντα ένα καλό λόγο θα μου πουν
γι αυτό να μείνω δίκαιος, θαρρώ
πως είναι ό,τι πιο καλό.

Ελάτε καλά μου ζωάκια . Έρχεται μπόρα .Από τα ανατολικά πλησιάζει
μια τεράστια μαύρη σκιά.
Να και οι πρώτες ψιχάλες . Ωχού ! Γρήγορα, γρήγορα...13, 14 ,15, μου
λείπει ένα πρόβατο. Αμάν. Πρέπει να το βρω . Ειδάλλως ο βασιλιάς θα
μου πάρει το κεφάλι.

Τί γίνεται καλέ :τρέμει η γη. Όλα τα κακά μαζί πλακώσανε. Τί θα κάνω ;
Σεισμός !
(κρύβεται πίσω από έναν βράχο).
Τι είναι αυτό ; Η γη άνοιξε στα δυο. Πωπώ ! Μην έπεσε κανένα ζώο στο
χάσμα . Κήηκα . Ας το ελέγξω.

(σέρνεται και φοβισμένος φτάνει πάνω από το ρήγμα. Βλέπει ένα πρόβατο να βελάζει τρομαγμένο)

Τί λάμπει μέσα ; τί είναι τούτο το πράγμα ;φοβάμαι. Θεοί , βοηθήστε με !

.....

Θα κατεβώ .ναι ,θέλω να δω ...

Ένα χάλκινο άλογο! Πού βρέθηκε εδώ, και έχει κάτι μικρές θυρίδες. Ωχ ! Ένας νεκρός άνδρας δυο μέτρα, γυμνός .-Λέω να φύγω τρέχοντας....Μα τί λάμπει στο δάχτυλό του ; Ένα δαχτυλίδι χρυσό με μια τεράστια πράσινη πέτρα! Τί να κάνω ; Όχι δεν είναι σωστό να κλέψω έναν νεκρό. Απαπαπα. Τρομερό. Ντροπή ! Πώς το σκέφτηκα, ο άτιμος..

... Από την άλλη ,είναι νεκρός, τί να το κάνει αυτός το δαχτυλίδι ; τα ωραία πράγματα ανήκουν στους ζωντανούς. Έτσι δεν είναι προβατίνα μ ; Εξάλλου δεν με βλέπει κανείς και κανείς δεν θα καταλάβει τίποτα .Σιγά . Ένα δαχτυλίδι σε τί μπορεί να με βλάψει ; Ένα απλό δαχτυλίδι είναι. Και σε μένα θα ταιριάζει καλύτερα.

Όχι, όχι, τί άτιμα πράγματα σκέφτομαι ...Δεν είναι σωστό. Όχι!

Αν και....

(τραβάει με δύναμη το δαχτυλίδι από το σκελετωμένο χέρι και ανεβαίνει στην επιφάνεια της γης .Κάθεται κατάκοπος με βλέμμα που γυαλίζει)

Η βροχή σταμάτησε .Να ο ήλιος! ξεπροβάλλει πίσω από τα γκρίζα σύννεφα.

-Είναι ενοχλητικός . Δεν μπορώ να δω καλά. Καλύτερα να κρυφτείς ,ήλιε, δεν μπορώ το δυνατό και λαμπρό φως σου. Με ζαλίζει. Προτιμώ τη συννεφιά .

Και αυτό το δαχτυλίδι βγάζει κάτι πράσινες σπίθες , μου καίει τα μάτια(καλύπτει το χέρι του με την κάπα του και φωνάζει στα ζώα του).

Ελάτε , επιστρέφουμε. Τί μέρα και αυτή !Και οι άλλοι βλάκες που βρίσκονται ; (φωνάζει θυμωμένος)

ΣΚΗΝΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

Σε μια στάνη απόβραδο (οι βοσκοί μαζεμένοι συζητούν σχετικά με τη μηνιαία αναφορά στο βασιλιά για την κατάσταση των κοπαδιών).

βοσκός α : Είμαστε όλοι εδώ , οι βοσκοί της κοιλάδας ;

όλοι μαζί :ναι. Παρόντες άπαντες. (κοιτάζουν ο ένας τον άλλον)

Βοσκός α :Ωραία , λοιπόν πόσα γεννητούρια είχαμε αυτόν τον μήνα ;

Β. β Εμένα γέννησε η προβατίνα μου, προχθές , ένα κατάλευκο αρνάκι ,παχύ παχύ. Θα χαρεί ο βασιλιάς ,έ;

Β γ Εμένα αρρώστησε ο τράγος μου. Εδώ και δυο μέρες δεν τρώει τίποτα

Β δ Τί λες ; θα ρθω μετά να τον δούμε. Δεν πρέπει να πάθει τίποτα. Ο βασιλιάς θα μας μαστιγώσει όλους και θα μας πάρει ό,τι έχουμε για να ξεπληρώσουμε την απώλεια. Δουλεύουμε τόσο σκληρά για να επιβιώσουμε και ίσα ίσα τα βγάζουμε πέρα.

Βα . Ναι ,ναι. Να του πούμε και ότι η τροφή έχει ελαττωθεί λόγω των πολλών πλημμυρών .Πριν δέκα μέρες ,θυμάστε έριξε και χαλάζι στο μέγεθος κερασιού. Ρε Γύγη , εσύ δεν μιλάς ; Εδώ και πολλή ώρα κοιτάζεις σα χαμένος το χέρι σου. Συμβαίνει κάτι ;Πάει μια βδομάδα μετά τη μεγάλη μπόρα και το σεισμό και δεν τραγουδάς , δεν γελάς . Είσαι συνέχεια σκεπτικός και σκυθρωπός. Σου συμβαίνει κάτι ;

Γύγης :τί πράγμα; Ναι θα συμμετέχω στη γιορτή του χωριού προς τιμή της Θεάς Δήμητρας. Θα φέρω και καλούδια που θα μου φτιάξει η μάνα μου. Εντάξει ;

Β. β καλά κρασιά (γέλια και πειράγματα)Ο Γύγης είναι ερωτευμένος . (όλοι μαζί επαναλαμβάνουν δυο τρεις φορές τη φράση) Ποια είναι η τυχερή βρε ; Η κόρη του αγγειοπλάστη ;σε έχω δει πώς την κοιτάς . Είναι όμορφη και λυγερή ...και ο πατέρας της θα την προικίσει καλά.

Β.γ Σιγά , μάλλον η κόρη εκείνου του λιγδιάρη , του βυρσοδέψη, τον ενδιαφέρει .Τους έχω δει πώς ανταλλάσσουν ματιές ...Τις προάλλες τους είδα να χασκογελάνε κοντά στην πηγή του Πάνα.

Γύγης : Ωχού ! Παρατήστε με .Σας βαρέθηκα. (σκύβει το κεφάλι και παίζει κρυφά με το δαχτυλίδι και τυχαία το γυρίζει προς τα μέσα , προς την παλάμη του ...και ω του θαύματος γίνεται αόρατος)

Βοσκός β :Ρε, πού πήγε ο Γύγης ;Τον είδε κανείς να φεύγει ;

Όλοι μαζί :Όχι . (κοιτάζουν δεξιά αριστερά). Περίεργο ,ούτε που μας καληνύχτησε . Κάτι του συμβαίνει τελικά.

Γύγης :Μα είμαι εδώ μπροστά σας. Δεν με βλέπετε ; Κανείς δεν με ακούει .Τι μου συμβαίνει (κατά λάθος στρέφει το δαχτυλίδι προς τα έξω)

Βοσκοί : Έλα βρε Γύγη. Μα που ήσουν ;Το σκοτάδι μας παίζει παιχνίδια. Έσβησε και η μια δάδα ...

Γύγης: ναι , αυτό... φταίει .Καλά δεν με βλέπατε;
(στρέφει πάλι το δαχτυλίδι προς τα μέσα)

Βοσκοί :μα πού πήγε πάλι ; Άσε τις πλακίτσες , Γύγη, γιατί θα σε πλακώσουμε στο ξύλο πέρα από το βασιλιά που θα σε σκοτώσει για την ασυνέπειά σου. Κρυφτούλι θα παίξουμε νυχτιάτικα; Τί βλάκας !

Γύγης :(κοιτώντας το δαχτυλίδι μαγεμένος) Χα , χα, χα ! Γίνομαι αόρατος ! Είμαι παντοδύναμος! Θα σπάσω πλάκα . Θα κάνω κάτι φάρσες που θα τις θυμούνται οι συγχωριανοί μου όλη τους τη ζωή. Θα πηγαίνω στα μαγαζιά και θα παίρνω πράγματα και μετά θα τα ξαναβάζω στη θέση τους....Εκτός ...και αν κάτι μου αρέσει ...Θα μπορώ να το παίρνω . Κανείς δεν θα μάθει ότι είμαι εγώ. (Ενώ χάνεται μέσα στη νύχτα , κοιτάζει με περιφρόνηση τους άλλους βοσκούς) Τί ηλίθια ανθρωπάκια !

ΣΚΗΝΗ ΠΕΜΠΤΗ

Στο παλάτι (ενώ περιμένουν να εμφανιστεί ο βασιλιάς , οι βοσκοί συζητούν)

βοσκός α . Τι εβδομάδα και αυτή ! Το χωριό έχει γίνει άνω κάτω . Ο Αντίμαχος, ο τσαγκάρης σκότωσε στο ξύλο τον Δικαίαρχο , τον γυρολόγο, γιατί λέει ότι του έκλεψε ένα ζευγάρι σανδάλια από τον πάγκο του .Αυτός όμως ορκίζεται στους θεούς ότι δεν το έκανε.

Βοσκός β :γιατί η γυναίκα του έμπορου δεν κατηγόρησε τη γειτόνισσά

της ότι της άρπαξε την μπουγάδα της και στο τέλος μαλλιοτραβηχτήκανε. Και ο φούρναρης που έριξε με το γουδί στο κεφάλι του δούλου του αγγειοπλάστη, ότι τάχα του έκλεψε ένα καρβέλι.

Βοσκός γ. Και όλοι οι κατηγορούμενοι αρνούνται πεισματικά ότι είναι αυτοί οι φταίχτες .

Βοσκός δ δεν ξέρω τί συμβαίνει .παράξενα πράγματα . Ξέρω τουλάχιστον δέκα τέτοιες περιπτώσεις....Οι μισοί στο χωριό δεν μιλούν με τους άλλους μισούς. Τί να πω ; Φοβερό! Τέτοιο πράγμα δεν έχει ξαναγίνει ποτέ. Εμείς είμαστε πάντα αγαπημένοι και ο ένας βοηθούσε τον άλλο. Εσύ, Γύγη, τί λες;

Γύγης :τί να πω . Έχει πλάκα όλο αυτό (κρυφογελάει)

Βοσκός γ :Σκάστε ! Έρχεται ο βασιλιάς. (ακούγεται η σάλπιγγα μπαίνει ο βασιλιάς και ακολουθεί η βασίλισσα)

ΒΑΣΙΛΙΑΣ : Άντε , αναφέρατε μου γρήγορα τα θέματά σας. Δεν πιστεύω να έχει πάθει τίποτα κανένα ζώο μου . Αλίμονο σας ,σιχαμένοι! Ακόμη δεν αρχίσατε την αναφορά ; Έχω και άλλες δουλειές να κάνω, πιο σημαντικές. Ωχού! Μιλάτε! Τιποτένιοι!

(εδώ μιλάνε οι βοσκοί γρήγορα...ηχητικό εφέ)

(Ο Γύγης και η βασίλισσα, όσοι ώρα μιλούν οι υπόλοιποι βοσκοί με το βασιλιά , ρίχνουν κλεφτές ματιές ο ένας στον άλλον. Η βασίλισσα του χαμογελά με νόημα., ενώ χαϊδεύει το διαμαντένιο περιδέραιο που κρέμεται στο λευκό λαιμό της.)

Γύγης :Θεοί , τί θέλει από μένα ; Είναι η βασίλισσά μου και έχει σχεδόν τα διπλά μου χρόνια . Είναι όμορφη , δε λέω. Τα πράσινα μάτια της είναι μαχαίρια στην καρδιά μου . Το νιώθω , με παρασέρνει ο έρωτας σε σκοτεινά μονοπάτια. Δεν μπορώ να αντισταθώ. 18 χρονώ είμαι . Τί γυρεύω εγώ με τα μεγαλεία ! Από την άλλη, όμως , έχω μια δύναμη , που μόνο οι αθάνατοι θεοί την έχουν .Είμαι ανώτερος και από τους βασιλιάδες , και μπορώ να έχω ό, τι θελήσω.. Αμ πώς ;

Μα τί βάζει στο χέρι μου κρυφά η υπηρέτριά της ; Τί λέει ο πάπυρος ;Θέλει να βρεθούμε το βραδάκι στο αίθριο . Μάλιστα ! Γιατί όχι ; (της

γνέφει καταφατικά)

ΣΚΗΝΗ ΕΚΤΗ (ΒΟΥΒΗ ΣΥΝΤΟΜΗ ΣΚΗΝΗ)

(στην κρεβατοκάμαρα του βασιλιά)

Ένα μαχαίρι υψώνεται -μόνο το μέταλλο της κοφτερής λεπίδας λάμπει μέσα στο σκοτάδι και καρφώνει το βασιλιά στην καρδιά . Περίεργο! κινείται μόνο του . Μόνο μια γυναικεία φιγούρα παραμονεύει κοντά στη πόρτα . Ο Βασιλιάς βγάζει μια κραυγή. Το μαχαίρι κατευθύνεται στάζοντας αίμα προς την πόρτα και τότε... ένα ζευγάρι αγκαλιάζεται.

ΣΚΗΝΗ ΕΒΔΟΜΗ

Σωκράτης και Γλαύκωνας

Γλαύκωνας : Έτσι άρπαξε την εξουσία και τα πλούτη του βασιλιά ο καλός μας ο Γύγης , Σωκράτη. Αν λοιπόν γινόταν να είχαμε δυο τέτοια δαχτυλίδια , και το ένα το φορούσε ο δίκαιος και το άλλο ο άδικος , κανένας τους δεν θα αποδεικνυόταν τόσο αδαμάντινος χαρακτήρας, ώστε να μένει σταθερά δίκαιος και να έχει τη λεβεντιά να κρατιέται μακριά από τα ξένα πράγματα , αν μπορούσε να πηγαίνει στην αγορά και να παίρνει ό,τι θέλει χωρίς να φοβάται μην τον πιάσουν -αν τον πιάσουν είναι βλάκας και ανίκανος-, να μπαίνει σε ξένα σπίτια και να σμίγει ερωτικά , να σκοτώνει ή να βγάζει από τη φυλακή όποιον θέλει και να κάνει οποιαδήποτε άλλη πράξη , σαν να είναι θεός ανάμεσα σε ανθρώπους. Αυτό αποδεικνύει ότι κανείς δεν είναι δίκαιος ,επειδή το θέλει πραγματικά , αλλά από ανάγκη. Εάν κάποιος πιστεύει ότι αδικώντας θα ωφεληθεί θα το κάνει. Και αν κάποιος είχε την δύναμη του Γύγη θα ήταν αξιολύπητος , εάν δεν την εκμεταλλευόταν προς όφελός του. Ευτυχισμένος είναι αυτός που μπορεί να αδικεί και το κάνει . Και να σου πω και κάτι ακόμα; Είναι ανίκανος αυτός που αδικεί και τον πιάνουνε στα πράσα. Αλλά ακόμη και έτσι μπορεί να ξεφύγει ,αρκεί να χρησιμοποιήσει την δύναμη και τα λεφτά που έχει για να ξεφύγει στα δικαστήρια. Αυτός γίνεται άρχοντας στην πόλη και παίρνει γυναίκα του όποια θέλει , παντρεύει την κόρη του με όποιον θέλει, έχει συναλλαγές και σχέσεις με όποιους του αρέσει και βγαίνει κερδισμένος , αφού δεν έχει καμιά αναστολή να αδικήσει. Αυτή είναι η πραγματικότητα, Σωκράτη. Όταν οι δίκαιοι και οι άδικοι , μπορούν , χωρίς να μπουν σε κίνδυνο αδικώντας ν α αποκτήσουν ό,τι επιθυμούν , αδίστακτα θα έκαναν την

άδικη πράξη.

(Απευθύνεται στο κοινό-μαθητές) Έτσι δεν είναι ;Τί λέτε εσείς ;

Σωκράτης :πωπώ ! Φίλε μου Γλαύκωνα, ωραία μας τα είπες (ειρωνικά). Μίλησες υπέρ της αδικίας , αλλά δεν μας απέδειξες ότι η αδικία είναι καλύτερη και προτιμότερη από την δικαιοσύνη.

(Μονολογώντας ο Σωκράτης) : χρειάζεται πολύς χρόνος να πείσεις αυτούς τους ανόητους ότι η δικαιοσύνη είναι ο βασικός πυλώνας μιας ευτυχισμένης πόλης, γιατί χωρίς αυτήν οι άνθρωποι πολεμούν ο ένας τον άλλο, και υπάρχει πόνος και φτώχεια και εγκλήματα στον κόσμο και φόβος πολύς . Θα τους δείξω πρώτα πόσο σημαντική είναι η δικαιοσύνη σε μια πόλη και κατόπιν στον καθένα ξεχωριστά.

(Απευθυνόμενος στους μαθητές) θα ήθελα , αγαπητά μου παιδιά, να σκεφτείτε εσείς τους λόγους για τους οποίους πρέπει να υπάρχει δικαιοσύνη , να με βοηθήσετε στην επιχειρηματολογία μου.

(Ακούγονται απόψεις και ο Σωκράτης τις επαναλαμβάνει στον Γλαύκωνα)

Ευχαριστώ παιδιά .Εύχομαι να προβληματιστείτε περισσότερο πάνω στο θέμα .

***ΧΟΡΟΣ**

Ο χορός μπορεί να απαγγέλλει το ποίημα της Ε.Βακαλό “πώς έγινε ένας κακός άνθρωπος”

Θα σας πω πώς έγινε

Έτσι είναι η σειρά

Ένας μικρός καλός άνθρωπος αντάμωσε στο

δρόμο του έναν χτυπημένο

Τόσο δα μακριά από κείνον ήτανε πεσμένος και λυπήθηκε

Τόσο πολύ λυπήθηκε

που ύστερα φοβήθηκε

Πριν κοντά του να πλησιάσει για να σκύψει να

τον πιάσει, σκέφτηκε καλύτερα

Τι τα θες τι τα γυρεύεις

Κάποιος άλλος θα βρεθεί από τόσους εδώ γύρω,

να ψυχοπονέσει τον καημένο
Και καλύτερα να πούμε
Ούτε πως τον έχω δει

Και επειδή φοβήθηκε
Έτσι συλλογίστηκε

Τάχα δεν θα είναι φταίχτης, ποιον χτυπούν χωρίς να φταίξει;
Και καλά του κάνουνε αφού ήθελε να παίξει με τους άρχοντες
Άρχισε λοιπόν και κείνος
Από πάνω να χτυπά

Αρχή του παραμυθιού καλημέρα σας

*Συνοδευτικά το τραγούδι της δικαιοσύνης ήλιος νοητός “

(Το κείμενο επιδέχεται επέκτασης ή αλλαγών , ανάλογα με τους στόχους του εκπαιδευτικού)

ΚΟΙΝΟ(κλείνει η θεατρική απόδοση)

Θεατής 1 :

Αγαπητοί μας φιλόσοφοι , είμαστε η φωνή του μέλλοντός σας .
Σας ακούσαμε με πολλή προσοχή όλη αυτή την ώρα που μιλάτε για δικαιοσύνη και αδικία και πραγματικά προβληματιζόμαστε εμείς οι νέοι άνθρωποι του σύγχρονου κόσμου .Ξέρετε, η εποχή μας χαρακτηρίζεται από πράξεις άδικες ,ανήθικες , ενέργειες που προσκρούουν στο αίσθημα δικαίου που υπάρχει μέσα σε κάθε αγαθό –με την αρχαία έννοια του όρου – άνθρωπο , και αυτή η κατάσταση μας κάνει να θυμώνουμε , κυρίως με την εξουσία. Αυτοί που κυβερνούν , αυτοί που έχουν θέσεις ευθύνης λειτουργούν άδικα σε βάρος της κοινωνίας και σε όφελος των λίγων. Δυστυχώς, υπάρχει έλλειμμα δημοκρατίας , γιατί η δικαιοσύνη είναι ανάπηρη ή τυφλή. Και όταν εκλείπει το δίκαιο , όπως λέει ο δικός σας ,αλλά και δικός μας μεγάλος Πλάτωνας , το κοινωνικό κράτος ασθενεί. Γι αυτό ο κόσμος μας είναι γεμάτος εστίες πολέμου , συγκρούσεων κοινωνικών και ατομικών. Οι άνθρωποι είναι καχύποπτοι , νιώθουν ανασφαλείς και είναι δυστυχισμένοι. Θεωρούμε λοιπόν τη δικαιοσύνη το

στυλοβάτη μιας υγιούς κοινωνίας και γι αυτό παλεύουμε εμείς οι νέοι.

Θεατής 2:

Εγώ πάλι, Σωκράτη , ως νέος άνθρωπος του σύγχρονου κόσμου διαφωνώ μαζί σου.

Σε σέβομαι για τη συνέπεια των λόγων σου , γιατί σε όλη σου τη ζωή παλεύεις για τη δικαιοσύνη . πιστεύω όμως ότι η δικαιοσύνη είναι μια χίμαιρα , μια απάτη .όπως μας είπε και ο Γλαύκωνας . Ειδικά σήμερα άμα είσαι δίκαιος και γενικά αγαθός άνθρωπος θεωρείσαι ανόητος. Δεν πετυχαίνεις ούτε επαγγελματικά ούτε προσωπικά. Το δίκαιο είναι για τους αδύνατους . Οι ισχυροί χρησιμοποιούν κάθε μέσο θεμιτό ή αθέμιτο για να πετύχουν τους σκοπούς τους . Και ξέρεις, μόνο οι πλούσιοι θεωρούνται πετυχημένοι. Το να είσαι μορφωμένος και καλλιεργημένος περνά σε δεύτερη μοίρα. Για αυτό είμαι υπέρ του δικαίου της πυγμής , δηλαδή του οικονομικά και κοινωνικά δυνατού.

***(Η θεατρική απόδοση μπορεί να χρησιμοποιηθεί και επικουρικά στο μάθημα της Β Λυκείου Αρχές φιλοσοφίας”στην ενότητα του Δικαίου) . Είναι δυνατόν επίσης να προσαρμοσθεί ανάλογα με τις ανάγκες του μαθήματος)**

Ο μύθος του Ηνίοχου (Φαίδρος 246 a-256 b)

Εισαγωγικά : Ο Σωκράτης περιγράφει την ψυχή ως μια αθάνατη ουσία η οποία κινείται στον υπερουράνιο χώρο διαιρεμένη σε τρία μέρη, τα δύο από τα οποία έχουν μορφή αλόγου και το τρίτο μορφή ηνιόχου, το ένα κακότερο, που συμβολίζει το αισθησιακό στοιχείο του ανθρώπου και την ευτέλεια της σάρκας, και το άλλο πνευματικό, που συγγενεύει με τους θεούς και μπορεί να ατενίζει το υπερουράνιο κάλλος. Το ένα, λοιπόν, από τα δύο άλογα, αυτό που είναι στην καλύτερη θέση, έχει σώμα στητό και καλοδεμένο, τον αυχένα του ψηλό, τη μύτη του γαμψή, είναι άσπρο, με μαύρα μάτια, είναι φιλότιμο, συνετό και σεμνό, αγαπάει την αληθινή δόξα, δεν έχει ανάγκη από χτυπήματα, αλλά καθοδηγείται μόνο με τον λόγο και το παράγγελμα· το άλλο, πάλι, έχει στραβό σώμα, είναι παχύ, κακοσχηματισμένο, με χοντρό αυχένα και κοντό λαιμό, πλατυπρόσωπο, μαύρο με μάτια γκριζογάλαζα και αιματώδη, ρέπει στην ύβρη και τη αλαζονεία, είναι κουφό και έχει τριχωτά αυτιά, και πολύ δύσκολα υπακούει στα χτυπήματα με το μαστίγιο και στα κεντρίσματα. Όταν λοιπόν ο ηνίοχος δει το ερωτικό όραμα, και με τις αισθήσεις θερμάνει ολόκληρη τη ψυχή του από αυτή τη θέα και βαθμιαία ο ίδιος γεμίσει από τα προκλητικά κεντρίσματα του πόθου, το άλογο που είναι υπάκουο στον ηνίοχο, επειδή και τότε -όπως και πάντα- συγκρατιέται από τη σεμνότητα, ελέγχει τον εαυτό του, όμως το άλλο άλογο δεν δίνει σημασία ούτε στο μαστίγιο, ούτε στα κεντρίσματα του ηνιόχου,

πετάγεται απότομα και με βία προς τα μπρος και ταλαιπωρώντας με κάθε τρόπο το σύντροφό του και τον ηνίοχο. Και βέβαια αυτοί στην αρχή αγανακτούν και αντιστέκονται καθώς νιώθουν να αναγκάζονται να κάνουν φοβερά πράγματα· όμως στο τέλος, όταν δε βρίσκει τέρμα το κακό άλογο, αφήνονται να συρθούν από το κακό άλογο, υποχωρώντας και συμφωνώντας να κάνουν ό,τι εκείνο τους διατάζει. Όταν αντικρίζει την όψη αυτή ο ηνίοχος, με τη μνήμη του γυρίζει πίσω, στην πρωταρχική φύση της ομορφιάς, και τη βλέπει πάλι να δεσπόζει, συνοδευόμενη από τη σωφροσύνη, επάνω σ' ένα βάθρο αγνότητας. [253c-254b].

Η αλληγορία του σπηλαίου (Πολιτεία , 514a–517a)

Ο μύθος αυτός διηγείται πως σε ένα σπήλαιο, κάτω από τη γη, βρίσκονται μερικοί άνθρωποι αλυσοδεμένοι με τέτοιο τρόπο, ώστε να μπορούν να δουν μόνο τον απέναντί τους τοίχο. Δεν μπορούν να κοιτάξουν ούτε πίσω, ούτε δεξιά, ούτε αριστερά. Πίσω τους ωστόσο είναι αναμμένη μια φωτιά. Έτσι οτιδήποτε εκδηλώνεται πίσω από την πλάτη τους αναπαριστάνεται ως σκιά στον απέναντι τους τοίχο. Επειδή οι άνθρωποι αυτοί σε ολόκληρη τη ζωή τους τα μόνα πράγματα που έχουν δει είναι οι σκιές των πραγμάτων, έχουν την εντύπωση ότι οι σκιές που βλέπουν πάνω στον τοίχο είναι τα ίδια τα πράγματα. Εάν όμως κάποιος από τους αλυσοδεμένους ανθρώπους του σπηλαίου κατορθώσει να ελευθερωθεί, να βγει από τη σπηλιά και να ανέβει πάνω στη γη και, κάτω από το φως του ήλιου πλέον, δει τα πράγματα, θα καταλάβει την πλάνη στην οποία ζούσε όσο ήταν μέσα στη σπηλιά. Θα αντιληφθεί τότε ότι οι σύντροφοι του, που εξακολουθούν να βρίσκονται αλυσοδεμένοι στο σπήλαιο, ακόμη ζουν βυθισμένοι μέσα στις ψευδαισθήσεις. Κατά τον Πλάτωνα, ο απελεύθερος δεσμώτης είναι ο φιλόσοφος, ο οποίος βλέπει τα ίδια τα όντα, τις ιδέες, και όχι τα είδωλά τους. Οι αλυσοδεμένοι σύντροφοι του είναι οι κοινοί άνθρωποι που, έχοντας εθισθεί στις απατηλές παραστάσεις των αισθητών πραγμάτων, ζουν, χωρίς να το ξέρουν, μέσα στο ψέμα. Πάντοτε βέβαια, για τον Πλάτωνα, υπάρχει η δυνατότητα απεμπλοκής των αλυσοδεμένων ανθρώπων από τις πλάνες τους. Για να το πετύχουν αυτό, χρειάζεται να αποδεσμευτούν από τις αλυσίδες τους. Αυτές συμβολίζουν τις αισθήσεις τους, που τους υποχρεώνουν να παρατηρούν μόνο τα απατηλά είδωλα των ιδεών, των αληθινών όντων. Αντί για τις αισθήσεις τους όμως θα πρέπει να εμπιστευτούν το νου τους. Η αλληγορία του σπηλαίου είναι μια προσπάθεια

τεκμηρίωσης της θέσης του φιλόσοφου ως βασιλιά στην Ιδεώδη Πολιτεία. Οι φυλακισμένοι αρχίζουν να αποδίδουν τα μη πραγματικά σχήματα των σκιών με όρους και έννοιες, ενώ πιστεύουν ότι οι σκιές αυτές είναι η πραγματικότητα.

Το ότι οι φυλακισμένοι, ωστόσο, μπορούν να δουν μόνο τις σκιές αυτές, δε σημαίνει ότι ο υπαρκτός κόσμος περιορίζεται μόνο μες στο σπήλαιο. Αν κάποιος καταφέρει να λυθούν από τις αλυσίδες και βγουν από το σπήλαιο, θα τυφλωθούν από τη λάμψη του Ήλιου και θα επιστρέψουν πίσω. Αν, ωστόσο, συνηθίσουν το φως, θα δουν καθαρά τον Ήλιο, που συμβολίζει το Αγαθό, και θα καταλάβουν ότι όσα έβλεπαν μες στο σπήλαιο ήταν απλά αντίγραφα των αληθινών. Ίσως σκεφτούν να επιστρέψουν πίσω, λυπούμενοι τους φυλακισμένους συντρόφους τους. Πίσω, όμως, στο σπήλαιο, δε θα μπορούν να συνηθίσουν στο σκοτάδι, και, προσπαθώντας να διδάξουν στους υπόλοιπους την αλήθεια, ίσως δεχτούν το μίσος και την αντίδρασή τους. Η ανάβαση στον κόσμο του φωτός συνιστά μια πορεία, η οποία ξεκινώντας από μια αρνητική γνώση, από τη γνώση „του τι δεν είναι“, απολήγει στην αυτογνωσία και την κοσμογνωσία. Ο κόσμος του σπηλαίου απεικονίζει την εμμονή της ψυχής στο αισθητόν, την υπερεκτίμησή του, την παντελή κυριαρχία των αισθήσεων και του επιθυμητικού τμήματός της επί του λογιστικού. Η προσκόλληση στο γίνεσθαι επιφέρει ψυχική σύγχυση, νόσο, ενώ η θέαση των όντων εσωτερική ισορροπία, την εναρμόνιση των τριών τμημάτων της ψυχής και την ενδυνάμωση του λογιστικού μέρους της. Για τον Πλάτωνα, το αίτημα της αυτογνωσίας είναι πρωταρχικό. Ακόμη κι αν δε βρεθεί ποτέ ο φιλόσοφος -ηγέτης που θα διοικήσει την ιδανική πολιτεία, κάθε άνθρωπος χωριστά θα πρέπει να επιδιώξει τουλάχιστον να ρυθμίσει το πολίτευμα της ψυχής του.

Πρόσωπα: Ηνίοχος, Επιθυμία, Θύμος

Ηνίοχος : Ε, οπ! Σταμάτα ! Όλο μπροστά ! Δεν βλέπεις εκεί ψηλά στο γαλάζιο του ουρανού ένα λευκό αστραφτερό κύκλο να ακτινοβολεί ; Χρέος μας είναι κάνουμε περιφορά. Αχ ! αυτό το μαύρο άλογο με βασανίζει καθημερινά. Τί ανυπάκουο ζώο! Το καμτσίκι λίγη δουλειά κάνει στα μυώδη λαγόνια του ...Προτιμά να βόσκει ανέμελα στο χλοερό έδαφος ,απείθαρχο . Επιθυμία το λεν ,όνομα και πράγμα ...

Ενώ το λευκό ...υπάκουο στις εντολές μου. Το χαλινάρι χαλαρά δεμένο,

σπάνια το χρησιμοποιώ. Αθάνατο ζώο , που του θανάτου την κοψιά ποτέ δεν θα αντικρύσει .

Ο Θύμος , αυτό είναι το όνομά του , πιστά με ακούει και ξέρει πως εγώ ο Νους ,αυτό είναι το όνομά μου , έχω την γνώση και την πείρα να οδηγήσω το άρμα μου σε μέρη μακρινά πέρα από τούτη τη γη , σε τόπο υπερουράνιο. Εκεί η ευτυχία είναι καμωμένη από τους καρπούς της γνώσης των αθάνατων άυλων Ιδεών, που κάποτε πριν ντυθώ το υλικό γήινο σώμα μου γνώρισα. Και τώρα η ψυχή μου λαχταρά και πάλι να αντικρύσω.

Ελάτε ,πετάξτε στον αέρα και πάμε να περιτρέξουμε ολόγυρα τον κύκλο. Τα φτερά σας δυνατά ας σπάσουν της βαρύτητας το ζύγι.

Θύμος : Στις διαταγές σου ,Αφεντικό ! Μα νιώθω πως η Επιθυμία με τραβά με δύναμη να μείνουμε κάτω στη γη. Τα μαύρα μάτια της με μίσος με κοιτάνε .Δεν βλέπεις , χλιμιντρίζει άγρια. Τούτο τον κόσμο τον ποθεί . Μισεί τις αναβάσεις. Για εκείνη οι περιφορές γύρω από κύκλους φωτεινούς χωρίς ουσία είναι. Εδώ τη βρίσκει τη χαρά .Νουθέτησέ την γρήγορα και δεν αντέχω άλλο ...

Ηνίοχος : Το βλέπω καλέ μου Θύμε .Αντιστέκεται .Και όσο πιο πολύ επιθυμεί να μείνει εδώ στη γη , τόσο τα φτερά της μαραίνονται ,μικραίνουν, πέφτουν . Το άσχημο και το κακό ρουφούν κάθε φτερούγισμα με αβυσσαλέα πείνα. Ενώ τα δικά σου τα φτερά μεγαλώνουν ,πιο ρωμαλέα γίνονται , γιατί έχεις πεισθεί ότι η γνώση του Θεού φέρνει το όμορφο, το σοφό και το καλό . Κοίτα ψηλά ! ο Μέγας Δίας οδηγεί το φτερωτό του άρμα και πρώτος διατρέχει το στέμμα του ουρανού και ακολουθούν σε ένδεκα γραμμές το πλήθος των θεών μικρών μεγάλων. Όλα σε τάξη βάζει ο κοσμοσείστης Δίας και μέριμνα για όλα έχει.

Χορός : Ένας θεός, ο μέγιστος ανάμεσα στους θεούς και στους ανθρώπους, καθόλου όμοιος με τους θνητούς στο σώμα στο πνεύμα [...] Βλέπει, σκέφτεται και ακούει ολόκληρος. (Ξενοφάνης, απόσπ. 23B, 24B)

Θύμος :Και οι θεοί ζητούν τη γνώση του καλού , του σοφού, του ωραίου;

Ηνίοχος : Ναι, πάνω από αυτούς οι αθάνατες αυτές ιδέες, Είναι. Αυτές το

θεϊκό στοιχείο συνιστούν. Πάμε ! Εμπρός μπροστά ! Ψηλά !

Θύμος : Δύσκολο έργο μου ζητάς .Δεν έχω και βοήθεια .Δες την Επιθυμία πως ζητά τον χαλινό να διώξει. Στρέφει τα μάτια κάτω ,προσπαθεί σαν το πλεύμενο σε μαύρη πολυτάραχη θάλασσα την άγκυρα να ρίξει σε ένα λιμάνι φωτισμένο από πυρσούς που τους κρατούν άνθρωποι άσχημοι ,χλωμοί με μάτια μαύρα δίχως φως.

Ηνίοχος: Οϊμέ ! Κουράστηκα να την τραβώ ...

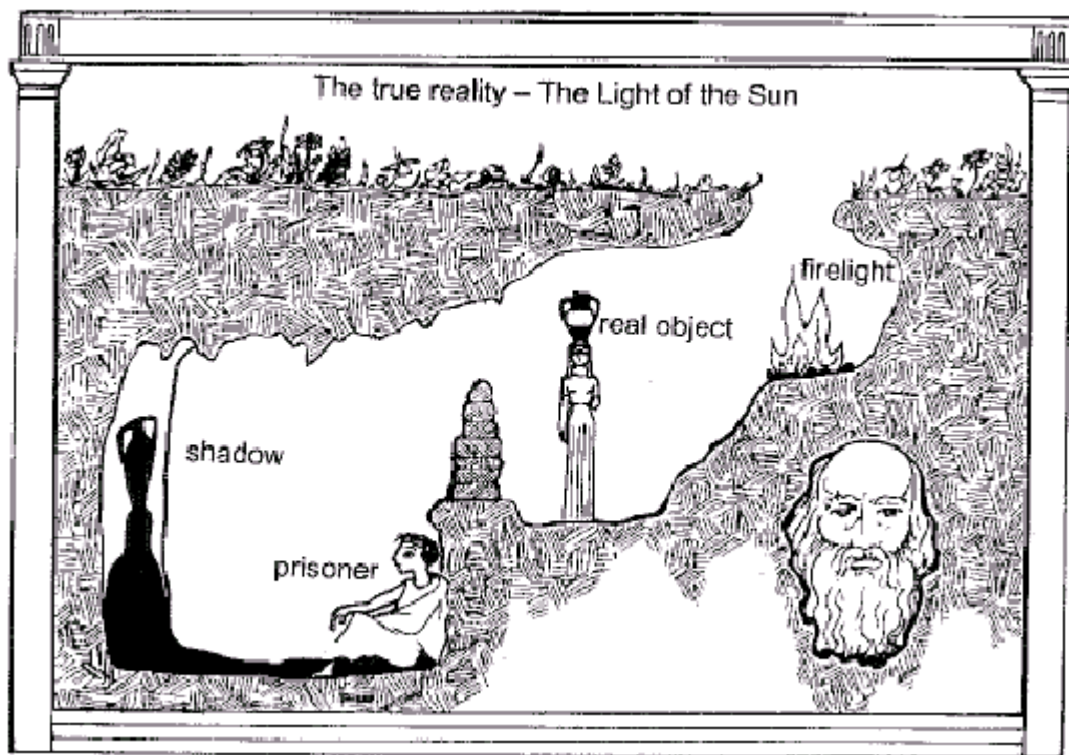
Θύμος : Άφησε την να χαθεί και ας πάμε οι δύο μας την πύλη της γνώσης να διαβούμε.

Ηνίοχος :Δεν γίνεται . Μαζί πρέπει να πάμε και οι τρεις μας , νους ,θύμος και επιθυμία : μια ψυχή .Μόνο ως ψυχή μπορούμε να πετάμε- και οι τρεις μεταλαβαίνουμε στο θείο. ..δεν πρέπει να χωριστούμε. Άντε, τους θεούς να ακολουθήσουμε ,να μοιάσουμε με εκείνους.

Επιθυμία : Τί με τραβολογάτε ονειροπόλοι ! Δεν βλέπετε την ευτυχία και την χαρά σ αυτόν τον κόσμο είναι ; Ανόητοι ! Κυνηγάτε χίμαιρες ,αέρηδες στους ουρανούς ...μα η πραγματική ζωή εδώ υπάρχει.

Ηνίοχος : Με τη βία τίποτα δεν πέτυχα . Με την πειθώ θα προσπαθήσω να σου αλλάξω γνώμη να δεις πως σφάλλεις που δεν θες να πάμε στα επουράνια.

Λοιπόν, για να καταλάβεις καλύτερα την ανθρώπινη φύση και τη σημασία της παιδείας και της απαιδευσίας , γιατί εσύ απαίδευτη είσαι, φαντάσου μια υπόγεια σπηλιά που έχει την είσοδό του ανοιχτή προς το φως της μέρας και που το μάκρος της εκτείνεται σε όλη την πρόσοψη της σπηλιάς. Το φως του ήλιου δεν φτάνει όμως στα κατάβαθα της. Στο βάθος του σπηλαίου βρίσκονται άνθρωποι αλυσοδεμένοι χειροπόδαρα και στον αυχένα , έτσι ώστε να μην μπορούν να κινηθούν και να μην βλέπουν τίποτα άλλο παρά μόνο ,τι βρίσκεται μπροστά τους. Μπορείς να το κάνεις εικόνα αυτό που τώρα σου περιγράψα;

Θύμος : Σκληρή εικόνα περιγράφεις αφέντη μου !Και αυτό γίνεται σε όλη τους τη ζωή ;

Ηνίοχος : Ναι , αν και ...Επιθυμία , ακούς ; Ούτε φωνή ούτε ακρόαση ...

Θύμος : Υπάρχει ελπίδα ;

Ηνίοχος : Υπό προϋποθέσειςΘα καταλάβεις αργότερα. Ας συνεχίσω .Λοιπόν τί λέγαμε ...Α! θυμήθηκα. Πίσω από τους δεσμώτες σε αρκετή απόσταση από αυτούς σε ψηλότερο επίπεδο ,καίει μια φωτιά . Ανάμεσα στους αλυσοδεμένους και τη φωτιά υπάρχει ένας ανηφορικός δρόμος κατά μήκος του οποίου είναι χτισμένος ένας μαντρότοιχος όχι πολύ ψηλός .Φαντάσου φτάνει μέχρι περίπου το λαιμό ενός μέσου σε ύψος ανθρώπου. Θυμάστε που τις προάλλες είχαμε παρακολουθήσει στον Κεραμεικό το θέατρο Σκιών και ο ταχυδακτυλουργός κινούσε τις κούκλες του πίσω από τοιχίο; Κάτι ανάλογο.

Επιθυμία, σταμάτα να χλιμιντρίζεις και να ταρακουνάς το άρμα .

Λοιπόν, πίσω από το μαντρότοιχο περπατούν άνθρωποι που κουβαλούν στο κεφάλι τους διάφορα αντικείμενα : αγγεία ,ανδριάντες και άλλα

πέτρινα ή ξύλινα ομοιώματα ανθρώπων και ζώων , ξυλουργικά εργαλεία, κοφίνια με φρούτα και κάθε λογής φαγώσιμα. Αυτοί οι περαστικοί αχθοφόροι μιλούν ή σιωπούν .

Θύμος : Παράξενη εικόνα ,αφέντη , περιγράφεις και παράξενους δεσμώτες. Για συνέχισε . Είμαι πολύ περίεργος .

Ηνίοχος : Και όμως αυτοί οι άνθρωποι μοιάζουν με μας. Οι δεσμώτες σε όλη τη ζωή τους βλέπουν σκιές του εαυτού τους, των συνδεσμοτών τους, των αχθοφόρων και των αντικειμένων που κουβαλούν οι άνθρωποι πίσω από το τοιχίο . Σκιές που τις σχηματίζει η λάμψη της φωτιάς στον απέναντι τοίχο από αυτούς .Σκιές –μόνο σκιές-και αυτοί νομίζουν πως είναι πραγματικότητα .Αυτό είναι και το πιο τραγικό .Ακόμη και τις φωνές των διερχομένων πιστεύουν πως είναι πραγματικές ενώ είναι των σκιών. Φοβερό!

Θύμος : Οι καημένοι !Αφού έχουν το κεφάλι τους ακίνητο , μπορούν να δουν και τίποτε άλλο.; Τους λυπάμαι .Τί μπορούμε να κάνουμε ;
Να πάμε να τους απελευθερώσουμε.

Ηνίοχος : Μην σκέφτεσαι με βάση τα συναισθήματά σου. Πρέπει να απελευθερωθούν μόνοι τους. Εμείς δεν μπορούμε να τους βοηθήσουμε .

Θύμος :Μα γίνεται αυτό ; Μόνοι τους; Αν ήταν έτσι, θα είχαν ήδη αποτινάξει τα δεσμά τους. Ποιος θέλει να βρίσκεται σ αυτήν την κατάσταση ; Τόσο ανόητοι είναι ;

Ηνίοχος : Ξέρεις , αγνοούν την άγνοιά τους και το χειρότερο έχουν την σθεναρή πεποίθηση ότι ξέρουν .Φαντάσου τί λυτρωτικό θα ήταν κάποια στιγμή να λευτερωθεί ένας δεσμώτης από τις προλήψεις και τις προκαταλήψεις του και σηκωθεί όρθιος ,Στην αρχή θα πονούσαν τα μέλη του από την χρόνια ακινησία και θαμπωμένος από το φως του ήλιου που βρίσκεται στην πρόσοψη της σπηλιάς θα αδυνατούσε να αντικρύσει τα πραγματικά αντικείμενα ,των οποίων έβλεπε τις σκιές τους τόσα χρόνια. Και αν κάποιος τον ρωτούσε τί είναι αυτά που τώρα βλέπει και ακούει θα τα είχε χαμένα και γεμάτος σύγχυση θα απαντούσε ότι αληθινά είναι αυτά που πίστευε τόσα χρόνια .

Θύμος : Μα , πώς είναι δυνατόν;

Ηνίοχος : Οι άνθρωποι βολεύονται στις συνήθειες τους και δεν τους αρέσει να παραδέχονται τα λάθη τους. Κυρίως, όταν τους τα επισημαίνει κάποιος άλλος.

Επιθυμία : Ποιος άλλος ;Αφού όλοι οι άνθρωποι ,όπως μας είπες είναι δεσμώτες της άγνοιάς τους . Σε συνέλαβα , αφεντικό –αφέντης να σου πετύχει-να βρίσκεσαι σε σύγχυση.

Χορός :

Κανένας άνθρωπος δεν ξέρει, ούτε κανείς θα γνωρίσει την αλήθεια για τους θεούς και για όλα τα πράγματα για τα οποία μιλώ. Κι αν κάποιος συμβεί να πει την πλήρη αλήθεια, ο ίδιος δε γνωρίζει. Πιθανή γνώση μονάχα υπάρχει για όλα τα πράγματα. (Ξενοφάνης, απόσπ. 34)

Ηνίοχος : Πάντα επικριτική ! Ο άλλος είναι ο δεσμώτης που απελευθερώθηκε .Αυτός που βαδίζει τον κακοτράχαλο ανηφορικό δρόμο προς την έξοδο του σπηλαίου , για να αντικρύσει τον ήλιο. Και καθώς ανηφορίζει αφήνει πίσω του τον κόσμο των σκιών –θα την έλεγα εποχή της εικασίας , της ολοκληρωτικής άγνοιας της αλήθειας .Σ αυτή την περίοδο δεν σκέπτεται ,δεν προβληματίζεται , δέχεται μόνο ως αληθινά τα προϊόντα των αισθήσεων του, που απεικονίζονται στο τοίχωμα του σπηλαίου ως σκιές. Μα , όταν φτάσει στον δρόμο πίσω από τον μαντρότοιχο βλέπει και ακούει τα αντικείμενα όπως παρουσιάζονται μπροστά του ,αλλά ούτε και αυτά δεν είναι αληθινά . Είναι η εποχή της πίστης .Σ αυτή την περίοδο οι άνθρωποι είναι δοκησίσοφοι. Και αν κάποιος τον ρωτούσε τί είναι κάθε αντικείμενο ξεχωριστά, εκείνος θα ένιωθε αμηχανία και δυσφορία και θα νοσταλγούσε την εποχή της εικασίας ,τότε που χωρίς αγώνα και κόπο όλα κυλούσαν ήρεμα.

Χορός : *Το ποιητικό ταξίδι του Παρμενίδη: Οδοί της γνώσης και της πλάνης*

Κι η θεά με καλοδέχτηκε, πήρε το χέρι το δεξί μου στο δικό της και με τούτα τα λόγια με προσφώνησε: «Καλώς όρισες, νέε, εσύ που έρχεσαι στο σπίτι μου συνοδευμένος

από αθάνατους ηνίοχους, με τ' άλογα που σε κουβαλούν.
Δε σ' έβαλε μοίρα κακή σ' αυτό τον δρόμο, που τόσο μακριά
είναι απ' των ανθρώπων τα βήματα,
αλλά η δικαιοσύνη. Πρέπει όλα να τα μάθεις,
την ήσυχη καρδιά της στρογγυλής Αλήθειας
και τις ιδέες των θνητών τις ψεύτικες.
Αλλά θα μάθεις και πώς πρέπει να 'ναι οι γνώμες των ανθρώπων
για να έχουν βάση και να διαπερνούν τα πάντα. (Παρμενίδης, Περί
φύσεως, Προοίμιον, στ. 22-32)

Επιθυμία :Μα, εσύ θα μας τρελάνεις .Τότε γιατί να χαλάσει κανείς τη
γαλήνη του ; Και τί είναι αυτά τα αντικείμενα ;

Χορός : Φοβήθηκαν τον κρότο της αλήθειας
Τυφλώθηκαν από το αγλαίσμα της αρετής
Ετρώμαξαν από την γύμνια της ψυχής τους
Και τρύπωσαν απέλπιδες στα σπήλαια της ματαιοδοξίας τους
Αράχνες ύφαναν τον ήλιο τους
Για πράσινο τη μούχλα της υγρής ψυχής τους είχαν
Τον άλλο τον συνάνθρωπο τον εξωγράφισαν στις μαύρες πέτρες της
απόγνωσης
Η ικανοποίηση αντιφεγγίζει στο χάσκον χαμόγελό τους
Η μοναξιά μπερδεύεται στη φενάκη ότι συναγελάζονται μα είναι
καθρέπτης της αλαζονείας τους. Απεικάσματα της φρίκης που έρπει
κάτω από επιστρώσεις υποσχέσεων ...

Ηνίοχος : Πολλά και δύσκολα τα ερωτήματα που μου βάζεις . Σκοπός του
ανθρώπου είναι να βγει από το σπήλαιο . Είναι η εντελέχειά του . Όσο για
τα αντικείμενα είναι ομοιώματα , εικόνες των αιώνιων, των
πραγματικών, των αληθινών ,αυτών που ονομάζονται Ιδέες. Χρειάζεται
πολύς δρόμος ακόμα και μεγάλος πνευματικός κόπος για να φτάσει
κανείς εκεί .Και ,δυστυχώς, φτάνουν ελάχιστοι.

Χορός : Στενά τα όρια των δυνάμεων του ανθρώπου
και πολλά τα δεινά που στομώνουν τη σκέψη του.

Ένα τόσο δα κομμάτι της ζωής βλέπουν οι άνθρωποι όσο ζουν, κι ύστερα, γοργοθάνατοι, πετούν σαν καπνός, σίγουροι μόνο γι' αυτό που σύντυχε ο καθένας τους καθώς πλανιούνται εδώ κι εκεί· ποιος τάχα καυχιέται πως βρήκε το όλο;

Έλα τώρα και κοίτα καλά πόσο φανερό είν' το καθένα, χωρίς ούτε την όραση να εμπιστεύεσαι πιο πολύ απ' την ακοή, ούτε την πολυθόρυβη ακοή να βάζεις πιο πάνω απ' της γλώσσας τη σαφήνεια, ούτε ν' αρνιέσαι την πίστη σου σε κάποιο άλλο όργανο που πέρασμα είναι για τη νόηση, αλλ' άδραξε το καθετί όπως φανερώνεται. (Έμπεδοκλής, Περί φύσεως, απόσπ. 2, 3)

Θύμος : Ποιοι ; Εμείς μπορούμε να φτάσουμε ;

Ηνίοχος: Χμ ! Μία από τις προϋποθέσεις είναι να υποταχθεί η Επιθυμία στις εντολές μου.

Θύμος : Ακούς ανόητη; Συντάξου ! Εναρμονίσου με μας . Μην κάνεις του κεφαλιού σου. Δι' άλλως θα φας κλοτσιά στα καπούλια .

Ηνίοχος : Θύμε, όχι βία ! Θα την πείσουμε με το λόγο μας. Μην ξεχνάς ότι είναι επώδυνο να κοιτάς τον ήλιο κατάματα καθώς βγεις από τη σπηλιά . Και στην αρχή δεν βλέπεις ,γιατί τα μάτια έχουν συνηθίσει στο σκοτάδι. Σαν τυφλός σκουντουφλάς πέρα δώθε. Και πιο οδυνηρό είναι να σε σέρνουν με τη βία από τα βάθη της σπηλιάς έξω ,στο φως του ήλιου .Τότε , επιπλέον, θα αγανακτούσε. Γι αυτό πρέπει μόνος του να ανέβει το δύσβατο μονοπάτι .Να το έχει αποφασίσει με τη δική του θέληση .Τότε θα φτάσει στο τέταρτο στάδιο της πνευματικής του πορείας ,που είναι η γνώση των Ιδεών .

Θύμος : Ηνίοχε Νου , βιάζεσαι ! Παρέλειψες να μας πεις για το τρίτο στάδιο. Ποιο είναι;

Επιθυμία : Τον πιάσαμε αδιάβαστο ...Χα! Χα!

Ηνίοχος : Έχεις δίκιο, Θύμε. Ο πόθος μου-έρωτα θα τον έλεγα ,μια πρωθητική «φιλόσοφος» δύναμη, που με φέρνει από τα διαδοχικά στάδια στη σύλληψη των Ιδεών - να φτάσουμε εκεί ψηλά είναι μεγάλος .

Ωστόσο πρέπει να διανύσουμε με τη σειρά όλα τα στάδια. Αυτό επιβάλλει η ανάγκη . Σκέψου μια γραμμή που τέμνεται σε άνισα μέρη. Στο μεγαλύτερο τμήμα της γραμμής αντιστοιχούν τα νοητά και στο μικρότερο τα αισθητά – η γνώση των αισθητών μάς δίνει απλώς γνώμη, ενώ των νοητών αλήθεια. Το κάθε μέρος της γραμμής υποδιαιρείται σε άλλα δύο άνισα τμήματα, οπότε τα αισθητά χωρίζονται στα αντικείμενα και στα είδωλά τους και τα νοητά στις Ιδέες και στα μαθηματικά μεγέθη. Οι αντίστοιχες γνωστικές ενέργειες είναι η «εικασία» για τα είδωλα, η «δόξα» για τα αισθητά αντικείμενα, η «διάνοια» για τα μαθηματικά και η «νόηση» για τις Ιδέες. Με την παραβολή της γραμμής χαράζεται η γνωστική πορεία, που ξεκινά από τη σκιαγράφηση των ειδώλων των αισθητών όντων, συνεχίζεται με την αισθητηριακή περιγραφή των υπαρκτών αντικειμένων, μεταβαίνει στη λογική πραγμάτευση των μαθηματικών εννοιών ,που -αυτό είναι το τρίτο στάδιο, και καταλήγει στη σύλληψη των Ιδεών.

ΟΙ 4 ΑΝΑΒΑΘΜΕΣ ΤΗΣ ΓΝΩΣΕΩΣ		
ΝΟΗΤΑ	ΝΟΗΣΙΣ	Η Νόηση ή ο τέταρτος αναβαθμός αφορά την φιλοσοφική ή κοσμητική γνώση. Την θεωρητική ή θεωρητική γνώση των Ιδεών. Και αυτή η γνώση προσεγγίζεται με την διαλεκτική και ως εκ τούτου είναι η πραγματική φιλοσοφική επιστήμη.
	ΔΙΑΝΟΙΑ	Η Διάνοια ή ο τρίτος αναβαθμός αφορά την μαθηματική ή λογική γνώση. Την γνώση δοξαζή των αντικειμένων, όχι απλώς καθ' αυτά αλλά ως μαθηματικές αναλογίες. Η γνώση που προσεγγίζεται μέσω λογικών επιχειρημάτων και αποδείξεων.
ΑΙΣΘΗΤΑ	ΠΙΣΤΙΣ	Η Πίστη ή ο δεύτερος αναβαθμός γνώσεως είναι οι προλογισμένοι γνώσεις και αφορά κριτική επί των αισθητών αντικειμένων. Πίστη είναι η εμπιστοσύνη μας σε κάποιες απόψεις, κυρίως αναπόδεικτες.
	ΕΙΚΑΣΙΑ	Η Εικασία ή ο πρώτος αναβαθμός γνώσεως είναι οι αισθητηριακές γνώσεις και αφορά αισθητικές εικόνες.

Θύμος : Δύσκολη και μακρόχρονη πορεία !Και μόνος του ο καθένας θα διανύσει αυτόν τον δρόμο;

Ηνίοχος : Ο βασικός δρόμος για την αληθινή γνώση είναι ο δρόμος της εκπαίδευσης – μιας μακρόχρονης και επίπονης εκπαίδευσης σε όλο και πιο δύσκολα αντικείμενα σπουδής, και όπου η φιλοσοφία, η υπέρτατη νοητική δραστηριότητα ,η ανώτατη επιστήμη, αποκαλείται «μελέτη θανάτου», γιατί η σωστή εκπαίδευση ενεργοποιεί τη δυνατότητα του μαθητευόμενου να «θυμηθεί» όσα γνώρισε η αθάνατη ψυχή του πριν την ενσάρκωσή της σε σώμα. Η τελική ωστόσο φάση αυτής της γνωστικής (και ερωτικής) πορείας μένει σκοτεινή. Εξαίφνης η ψυχή θα κάνει άλμα που συντελείται με τη σύλληψη της Ιδέας. Θα ήταν ωστόσο λάθος να

ερμηνεύσουμε αυτόν τον ακαριαίο φωτισμό της ψυχής ως εξωλογική αποκάλυψη. Οι φυσικές προδιαγραφές του ατόμου, η σκληρή διανοητική του προσπάθεια και η πολύχρονη εκπαίδευση δίπλα στον κατάλληλο δάσκαλο είναι προαπαιτούμενα για το τελικό στάδιο της γνώσης. Η σύλληψη των Ιδεών και της ανώτατης Ιδέας, του Αγαθού ή του Ενός εμφανίζεται στο άτομο ως ακραία νοητική υπέρβαση, η υπέρβαση όμως αυτή συμβαίνει μόνο στο άτομο που έχει προετοιμαστεί καταλλήλως, και δεν έχει τίποτε το οριστικό – η φιλοσοφία παραμένει πάντοτε «φιλία της σοφίας», διαρκής τάση προς τη σοφία, αφού σοφός είναι μόνο ο θεός.

Θύμος : Δυσνόητα είναι αυτά που μου περιγράφεις. Και αυτό που είπες για την ανάμνηση , εξήγησέ το μου.

Ηνίοχος : Το παράδοξο είναι ακριβώς το πώς γνωρίζουμε: αν κάτι το ξέρουμε ήδη δεν υπάρχει λόγος να το μάθουμε, ενώ αν δεν το γνωρίζουμε πώς θα αντιληφθούμε ότι το μάθαμε; Η επίλυση του παραδόξου στηρίζεται στην υιοθέτηση μιας εκδοχής του δόγματος της μετεμψύχωσης. Αυτό που μαθαίνουμε, δεν το μαθαίνουμε εξ αρχής, αλλά το ξαναθυμόμαστε. Η ψυχή επιζεί μετά το θάνατο του σώματος και έχει τη δυνατότητα να έρθει σε επαφή με τις αιώνιες Ιδέες. Η γνώση των Ιδεών λησμονείται όταν η ψυχή επιστρέφει σε νέο σώμα, υπάρχει όμως η δυνατότητα, σε κατάλληλες συνθήκες, να επανακτηθεί αυτή η γνώση. Η έγκυρη γνώση, επομένως, είναι στην πραγματικότητα «ανάμνηση». Η μετεμψύχωση, βέβαια, είναι ένας αλληγορικός τρόπος για να δηλωθεί ότι το ανθρώπινο είδος διαθέτει έμφυτη τη νόηση και τη δυνατότητα έγκυρης γνώσης . Καταλήγω λοιπόν στην ακόλουθη τοποθέτηση: αν η νόηση και η αληθής γνώμη είναι δύο διακριτά γένη, τότε οπωσδήποτε υπάρχουν όντα αυτά καθ'εαυτά, Ιδέες που τις συλλαμβάνουμε όχι με την αίσθηση αλλά μόνο με τη νόηση. Αν πάλι, όπως πιστεύουν μερικοί, η αληθής γνώμη δεν διαφέρει σε τίποτε από την αίσθηση, τότε θα αποδώσουμε βέβαιη ύπαρξη μόνο σε όσα αισθανόμαστε διαμέσου του σώματος. Νόηση όμως και αληθής γνώμη είναι χωρίς αμφιβολία δύο διακριτά γένη, γιατί έχουν αναπτυχθεί χωριστά και διατηρούν ανόμοιο χαρακτήρα.(Τίμαιος 51de)

Χορός :Υπάρχουν δυο μορφές γνώσης, η μια γνήσια, η άλλη σκοτεινή. Και στη σκοτεινή ανήκουν όλα αυτά που ακολουθούν: όραση, ακοή, οσμή, γεύση, αφή. Η άλλη, η γνήσια, είναι ξέχωρη απ' αυτήν. Όταν η σκοτεινή μορφή δεν μπορεί πλέον να δει τίποτε άλλο απειροελάχιστο ούτε να

ακούσει ούτε να μυρίσει ούτε να γευτεί ούτε να αντιληφθεί με την αφή, αλλά πρέπει να αναζητεί κάτι πιο λεπτό, τότε έρχεται η γνήσια μορφή γνώσης, μια και έχει όργανο να σκεφτεί πιο λεπτά.(Δημόκριτος, απόσπ. 11) Ό,τι λέγεται και νοείται πρέπει αναγκαία να είναι· γιατί υπάρχει μόνο το είναι, το μηδέν δεν υπάρχει.(Παρμενίδης, Περί φύσεως, απόσπ. 6)

Ηνίοχος : Ο δεσμώτης ,λοιπόν, που απελευθερώθηκε και διένυσε και τα τέσσερα στάδια της γνωστικής γραμμής θυμούμενος την περίοδο που ζούσε στα βάθη του σπηλαίου δεν θα λυπόταν τους συγκρατούμενούς του και θα μακάριζε τον εαυτό του ;

Θύμος :Βέβαια .Θα ήταν ανόητος , εάν δεν το έκανε.

Ηνίοχος: Και θα θυμόταν γελώντας τους αγώνες που έκαναν μεταξύ τους οι δεσμώτες για το ποιος έβλεπε καλύτερα τις σκιές των όσων περνούσαν μπροστά τους και συγκρατούσε καλύτερα την κανονικότητα με την οποία παρουσιάζονταν πρώτες ή τελευταίες ή σύγχρονα με τις άλλες και επαινούσαν και έδιναν τιμητικές διακρίσεις σ αυτόν που προέβλεπε ποια σκιά θα εμφανιζόταν σε μια ορισμένη στιγμή Αστεία βραβεία της άγνοιάς τους !

Χορός :Κάλλιο να ξενοδούλευα ξωμάχος, ρογιασμένος
Σ αφέντη που έχασε τον κλήρο του και είναι το βιος του λίγο

Θύμος : Πράγματι ,καλύτερα να ξεπέσει κανείς σε οποιαδήποτε κατάσταση παρά να ζει μ εκείνο τον τρόπο.

Επιθυμία :Διαφωνώ ! Μακάριοι αυτοί που αγνοούν και αυτοί που δεν αναμοχλεύουν προβλήματα λυμένα .

Θύμος : Αφεντικό, η Επιθυμία υπό μανδραγόρα καθεύδει

Επιθυμία :Θύμε , τσιράκι του Ηνίοχου , για πες μου ,αυτός ο απελευθερωμένος δεσμώτης που εφάρμοσε την εντελέχεια του και έφτασε στον υποτιθέμενο κόσμο των Ιδεών τί θα κερδίσει και πώς θα ωφελήσει τους άλλους ; Η αλήθεια είναι σχετική και ο καθένας κουβαλάει μέσα του κομμάτια της .

Θύμος : Σταμάτα να μιλάς ως σοφιστής .

Ηνίοχος : Η Επιθυμία έθεσε σωστά ερωτήματα , αν και διαφωνώ με την τελευταία διατύπωσή της . Λοιπόν, θα απαντήσω ,πρώτα, στο δεύτερο ερώτημα . Ο απελευθερωμένος δεσμώτης πρέπει να γυρίσει πίσω στο σπήλαιο .

Επιθυμία : Θα είναι ανόητος , εάν το κάνει . Ποιος θέλει από το λαμπρό φως του ήλιου να επιστρέψει στο σκοτάδι;

Ηνίοχος : Έχεις δίκιο . Κανείς. Πρέπει να υποχρεωθεί όμως να γυρίσει πίσω και να πείσει τους άλλους δεσμώτες ότι βλέπουν σκιές .

Θύμος : Μα δεν θα τον κοροϊδεύουν και θα γελάνε μαζί του, όταν τον βλέπουν με μάτια που έχουν υποστεί βλάβη από το πολύ φως του πάνω κόσμου και θα θεωρούν ότι η ανάβαση είναι βλαβερή και επώδυνη ; Α, και ποιος θα τον υποχρεώσει ;

Ηνίοχος : Ναι. Ισχύει . Και μπορεί να θέλουν να τον σκοτώσουν , εάν επιχειρήσει να τους λύσει από τα δεσμά τους και να τους οδηγήσει επάνω , στο φως. Και... Θα τον υποχρεώσει η Πολιτεία και η Νόμοι που του παρείχαν την παιδεία .

Επιθυμία : Άρα να μην κατέβει και να αφήσει τους άλλους στην ησυχία τους.

Ηνίοχος : Όχι, είναι χρέος του να κατέβει στη σπηλιά , γιατί αυτή συμβολίζει τον κόσμο που αντικρύζουμε με την όρασή μας και αποτελεί το δεσμωτήριο μας. Το φως της φωτιάς που φωτίζει τη σπηλιά είναι η ενέργεια του ήλιου , όχι ο ήλιος. Οι δεσμώτες δεν πρέπει να μείνουν στην άγνοιά τους . Πρέπει να αποδράσουν από την απαιδευσία . Μόνο η γνώση οδηγεί στην αλήθεια , η οποία φέρνει την ευτυχία.
Αυτό είναι το όφελος του απελευθερωμένου δεσμώτη.

Θύμος : Ηνίοχε , όλοι μπορούν να το πετύχουν αυτό ;

Ηνίοχος : Δυστυχώς, όχι ! Μόνο οι χαρισματικοί πολίτες μιας πόλης

μπορούν να αντικρύσουν τον κόσμο των Ιδεών και το ανώτατο Αγαθό . Αυτοί όμως είναι υποχρεωμένοι, όπως είπα, μετά το μέγιστο μάθημα που πήραν να επιστρέψουν στο σπήλαιο και να μοιράζονται με τους δεσμώτες τους μόχθους και τις τιμητικές διακρίσεις είτε αυτές είναι κατώτερες είτε σημαντικότερες.

Επιθυμία : Αυτό είναι άδικο , αφού θα υποχρεωθούν να ζήσουν χειρότερα , ενώ μπορούσαν να ζουν καλύτερα.

Ηνίοχος : Αγαπητή μου , ξεχνάς ότι μέσα σε μια πόλη που στηρίζει την ύπαρξή της στους νόμους , η γνώση και η ευτυχία δεν είναι προνόμιο των λίγων , αλλά όλων. Οι νόμοι στοχεύουν στην αρμονία , έστω και αν αυτή μπορεί να επιτευχθεί με τη βία –και τη πειθώ βέβαια. Όλοι πρέπει να ενδιαφέρονται για όλους και ο καθένας να προσφέρει στα κοινά . Ο νόμος , λοιπόν , επιδιώκει να αναδείξει τους χαρισματικούς ανθρώπους και συγχρόνως να τους αξιοποιήσει στο έπακρο για να δεθεί η πόλη με δεσμούς φιλίας . Οι άνθρωποι αυτοί είναι φορείς της παιδείας και συνεπώς υπηρέτες του κοινωνικού συνόλου.

Χορός : Το πρώτο σε σημασία, νομίζω, ανάμεσα στα ανθρώπινα πράγματα είναι η εκπαίδευση. Διότι όταν κάποιος κάνει με το σωστό τρόπο την αρχή κάποιου πράγματος, είναι εύλογο να συντελεστεί σωστά και η κατάληξή του. Διότι και στη γη, ό,τι ποιότητας σπόρο σπείρει κάποιος, τέτοιου είδους συγκομιδή θα πρέπει να αναμένει. Και στο νέο άνθρωπο, όταν κάποιος εμφυτεύσει αριστοκρατική αγωγή, αυτή θα ζει και θα ακμάζει σε ολόκληρη τη ζωή του και ούτε η υγρασία ούτε η ξηρασία θα την απομακρύνει. (Αντιφώντας –Στοβαίου Εκλογές II 31, 39)

Θύμος :Ωραία αλληγορική εικόνα μας περιέγραψες ,Ηνίοχε, η Επιθυμία όμως δεν βλέπω να πείστηκε. Συνεχίζει να αντιστέκεται στην πτήση μας ψηλά προς τον ουράνιο θόλο. Κινδυνεύουμε να μείνουμε εδώ, στο δεσμωτήριο των απαίδευτων ψυχών .Δε βλέπεις , χάνει τα φτερά της και καθώς αυτή φτερορροεί χάνεται η ελπίδα. Τί θα κάνουμε ;

Ηνίοχος : Μην απελπίζεσαι ! Όπου δεν πέπτει λόγος , πέπτει ράβδος! Με το χαλινάρι θα τη δαμάσω. Αυτή είναι η διαφορά μας με τους θεούς. Εκείνοι είναι ένα αρμονικό αδιάσπαστο σύνολο από τα τρία στοιχεία της ψυχής τους : Λόγος, συναίσθημα και επιθυμία .Γι αυτό δεν έχουν χαλινό

στα χέρια τους. Ψυχή και σώμα είναι αιώνια αδιάσπαστα. Γι αυτό και είναι αθάνατοι Εμείς όμως αποτελούμε μια ανθρώπινη ψυχή και όταν ντυνόμαστε το σώμα μας γινόμαστε θνητοί . Ψυχή και σώμα δεν εναρμονίζονται.

Επιθυμία : Και φταίω εγώ γι αυτό ;

Ηνίοχος : όχι ! όχι ! Εγώ φταίω , γιατί δεν εκγύμνασα σωστά τα άλογά μου και τώρα το άρμα γίνεται βαρύ. Για αυτό και ο μόχθος μου και ο αγώνας μου μεγάλος θα είναι.

Και ζηλεύω καθώς κοιτώ τις αθάνατες ψυχές –και δεν είναι μόνο των θεών ,αλλά και των φιλόσοφων ανδρών ,αυτών των απελευθερωμένων δεσμωτών –που έχουν φτάσει στην κορυφή της ουράνιας αψίδας και βαδίζουν στα νώτα του θόλου και αφού πάρουν θέση τις περιφέρει η περιφερική κυκλική κίνηση και χαίρονται με αυτά που βλέπουν έξω από τον ουρανό, τις Ιδέες .Την αλήθεια των Ιδεών μόνο ο νους ,ο κυβερνήτης της ψυχής, την θεάται . Η ψυχή αποτελεί διάνοια του θεού και τρέφεται με νου και αληθινή γνώση του αληθινού όντος. Και όταν ολοκληρωθεί η κυκλική περιφορά ξανάρχεται στο ίδιο σημείο απ όπου ξεκίνησε. Και κατόπιν βυθίζεται πάλι στο εσωτερικό μέρος του ουρανού και επιστρέφει στο κατάλυμά της και ο ηνίοχος βάζει τα άλογα του στην φάτνη και τους προσφέρει αμβροσία και νέκταρ! Αυτό βέβαια ισχύει για τους θεούς.

Θύμος : Και οι ανθρώπινες ψυχές ;

Ηνίοχος : Σ αυτό το θέμα υπάρχουν διαφοροποιήσεις. Η πρώτη ψυχή που ακολουθεί τον θεό με τον καλύτερο τρόπο και αποτελεί πιστή εικόνα του , σηκώνει πολύ ψηλά το κεφάλι του ηνιόχου της και περιφέρεται μαζί με τον θεό όσο και αν τα άλογα δημιουργούν προβλήματα . Αυτή αντικρύζει τις Ιδέες , έστω και με δυσκολία . Κάποια άλλη ψυχή άλλοτε βυθιζόταν και άλλοτε ύψωνε το κεφάλι της και έτσι δεν είδε όλες τις ιδέες. Οι περισσότερες όμως ψυχές που ακολουθούν , αν και λαχταρούν να υψωθούν στον υπερουράνιο τόπο , δεν έχουν τη δύναμη να το κάνουν και κατρακυλούν κάτω από το στερέωμα του ουρανού , πέφτοντας και πατώντας η μια την άλλη και προσπαθώντας να βρεθεί η καθεμιά μπροστά από τις άλλες. Γίνεται κοσμοχαλασιά και ανταγωνισμός μεγάλος και ιδρώτας πολός ρανίζει την γη. Πολλές ψυχές τότε σακατεύονται και τα φτερά τους τσακίζονται και επιστρέφουν χωρίς να

δουν την αλήθεια και καταδικάζονται να τρέφονται με εικασίες σε όλη τη γήινη ζωή , τους, σαν τους αλυσοδεμένους δεσμώτες στα βάθη του σπηλαίου .

Θύμος : Τρομερό ! Δεν θέλω μια τέτοια τύχη . Το ακούς ,Επιθυμία ;

Επιθυμία : Ναι ,τρομάζω και εγώ - δεν θέλω να ανήκω στο σωρό των πολλών τσακισμένων ψυχών. Ηνίοχε , πρόσεχε! Μια ψυχή προσπαθεί να μας σπρώξει .Ωχ! θα γκρεμοτσακιστούμε!

Ηνίοχος : Πρόσω ολοταχώς ! Αγαπημένοι μου υποτακτικοί συνεργαστείτε . Ουφ ! τελευταία στιγμή ξεφύγαμε.

Χορός : Ψυχές, ακούστε το νόμο της Αδράστειας !

Κάθε ψυχή που ακολουθεί την ίδια πορεία με το θεό , θα αντικρύσει κάτι από τα αληθινά και θα απαλλαγεί από τα βάσανα έως την επόμενη περιφερική κίνηση και αν μπορεί να κάνει πάντοτε το ίδιο , θα παραμένει αβλαβής αιώνια . Όταν όμως δεν μπορεί να ακολουθήσει τον θεό τότε δεν θα δει την αλήθεια και θα γεμίσει κακία και λησμονιά και θα βαρύνει .Και καθώς βαραίνει θα φυλλορροήσουν τα φτερά της και θα πέσει στη γη και δεν θα γεννηθεί σε κανένα είδος ζώου και ανθρώπου. Η ψυχή όμως που ακολούθησε το θεό και είδε μεγάλο μέρος της αλήθειας , θα γίνει άνθρωπος φιλόσοφος ή εραστής του Ωραίου ή θα επιδοθεί στη μαντική ή τον έρωτα. Οι άλλες ψυχές που άλλα είδαν και άλλα δεν είδαν θα γεννηθούν σε ανθρώπους με την ακόλουθη αξιολογική σειρά : Οι καλύτεροι από αυτές τις ψυχές θα γίνουν νομοταγείς βασιλιάδες ή άνθρωποι ικανοί στην πολεμική τέχνη και την διακυβέρνηση . Κατόπιν , οι ψυχές που είδαν λιγότερες Ιδέες θα γίνουν πολιτικοί, οικονομολόγοι ή επιχειρηματίες . Τέταρτες στη σειρά θα είναι οι ψυχές που θα εμφυτευθούν στην πρώτη γέννησή τους σε ανθρώπους που προορίζονται να γίνουν γυμναστές ή γιατροί των σωμάτων. Ακολουθούν οι ψυχές που θα γίνουν μάντεις ή ιεροφάντες και έπονται αυτές που θα γίνουν ποιητές και καλλιτέχνες. Στην έβδομη θέση θα βρεθούν οι ψυχές που θα πάρουν τη ζωή του γεωργού ή του βιοτέχνη και στην όγδοη τη ζωή των σοφιστών και των δημοκόπων . Στην τελευταία θέση , την ένατη, θα βρεθούν οι τύραννοι. Αυτές είναι οι εννιά ζωές που αναλογούν στις ανθρώπινες ψυχές .

Ηνίοχος : Εγώ, θέλω τον πρώτο βίο . Για αυτό Θύμε και Επιθυμία βιαστείτε , συνεργαστείτε, για να προλάβουμε πίσω από το θεό να βρεθούμε στα νώτα του Θόλου.

Χορός : όποιος δείξει δίκαιη διαβίωση ,αξιώνεται καλύτερη μοίρα , όποιος όμως άδικη , χειρότερη. Και προσέξτε , ανθρώπινες ψυχές , τον βίο που θα επιλέξετε , γιατί θα αποκτήσετε φτερά ξανά σε δέκα χιλιάδες χρόνια , εκτός αν τον τρίβωνα φορέσετε και φιλοσοφήσετε άδολα. Τότε θα βγάλετε φτερά σε τρεις χιλιάδες χρόνια και θα κάνετε την περιφερική κίνηση . Και αν τρεις φορές επιλέξετε το βίο του φιλόσοφου , τότε στον τόπο των μακάριων ψυχών θα πάτε και δεν θα ξαναγυρίσετε στη γη. Όλες οι ψυχές στο τέλος του πρώτου βίου επιλογής τους θα κριθούν και άλλες θα πάνε στα κολαστήρια που βρίσκονται στα βάθη της γης και εκεί εκτίσουν την ποινή τους , ενώ οι άλλες θα πάνε σε κάποιον ουράνιο τόπο , όπως τους αξίζει .Και μετά την παρέλευση χιλίων ετών όλες οι ψυχές καλούνται για κλήρωση και επιλογή του δεύτερου βίου τους . Και θα υπάρξουν ψυχές που ουδέποτε θα πάρουν ανθρώπινη μορφή , γιατί ποτέ δεν αντίκρυσαν την αλήθεια των αιώνιων Ιδεών, και ψυχές που από τον βίο του ζώου θα γίνουν άνθρωποι .

Ηνίοχος : Ακούσατε .άλογά μου, τον αναπότρεπτο νόμο της Αδράστειας.

Θύμος : Εγώ , ναι ! Η Επιθυμία ...δεν ξέρω.

Ηνίοχος : Και εκείνη , το ξέρω ότι κατάλαβε. Δεν είναι κακό άλογο , απλώς μερικές φορές , επειδή οι αισθήσεις της είναι πολύ οξυμμένες ωθείται στην απληστία για τα υλικά αγαθά . Και εσύ Θύμε δεν είσαι πάντα υπάκουος ,αφοσιωμένος και καρτερικός .Εγώ φέρω την ευθύνη . Η δική μου δεξιότητα να σας καθοδηγώ φέρνει και τα ανάλογα αποτελέσματα.

Επιθυμία : Συμφωνώ . Ο ένας συμπληρώνει τον άλλον και πρέπει να μας διέπει αλληλεγγύη. Καθένας μας πρέπει να επιτελέσει τη λειτουργία του , ώστε ως σύνολο να ισορροπήσουμε ,κάτω ,βεβαίως, από την εποπτεία του Ηνίοχου Νου, δηλαδή της λογικής. Αυτή η αρμονία είναι δικαιοσύνη . Το κακό δεν βρίσκεται σε μένα ή σε σένα Θύμε ή ακόμα και σε σένα Ηνίοχε , αλλά στην αταξία : όταν δεν μπορούμε να συνεργαστούμε.

Ηνίοχος : Μας εκπλήσσεις ευχάριστα Επιθυμία με τα λόγια σου . Λοιπόν , είμαστε έτοιμοι να διασχίσουμε τους αιθέρες και να φτάσουμε εγκαίρως στην αψίδα του ουρανού ; Προσέξτε τα άρματα των άλλων ψυχών ! Κοιτάξτε πώς κουτρουβαλιάζονται από τα μεταξύ τους χτυπήματα ! Θύμε ! Επιθυμία! Μπροστά !μπροστά ! Ήδη οι ακτίνες του ήλιου τυφλώνουν τα μάτια μας ! Λίγο ακόμα ! Φτάνουμε !

Χορός: Αν δεν μπορείς να ονειρεύεσαι , καλύτερα.

Τα όνειρα συντρίμια πληγώνουν τις καρδιές

Τα όνειρα αστέρια θολώνουνε το νου

Τα όνειρα που πέτυχαν πικραίνουν το μετά

Δεν έχεις πια οδόσημα να περπατάς

Στις στέγες των ονείρων σου γλιστράς

Και χάνεσαι στις ατραπούς των αιθέρων

Καλύτερα το Λόγο ηνίοχο να έχεις

Τα μαύρα και τα άσπρα άλογα της νιότης

Να διαφεντεύει

Ο μύθος του Ηρός (Πολιτεία 614 b-621d)

Αγαθός ή φαύλος βίος ;

Εισαγωγικά:

Η Πολιτεία τελειώνει με μια αισιόδοξη διδαχή· η ψυχή είναι αθάνατη. Ο δίκαιος επιβραβεύεται και σε αυτόν τον κόσμο, αλλά και μετά θάνατον. Αντιθέτως οι άδικοι, οι τύραννοι, οι κακούργοι τιμωρούνται σκληρά. Απόδειξη η μαρτυρία του Ηρός του Αρμενίου, την οποία εκθέτει ο Σωκράτης χωρίς ωστόσο να διασαφηνίζει αν την άκουσε από τον Ήρα τον ίδιο ή από κάποιους άλλους.

Ο Ηρ, ο γιος του Αρμενίου από την Παμφυλία, ένας γενναίος πολεμιστής, σκοτώθηκε στη μάχη. Για δέκα ημέρες παρέμεινε στο πεδίο της μάχης, ανάμεσα στα πτώματα των άλλων πολεμιστών, που είχαν αρχίσει να αποσυντίθενται. Τη δωδέκατη ημέρα όταν τον είχαν μεταφέρει σπίτι του και τον είχαν τοποθετήσει πάνω στη νεκρική πυρά, ο ήρωας ξαναγύρισε στη ζωή και άρχισε να διηγείται όσα είχε ιδεί και όσα είχε ακούσει η ψυχή του στον άλλο κόσμο.

Η ψυχή του λοιπόν, που είχε φύγει από το σώμα, πορεύτηκε μαζί με άλλες ψυχές εις τόπον τινά δαιμόνιον όπου υπήρχαν δύο χάσματα πάνω στη γη, το ένα δίπλα στο άλλο, και άλλα δύο κατάντικρυ στον ουρανό. Ανάμεσά τους κάθονταν δικαστές και, αφού δίκάζαν, πρόσταζαν τους δίκαιους να προχωρήσουν δεξιά και επάνω μέσα από τον ουρανό, και τους άδικους αριστερά και κάτω. Όταν ο Ηρ παρουσιάστηκε του είπαν να ακούει και να βλέπει προσεκτικά ό,τι διαδραματιζόταν εκεί για να τα ανακοινώνει αργότερα στους ζωντανούς. Έβλεπε λοιπόν τις ψυχές που είχαν δικαστεί να προχωρούν προς τα δύο χάσματα, και άλλες να βγαίνουν από τα άλλα δύο. Όσες ψυχές ανέβαιναν από το χάσμα της γης ήταν κατασκοπισμένες και διψασμένες, όσες κατέβαιναν από τον ουρανό ήταν καθαρές. Πήγαιναν λοιπόν οι ψυχές προς τον Λειμώνα και κατασκήνωναν εκεί σαν να ήταν σε πανηγύρι. Όσες έρχονταν από τη γη έκλαιγαν και οδύρονταν για όσα είχαν πάθει κατά την υποχθόνια πορεία τους που κρατούσε έτη χίλια. Όσες έρχονταν από τον ουρανό και τι δεν είχαν να πουν από θεάματα και απολαύσεις!

Οι ψυχές που είχαν διαπράξει αδικήματα (προδοσίες, κακουργήματα) είχαν πληρώσει για όλα δεκαπλάσιες ποινές. Δεκαπλάσιες ήταν και οι ανταμοιβές για όσες είχαν κάνει το καλό. Ακόμη βαρύτερες ήταν οι τιμωρίες για όσους είχαν ασεβήσει προς τους γονείς ή τους θεούς ή για όσους είχαν σκοτώσει άνθρωπο με το ίδιο τους το χέρι. Τον Αρδιαίο, τον τύραννο της Παμφυλίας, που διέπραξε στη ζωή του μεγάλα και πολλά κακουργήματα, οι τιμωροί του άλλου κόσμου τον έδεσαν χειροπόδαρα και τον τραβούσαν πάνω στα αγκάθια των ασπαλάθων. Ύστερα μαζί με άλλους όμοιούς του τον πέταξαν μέσα στον Τάρταρο.

Επτά ημέρες παρέμειναν στον Λειμώνα οι ψυχές και ύστερα πορεύτηκαν σε έναν τόπο όπου έβλεπαν ένα φως σαν το ουράνιο τόξο αλλά λαμπρότερο πολύ και καθαρότερο. Το φως αυτό σαν κίονας ευθύ ήταν τεταμένο δια παντός τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, δηλαδή βρισκόταν στο κέντρο του σύμπαντος. Και ήταν το φως ο σύνδεσμος του ουρανού που συγκρατούσε την ουράνια περιφορά. Από τις άκρες των δεσμών του, που ήταν τεντωμένες από τον ουρανό, κρεμόταν ο ἄτρακτος (: νεοελλ. η άτρακτος, το αδράχτι) της Ανάγκης, ο οποίος ρυθμίζει όλες τις περιστροφές. Ο σφόνδυλος της ατράκτου ήταν κοίλος και περιείχε άλλους επτά σφονδύλους (ο εξώτατος ήταν το ουράνιο στερέωμα και οι άλλοι επτά ήταν οι σφαίρες των πλανητών). Στους κύκλους που σχημάτιζαν τα επάνω χείλη των σφονδύλων ήταν καθισμένες και περιστρέφονταν Σειρήνες, μια πάνω σε κάθε κύκλο. Κάθε Σειρήνα εξέπεμπε τον ήχο μιας

και μοναδικής νότας. Και οι οκτώ αυτές φωνές παρήγαγαν μια αρμονία (: τη μουσική των ουράνιων σφαιρών). Την κυκλική κίνηση των σφονδύλων πάνω στα γόνατα της Ανάγκης παρακολουθούσαν καθισμένες πάνω σε θρόνους οι τρεις Μοίρες, οι κόρες της Ανάγκης (Λάχεσις, Κλωθώ και Άτροπος).

Φθάνοντας λοιπόν εκεί οι ψυχές ήταν αναγκασμένες να διαλέξουν το είδος της ζωής που θα ήθελαν να ζήσουν κατά την επόμενη ενσάρκωσή τους. Ένας εξάγγελος της Λάχεσης τοποθέτησε μπροστά τους πολλά υποδείγματα ζωής και ανεβαίνοντας σε ένα βήμα υψηλό απήγγειλε τον Λόγο της Μοίρας που καλούσε τις ψυχές να τραβήξουν τον κλήρο τους.

Ο καθένας έπρεπε, ανάλογα με τη σειρά που προσδιόριζε ο κλήρος, να επιλέξει ένα ορισμένο είδος ζωής. Οι φιλοσόφητες ψυχές έσπευδαν να επιλέξουν βίους ένδοξους χωρίς να υπολογίσουν πόση δυστυχία κρύβουν μέσα τους τα αξιώματα και τα μεγαλεία. Όσες όμως ψυχές είχαν δοκιμαστεί σκληρά στην προηγούμενη ζωή τους, τώρα πρόσεχαν να μην απατηθούν από τη δολερή λάμψη. Έτσι η ψυχή του τρισένδοξου και πολυταξιδεμένου Οδυσσέα επέλεξε την ήσυχη ζωή ενός άσημου ανθρώπου. Όποια εκλογή πάντως έκανε η κάθε ψυχή παρέμενε αμετάκλητη. Έστερα οι ψυχές οδηγήθηκαν μέσα από το κατάξερο πεδίο της λήθης στον Αμέλητα ποταμό. Όποιος έπινε από το νερό εκείνο ξεχνούσε όλα όσα είχε ζήσει στην προηγούμενή του ζωή. Τα μεσάνυχτα μέσα στη βοή του σεισμού και της βροντής ξάφνου οι ψυχές άρχισαν να αναπηδούν προς τα πάνω για να ξαναγεννηθούν μέσα στα νέα τους σώματα. Τον ίδιο τον Ήρα δεν τον άφησαν να πιει το νερό της λησμονιάς. Πώς ξαναβρέθηκε μέσα στο σώμα του δεν μπορούσε να το πεί, αλλά ξάφνου άνοιξε τα μάτια του και είδε ότι βρισκόταν πάνω στη νεκρική πυρά.

Ο μύθος του Ηρός είναι βέβαια επίνοια του Πλάτωνα, αλλά ο φιλόσοφος έχει αντλήσει στοιχεία από κάποια προφορική παράδοση, από τη λαϊκή πίστη, από τις θεωρίες των ορφικών και των πυθαγορείων για τη μετεμψύχωση, και από τις τελετουργίες των Ελευσινίων μυστηρίων. Σύγχρονοι ερευνητές έχουν επισημάνει στον εσχατολογικό αυτό μύθο και επιδράσεις από τον Ζωροαστρισμό, την Ινδική φιλοσοφία και τον ασιατικό σαμανισμό.

Ο μύθος του Ηρός φαίνεται ότι στάθηκε ένα από τα πρότυπα και των Καταβάσεων (λογοτεχνικών έργων με θέμα το ταξίδι στον κάτω

κόσμο) και του Κικέρωνα στο Ένύπνιον τοῦ Σκιπίωνος και των χριστιανικῶν Αποκαλύψεων (Αποκάλυψις Ιωάννου, Αποκάλυψις Πέτρου).

Σκηνή πρώτη

Χορός : Με το λύχνο του άστρου στους ουρανοῦς εβγήκα
Στο αγιάζι των λειμώνων στη μόνη ακτή του κόσμου
Πού να βρω την ψυχή μου το τετράφυλλο δάκρυ!
Λυπημένες μυρσίνες ασημωμένες ὕπνο
Μου ράντισαν την όψη . Φυσώ και μόνος πάω
Πού να βρω την ψυχή μου το τετράφυλλο δάκρυ!
Οδηγέ των ακτίνων και των κοιτώνων .
Μάγε Αγύρτη που γνωρίζεις το μέλλον μίλησέ μου
Πού να βρω την ψυχή μου το τετράφυλλο δάκρυ !
Εκατόγχειρες νύχτες μες στο στερέωμα όλο
Τα σπλάχνα μου αναδεύουν . Αυτός ο πόνος καίει
Πού να βρω την ψυχή μου το τετράφυλλο δάκρυ !
Με το λύχνο του άστρου στους ουρανοῦς γυρίζω
Στο αγιάζι των λειμώνων στη μόνη ακτή του κόσμου
Πού να βρω την ψυχή μου το τετράφυλλο δάκρυ !(Ελύτης Οδ. , Άξιον
Εστί, Τα Πάθη, άσμα ε')

Δίας : Ο νόμος του Κρόνου όριζε και ορίζει ότι όποιος άνθρωπος στο διάβα της ζωής του στάθηκε δίκαιος και θεοσεβούμενος ,όταν πεθαίνει, να πηγαίνει στις νήσους των Μακάρων και να ζει με απόλυτη ευδαιμονία απαλλαγμένος από συμφορές , ενώ όποιος στάθηκε άδικος και ασεβής να πορεύεται στον Τάρταρο, το δεσμωτήριο της τιμωρίας και της θείας δίκης .

Πλούτωνας : Αδελφέ μου, ορθά αποφάσισε ο πατέρας μας ο Κρόνος για τη μοίρα των ανθρώπων ,όμως του διέφυγε το γεγονός ότι οι κριτές είναι άνθρωποι και έτσι έχουμε φαινόμενα κακοδικίας .

Επιστάτες : Ναι, Δία ,έτσι είναι. Το βεβαιώνουμε και εμείς οι επιστάτες των μακάρων νήσων .

Δίας : Τί εννοείτε ; Τί συμβαίνει ; Πώς γίνεται αυτό ;

Πλούτωνας : Άκου , στον Τάρταρο κυκλοφορούν ψυχές που θα έπρεπε να βρίσκονται στα μακάρια νησιά ...

Επιστάτες : Και στους δικούς μας τόπους υπάρχουν άνθρωποι που ανήκουν στον Τάρταρο . Πρέπει ,λοιπόν, να αποκαταστήσεις τη δικαιοσύνη. Και γρήγορα !

Δίας : Σας υπόσχομαι ότι θα σταματήσουν οι κακοδικίες και οι άδικες αποφάσεις . Ξέρω ποια είναι τα αίτια αυτής της κατάστασης . Στο τέλος της ζωής τους οι κρινόμενοι –που ξέρουν πότε θα πεθάνουν -δικάζονται ντυμένοι , αφού κρίνονται ζωντανοί , έτσι φορώντας κάποιιο το ωραίο τους σώμα και κουβαλώντας το όνομα της αρχοντικής τους γενιάς και επιδεικνύοντας τον πλούτο τους βρίσκουν εύκολα πολλούς μάρτυρες υπεράσπισης , για να καταθέσουν ότι οι κρινόμενοι έζησαν δίκαια . Οι δικαστές , λοιπόν, θαμπώνονται και δεν κρίνουν ορθά. Εξάλλου είναι και αυτοί ντυμένοι και η ψυχή τους δεν βλέπει την αλήθεια ,αφού τα μάτια , τα αυτιά και το σώμα τους ορθώνουν φράγμα μπροστά της.

Επιστάτες : Ναι, μεγάλε Δία , το σώμα είναι φυλακή της ψυχής .

Δίας : όχι !όχι σε όλες τις περιπτώσεις .Μπορεί να γίνει και ναός της .Εξαρτάται από την παιδεία του κάθε ανθρώπου . Αλλά αυτό αποτελεί το θέμα μιας άλλης κουβέντας.

Λοιπόν , ακούστε τί αποφάσισα : Καταρχάς να αφαιρεθεί από τους ανθρώπους η εκ των προτέρων γνώση της ώρας του θανάτου τους .

Πλούτωνας : και ποιος θα αναλάβει να εφαρμόσει αυτή την εντολή ;

Δίας : Είδατε πριν από λίγο ότι κάτι ψιθύριζα στον Προμηθέα ;Αυτός θα το κάνει. Εκτελεί πάντα τις πιο δύσκολες αποστολές .Δεύτερη απόφασή μου είναι να κρίνονται γυμνοί –αφού θα δικάζονται πεθαμένοι .Και οι δικαστές θα είναι γυμνοί και πεθαμένοι .Αυτοί θα δικάζουν τις γυμνές ψυχές χωρίς κανένα φίλο και συγγενή γύρω λαμβάνοντας υπόψη τί έκαναν πάνω στη γη.

Πλούτωνας : Δύσκολο το έργο των δικαστών . Ποιοι θα είναι;

Δίας : Ορίζω δικαστές τρεις γιους μου : τους δύο από την Ασία ,τον Μίνωα και τον Ραδάμανθη και τον Αιακό από την Ευρώπη. Αυτοί , όταν πεθάνουν θα είναι δικαστές στο Λιβιάδι το τρίστρατο ,από το οποίο ξεκινούν δυο δρόμοι , ο ένας για τα νησιά των Μακάρων , ο άλλος για τον Τάρταρο. Αυτούς που κατάγονται από την Ασία θα τους κρίνει ο Ραδάμανθης και αυτούς από την Ευρώπη ο Αιακός. Στον Μίνωα θα δώσω τιμητική θέση : να κρίνει ως εφέτης ,στις περιπτώσεις που ο Αιακός ή ο Ραδάμανθης έχουν αμφιβολίες .Έτσι η κρίση για το δρόμο που θα παίρνουν οι άνθρωποι θα είναι η πιο δίκαιη .

Χορός : Όποιος κατέχει τον πλούτο

κι' όποιος προβλέπει το μέλλον

ξέρει πως οι αμαρτωλές ψυχές

των πεθαμένων

πληρώνουν για τις αμαρτίες τους.

Όσοι αδίκησαν εδώ, στη γη,

και στου Διός την επικράτεια,

κάποιος άλλος στη χώρα του Χάρου

θα τους δικάσει.

Είναι σκληρός κι ανελέητος

κι αμετάκλητα κρίνει.

Ομοιόμορφες μέρες και νύχτες περνούν

θωρώντας τον αβασίλευτο ήλιο

κι αμέριμνα ζουν οι καλοί,

δίχως το μόχθο της γης

φυτεύοντας και σκάβοντας,

δίχως να σκίζουνε τα κύματα

κυνηγώντας τον επιούσιο άρτο.

Όσοι πιστά τον όρκο τους κρατούν
θ' αξιωθούν αδάκρυτη ζωή
πλάι στους τιμημένους
 θρόνους των θεών.

Τους άλλους – πώς να σας το πω; –
ασήκωτα τα πάθη και τα βάσανα
τους περιμένουν.

Όσοι κατέβηκαν στον Άδη τρεις φορές
κι όσοι ανέβηκαν στον Πάνω Κόσμο
άλλες τόσες
και δεν μαυρίσαν την ψυχή τους
στ' άδικο
πήραν το δρόμο του Διός
και φτάσανε στου Κρόνου το παλάτι,
στα νησιά των Μακάρων.
Εκεί φυτούν παντοτινά
οι αύρες του ωκεανού,
εκεί λαμπρύνονται στο φως
χρυσίζοντας λουλούδια,
άλλα στα φεγγοβόλα δέντρα
της στεριάς
κι άλλα φυτρώνοντας
απ' των νερών τα βάθη
για να γενούν πλεχτά βραχιόλια
των χειρών

και για τις κεφαλές στεφάνια.

Εκεί νομοθετεί δικαιοκρίτης

ο Ραδάμανθους

ο πρόθυμος ο πάρεδρος

του μεγάλου πατέρα των όλων

που με τη γυναίκα του Ρέα

κυβερνούν απ' τον ουράνιο θρόνο τους

εκεί, ανάμεσά τους ο Κάδμος

κι ο Πηλεύς, εκεί κι ο Αχιλλεύς

αφότου η Θέτις, η μάνα του,

ικέτευσε τον Δία και την καρδιά του

λύγισε.(Πίνδαρος , Ολυμπιονίκοι II)

Επιστάτες : Δία , ορθές και σεβαστές οι αποφάσεις σου είναι.

Πλούτωνας : Αδελφέ μου , πάντα σε ζήλευα που κυβερνάς τους ζωντανούς , ενώ εγώ ανάμεσα στους νεκρούς περιδιαβαίνω μέσα στο αιώνιο σκοτάδι. Υπάρχει όμως ένα θέμα . Αν και φιλεύσπλαχνος δεν είμαι , δεν είναι δίκαιο να ενημερώσουμε τους ανθρώπους για το νέο νόμο ; Τί λες ;

Δίας : Τί σκέφτεσαι; Πώς θα γίνει αυτό;

Πλούτωνας : Μέσω του Ηρός . Ο νέος αυτός πέθανε στη μάχη ηρωικά πολεμώντας και βρίσκεται το σώμα του άθικτο εδώ και δέκα μέρες στο πεδίο της μάχης .Τώρα δύο μέρες πάνω στη νεκρική πυρά ,οι συγγενείς του σήμερα πρόκειται να τον κάψουν . Η ψυχή του αυτές τις δωδεκα μέρες τριγυρίζει στον Κάτω κόσμο .Λοιπόν, να επιτρέψουμε στην ψυχή του να μπει πάλι στο σώμα και να διηγηθεί τί είδε εκεί.

Επιστάτες : Μα δεν αντιβαίνει στους νόμους της τάξης και της αρμονίας του κόσμου κάτι τέτοιο; Οι νεκροί δεν πίνουν το νερό της λησμονιάς, για

να σβήσουν κάθε μνήμη ;

Δίας : Ας γίνει μια εξαίρεση , για το καλό της ανθρωπότητας –για να ξέρουν οι άνθρωποι . Η γνώση θα τους σώσει από μελλοντικές κακές πράξεις και ενέργειες .

Πλούτωνα, επίτρεψε στην ψυχή του Ηρός να μπει στο σώμα του με διαυγή τη μνήμη του για αυτά που είδε. Και εμείς ας γίνουμε θεατές της αφήγησής του.

Πλούτωνα : Έγινε ήδη .Κοιτάξτε τον ! Σηκώνεται μπροστά στα έκπληκτα μάτια των συγχωριανών του.

Χορός : Καλότυχοι οι νεκροί, που λησμονάνε την πικρία της ζωής. Όντας βυθίσει ο ήλιος και το σούρουπο ακλουθήσει, μην τους κλαις, ο καημός σου όσος και να 'ναι! Τέτοιαν ώρα οι ψυχές διψούν και πάνε στης Λησμονιάς την κρουσταλλένια βρύση· μα βούρκος το νεράκι θα μαυρίσει, θα στάξει γι' αυτές δάκρυ, όθε αγαπάνε. Κι αν πιουν θολό νερό, ξαναθυμούνται, διαβαίνοντας λιβάδι' απ' ασφοδίλι, πόνους παλιούς, που μέσα τους κοιμούνται. Α δεν μπορείς παρά να κλαις το δείλι, τους ζωντανούς τα μάτια σου ας θρηνηθούν· θέλουν – μα δε βολεί να λησμονήσουν. (Λήθη (Μαβίλη Λ.)

Σκηνή δεύτερη

Χωρικοί : Κοιτάξτε ! Ο Ήρας σηκώνεται από το νεκρικό κρεβάτι . Τρομακτικό θέαμα !

Ηρ : Πού βρίσκομαι ; Γνωστά πρόσωπα σε μένα βλέπω. Η μάνα μου και η αδελφή μου με δακρυσμένα μάτια τρέχουν να με αγκαλιάσουν .Μα τί έγινε ; Δεν είναι δυνατόν να θυμάμαι . Η μνήμη μου κενή θα έπρεπε να ναι. Και στο ίδιο σώμα πώς μπήκα ; Αυτό δεν επιτρέπεται από τους θεούς.

Χωρικοί : Τί χαρά που γύρισες κοντά μας πάλι γενναίε Ήρα, γιε του Αρμένιου από την Παμφυλία!

Ηρ : Μην χαίρεστε !Σαν αγγελιαφόρος ήρθα ,των θεών του κάτω κόσμου !
Να περιγράψω τα φρικτά που είδα εκεί κάτω ,να γίνουν μάθημα στους
ζωντανούς και κρίματα μην κάνουν. Να ζήσουν με αρετή και σύνεση .

Χωρικοί : Σε ακούμε, αγαθέ .

Ηρ : Λοιπόν , όταν το κοντάρι του εχθρού λαβωματιά στο ύψος της
καρδιάς μου έκανε, η ψυχή μου μαζί με άλλες ανθρώπινες ψυχές σε ένα
τόπο δαιμονικό έφτασε. Εκεί υπήρχαν δυο ανοίγματα στη γη ,δίπλα το
ένα στο άλλο και αντίκρυ στον ουρανό δυο ακόμα. Ανάμεσα σε αυτά
κάθονταν τρεις δικαστές , οι οποίοι κάθε φορά που τελείωναν τη δίκη ,
τους δίκαιους τους πρόσταζαν να ακολουθήσουν το δρόμο προς τα δεξιά
και προς τα πάνω μέσα από τον ουρανό , αφού προηγουμένως τους
κρεμούσαν στο στήθος σημάδια της απόφασής τους , ενώ τους άδικους
τους έστελναν από το δρόμο που ήταν στα αριστερά και οδηγούσε προς
τα κάτω. Και αυτοί σημάδια κρεμασμένα πάνω τους είχαν , για όλα όσα
έπραξαν.

Όταν ήρθε η σειρά μου , παρουσιάστηκα μπροστά τους και τότε μου
είπαν

Χορός : Αγγελιαφόρος εσύ θα γίνεις ,για να πεις στους ανθρώπους τί
συμβαίνει εδώ ,για αυτό κοίτα και άκουγε με προσοχή τα πάντα σ αυτόν
τον τόπο . Ο Πλούτωνας προστάζει έτσι να γίνει .

Ηρ : Και πράγματι είδα κάποιες ψυχές να ανεβαίνουν σε ένα από τα δύο
ανοίγματα του ουρανού και άλλες να κατεβαίνουν καθαρές από το άλλο
και άλλες να κατεβαίνουν στο άνοιγμα της γης και άλλες να ανεβαίνουν
από τη διπλανή σχισμή λερωμένες και βουτηγμένες στη σκόνη . Και οι
ψυχές που έφταναν από τον ουρανό , έδιναν την εντύπωση πως έρχονταν
από δρόμο μακρινό και με χαρά τραβούσαν κατά το λιβάδι και
κατασκήνωναν εκεί , σαν ένα πανηγύρι και όσες γνωρίζονταν
χαιρετιούνταν , ενώ εκείνες που έρχονταν από τη γη ταλαιπωρημένες
ήταν και έκλαιγαν γοερά και ζητούσαν να μάθουν από τις ψυχές του
ουρανού πώς ήταν εκεί πάνω , αλλά και εκείνες με τη σειρά τους ήθελαν
να μάθουν για την κατάσταση στον κάτω κόσμο. Μεγάλη χαρά ένιωσαν
και άφατη ομορφιά αντίκρυσαν οι ψυχές του ουρανού γιατί δίκαιες ήταν .
Πόνο και θλίψη για χίλια χρόνια οι ψυχές στον κάτω κόσμο πήραν . Για

όσες αδικίες έκαναν και για όσους αδίκησαν πλήρωσαν το τίμημα δεκαπλάσιο . Μεγαλύτερες οι τιμωρίες ήταν για αυτούς που ασέβησαν προς τους γονείς και τους θεούς. Οι θεοί με την ίδια αναλογία ανταμοιβή και τιμωρία δίνουν.

Χορός : Και φτάσαν δίχως άργητα στο ασφοδελό λιβάδι , κει πέρα που οι ψυχές πορεύονται , των πεθαμένων οι ίσκιοι .(Οδύσσεια ω 3-14)

Ασφόδελε, οι ανίδεοι

Δεν ξέρουν πως η ρίζα σου

-καλά ο λαός το ξέρει-

Είναι βοτάνι στις πληγές

Που ανοίξαν από το λογισμό

Κι απ του οχτρού το χέρι (Α.Σικελιανός , Αλαφροίσκιωτος , ΙΙΙ)

Ηρ : Έτσι συμβαίνει .

Χωρικοί : Και τη χειρότερη τιμωρία ποιοι έχουν ;

Ηρ : Οι τύραννοι ! Θα σας πω μια ιστορία για κάποιον τύραννο με το όνομα Αρδιαίος από την Παμφυλία που είχε ζήσει χίλια χρόνια πριν. Αυτός είχε σκοτώσει τον πατέρα και το μεγαλύτερό του αδελφό και είχε κάνει και πολλά άλλα εγκλήματα.

Ενώ, λοιπόν, βρισκόμουν στο λιβάδι άκουσα κάποιον που ζητούσε τον μεγάλο Αρδιαίο και ήθελε να μάθει αν βγήκε από το άνοιγμα της γης. Και τότε κάποιος του είπε ...

Χορός : Δεν έχει έρθει και ούτε πρόκειται να έρθει .Εκεί που είμαστε κοντά στο στόμιο έτοιμοι να βγούμε πάνω ,και τα παθήματά μας όλα είχαν πάρει τέλος ,είδαμε αυτόν και μερικούς άλλους τυράννους και μαζί κάποιους ιδιώτες που είχαν διαπράξει μεγάλα εγκλήματα να προσπαθούσαν να βγουν από το άνοιγμα – μα κάθε φορά το στόμιο μούγκριζε και δεν τους άφηνε να ανέβουν στην επιφάνεια . Φαίνεται πως χίλια χρόνια τιμωρίας δεν ήταν αρκετά για αυτούς τους σιχαμένους εγκληματίες.

Και το χειρότερο.. .Στην άκρη του ανοίγματος βρίσκονταν άνδρες άγριοι που έμοιαζαν με γλώσσες φωτιάς . Αυτοί κάποιους τους τραβούσαν έξω , εκείνους όμως που το στόμιο με μούγκρητά τους υποδέχονταν , τους έσερναν και αυτούς έξω , τους έδεναν χειροπόδαρα μαζί και το κεφάλι ,

τους έβαζαν κατάχαμα και τους έγδερναν . Κατόπιν τους τραβούσαν έξω από το δρόμο , στο πλάι σέρνοντάς τους πάνω σε ασπάλαθους , ενώ αυτοί ούρλιαζαν από τον πόνο. Στο τέλος τους έριχναν στον Τάρταρο.

Για αυτό και όλοι μας, όσοι ερχόμασταν από τον κάτω κόσμο , φοβόμασταν το μουγκρητό της σχισμής ,γιατί τέτοια θα ήταν η τύχη μας .

Ηρ : Μάρτυρας είμαι και εγώ όλων αυτών .Ο τρόμος έχει φωλιάσει από τότε στην ψυχή μου.

Χορός : Ήταν ωραίο το Σούνιο τη μέρα εκείνη του Ευαγγελισμού
πάλι με την άνοιξη.
Λιγοστά πράσινα φύλλα γύρω στις σκουριασμένες πέτρες
το κόκκινο χρώμα κι ασπάλαθοι
δείχνοντας έτοιμα τα μεγάλα τους βελόνια
και τους κίτρινους ανθούς.
Απόμακρα οι αρχαίες κολόνες, χορδές μιας άρπας αντηχούν ακόμη...

Γαλήνη.

– Τι μπορεί να μου θύμιζε τον Αρδιαίο εκείνον;
Μια λέξη στον Πλάτωνα θαρρώ, χαμένη στου μυαλού τ' αυλάκια·
τ' όνομα του κίτρινου θάμνου
δεν άλλαξε από εκείνους τους καιρούς.
Το βράδυ βρήκα την περικοπή:
“Τον έδεσαν χειροπόδαρα” μας λέει
“τον έριξαν χάμω και τον έγδαραν
τον έσυραν παράμερα τον καταξέσκισαν
απάνω στους αγκαθερούς ασπάλαθους
και πήγαν και τον πέταξαν στον Τάρταρο, κουρέλι”.

Έτσι στον κάτω κόσμο πλέρωνε τα κρίματά του
ο Παμφύλιος Αρδιαίος ο πανάθλιος Τύραννος.(Σεφέρης Γ.)

Ηρ : Τρομακτικό θέαμα και απόκοσμο πράγματι ήταν . Λοιπόν, όσες ψυχές έφταναν στο λιβάδι , σε ομάδες ξεχωριστές έμεναν εκεί για επτά ημέρες . Την όγδοη μέρα υποχρεώνονταν να σηκωθούν και να πορευτούν .Την τέταρτη μέρα έφταναν σε ένα σημείο όπου αντίκρυζαν μια κολόνα φωτός που διαπερνούσε όλο τον ουρανό και τη γη και έμοιαζε με ουράνιο τόξο , με φως όμως πιο λαμπερό και καθαρό . Από εκεί συνέχιζαν με βάδισμα μιας μέρας και φτάνανε στο φως και σ αυτό το σημείο βλέπανε

πως οι άκρες του φωτός ήταν τεντωμένες σαν δέσμες που το συγκρατούσαν στη θέση του. Αυτό το φως είναι ο συνεκτικός δεσμός του ουρανού , αυτό που συγκρατεί την περιστροφική κίνησή του και στις άκρες των δεσμών είναι σφικτά στερεωμένο το αδράχτι της Ανάγκης , που προκαλεί όλες τις περιστροφικές κινήσεις . Ο σφόνδυλος του ατράκτου ήταν κούφιος εσωτερικά και μέσα του υπήρχαν άλλοι επτά σφόνδυλοι. (Ο εξωτερικός σφόνδυλος ήταν το ουράνιο στερέωμα και οι άλλοι επτά οι σφαίρες των πλανητών). Στους κύκλους που σχημάτιζαν τα επάνω χείλη των σφονδύλων ήταν καθισμένες Σειρήνες (οκτώ τον αριθμό), εκ των οποίων η κάθε μια εξέπεμπε μια νότα, παράγοντας έτσι όλες μαζί μια μουσική αρμονία. Την κυκλική κίνηση των σφονδύλων, πάνω στα γόνατα της Ανάγκης, παρακολουθούσαν καθισμένες σε θρόνο οι τρεις κόρες της : η Λάχεση, η Κλωθώ και η Άτροπος, ντυμένες στα άσπρα και φορώντας στέμμα . Και τραγουδούσε η Λάχεση τα περασμένα , η Κλωθώ τα τωρινά και η Άτροπος τα μελλούμενα.

Χωρικοί : Κινούσαν και αυτές το αδράχτι ;

Ηρ :Ναι . Η Κλωθώ με το δεξί της χέρι πότε πότε άγγιζε το εξωτερικό του χείλος και βοηθούσε στην περιστροφή, η Άτροπος έκανε το ίδιο με το αριστερό της χέρι βοηθώντας τις εσωτερικές περιστροφές , ενώ η Λάχεση πότε με το ένα πότε με το άλλο χέρι βοηθούσε στην εξωτερική και άλλοτε στις εσωτερικές περιστροφές .

Χωρικοί :Και οι ψυχές ; Πες μας για αυτές . Τί τους συνέβαινε ;

Ηρ : Οι ψυχές ...Αυτές πήγαιναν και στέκονταν μπροστά στη Λάχεση .Και τότε ένας προφήτης ,αφού τις έβαλε να παραταχθούν με τάξη , πήρε από τα γόνατα της Λάχεσης κλήρους και παραδείγματα βίων και ανεβαίνοντας σε ένα ψηλό βήμα φώναξε ...

Χορός : Αυτός ο λόγος είναι της Λάχεσης , κόρης της Ανάγκης. Ακούστε, Ψυχές, προσεκτικά : Αρχίζει για το θνητό γένος άλλος ένας κύκλος με κατάληξη το θάνατο .Αυτή είναι εξάλλου η μοίρα των ανθρώπων . Θα διαλέξετε εσείς τον δαίμονά σας και όχι αυτός εσάς . Οποιανού λάχει ο πρώτος κλήρος ,αυτός πρώτος θα διαλέξει τη ζωή που αναγκαστικά θα ζήσει.

Δεν έχει δεσπότη η αρετή .Σε κανέναν δεν ανήκει προκαταβολικά.

Ανάλογα αν την τιμάει κανείς ή την περιφρονεί ,θα είναι και πιο μεγάλο ή μικρό το μερτικό του σ αυτήν. Η ευθύνη είναι αυτού που διαλέγει . Ο θεός δεν έχει ενοχή.

Ηρ : Αφού μίλησε έτσι ο προφήτης, έριξε τους κλήρους και ο καθένας έπαιρνε αυτόν που έπεσε δίπλα του , εκτός από μένα , γιατί δεν μου το επέτρεψε ο κήρυκας .

Οι κλήροι έδειχναν τη σειρά με την οποία θα διάλεγαν τους βίους .Κατόπιν , ο προφήτης άπλωσε πολύ περισσότερους βίους από τις ψυχές που ήταν εκεί . Παραδείγματα ζωών από όλα τα έμψυχα όντα του κόσμου . Και ανάμεσα σε αυτούς τους βίους υπήρχαν και οι τυραννικοί βίοι σε δυο εκδοχές : αυτοί που δεν τελειώνουν ποτέ και αυτοί που καταλήγουν στην φτώχεια , την εξορία και τη ζητιανιά . Υπήρχαν όμως και βίοι ξακουστών ανθρώπων για την ομορφιά τους ή για τη γενναιότητά τους ή την καταγωγή τους και τις αρετές των προγόνων τους -και βίοι γυναικών .

Χωρικοί : Εύκολη η εκλογή ,Ηρα , θα ήταν . όλοι θα διάλεγαν τους καλούς και τιμημένους βίους.

Ηρ : Όχι ! Δεν είναι έτσι . Γιατί υπήρχαν σε βίους αναμεμειγμένα η φτώχεια και ο πλούτος, η υγεία με αρρώστιες και γενικά υπερτερούσαν οι βίοι με ενδιάμεσες καταστάσεις. Και σε αυτό το σημείο πρέπει να προσέξουν οι άνθρωποι : Τα παθήματα της πρότερης ζωής τους να γίνουν μαθήματα και να επιλέξουν με βάση αυτή τη γνώση, τον καλύτερο δυνατό βίο. Και καλύτερος βίος είναι αυτός που θα κάνει την ψυχή πιο δίκαιη . Αυτός που διαλέγει μια ζωή μεσότητας ,αποφεύγει τις υπερβολές του πλούτου , της δύναμης ,αλλά και της φτώχειας και της πνευματικής και σωματικής ανημποριάς. Τότε θα είναι ευτυχισμένος και σ αυτή και στην άλλη ζωή.

Χορός :Εγώ ο προφήτης της Λάχησης , σας λέω , Ψυχές, ότι ακόμη και στον τελευταίο επιφυλάσσεται μια ζωή καλή. Μήτε λοιπόν ο πρώτος που θα διαλέξει να είναι ανέμελος μήτε ο τελευταίος να χάνει το κουράγιο του.

Ηρ : Πράγματι ! Είδα , έκπληκτος , αυτόν που πρώτος θα διάλεγε, να επιλέγει τη μεγαλύτερη τυραννία και μάλιστα ανάμεσα στα άλλα

κακουργήματα που θα έκανε θα έτρωγε και τα ίδια του τα παιδιά -και μετά να κλαίει και να χτυπιέται για το λάθος που έκανε και κατηγορούσε την τύχη και τους δαίμονες –εκτός από τον εαυτό του .Αυτός είχε έρθει από το άνοιγμα του ουρανού που σημαίνει ότι στην προηγούμενη ζωή του είχε ζήσει με αρετή –από συνήθεια όμως καταπώς φαίνεται και όχι με την παρέμβαση της φιλοσοφίας . Ήταν φανερό ότι δρούσε ενάρετα σύμφωνα με το καθήκον που επέβαλλαν οι άλλοι και όχι από καθήκον , έργο της δικής του βούλησης .Δυστυχώς, πολλοί που έρχονταν από τον ουρανό , καθώς δεν ήταν μαθημένοι να υποφέρουν , διάλεγαν ασύνετα τέτοιους βίους.

Χορός : Είναι ανόητο από τους Θεούς να ζητιούνται αυτά τα οποία ο καθένας είναι ικανός να χορηγήσει στον εαυτό του.

Χωρικοί : Φαντάσου τί θα διάλεγαν οι άδικοι που έρχονταν από τον κάτω κόσμο !

Ηρ : Και όμως αυτοί ήταν πιο προσεκτικοί στην επιλογή τους, επειδή οι ίδιοι είχαν υποφέρει και είχαν δει και άλλους να υποφέρουν . Για αυτό το λόγο στις πιο πολλές ψυχές συνέβαινε μια εναλλαγή καλών και κακών. Πάντως τις περισσότερες φορές η επιλογή τους βασιζόταν στις συνήθειες της προγενέστερης ζωής τους.

Χωρικοί : Και όλοι θα διάλεγαν ανθρώπινες ζωές . Έτσι δεν είναι ;

Ηρ : Σας διαβεβαιώ πως όχι ! Είδα τον Ορφέα να διαλέγει τη ζωή ενός κύκνου , γιατί δεν ήθελε να γεννηθεί από γυναίκα , αφού από ένα θηλυκό έχασε τη ζωή του- αλλά και ένας κύκνος να παίρνει ανθρώπινη μορφή .Ο Θάμυρος, επίσης , διάλεξε την ζωή του αηδονιού, ενώ ο Αίαντας ο Τελαμώνιος επέλεξε το βίο του λιονταριού , γιατί θυμόταν την κρίση για τα όπλα του Αχιλλέα και δεν ήθελε να γίνει άνθρωπος. Ο Αγαμέμνωνας ,ακόμη , από μίσος προς τους ανθρώπους έγινε αητός. Κάπου στη μέση , ήρθε και η σειρά της Αταλάντης πήρε το βίο του αθλητή και τις μεγάλες τιμές του.

Αστεία περίπτωση ήταν αυτή του γελωτοποιού Θερσίτη που έγινε πίθηκος και ο Επειός να επιλέγει τη γυναικεία φύση. Αυτός , πάντως , που με εξέπληξε ήταν ο Οδυσσέας-να σημειώσω ότι τελευταίος διάλεξε . Θυμούμενος τα βάσανα του , περιφερόταν πολλή ώρα ψάχνοντας για μια

ζωή απλού ανθρώπου μακριά από αξιώματα και μπελάδες . Με δυσκολία βρήκε σε μια γωνιά ,παρατημένη από τους άλλους ,μια τέτοια ζωή. Έσκυψε και την πήρε με χαρά λέγοντας ότι αυτήν θα διάλεγε και αν τύχαινε να επιλέξει πρώτος .

Χωρικοί :Θαυμαστά, όσα μας διηγήθηκες, ευλογημένε Ήρα ! Και εδώ τελειώνει η διαδικασία της επιλογής ;

Ηρ : Όχι ! Οι ψυχές κατόπιν παρουσιάζονταν μπροστά στη Λάχεση με τη σειρά του κλήρου τους. Εκείνη τότε , έδινε το δαίμονα που η ίδια η ψυχή είχε επιλέξει , για να την συνοδεύει ως φύλακας στη ζωή και να εκπληρώνει τις επιλογές της .

Χορός : Ηθος ανθρώπω δαίμων .

Ηρ : Μετά , ο δαίμων οδηγούσε την ψυχή στην Κλωθώ , για να επικυρώσει με το χέρι της και με μια περιστροφή του αδραχτιού τη μοίρα που είχε διαλέξει η ψυχή . Τέλος την καθοδηγούσε στην Άτροπο ,η οποία έκανε αμετάστροφα όσα είχε υφάνει η Κλωθώ . Και από εκεί ,χωρίς να γυρίζει κανείς να κοιτάξει πίσω , περνούσαν κάτω από τον θρόνο της Ανάγκης .Κατόπιν τραβούσαν προς την πεδιάδα της Λήθης , χωρίς δέντρα και ζωή , μόνο αποπνικτική λάβρα .

Χωρικοί : Έχουμε ακούσει για τους πέντε ποταμούς του Άδη , τον Αχέροντα , τον ποταμό της θλίψης,τον Κωκυτό , τον ποταμό του θρήνου,τον Φλεγέθοντα ,τον ποταμό που έχει πύρινες φλόγες , τον Αμέλητα, τον ποταμό της λησμονιάς και την Στύγα, τον ποταμό του μίσους.

Ηρ : Εκεί στις όχθες του Αμέλητα , που το νερό του κανένα δοχείο δεν μπορεί να κρατήσει , κατασκήνωσαν σαν βράδιασε ,οι ψυχές. Όλοι υποχρεωτικά πίνουν μια μικρή ποσότητα –μερικοί χωρίς σύνεση πίνουν περισσότερο- και ξεχνούσαν τα πάντα. Σε μένα απαγορεύτηκε να πω από αυτό νερό.

Όταν κοιμήθηκαν και πήγε πια μεσάνυχτα ακούστηκε μια βροντή και έγινε σεισμός .Ξαφνικά άρχισαν να πετάγονται προς τα πάνω σαν αστροβολίδες άλλος εδώ άλλος αλλού κατά κει που θα άρχιζαν τη νέα τους ζωή .

Χωρικοί :Και πώς μπήκες στο σώμα σου ;

Ηρ: Αυτό δεν το ξέρω . Θυμάμαι μόνο ότι ανοίγοντας τα μάτια μου ήταν πρωί και βρισκόμουν ξαπλωμένος πάνω στην πυρά.

Χορός : Η ιστορία αυτή σώθηκε για να σώσει τους ανθρώπους που θα την πιστέψουν . Η ψυχή είναι αθάνατη και έχει τη δύναμη να σηκώνει όλα τα άσχημα και όλα τα καλά και αν επιλέξει τη δικαιοσύνη και τη φρόνηση, πάντα θα παίρνει το δρόμο προς τον ουρανό . Και πάντα φίλοι μεταξύ σας θα είσαστε και με τους θεούς αγαπημένοι και σαν αθλητές που νίκησαν θα πάρετε τα έπαθλά σας και σε αυτή τη ζωή και στη χιλιόχρονη πορεία σας στα νησιά των μακάρων . Και να θυμάστε η γνώση σώζει !

Ο μύθος του αλφάβητου

Εισαγωγικά

Ο Θευθ ήταν αιγυπτιακή θεότητα που αναφέρεται στο τέλος της μακρόσυρτης φιλοσοφικής συζήτησης στον *Φαίδρο*, στο γνωστό φιλοσοφικό μύθο «Ο Θευθ ανακαλύπτει το αλφάβητο».

Ο μύθος έρχεται να πάρει επάνω του έργο ακατόρθωτο από το λόγο που δεν μπορεί να περιαδράξει και να σφίξει μέσα στα όρια του: να αποπερατώσει δηλαδή με το δικό του τρόπο το διάλογο, αφού ο λόγος δεν έχει ποτέ τέλος.

Στον *Φαίδρο* ο Σωκράτης αφηγείται τον μύθο του Θευθ, «κάποιου παλιού θεού» που γεννήθηκε στην Αίγυπτο. Πολυτάλαντος, όπως ο δικός μας Ερμής, ο Αιγύπτιος θεός επινόησε, μεταξύ άλλων, τους αριθμούς και τα γράμματα (274 c-d). Ενώπιον του βασιλιά Θαμού, ο Θευθ εκθειάζει τις αρετές της γραφής, φάρμακο της μνήμης, με τη δύναμη να κάνει τους Αιγυπτίους σοφότερους και ικανότερους να θυμούνται (274 e). Ο

βασιλιάς, θεός και ο ίδιος, έχει μια απρόσμενη αντίδραση. Θα συμβεί ακριβώς το αντίθετο, απαντά, τα γράμματα θα προκαλούν λήθη, εφόσον η μνήμη δεν θα ασκείται. Η γραφή δεν είναι φάρμακο μνήμης αλλά υπενθύμισης, *ούκουν μνήμης αλλ' υπομνήσεως φάρμακον εύρες* (275 e). Και ο θεϊκός Πλάτων, θιασώτης μιας μοντέρνας θεωρίας της ανάγνωσης, προβάλλει το επιχείρημα, διά στόματος Σωκράτη-Θαμού, ότι ο δημιουργός δεν είναι ο καλύτερος κριτής του έργου του (274 e), άρα ο Θευθ δεν μπορεί να κρίνει αντικειμενικά την εφεύρεσή του.

Πρόσωπα : Θευθ , Θαμούς , Σωκράτης , Φαίδρος ,

Σκηνή πρώτη

Ο Σωκράτης και ο Φαίδρος συζητούν-κοντά στον ποταμό Ιλισσό- για τη δύναμη του λόγου με αφορμή τους τρεις λόγους που ακούστηκαν για τον έρωτα :τον προσχεδιασμένο του Λυσία και τους δύο λόγους του Σωκράτη που ειπώθηκαν αυτοσχέδια και ελεύθερα.

Σωκράτης : Αγαπητέ μου Φαίδρε , άκου ! Ο φιλοσοφικός και παιδαγωγικός διάλογος είναι η μοναδική γνήσια μορφή του λόγου, γιατί είναι ένας λόγος προφορικός ,ζωντανός , αυθόρμητος ,που γράφεται άμεσα στην ψυχή του μαθητή.

Φαίδρος : Η ρητορική δηλαδή του Λυσία δεν έχει αληθινή γνώση αυτών που πραγματεύεται ;

Σωκράτης : Ακριβώς , έτσι είναι. Τον ενδιαφέρει το φαίνεσθαι , η γνώμη του πλήθους -και όχι το είναι. Η ρητορική τέχνη, εάν δεν έχει στοιχεία της διαλεκτικής , της επιστήμης της αλήθειας , είναι ανοησία και χωρίς καμιά αξία . Αυτή προσβλέπει να εξαπατήσει αμόρφωτους ανθρώπους και το σημαντικότερο ,το να μιλάει κανείς για ένα θέμα χωρίς να έχει γνώση είναι προσβολή προς τους θεούς . Μόνον , όταν η ρητορική μεταλάβει φιλοσοφικής παιδείας, μπορεί να γίνει γόνιμη και χρήσιμη στους ανθρώπους.

Φαίδρος :Ναι, αλλά οι ρήτορες δίνουν ορισμούς των πραγμάτων και χρησιμοποιούν ωραία ρητορικά σχήματα . Επομένως κατέχουν καλά τη

γλώσσα .Έτσι δεν είναι ;

Σωκράτης : Διαφωνώ ! Δεν δίνουν ουσιαστικούς ορισμούς της έννοιας των πραγμάτων ,οι οποίοι κατευθύνουν το πνεύμα προς την ενότητα και την τάξη , σ ένα σύστημα πραγματικών λογικών μορφών. Η ρητορική και η σοφιστική καταγίνονται με την ψυχή , για αυτό απαιτείται προσοχή. Η διαλεκτική , που χρησιμοποιούν οι αληθινοί φιλόσοφοι, δεν χρησιμοποιεί τυπικά μέσα , αλλά γνωρίζει την ψυχική ποιότητα των ακροατών και μπορεί να κυριαρχήσει λογικά το αντικείμενό της , για αυτό και ο λόγος της είναι καλά διαρθρωμένος .

Για να γίνει κανείς γνήσιος ρήτορας πρέπει να είναι φυσικά προικισμένος , να είναι φιλόσοφος , να μελετά και να ασκείται συνεχώς στην τέχνη των λόγων.

Φαίδρος : Δύσκολη τέχνη ,τελικά , η ρητορική .

Σωκράτης : Είναι , φίλε μου, σαν την ιατρική τέχνη. Αυτή γνωρίζει, ορίζει και διαιρεί με μαθηματική ακρίβεια τη φύση του ανθρώπινου σώματος και για αυτό μπορεί να δώσει στο σώμα τα κατάλληλα φάρμακα και τροφή και έτσι να του δώσει υγεία και δύναμη. Το ίδιο πρέπει να κάνει και η ρητορική : Αυτή όμως πρέπει να γνωρίσει με ακρίβεια τη φύση και τα είδη της ψυχής, το λογιστικό , το θυμικό και το επιθυμητικό. Όποιος παραδίδει λόγους , δηλαδή ο φιλόσοφος , ο λογογράφος , ο πολιτικός και ο ποιητής πρέπει να έρχεται με τέχνη να τους προσφέρει στην ψυχή των ανθρώπων. Για αυτό ο λόγος του Λυσία δεν μπορεί να πείσει, αφού ούτε με τέχνη συνέθεσε το λόγο του ,ούτε είχε τη γνώση τί είναι η ουσία και η φύση της ψυχής .

Ο τεχνίτης του λόγου πρέπει να γνωρίζει για τον κάθε άνθρωπο ξεχωριστά με τί λογής λόγους πείθεται . Επίσης πρέπει να ξέρει πότε είναι η κατάλληλη στιγμή για να μιλήσει , πότε χρειάζεται συντομία λόγων , πότε οίκτος και πότε άλλα βοηθητικά μέσα .

Φαίδρος : Ωραία μιλάς , Σωκράτη ! Και αυτά που λες δεν είναι μικρό έργο. Μα πες μου ,τί πιστεύεις για τον γραπτό λόγο ;

Σωκράτης :Το να γράφουμε δεν είναι η ανώτερη εκδήλωση ενός πνευματικού ανθρώπου .

Φαίδρος : Μα, οι νόμοι δεν είναι γραμμένοι ;

Σωκράτης : Σωστό ! οι νόμοι είναι καρποί πείρας και καλοί σύμβουλοι του λαού. Αν όμως συγκριθούν με την καθαρή αλήθεια και την ουσία της δικαιοσύνης που υπηρετεί ο αληθινός πολιτικός , τότε η συγγραφή των νόμων είναι ένα παιχνίδι που παίζουν οι γέροι . Αποτελούν μιμήσεις της αλήθειας.

Φαίδρος : Είναι τόσο κακό, τελικά , η γραφή ;

Σωκράτης : Η γραφή από μόνη της όχι. Το πώς χρησιμοποιείται όμως και για ποιους σκοπούς...

Φαίδρος : Ποιος είναι ο τρόπος να γράφει κανείς καλά ;

Σωκράτης : όπως ανέφερα , να έχει βαθιά γνώση αυτών που θα γράψει. Η αληθινή τέχνη του λόγου είναι ψυχαγωγία . Η τέχνη του λόγου έρχεται να τραβήξει την ψυχή και να την στρέψει στον εαυτό της και προς την αλήθεια και έτσι να την μορφώσει. Μύθος και λόγος είναι οι δύο τρόποι που η ψυχή φανερώνει τα νοήματά της και μόνο και με τα δυο μαζί ισορροπούν οι δυνάμεις της.

Θα σου διηγηθώ μια ιστορία για να καταλάβεις το μέγεθος της πάλης μεταξύ προφορικού και γραπτού λόγου στην ψυχή του φιλόσοφου . Στη Ναύκρατη της Αιγύπτου υπάρχει ένας τοπικός θεός , ο Θεύθ. Αυτός ανακάλυψε πρώτος τους αριθμούς και τον μαθηματικό συλλογισμό , τη γεωμετρία και την αστρονομία , τα παιχνίδια με τους πεσσούς και τους κύβους και τους χαρακτήρες των γραμμάτων. Κάποτε ο Θεύθ αντιλήφθηκε ότι τα φωνήεντα δεν είναι ένα αλλά περισσότερα και ότι υπάρχουν και άλλοι ήχοι ,που δεν είναι καθαρά φωνήεντα –τα ημίφωνα ,εννοώ- ενώ υπάρχουν και σύμφωνα. Αυτός διαχώρισε τα ηχηρά από τα άηχα σύμφωνα και τα ονόμασε μαζί μετά φωνήεντα και τα ημίφωνα , γράμματα και την μελέτη αυτών Γραμματική (Φίληβος 18 b-d). Εκείνη την εποχή βασιλιάς της Αιγύπτου ήταν ο Θαμούς , στον οποίο ήρθε ο Θευθ και του έδειξε τις τέχνες του με την παράκληση να διαδοθούν και στους άλλους Αιγύπτιους , αναφέροντας την χρησιμότητα καθεμιάς.

Φαίδρος : Σωκράτη, σε ακούω με πολύ ενδιαφέρον .

Σωκράτης : Άκου , λοιπόν, τι έγινε.

Σκηνή δεύτερη

(στο παλάτι του φαράώ Θαμούς στην Θήβα της Αιγύπτου)

Θευθ : Μεγάλε Φαραώ , προσκυνώ . Ήρθα να σε ενημερώσω για τις μεγάλες εφευρέσεις μου , που θα ωφελήσουν όλους τους ανθρώπους .

Θαμούς : Σε ακούω ,ταπεινέ !

Θευθ: Λοιπόν, έχω ανακαλύψει τους αριθμούς και την αρίθμηση για τη μέτρηση του χρόνου , όπως είναι οι αριθμοί των ημερών και των σεληνιακών κύκλων .

Θαμούς : Σε επαινώ για αυτό , γιατί φαίνεται χρήσιμη ανακάλυψη .

Θευθ : Και η γεωμετρία δικό μου έργο είναι . Μετά τις πλημμύρες του Νείλου, οι Αιγύπτιοι θα χρησιμοποιούν την εμπειρική γεωμετρία, για να υπολογίσουν τα όρια των χωραφιών τους , και έτσι θα αποφεύγονται οι φιλονικίες μεταξύ τους.

Θαμούς : Θαυμαστή εφεύρεση . Εύγε !

Θευθ :Α! Επίσης, ανακάλυψα τα μυστικά και τους νόμους της αστρονομίας για να φτιάχνουμε ημερολόγια με πρακτικούς σκοπούς , όπως τότε πρέπει να καλλιεργούμε τις περιοχές γύρω από τον Νείλο

Θαμούς :Μου φαίνεται καλό και αυτό το εύρημά σου. Μπράβο!

Θευθ : Για την ψυχαγωγία των ανθρώπων εφηύρα τα παιχνίδια των πεσσών και των κύβων Η επιτυχία στα τυχερά παιχνίδια είναι άρρηκτα δεμένη με την ενδόμυχη ανάγκη του ανθρώπου για καλή τύχη , πρόγνωση του μέλλοντος και ευόδωση των επιθυμιών του .

Θαμούς : Αυτή η ανακάλυψη δεν μου αρέσει . Μάλλον σε προβλήματα θα βάλει τους ανθρώπους . Εθιστικό παιχνίδι φαίνεται. Τί άλλο

σκέφτηκες πολυμήχανε;

Θεύθ : Την πιο σημαντική ανακάλυψή μου , στο τέλος αναφέρω . Το αλφάβητο ! Αυτό το μάθημα , βασιλιά μου , θα κάνει τους Αιγύπτιους πιο σοφούς και το μνημονικό τους πιο καλό , γιατί για τη μνήμη και τη σοφία βρέθηκε το φάρμακο ! Περιμένω να με τιμήσεις με τις μεγαλύτερες τιμές .

Θαμούς : Αξεπέρασσε Θευθ στις εφευρέσεις, άσε σε μένα να κρίνω την ωφέλειά ή την βλάβη τους. Λοιπόν, εσύ σαν πατέρας των γραμμάτων , ευνοϊκά κρίνεις την ανακάλυψη του γραπτού λόγου. Και , όμως , τα γράμματα θα φέρουν λησμονιά στις ψυχές εκείνων που θα τα μάθουν , μια και αυτοί θα παραμελήσουν τη μνήμη τους , γιατί με το να βασίζονται στα γράμματα, το μυαλό τους θα ανιστορεί τα όσα έμαθε με τη βοήθεια κάποιου που έρχεται απέξω , με ξένα σημάδια , και όχι από μέσα τους , από τη δύναμη του δικού τους μνημονικού. Αρα δεν βρήκες το φάρμακο για τη μνήμη , αλλά για την υπόμνηση . Αυτό που θα αποκτήσουν με τη βοήθειά σου οι μαθητές είναι δοκησιοσοφία και όχι αληθινή γνώση. Και υπάρχει και άλλος κίνδυνος :

Σωρεύοντας μέσα τους πολλές γνώσεις οι μαθητές, δίχως να μαθητέψουν σε δασκάλους θα φανταστούν ότι έχουν πολύ μυαλό , ενώ είναι ανίδεοι στα πιο πολλά και φορτικοί στις συζητήσεις .

Θευθ : Δηλαδή ο γραπτός λόγος υστερεί του προφορικού λόγου ;

Θαμούς : Οπωσδήποτε ! Και θα σου εξηγήσω γιατί. Ο προφορικός λόγος είναι γενικά αυθόρμητος και ικανοποιεί τρέχουσες ανάγκες της καθημερινής ζωής, - συχνά 'δεν φοράει τα καλά του' και - ευδοκιμεί σε περιβάλλον οικειότητας μεταξύ των συνομιλητών, ενώ ο γραπτός λόγος τις περισσότερες φορές είναι διάυλος συμβατικής ή επίσημης επικοινωνίας. Ο πρώτος έχει στο δυναμικό του το πλούσιο φορτίο της ομιλίας για τη μετάδοση των πληροφοριών, ενώ ο δεύτερος μόνο τη σύνταξη, το λεξιλόγιο και τη στίξη. Και όταν οι συνομιλητές έχουν οπτική επαφή και βρίσκονται σε μικρή απόσταση μεταξύ τους, όπως συμβαίνει κατά κανόνα, οι εκφράσεις του προσώπου, οι κινήσεις του σώματος, τα βλέμματα, ακόμη και οι σιωπές συστήνουν ένα ολόκληρο δίκτυο παράλληλων σημασιών δίπλα στις εκφρασμένες, που βοηθά και τους συνομιλητές ή ακροατές να ερμηνεύσουν κατάλληλα το περιεχόμενο των λόγων του ομιλητή.

Θευθ : Μα , επίτρεψέ μου , Παμμέγιστε, να πω ότι ...

Θαμούς : Μη με διακόπτεις . Λοιπόν, το γράψιμο είναι μια χρονοβόρα διαδικασία, που δυσκολεύεται να παρακολουθήσει τους ρυθμούς της καθημερινής ζωής. Ο γραπτός λόγος έχει την ιδιότητα να αποκρύπτει τα διαδοχικά στάδια της συγκρότησής του και έτσι ο αναγνώστης έρχεται σε επαφή με το τελειωμένο προϊόν, ενώ ο προφορικός λόγος αυτά ακριβώς τα στάδια αποκαλύπτει. Ο γραπτός λόγος είναι λόγος μονής κατεύθυνσης, ενώ ο προφορικός λόγος αμφίδρομος προκύπτει και η διαφορετική κοινωνική λειτουργία τους. Ο προφορικός λόγος είναι ο λόγος μέσω του οποίου οι ομιλητές συγκροτούν την κοινωνική τους ταυτότητα και παίζουν τους κοινωνικούς τους ρόλους στο πλαίσιο κάθε συνομιλιακής διεπίδρασης, με αποτέλεσμα να θεμελιώνονται και να διατηρούνται (ή να υπονομεύονται) οι διανθρώπινες σχέσεις. Πάνω απ' όλα, όμως, ο προφορικός λόγος είναι ο κατ' εξοχήν λόγος της διατύπωσης και διαπραγμάτευσης γνώμών, και της έκφρασης και ανταλλαγής συναισθημάτων, που αποτελούν το θεμέλιο κάθε επικοινωνιακής πράξης.

Παρέχεις, λοιπόν, μια φαινομενική σοφία στους μαθητές σου , όχι όμως την αλήθεια ,γιατί με την τέχνη αυτή θα ακούσουν πολλά χωρίς να τα διδαχθούν , και θα πιστέψουν ότι ξέρουν πολλά , ενώ στην πραγματικότητα , στις περισσότερες περιπτώσεις θα στερούνται τη γνώση και θα είναι δύσκολο να τους συναναστρέφεται κανείς, αφού αντί σοφοί , θα έχουν γίνει δοκησίσοφοι.

Θευθ : Διαφωνώ ! Ο προφορικός λόγος , εξαιτίας της ταχείας εκφοράς του λόγου και των περιορισμένων δυνατοτήτων της βραχυπρόθεσμης μνήμης του ανθρώπου, υποχρεώνεται τη στιγμή ακριβώς της εκφοράς να ελέγχει προς τα πίσω τον λόγο του, αν οι προθέσεις του εκπληρώθηκαν στη συνέχεια των λεγομένων, και ταυτόχρονα να τον οργανώνει προς τα μπρος, εν σειρά προς ό,τι έχει προηγηθεί αλλά και σε σχέση με το οργανωτικό σχέδιο όλου του λόγου. Παράλληλα, ο ομιλητής αγωνιά όχι μόνο για τη συγκρότηση του μηνύματός του αλλά και για το αν αυτό φθάνει με τον κατάλληλο τρόπο στον αποδέκτη του. Αντίθετα, ο συγγραφέας παράγει τον λόγο του μέσα σε αφθονία χρόνου.

Ο συγγραφέας, απαλλαγμένος από τον φόβο της διακοπής που χαρακτηρίζουν την προφορική συνομιλία, έχει όλη την άνεση -να

συγκεντρώνει πληροφορίες, για να τις 'αποθηκεύσει' στο κείμενό του, -να το σχεδιάσει με προσοχή, ώστε να είναι συνεκτικό, να το αναθεωρεί σε όλες τις φάσεις της παραγωγής του, ώστε να πετύχει την ολοκλήρωσή του στον επιθυμητό βαθμό με στόχο ένα κείμενο πυκνής διατύπωσης και εκφραστικής στιλπνότητας.

Θαμούς : Με προβληματίσες , Θευθ. Άσε με να το σκεφτώ, να ζυγιάσω τα θετικά και τα αρνητικά σημεία των δύο ειδών λόγου.

Σκηνή Τρίτη

Φαίδρος : Εύκολα πλάθεις αλληγορικές ιστορίες , Σωκράτη.

Σωκράτης : Ο γραπτός λόγος, όσο έντεχνος και αν είναι, είναι ομοίωμα του άγραφου. Και ο άγραφος είναι ομοίωμα του εσωτερικού ενδιαθέτου λόγου της ψυχής , του διαλόγου που κάνει η ψυχή με τον εαυτό της , αλλά και του διαλόγου μεταξύ δυο ανθρώπων . Ο γραπτός λόγος περισσότερο ξαναθυμίζει σε κάποιον αυτά που ξέρει μέσω του προφορικού λόγου.

Φαίδρος : Έχεις δίκιο , Σωκράτη.

Σωκράτης : Η γραφή μοιάζει με τη ζωγραφική .Και αυτής τα έργα στέκονται μπροστά σου σαν να είναι ζωντανά , δεν είναι όμως . Το ίδιο συμβαίνει και με τους γραμμένους λόγους : αν θέλεις να τους ρωτήσεις κάτι για εκείνα που λένε, γιατί θέλεις να το καταλάβεις , δηλώνουν πάντα το ίδιο πράγμα και μόνο με τη βοήθεια του προφορικού λόγου μπορούν να διευκρινίσουν τα γραφόμενα.

Φαίδρος : πολύ σωστά μιλάς , δάσκαλε.

Σωκράτης : Μόνο ο λόγος που γράφεται με γνώση μέσα στην ψυχή του μαθητή έχει τη δύναμη να υπερασπίσει τον εαυτό του και γνωρίζει σε ποιους πρέπει να μιλάει και σε ποιους να σωπαίνει .

Φαίδρος : Εννοείς τον ζωντανό και έμψυχο λόγο του γνώστη, και αυτού του λόγου ο γραπτός είναι ομοίωμα .

Σωκράτης : Ναι ! Αγαπημένε μου Φαίδρε, αυτός που χειρίζεται τη

διαλεκτική τέχνη ξέρει σαν τον γεωργό, να φυτεύει και να σπέρνει μέσα στην ψυχή λόγους με γνώση, που θα βοηθήσουν και το μαθητή αλλά και τον φυτευτή να πετύχουν την ευδαιμονία, όσο είναι δυνατόν σε άνθρωπο.

Φαίδρος : Αυτά που είπες, δεν ισχύουν τελικά στο λόγο του λογογράφου Λυσία.

Σωκράτης : Πράγματι ! Προτού ξεκινήσει κάποιος να γράφει ή να μιλάει για κάτι, πρέπει να ξέρει την αλήθεια του. Να ξέρει να δίνει ορισμούς για όλα και αφού τα ορίσει να τα χωρίζει σε είδη μέχρι να φτάσει σε εκείνο που δεν χωρίζεται, την ουσία. Να γνωρίζει, επίσης, σε ποια ψυχή απευθύνεται και ανάλογα να βρίσκει το είδος του λόγου που της ταιριάζει. Αν αυτά τα αγνοεί δεν θα μπορέσει να χειριστεί με τέχνη τους λόγους ούτε να διδάξει ούτε να πείσει κανέναν σε τίποτα.

Φαίδρος : Και αυτό το κάνει μόνο η διαλεκτική τέχνη ;

Σωκράτης : Επιστήμη είναι στην πραγματικότητα, Φαίδρε. Το έργο της είναι αμφίπλευρο, είναι συναίρεση και διαίρεση εννοιών. Ορίζουμε κάτι, όταν μπορούμε να το υποτάξουμε σε μια γενική έννοια, δίχως αυτό να χάσει την ατομικότητα του. Για παράδειγμα, θέλουμε να ορίσουμε το τρίγωνο. Η γενική του έννοια είναι το σχήμα, το οποίο έχει πολλές μορφές –υπάρχουν τετράγωνα, πολύγωνα, ρόμβοι και πολλά άλλα.

Σωκράτης : Όσα είπα τα άκουσα από τους παλιούς, και αν αυτά είναι αληθινά, οι ίδιοι το ξέρουν. Αλλά, αν βρίσκαμε την αλήθεια μόνοι μας, θα μας ενδιέφεραν, λες, οι γνώμες των άλλων ;

Φαίδρος : Αστείο πράγμα αυτό που ρώτησες. Τι να σου πω. Δεν το έχω σκεφτεί.

Σωκράτης : Φίλε μου, εκείνοι που βρίσκονταν μέσα στο ιερό του Δία στη Δωδώνη, είπαν πως οι πρώτοι μαντικοί λόγοι εμφανίστηκαν μέσα από μια βελανιδιά, που ήταν εκεί. Έτσι, στους ανθρώπους εκείνης της εποχής, που, όπως και εσείς οι νέοι, δεν ήταν σοφοί, αρκούσε να ακούν, ωθούμενοι από την απλοϊκότητά τους, μια βελανιδιά ή έναν βράχο, με την προϋπόθεση βέβαια, ότι έλεγαν την αλήθεια. Εσένα, όμως ίσως σε

ενδιαφέρει ποιος είναι αυτός που τη λέει και από ποιο μέρος είναι , γιατί δεν εξετάζεις μόνο αν λέει την αλήθεια ή όχι.

Φαίδρος : Καλά έκανες και με μάλωσες . Και η δική μου γνώμη σχετικά με τα γράμματα είναι ίδια με του Θαμού.

Σωκράτης : Λοιπόν, όποιος πιστεύει ότι μέσα στους χαρακτήρες των γραμμάτων άφησε κάποια τέχνη για τους απογόνους του , και επίσης , όποιος δέχεται ότι από τα γράμματα θα προκύψει κάτι σαφές και βέβαιο και ότι κάνουν κάτι παραπάνω από το να υπενθυμίζουν , πρέπει να είναι αφελής και ανόητος.

Φαίδρος : Συμφωνώ. Πολύ σωστά το έθεσες , Σωκράτη.

Σωκράτης : Λοιπόν, Φαίδρε, η γραφή έχει το φοβερό χαρακτηριστικό , και εκεί, στα αλήθεια , μοιάζει με τη ζωγραφική . Και τούτης εδώ τα δημιουργήματα στέκονται μπροστά μας σαν να είναι ζωντανά , όμως αν τα ρωτήσεις κάτι, σιωπούν με σοβαρότητα . Το ίδιο κάνουν και οι γραπτοί λόγοι. Τείνεις δηλαδή να πιστέψεις ότι αυτοί σκέφτονται κάτι και μιλούν , αν όμως τους ρωτήσεις για κάτι από όσα λένε, το οποίο θέλεις να μάθεις , πάντοτε σου εκφράζουν ένα και το ίδιο πράγμα . Και κάθε λόγος , από τη στιγμή που γραφτεί , κυλάει παντού με τον ίδιο τρόπο, και σε εκείνους που τον γνωρίζουν καλά , και σε εκείνους που δεν έχουν καθόλου σχέση με το περιεχόμενό του , και δεν ξέρει από μόνος του σε ποιους πρέπει να απευθύνεται και σε ποιους όχι . Και όταν τον κακομεταχειρίζονται και άδικα ή άσχημα μιλούν γι αυτόν , έχει πάντα ανάγκη τον δημιουργό του , να τον βοηθήσει , αφού ο ίδιος δεν μπορεί ούτε να αμυνθεί ούτε να βοηθήσει τον εαυτό του .

Φαίδρος : Και πάλι, Σωκράτη, μίλησες σωστά.

Σωκράτης : Ο γραπτός λόγος έχει έναν γνήσιο αδελφό ...δυνατότερο και καλύτερο

Φαίδρος : Ποιος είναι αυτός και πώς δημιουργήθηκε;

Σωκράτης : Αυτός που γράφεται με γνώση μέσα στην ψυχή εκείνου που μαθαίνει , ο λόγος που μπορεί να υπερασπίσει τον εαυτό του και που ξέρει σε ποιους πρέπει να μιλάει και σε ποιους να σωπαίνει.

Φαίδρος : Εννοείς τον έμψυχο λόγο , τον ζωντανό , εκείνου που έχει την κατάλληλη γνώση , του οποίου το ομοίωμα είναι ο γραπτός λόγος.

Σωκράτης : Έτσι ακριβώς. Πες μου τώρα τούτο . Ο νοήμων γεωργός , για όποιους σπόρους του φροντίζει και θέλει να του δώσουν καρπούς , τι από τα δυο κάνει , τους σπέρνει έχοντας την επιθυμία να χαίρεται το καλοκαίρι στους κήπους του Άδωνη βλέποντας πως έγιναν όμορφα φυτά ή μήπως , όταν τα κάνει αυτά , τα κάνει για παιχνίδι και για να γιορτάσει; Μήπως για τους σπόρους που τον ενδιαφέρουν σοβαρά , κάνει χρήση της γεωργικής του τέχνης και, σπέρνοντας στο κατάλληλο έδαφος , είναι ευχαριστημένος αν τον όγδοο μήνα ωριμάσουν πλήρως ό,τι έσπειρε;

Φαίδρος : Έτσι είναι, Σωκράτη .Αυτά κάνει στις περιπτώσεις που ενεργεί σοβαρά, και άλλα στις περιπτώσεις που ενεργεί αλλιώς.

Σωκράτης :Λοιπόν, όποιος κατέχει τη γνώση των δικαίων και των όμορφων και των καλών πραγμάτων έχει λιγότερη κρίση από τον γεωργό , σε ό,τι αφορά τους δικούς του σπόρους;

Φαίδρος :Όχι, βέβαια.

Σωκράτης : Επομένως όταν ενεργεί σοβαρά , δεν θα τους γράψει στο νερό με μελάνι , σπέρνοντάς τους με την πένα του, και με λόγους που δεν μπορούν ούτε να εκφραστούν προκειμένου να βοηθήσουν τον εαυτό τους ούτε να διδάξουν ικανοποιητικά την αλήθεια.

Φαίδρος :Φαίνεται πως όχι.

Σωκράτης :Βέβαια όχι. Όπως δείχνουν τα πράγματα , τους κήπους με τους χαρακτήρες των γραμμάτων , θα τους σπείρει και θα τους γράψει για παιχνίδι. Και όταν συγγράφει , θα το κάνει σαν να μαζεύει θησαυρούς για τη βοήθεια της μνήμης του, για να τους έχει ενεργούς, αν φτάσει στο σημείο να γεράσει και να ξεχνάει , και αυτός και ο καθένας που θα ακολουθήσει την ίδια πορεία. Και θα ευχαριστηθεί όταν θα τους βλέπει να φυτρώνουν απαλοί ...

Ας πάμε τώρα να ξεκουραστούμε ...και συνεχίζουμε την κουβέντα μας αύριο στο σπίτι του Καλλία .

Ο μύθος της δημιουργίας του κόσμου και του ανθρώπου (Τίμαιος 28 c- 44c, Πρωταγόρας 320 d -322 d, Πολιτικός 271 d -272 b , Πολιτεία 414 d -415 c , Νόμοι 713 b-e)

Ο Σωκράτης διηγείται τη συζήτησή του με τον Πρωταγόρα σε έναν φίλο του. Βγαίνοντας από το σπίτι του Καλλία, ο Σωκράτης συναντά έναν φίλο του (του οποίου το όνομα δεν μαθαίνουμε) και, απαντώντας στις ερωτήσεις του, αρχίζει να του διηγείται πώς και γιατί βρέθηκε στο Καλλία, ποιους συνάντησε εκεί και τι συζητήθηκε. Με αυτή τη σύντομη εισαγωγή δίνεται στον Σωκράτη λοιπόν η αφορμή να αφηγηθεί τον διάλογό του με τον Πρωταγόρα. Το υπόλοιπο του έργου καλύπτεται ακριβώς από αυτή την αφήγηση του Σωκράτη.

Η επιλογή αυτής της εισαγωγής ασφαλώς δεν είναι τυχαία. Ο Πλάτωνας έχει έτσι τη δυνατότητα, αντί να ακολουθήσει μια πολύ

μονότονη αφήγηση της συνάντησης Σωκράτη - Πρωταγόρα, να δώσει στους αναγνώστες του μια ζωντανή διήγηση, στην οποία υποτίθεται πως ο ένας από τους πρωταγωνιστές της φιλοσοφικής μονομαχίας την περιγράφει σε ένα φιλικό του πρόσωπο. Ως λογοτεχνικό έργο, ο Πρωταγόρας κερδίζει έτσι σε ζωντάνια και αμεσότητα. Ίσως όμως, από την άλλη μεριά, το κείμενο να χάνει σε πειστικότητα: πώς είναι δυνατόν, θα μπορούσε να αναρωτηθεί κάποιος δύσπιστος, να διηγείται κανείς με τέτοια ακρίβεια έναν φιλοσοφικό διάλογο και να μένει πιστός και ακριβής στην αναπαραγωγή των λεπτομερειών και των λεπτών αποχρώσεων μιας αντιπαράθεσης πάνω σε τόσο περίπλοκα θέματα όπως αυτά που συζητήθηκαν στο σπίτι του Καλλία; Κι όμως, το λογοτεχνικό ταλέντο του Πλάτωνα μας κάνει να λησμονούμε γρήγορα τέτοιες αντιρρήσεις, ακριβώς γιατί η παραστατικότητα και η γλαφυρότητα της αφήγησης του Σωκράτη μας παρασύρει και μας γοητεύει.

Ο *Τίμαιος* είναι ιδιότυπος πλατωνικός διάλογος. Η θεματολογία του τον φέρνει κοντά στους προσωκρατικούς φιλοσόφους: είναι μια διατριβή "περί φύσεως", το μοναδικό έργο του Πλάτωνα με αντικείμενο τον φυσικό κόσμο. Η δομή του είναι εντελώς διαφορετική από τους διαλόγους της ωριμότητας: το δραματικό σκηνικό είναι ισχνό, η διαλογική μορφή διατηρείται μόνον στον πρόλογο, τη θέση του Σωκράτη παίρνει ο αστρονόμος και φυσικός φιλόσοφος Τίμαιος, για να περιγράψει σε έναν εκτενή μονόλογο τη δημιουργία του κόσμου· η έκθεση είναι συστηματική, φιλοδοξεί να είναι πλήρης, ομολογεί τις αξιωματικές παραδοχές και τους στόχους της, επιδιώκει τη συνέπεια - ο Τίμαιος περισσότερο θυμίζει αριστοτελική πραγματεία παρά πλατωνικό διάλογο. Ποια είναι λοιπόν η σχέση του Πλάτωνα με τη φυσική φιλοσοφία; Πως αντιμετωπίζει τους προσωκρατικούς φυσιολόγους και σε ποιο βαθμό προετοιμάζει το κοσμικό σύστημα του μεγάλου μαθητή του; Πως συμβιβάζεται ο *Τίμαιος*, ένας ύστερος διάλογος, με τη ριζική καταδίκη του αισθητού κόσμου που είναι θεμέλιο της κλασσικής θεωρίας των Ιδεών;

Πρόσωπα: Τίμαιος , Σωκράτης , Πρωταγόρας , Αθηναίος , Ξένος , Γλαύκωνας

Τίμαιος : Ο κόσμος , Σωκράτη , πιστεύεις ,ότι υπήρχε πάντοτε χωρίς καμιά αρχική στιγμή γέννησης ή έχει γεννηθεί ξεκινώντας από κάποια αρχή ; Είναι βέβαιο , κατά την άποψή μου, ότι έχει γεννηθεί ,γιατί είναι ορατός και απτός και έχει σώμα. Έχουμε δείξει ότι τα αισθητά , τα

αντικείμενα της γνώμης και της αίσθησης είναι πράγματα που μεταβάλλονται και που έχουν κάποτε γεννηθεί. Έχουμε πει ακόμα ότι αυτό που έγινε , έγινε κατ ανάγκην από κάποιο αίτιο . Ο Ποιητής και πατέρας αυτού του σύμπαντος είναι όμως δύσκολο να βρεθεί – και αν ακόμα τον έχει βρει κάποιος είναι αδύνατον να τον φανερώσει σε όλους τους ανθρώπους.

Το ερώτημα που γεννιέται είναι ποιο από τα δύο υποδείγματα σχεδίασε ο κατασκευαστής του κόσμου : σύμφωνα με αυτό που είναι αμετάβλητο και σταθερό ή σύμφωνα με κάτι που είχε γίνει;

Σωκράτης : Εφόσον ο Δημιουργός είναι αγαθός και ο κόσμος ωραίος , πιστεύω σύμφωνα με το αιώνιο υπόδειγμα . Γιατί θα ήταν ασέβεια να πει κανείς το αντίθετο.

Τίμαιος : πολύ σωστά μίλησες . Όλοι , λοιπόν, αντιλαμβάνονται ότι χρησιμοποιήθηκε το αιώνιο υπόδειγμα , αφού ο κόσμος είναι όντως το ωραιότερο δημιούργημα και ο δημιουργός του το άριστο αίτιο. Ο κόσμος , επομένως, έχει γεννηθεί και σχεδιαστεί με βάση τον αμετάβλητο λόγο και τη φρόνηση.

Ο κόσμος μας , λοιπόν, είναι εικόνα αυτού του αιώνιου αρχέτυπου.

Σωκράτης : Για ποια αιτία ο Δημιουργός δημιούργησε το σύμπαν; Είναι τόσο πληθωρικό που δεν καταλαβαίνω τη σκοπιμότητά του.

Τίμαιος : Ο θεός είναι αγαθός και δεν φθονεί τίποτα και κανέναν, γι αυτό θέλησε να γίνουν τα πάντα όσο το δυνατόν παρόμοια με εκείνον. Θέλοντας ο Θεός να είναι τα πάντα αγαθά και να μην υπάρχει τίποτε ατελές , παρέλαβε όσα ήταν ορατά και βρίσκονταν σε αταξία και τα έβαλε σε τάξη , γιατί έτσι έρχεται η αρμονία. Ο άριστος πρέπει να κάνει πάντα το κάλλιστο.

Σωκράτης : κάνοντας τι, καλέ μου Τίμαιε ;

Τίμαιος : Συνέθεσε το σύμπαν βάζοντας νου στην ψυχή και ψυχή στο σώμα. Αυτός ο κόσμος είναι , λοιπόν, έμβιο ον προικισμένο με ψυχή και νου και γεννήθηκε από την πρόνοια του θεού.

Σωκράτης : Ο κόσμος αυτός είναι μοναδικός ή υπάρχουν άπειροι κόσμοι ;

Τίμαιος : Ένας και μοναδικός, ολοκληρωμένος , πλήρης ,αγέραςτος και άτρωτος ! Γιατί έχει πλαστεί σύμφωνα με το αιώνιο υπόδειγμα, και από τα τέσσερα στοιχεία : φωτιά , αέρας , γη και νερό . Και το σχήμα του είναι σφαιρικό , γιατί το στρογγυλό είναι το πιο πλήρες και ομοιόμορφο σχήμα. Και η κίνησή του θα είναι περιστροφική .

Σωκράτης : Τα υπόλοιπα ζωντανά δημιουργήματα πότε έγιναν ;

Τίμαιος: Ο θεός –δημιουργός σκέφτηκε να υπάρξουν τέσσερις μορφές ζωής : η πρώτη είναι το γένος των θεών του ουρανού , δηλαδή οι πλανήτες , οι απλανείς αστέρες και η γη. Η δεύτερη μορφή το γένος των πτηνών , η τρίτη των υδρόβιων ζώων και η τέταρτη όσων ζουν και κινούνται στη στεριά. Από την πρώτη μορφή, πρώτα έφτιαξε την γη , γιατί αυτή είναι η τροφός μας , ο φύλακας και δημιουργός της νύχτας και της μέρας.

Σωκράτης : Οι θεοί πότε δημιουργήθηκαν ;

Τίμαιος : Δεν το ξέρω με βεβαιότητα. Τα λεγόμενα των απογόνων των παιδιών της Γης και του Ουρανού μας δίνουν κάποια στοιχεία.

Πάντως ,όταν γεννήθηκαν οι θεοί, ο δημιουργός του Σύμπαντος τους είπε ...

Χορός : Ύψιστοι Θεοί, μην ξεχνάτε ότι εγώ συντέλεσα στη δημιουργία σας και τίποτα δεν πρόκειται να σας αφανίσει , γιατί κάθε δημιούργημα που έχει σωστή συναρμογή και λειτουργία δεν χάνεται. Έτσι και εσείς , αν και έχετε γεννηθεί –άρα δεν είστε ούτε αθάνατοι ούτε απρόσβλητοι στη διάλυση από μόνοι σας –δεν κινδυνεύετε από θάνατο . Την αθανασία εγώ σας την δίνω. Έχετε να επιτελέσετε μια αποστολή : υπάρχουν ακόμα τρία θνητά γένη αγέννητα . Αυτά πρέπει να δημιουργηθούν , γιατί έτσι ο κόσμος μένει ατελής. Δεν πρέπει όμως να τα δημιουργήσω εγώ , γιατί θα γίνουν αθάνατα και θα εξομοιωθούν με σας τους θεούς. Μιμηθείτε τη δική μου δράση .Και αν υπάρχει ένα μέρος άξιο να φέρει το ίδιο όνομα με τους αθάνατους σε κάποια έμβια , αυτό θα το τακτοποιήσω εγώ. Αναφέρομαι στην αθανασία της ψυχής . Για τα υπόλοιπα , που αφορούν στο θνητό σώμα, υπεύθυνοι είστε εσείς . Διαπλάστε τα έμβια όντα και δώστε τους ζωή συνδέοντας το θνητό με το αθάνατο . Σας λέω ακόμα ,

όταν οι ψυχές εμφυτευθούν στα σώματα ,αυτές θα ζήσουν πάθη ,φόβο, οργή, λύπη . Και μόνο , αν καταφέρουν να επιβληθούν σε αυτά τα πάθη με τη βοήθεια του ορθού λόγου, θα ζήσουν ακολουθώντας το σωστό δρόμο και θα επιστρέψουν στο άστρο που τους αναλογεί και θα ζήσουν μια μακάρια ζωή.

Τίμαιος : Αφού επέβαλε αυτή την αρχή , ο θεός δημιουργός επανήλθε στην δική του γαλήνη. Με την αποχώρηση του πατέρα –δημιουργού , τα παιδιά- θεοί κατανόησαν τις πατρικές εντολές και τις ακολούθησαν. Έχοντας παραλάβει την αθάνατη αρχή των θνητών όντων από τον Δημιουργό και χρησιμοποιώντας ως υπόδειγμα τη δική του δράση , πήραν από το σύμπαν κομμάτια των τεσσάρων στοιχείων και άρχισαν να τα συγκολλούν. Για τη συγκόλλησή τους όμως δεν χρησιμοποίησαν άλυτους δεσμούς σαν αυτούς που διατηρούσαν τη δική τους συνοχή , αλλά τα στερέωσαν με πυκνές σειρές απειροελάχιστων και αόρατων καρφιών . Το σώμα και η ψυχή όμως δεν εναρμονίζονταν . Οι αισθήσεις το σώματος κυριαρχούσαν στην αρχή της ζωής .

Σωκράτης : Εννοείς κατά την παιδική ηλικία;

Τίμαιος : Ναι !μόνο η εκπαίδευση μπορεί να κάνει τον άνθρωπο ακέραιο και υγιή. Η αμάθεια θα τον κάνει ανάπηρο και θα επιστρέψει στον Άδη αμύητος και ανόητος.

Σωκράτης : Με δυσκολία σε παρακολουθώ , Τίμαιε ! Μα η αρετή μπορεί να διδαχθεί από άνθρωπο σε άνθρωπο;

Πρωταγόρας : Σε ακούω εδώ και ώρα ,Τίμαιε, με πολλή προσοχή. Έχει δίκιο ο Σωκράτης ότι τα θέματα για τα οποία μας μιλάς είναι περίπλοκα. Εγώ , όμως, θα διευκολύνω τη συζήτηση και θα ξεκουράσω το μυαλό σας ,λέγοντάς σας ένα μύθο για τη δημιουργία του ανθρώπου και των ζώων.

Σωκράτης : Μπράβο, Πρωταγόρα !

Τίμαιος : Μα, Σωκράτη, αυτός είναι σοφιστής ! Θα διαστρεβλώσει την αλήθεια , το ξέρεις . Τον ωραίο λόγο θα τον κάνει να φανεί άδικος και τον άδικο λόγο ωραίος και δίκαιος.

Σωκράτης : Ο Πρωταγόρας , όντως, είναι μέγας τεχνίτης του λόγου, αλλά είναι άνθρωπος σοφός . Όλοι έχουν το δικαίωμα να μιλήσουν . Αβδηρίτη σε ακούμε .

Πρωταγόρας: Ήταν κάποτε μια εποχή που όπως είπε Ο Τίμαιος υπήρχαν θεοί, όχι όμως ζώα, ζωντανά όντα δηλαδή . Όταν έφτασε η ώρα που όρισε η μοίρα να έρθουν στον κόσμο , τα πλάθουν οι θεοί μέσα στα έγκατα της γης με ένα μείγμα από χώμα και φωτιά και ό,τι μπορεί να ενωθεί με αυτά . Την ώρα που ήταν έτοιμοι να τα ανεβάσουν στο φως του ήλιου , έδωσαν εντολή στον Προμηθέα και τον Επιμηθέα να τα φροντίσουν και να μοιράσουν στο καθένα δεξιότητες που να ταιριάζουν στη φύση τους. Τότε ο Επιμηθέας είπε στον Προμηθέα

Χορός : Αδελφέ μου , άσε σε μένα να κάνω τη μοιρασιά και έρχεσαι μετά να επιθεωρήσεις τη δουλειά μου .

Πρωταγόρας : Αν και ο προμηθέας είχε κάποιους δισταγμούς , γιατί ήξερε ότι ο αδελφός του δεν σκεφτόταν και πολύ πριν πράξει , πείστηκε και τον άφησε να κάνει αυτός την διανομή . Άρχισε , λοιπόν, ο Επιμηθέας να δίνει σε άλλα ζώα δύναμη ,όχι όμως ταχύτητα- αυτήν την έδινε στα πιο αδύναμα ζώα. Σε κάποια ζώα έδωσε οπλισμό , ενώ σε άλλα που ήταν μικρά σε μέγεθος τα εφοδίαζε με φτερά ή τους πρόσφερε υπόγεια κατοικία . Για να λέμε και του στραβού το δίκιο ,προσπαθούσε ο ταλαίπωρος να μοιράσει τις αξιосύνες με μέτρο και δικαιοσύνη. Και αφού τα εφοδίασε με όσα χρειαζόνταν ,για να μην εξαφανιστεί το ένα από το άλλο ,σκεφτόταν τρόπους , για να τα προστατέψει από τις αλλαγές του καιρού ,που προκαλεί ο Δίας, ντύνοντάς τα με πυκνό τρίχωμα .Σε άλλα έδωσε οπλές και δέρματα χονδρά χωρίς αίμα. Ο Επιμηθέας νοιάστηκε και για την τροφή τους δίνοντας σε άλλα χορτάρι της γης , σε άλλα καρπούς δέντρων και σε κάποια ρίζες. Στα σαρκοφάγα προνόησε να γεννούν λίγα μικρά , ενώ τα θύματά τους πολλά , για να σωθεί το είδος τους.

Σωκράτης : Εύγε στο Επιμηθέα ! Και εσύ μας τον κατηγορήσες έμμεσα ως ανόητο.

Πρωταγόρας : Μη βιάζεσαι , Σωκράτη ! Ο Επιμηθέας σπατάλησε όλες τις χάρες στα ζώα που δεν έχουν λογική και όταν έφτασε στον άνθρωπο , κοίταξε το τσουβάλι του και ήταν άδειο . Τον έπιασε απελπισία . Τί θα

έλεγε στον αδελφό του και στους θεούς; Δεν ήξερε τί να κάνει . Καθόταν με σταυρωμένα τα χέρια και σκεφτόταν κάποια λύση . Τότε ήρθε ο αδελφός του για να κάνει επιθεώρηση. Και βλέπει όλα τα ζώα φροντισμένα , τον άνθρωπο όμως ξυπόλητο , γυμνό χωρίς στρωσίδια και οπλισμό . Θυμωμένος , φωνάζει στον αδελφό του

Χορός : Τί έκανες , ανόητε ! Πώς θα επιβιώσουν αυτοί μέσα στον άγριο κόσμο ; Θα εξαφανιστούν . Τί θα κάνω ; Πώς θα διορθώσω αυτό το μεγάλο λάθος σου ; Κοίτα τους πώς τρέμουν ! Τους λυπάμαι . Κάτι πρέπει να σκεφτώ. Να σκεφτώ...Αλίμονο, με αναγκάζεις να γίνω κλέφτης . Η μόνη λύση είναι να κλέψω τη σοφή τέχνη του Ήφαιστου , για να δημιουργούν εργαλεία και της Αθηνάς τα γράμματα και τις επιστήμες , μαζί και τη φωτιά , γιατί η τέχνη χωρίς τη φωτιά δεν μπορεί να φανεί χρήσιμη στους ανθρώπους... και θα τους τη δωρίσω.

Πρωταγόρας : Έτσι και έκανε. Μπήκε κρυφά στο εργαστήριο του Ήφαιστου και της Αθηνάς και κλέβει τις τέχνες τους . Ήθελε να κλέψει και μια ακόμα τέχνη, την πολιτική –αυτή την είχε ο Δίας , γιατί αυτή κάνει μυαλωμένους τους ανθρώπους για τις υποθέσεις του σπιτιού τους και της πόλης . Ο Δίας , όμως , είχε φύλακες αυτής της τέχνης το κράτος και τη Βία , και έτσι ο Προμηθέας δεν μπόρεσε να την κλέψει. Ωστόσο , έστω και με τις τέχνες των δύο θεών , ο άνθρωπος απόκτησε εφόδια για να ζήσει κάπως προστατευμένος στη φύση. Ο Προμηθέας ,όμως δικάστηκε για κλοπή και είχε φρικτή μοίρα : Ο Δίας αλυσόδεσε τον Προμηθέα σε βράχια, στο όρος Καύκασο, και έβαλε έναν αετό να του τρώει το συκώτι κάθε πρωί. Επειδή ο Προμηθέας ήταν αθάνατος, κάθε βράδυ τα σπλάχνα του γιατρεύονταν.

Σωκράτης : φρικτό βασανιστήριο ! Δίκαια τιμάται από τους ανθρώπους και σήμερα ως ευεργέτης τους και του αφιερώνουν βωμούς.

Πρωταγόρας : Λοιπόν, μια και ο άνθρωπος πήρε κι αυτός μερίδιο από τον κλήρο των θεών ,από όλα τα ζωντανά μόνο αυτός –σαν συγγενής των θεών- πίστεψε σε αυτούς και άρχισε να χτίζει βωμούς και αγάλματά τους . Κατόπιν σχημάτισε λέξεις και γλώσσα και έφτιαξε σπίτι , ρούχα , παπούτσια και έπαιρνε τροφή από την γη.

Βέβαια , οι άνθρωποι δεν ζούσαν σε πόλεις ,αλλά σκόρπιοι εδώ και εκεί, με αποτέλεσμα να κινδυνεύουν από τα παντοδύναμα θηρία . Άρχισαν

λοιπόν να φτιάχνουν πόλεις για να σωθούν. Τί να το κάνεις όμως; Όποτε μαζεύονταν μαζί, αδικούσε ο ένας τον άλλο , μια και δεν είχαν την πολιτική και άρα και την πολεμική τέχνη και έτσι σκορπίζονταν πάλι και τους έτρωγαν τα θηρία .

Σωκράτης : Και πώς έγινε τελικά ,σήμερα, να έχουμε πόλεις και να κυριαρχούμε στα θηρία ;

Πρωταγόρας : Όταν ο Δίας είδε την κατάσταση ανησύχησε μήπως χαθεί το είδος μας και στέλνει τον Ερμή να φέρει στους ανθρώπους την αιδώ και τη δικαιοσύνη , για να δημιουργηθούν μονιασμένες πολιτείες και δεσμοί που να δένουν με φιλία τους ανθρώπους . Τότε ο Ερμής ρωτά τον Δία

Χορός : Με ποιον τρόπο, Δία , να δώσω στους ανθρώπους την αιδώ και τη δικαιοσύνη ; Να τη μοιράσω , όπως έχουν μοιραστεί τα επαγγέλματα ; Ξέρεις ένας γιατρός ή ένας τεχνίτης εξυπηρετεί πολύ κόσμο . Με τον ίδιο τρόπο να τις μοιράσω ή σε όλους ;

Πρωταγόρας : Σε όλους , απάντησε ο Δίας. Ακούς; σε όλους και ο καθένας να έχει το μερίδιό του, γιατί πώς θα σταθούν ως πολίτες μιας πόλης ; Και βγάλε ένα νόμο με τη σφραγίδα μου : όποιος είναι ανίκανος να κρατήσει το μερίδιό του από την αιδώ και τη δικαιοσύνη να τον σκοτώνουν –γιατί αυτός είναι πανούκλα της πολιτείας. Αυτά είπε ο Δίας . Χάρη ,λοιπόν, στην έντεχνη σοφία ,την αιδώ και τη δικαιοσύνη ο άνθρωπος έγινε από ένα βιολογικό είδος , ένα όν έλλογο και κυρίαρχο . Για την αλήθεια του πράγματος ότι δηλαδή όλοι συμμετέχουν στην πολιτική τέχνη θα σας δώσω ένα παράδειγμα : Όταν οι Αθηναίοι ,αλλά και άλλοι πολίτες άλλων πόλεων, συζητούν για ένα θέμα δημόσιου ενδιαφέροντος και συμφέροντος , όλοι έχουν δικαίωμα να πουν τη γνώμη τους ελεύθερα ,γιατί όλοι διαθέτουν –άλλος λιγότερο άλλος περισσότερο –δικαιοσύνη και σωφροσύνη , άλλως δεν πρέπει να είναι μέλη της κοινωνίας. Αυτό δεν συμβαίνει με τις άλλες τέχνες : δεν μπορεί ,δηλαδή ο ξυλουργός να μιλήσει για θέματα ιατρικής τέχνης . Θα τον περάσουν για τρελό και ανισόρροπο , ενώ μερίδιο της πολιτικής αρετής έχουν όλοι και θα θεωρηθεί τρελός αυτός που θα πει ότι δεν έχει.

Σωκράτης : Από τη φύση μας δηλαδή είμαστε ενάρετοι ;

Πρωταγόρας : Όχι! Όχι! Διδάσκεται η αρετή και γίνεται κτήμα του καθενός . Βέβαια διαθέτει ο άνθρωπος σπέρματα πολιτικής αρετής από τη φύση του . Αλλά δεν αρκεί αυτό για να σταθούν οι πολιτείες . Ο άνθρωπος πρέπει με φροντίδα, άσκηση και διδασκαλία να καλλιεργήσει την πολιτική αρετή μέσα του και αν δεν το κάνει υφίσταται τον θυμό, την τιμωρία και τις συμβουλές από τους άλλους. Γιατί για τα χαρίσματα ή τα ελαττώματα που του δίνει η φύση, όπως είναι η ομορφιά ή το ύψος του κανείς δεν τον επαινεί ή τον ψέγει .Δεν ευθύνονται οι άνθρωποι για τα σωματομετρικά τους χαρακτηριστικά.

Σωκράτης : Συνετή συμπεριφορά ,θεωρώ αυτήν .

Πρωταγόρας : Όντως ! Και κάτι ακόμη : Δες τους άδικους . Γιατί τιμωρούνται ; πάντως όχι για το αδίκημα που έκαναν , γιατί αυτό έγινε – δεν αλλάζει . Τιμωρούνται για να μην αδικήσουν ξανά στο μέλλον ούτε αυτοί ούτε εκείνοι που είδαν την τιμωρία του, και να δικαιωθεί και ο αδικημένος. Άρα , η αρετή διδάσκεται και μεταδίδεται , Σωκράτη.

Σωκράτης : Ναι ,αλλά τότε γιατί άξιοι και δίκαιοι άνδρες έχουν παιδιά ανόητα και άδικα ; Για λύσε μου αυτή την απορία .

Πρωταγόρας : Άκου , οι άνδρες αυτοί κάνουν τα παιδιά τους παντογνώστες σε ό,τι έχει σχέση με τη μετάδοση γνώσεων από τους δασκάλους . Σκέψου ότι στην πολιτική αρετή που συνίσταται από οσιότητα, σωφροσύνη και δικαιοσύνη όλοι έχουμε μερίδιο και είναι παράξενο οι άξιοι άνδρες να μην την καλλιεργούν στα παιδιά τους . Μην ξεχνάς ,όποιος δεν το κάνει τιμωρεί με δήμευση της περιουσίας , με θάνατο και με εξορία τα παιδιά τους , και ο ίδιος κινδυνεύει με ξερίζωμα της γενιάς του . Δεν πιστεύω ,λοιπόν, ότι συμβαίνει αυτό που λες. Από πολύ μικρή ηλικία ,όταν το παιδί καταλαβαίνει τί του λένε , η παραμάννα , ο παιδαγωγός και ο πατέρας πασχίζουν να κάνουν το παιδί αψεγάδιαστο, εξηγώντας του τί είναι καλό τί κακό , τί δίκαιο , τί άδικο , ωραίο ή άσχημο. Και αν δεν πειθαρχεί τότε χρησιμοποιούνται οι φοβέρες και οι ξυλιές . Και αργότερα στους δασκάλους τους τούς παραγγέλνουν να δώσουν ιδιαίτερη φροντίδα στη διαγωγή τους παρά στα γράμματα και τις τέχνες .Και εκείνοι τα βάζουν όρθια να διαβάζουν ποιήματα καλών ποιητών και τα αναγκάζουν να τα μαθαίνουν απέξω, γιατί μέσα σε αυτά τα ποιήματα

βρίσκονται συμβουλές και ύμνοι για τους ενάρετους ανθρώπους , για να τους ζηλέψει το παιδί και να τους μιμηθεί.

Χορός : Ύστερα πως εγώ να φτάσω να ποθήσω
ό,τι να γίνει δεν μπορεί ,
Να ρίξω-χαμένο ρίζιμο- το ζάρι της ζωής μου
Σε μιαν ελπίδα –χίμαιρα ;
Άνθρωπον αψεγάδιαστο να βρω, μες σ όλους μας
Που της απέραντης της γης τρώμε το στάρι ;
Καρτέρα –πρώτα να τον βρω κι ύστερα σας τον φέρνω.
Ωραίο είναι το κάθε τι στ' αλήθεια
Που δεν του λέρωσε την όψη η ασχήμια . .(Σιμωνίδης)

Σωκράτης : Ναι , αυτό ισχύει .

Πρωταγόρας : Και όχι μόνο αυτό , αφού μάθουν από τους δασκάλους τέχνες και γράμματα κατόπιν , και ασκήσουν το σώμα τους στη γυμναστική , για να είναι πιο ρωμαλέοι στη μάχη , η πολιτεία αναγκάζει αυτά τα παιδιά –ειδικά των άξιων ανθρώπων- να μάθουν τους νόμους και να ζουν σύμφωνα με αυτούς ,και όποιοι δεν το κάνουν τιμωρούνται . Μη λες ,λοιπόν, Σωκράτη, ότι η αρετή δεν διδάσκεται.

Σωκράτης : Ωραία αυτά που είπες , σοφέ Πρωταγόρα. Δεν μου απάντησες όμως στην ερώτησή μου .

Πρωταγόρας: Μάλλον θες να με μπερδέψεις. Μίλησα με σαφήνεια. Όλοι έχουν κέρδος από τη δικαιοσύνη και την αρετή του άλλου , για αυτό και ο καθένας διδάσκει με προθυμία τους γραπτούς και άγραφους νόμους. Ποιος δεν θέλει να ζει σε μια πόλη δίκαιων και άξιων ανθρώπων ; Και να σου πω ότι δεν είναι αυτονόητο από έναν άριστο αυλητή να γεννηθεί και ο γιος του άριστος αυλητής ούτε είναι όλοι καλοί δάσκαλοι της αρετής. Εγώ ,βέβαια, είμαι ο καλύτερος δάσκαλος της αρετής και αξίζω την αμοιβή μου μέχρι και την τελευταία δεκάρα.
Σωκράτης : (ειρωνικά)Συμφωνώ , πως! Με όποιον δάσκαλο καθήσεις ,τέτοια γράμματα θα μάθεις , αγαπητέ.

Χορός : Δύσκολο , ναι, ενάρετος ο άνθρωπος να γίνει

Αληθινά ,στα χέρια και στα πόδια και στο νου
τετράγωνος. Ψεγάδι πάνω του κανένα.
Μπορεί να ήτανε σοφός ο Πιττακός
Όμως τα λόγια του σύμφωνο δε με βρίσκουν :
Να ναι κανείς καλός δύσκολο πράγμα, είπε. (Σιμωνίδης)

Ιδρώτα μπρος στην αρετή έβαλαν οι θεοί
Σαν όμως την κορφή της ο άνθρωπος πατήσει ,
Παιχνίδι πια στα χέρια του είναι να την κρατήσει ,
Όσο κι αν θέλει αγώνα. (ΗΣίοδος)

Βραβείο τέτοιο μόνο θεός να το κρατεί
Αδύνατο όμως άνθρωπος να μην είναι κακός ,
Αν συντυχιά αφεύγατη κάτω τον ρίξει.

Ξένος : Σας ακούω εδώ και ώρα με προσοχή και ενδιαφέρον . Θα συμπληρώσω και εγώ , αν μου επιτρέπει η σεβαστή ομήγυρη, κάποια στοιχεία που παραβλέφθηκαν , στην εισαγωγή της συζήτησης.

Λοιπόν, στην αρχή ο θεός ρύθμιζε την κυκλική κίνηση , που είναι και η τελειότερη και οι υπόλοιποι θεοί άρχοντες εξουσίαζαν ξεχωριστά τα μέρη . Και τα ζώα, σε κοπάδια τα έβοσκαν οι θεϊκοί δαίμονες –ποιμένες- και έτσι δεν υπήρχε αλληλοφαγία ούτε ξεσπούσαν πόλεμοι και πολιτικές διαμάχες . Γιατί και οι άνθρωποι-το πιο συγγενικό είδος στους θεούς -ποιμαίνονταν από εκείνους , οι οποίοι τους επέβλεπαν.

Και υπήρχε κοινοκτημοσύνη –οι πολιτείες δεν ήταν αναγκαίες – και ούτε παιδιά και γυναίκες είχαν δικές τους. Οι άνθρωποι τότε έρχονταν και ξανάρχονταν από τη γη , χωρίς να συγκρατούν στη μνήμη τους τίποτε από την προηγούμενη ζωή τους , και είχαν άφθονους καρπούς , χωρίς να αναγκάζονται να καλλιεργούν τη γη. Και τον περισσότερο καιρό ζούσαν νομαδική ζωή , γυμνοί και χωρίς στρωσίδια στο ύπαιθρο, πάνω στην πρασινάδα , αφού και το κλίμα ήταν ήπιο . Αυτή , Σωκράτη, ήταν η παραδεισένια εποχή του Κρόνου που ζούσε το χρυσό γένος των ανθρώπων , ενώ αυτή που ζούμε τώρα είναι η εποχή του Δία, η περίοδος του σιδηρού γένους.

Σωκράτης : Καλά έκανες και μας τα θύμισες , Ξένε. Τα έχω ακουστά και

εγώ αυτά τα γεγονότα.

Αθηναίος : Αξιότιμοι συνομιλητές , οι γεροντότεροι μας άφησαν την παράδοση ότι οι άνθρωποι την εποχή του Κρόνου ζούσαν ζωή χαρισάμενη ,αφού όλα τα είχαν άφθονα και χωρίς να μοχθούν.

Σωκράτης : Γιατί συνέβαινε αυτό ;

Αθηναίος : Ο μέγας Κρόνος είχε καταλάβει ότι όταν ο άνθρωπος αποκτήσει εξουσία πάνω σε όλα, ξεχειλίζει από ξιπασιά και διαπράττει αδικίες προς τους ανθρώπους και τους θεούς . Ο νους του ψηλώνει από την υπερβολική δύναμη ή τον πλούτο ή την ομορφιά ή την γνώση και προβαίνει σε αλαζονική συμπεριφορά και αυθαίρετη καταπάτηση των ανθρώπινων και των θεϊκών νόμων , αυτό που λέμε ύβρη . Τότε οι θεοί θολώνουν το μυαλό του και ο υβριστής κάνει ενέργειες που τον οδηγούν στην καταστροφή –παθαίνει δηλαδή άτη . Και τέλος τιμωρείται από τους θεούς , πληρώνοντας τα κρίματά του –αυτό που λέγεται τίσις και νέμεσις. Γνωρίζοντας ,λοιπόν , ο Κρόνος τη φύση των ανθρώπων δεν όρισε άρχοντες και βασιλιάδες αυτούς , αλλά τους δαίμονες , ανώτερα όντα από τους ανθρώπους και πιο κοντά στους θεούς. Τόσο φιλόανθρωπος ήταν ο Κρόνος που δεν άφησε στους ανθρώπους καμιά έγνοια –αυτές τις είχαν οι δαίμονες .Αυτοί μας χάριζαν την ειρήνη, την αιδώ-αυτό που αποκαλούμε σεβασμό, τιμή ,ντροπή ,φιλότιμο – τη ορθή διοίκηση και τη δικαιοσύνη .Έτσι για χρόνια πολλά οι άνθρωποι ζούσαν μονιασμένοι και ευτυχισμένοι.

Σωκράτης : Και πώς γίνεται ,σοφέ , να ξανακερδίσουμε τον χαμένο παράδεισο; Υπάρχει ελπίδα ;

Αθηναίος : Υπάρχει . Σε όποια πολιτεία κυβερνά θνητός κυριαρχούν οι συμφορές και τα βάσανα . Αν όμως ο άνθρωπος κοιτάξει μέσα του και βρει το αθάνατο στοιχείο που κρύβεται μέσα στην ψυχή του , θα διοικεί το σπιτικό και την πόλη του σαν άτομο και σαν πολίτης με το σωστό τρόπο και θα είναι ευτυχισμένος .

Ξένος : Με το που μείναμε ,λοιπόν, ορφανοί από την φροντίδα του δαίμονα –φύλακά μας , στον οποίο ανήκαμε και μας ποίμαινε , και από την άλλη η αγριότητα των θηρίων, μας έκανε αδύναμους και

απροσπάτευτους –εύκολα θύματα των ζώων. Ακόμη οι άνθρωποι έχασαν την τροφή που ερχόταν μόνη της και καθώς ήταν ανίκανοι να καλλιεργούν την γη –αφού δεν κατείχαν τέχνες- κινδύνευαν να εξαφανιστούν . Τότε οι θεοί μας δώρισαν τα δώρα τους με την απαραίτητη διδαχή και εκπαίδευση . Ο Ήφαιστος τη βιοτεχνία και τη μεταλλουργική τέχνη, η Αθηνά τα γράμματα , ο Προμηθέας τη φωτιά ,όπως τα αφηγήθηκε με τον μύθο του πολύ ωραία ο Πρωταγόρας- συμφωνείτε όλοι , έτσι ; η Δήμητρα το σπόρο του σιταριού και άλλοι θεοί άλλα δώρα ,που συντελούν στο νοικοκύρεμα της ανθρώπινης ζωής .Και από τη στιγμή που οι θεοί έπαψαν να μας φροντίζουν , έπρεπε μόνοι μας πια να πορευτούμε και να φροντίζουμε τους εαυτούς μας. Και αυτό το κάνουμε εδώ και αιώνες και θα το κάνουμε πάντα .

Σωκράτης : Για να ανακεφαλαιώσουμε, λοιπόν, τους λόγους των αγαπητών συνδαιτημόνων μας . Ο Τίμαιος μας έδωσε να καταλάβουμε ότι ο συμπαντικός κόσμος μας είναι ο καλύτερος των δυνατών κόσμων, ο κάλλιστος κόσμος , χάρη στη σοφία , την καλοκαγαθία και την προνοητικότητα του θεού δημιουργού, που είναι το άριστο των αιτίων . Ο Ξένος και ο Αθηναίος , από την άλλη μας δίνουν την παραδοσιακή αντίληψη για τη δημιουργία και την εμφάνιση του ανθρώπου. Μας μίλησαν για την εποχή του Κρόνου , κατά την οποία οι θεοί φρόντιζαν για τις ανάγκες μας και ο κόσμος ήταν παραδεισένιος,... και την περίοδο του Δία , όπου οι άνθρωποι κοπιάζουν σκληρά για την επιβίωσή τους. Αυτή ,βέβαια, η αντίληψη είναι απαισιόδοξη , αφού το «κάθε πέρσι και καλύτερα» δημιουργεί μελαγχολικές σκέψεις. Αυτός που διαφοροποιείται παντελώς από αυτές τις απόψεις είναι ο καλός μας Πρωταγόρας .

Πρωταγόρας: Πράγματι ! Η κατιούσα πορεία της ανθρωπότητας εξυπηρετεί τα δικά σου σχέδια , Σωκράτη. Εσύ , που ονειρεύεσαι ιδανικές πολιτείες με φιλοσόφους βασιλιάδες , αιθεροβάμονα !Εγώ , πιστεύω, στην αυτοκυβέρνηση των πόλεων χωρίς θεοκρατικές μεθοδεύσεις και άρχοντες ποιμένες . Η πρώτη κατάσταση του ανθρώπου ήταν αξιοθρήνητη , εξαιτίας της ελαφρομυαλιάς του Επιμηθέα ,όπου καμιά βασική ανάγκη δεν ικανοποιούνταν και η επιβίωση ήταν καθημερινή αγωνία. Από αυτή την κατάσταση , ο άνθρωπος με τη δύναμη του μυαλού του ,ξεκινά μια ανοδική πορεία που του εξασφαλίζει την επιβίωσή του και τον κάνει ανώτερο . Και είναι λάθος να πιστεύετε ότι οι χειρωνακτικές εργασίες

είναι προνόμιο των δούλων. Η κατασκευαστική ικανότητα των ανθρώπων αποτελεί στοιχείο υπεροχής έναντι των άλλων έμβιων όντων. Μην φοβάστε το μέλλον –υπάρχουν ελπίδες βελτίωσης .

Σωκράτης : Και όμως Πρωταγόρα , η δημιουργία της ιδανικής πολιτείας είναι εφικτή αρκεί να υπάρχουν τρεις τάξεις πολιτών με διακεκριμένες λειτουργίες και σαφώς προκαθορισμένους ρόλους , ανάλογα με τις σωματικές, ηθικές και πνευματικές τους ικανότητες : τους παντελείς φύλακες (άρχοντες –φιλόσοφοι), τους επίκουρους φύλακες(φρουροί) και τους δημιουργούς (βιοτέχνες και γεωργοί). Επίσης , βασική προϋπόθεση είναι οι αρμονικές σχέσεις ανάμεσά τους , σε σημείο που να θεωρούν ο ένας τον άλλο αδελφό και την πόλη τους μητέρα .

Γλαύκωνας : Αυτά που λες , Σωκράτη, είναι μυθοπλασίες .

Σωκράτης : Άκου και τη συνέχεια , αγαπητέ μου. Αυτοί που θα έχουν την εξουσία πλάστηκαν από το θεό με προσμείξεις χρυσού στο μείγμα γένεσής τους, γι αυτό είναι και πιο πολύτιμοι . Όσοι πάλι προορίζονται για φρουροί της πόλης ,ασήμι ήταν το συστατικό που έβαλε ο θεός , ενώ σίδηρο και χαλκό στους γεωργούς και τους άλλους βιοτέχνες . Και για να το κάνω πιο σαφές θα σας περιγράψω μια εικόνα .

Φανταστείτε ένα καράβι , το οποίο το κυβερνά ένας καπετάνιος ψηλός και ρωμαλέος- βαρύνκουος όμως και με μειωμένη όραση . Είναι δε και άσχετος με τη ναυτική τέχνη.(Πολιτεία 488 b- 489e)Οι ναύτες ,άσχετοι και αυτοί με τα ναυτικά θέματα , νομίζουν όμως ότι είναι οι καλύτεροι , τσακώνονται μεταξύ τους ποιος θα αναλάβει το πηδάλιο . Μαζεμένοι συνεχώς γύρω του τον παρακαλούν να εμπιστευτεί τον καθένα ξεχωριστά . Και αν δεν τον πείθουν αυτοί, αλλά άλλοι το καταφέρνουν , αυτούς τους άλλους τους σκοτώνουν ή τους πετούν έξω από το καράβι. Χάος η κατάσταση ! Και δεν φτάνει αυτό μεθούν τον καπετάνιο και τον κάνουν σκνίπα με κρασί ή μανδραγόρα και κυβερνούν το πλοίο , ενώ τρώνε και πίνουν του καλού καιρού. Τέτοιοι ναυτικοί , τέτοιο ταξίδι ! Και το αποκορύφωμα ; παϊνεύουν τον καπετάνιο αποκαλώντας τον θαλασσόλυκο και άξιο κυβερνήτη και σοφό στα ναυτικά –δεν έχουν ιδέα τί θα πει καλός καπετάνιος-, γελώντας από πίσω του . Και αυτό το κάνουν για να τους βοηθήσει να πάρουν το κουμάντο .Και αν κανείς τους πάει κόντρα τον κακολογούν ως άχρηστο.

Χορός : Σωστό είναι ν αρχίσεις από κωπηλάτης , πριν πιάσεις στο χέρι σου τιμόνι, κατόπι να πιλοτάρεις και να βιγλίσεις τους ανέμους και μόνο ύστερα απ ' αυτό να γίνεις καπετάνιος.(Αριστοφάνους ,Ιππείς 540-543)

Σωκράτης : Αυτοί που εναντιώνονται , είναι αυτοί που ξέρουν ότι ο καλός καπετάνιος πρέπει να ξέρει τα μυστικά της εποχής του χρόνου που ταξιδεύει, να μελετά τα άστρα και τους αέρηδες ... Και ότι χρειάζεται θεωρητική και πρακτική κατάρτιση της ναυτικής τέχνης και την ικανότητα να κυβερνάς, ενώ οι ανίδεοι ναύτες θεωρούν τον πραγματικά άξιο καπετάνιο φαφλατά , άχρηστο και αιθεροβάμονα .

Αν παρομοιάσεις τους σημερινούς πολιτικούς ηγέτες με αυτούς τους ανίδεους και άχρηστους ναυτικούς , δεν θα έχεις άδικο .

Χορός : Ασάλευτη ζωή .Κ.Παλαμά

Και τ' άγαλμ' αγωνίστηκα για το ναό να πλάσω
στην πέτρα τη δική μου απάνω,
και να το στήσω ολόγυμνο, και να περάσω,
και να περάσω, δίχως να πεθάνω.

Και τόπλασα. Κ' οι άνθρωποι, στενοί προσκυνητάδες
στα ξόανα τ' άπλαστα μπροστά και τα κακοντυμένα,
θυμού γρικήσαν τίναγμα και φόβου ανατριχάδες,
κ' είδανε σαν αντίμαχους και τ' άγαλμα κ' εμένα.

Και τ' άγαλμα στα σκύβαλα, κ' εμέ στην εξορία.
Και προς τα ξένα τράβηξα το γοργοπέρασμά μου`
και πριν τραβήξω, πρόσφερα παράξενη θυσία`
έσκαψα λάκκο, κ' έθαψα στο λάκκο τ' άγαλμά μου.

Και του ψιθύρισα: " Άφαντο βυθίσου αυτού και ζήσε
με τα βαθιά ριζώματα και με τ' αρχαία συντρίμμια,
όσο που νάρθ' η ώρα σου` αθάνατ' άνθος είσαι,
ναός να ντύση καρτερεί τη θεία δική σου γύμνια!"

Και μ' ένα στόμα διάπλατο, και με φωνή προφήτη,
μίλησ' ο λάκκος: "Ναός κανείς, βάθρο ούτε` φως του κάκου.
Για δώ, για κεί, για πουθενά το άνθος σου, ώ τεχνίτη!
Κάλλιο για πάντα να χαθή μεσ' στ' άψαχτα ενός λάκκου.

Ποτέ μην έρθ' η ώρα του! Κι αν έρθη, κι αν προβάλη,
μεστός θα λάμπει και ο ναός από λαό αγαλμάτων,

τ' αγάλματ' αψεγάδιαστα, κ' οι πλάστες τρισμεγάλοι
γύρνα ξανά, βρυκόλακα, στη νύχτα των μνημάτων!

Το σήμερα είτανε νωρίς, τ' αύριο αργά θα είναι,
δε θα σου στρέξη τ' όνειρο, δε θάρθ' η αυγή που θέλεις,
με τον καημό τ' αθάνατου που δεν το φτάνεις, μείνε,
κυνηγητής του σύγνεφου, του ίσκιου Πραξιτέλης.

Τα τωρινά και τ' αυριανά, βρόχοι και πέλαγα' όλα
σύνεργα του πνιγμού για σε και οράματα της πλάνης
μακρότερη απ' την δόξα σου και μιά του κήπου βιόλα
και θα περάσεις, μάθε το, και θα πεθάνης!"

Κ' εγώ αποκρίθηκα: "Ας περάσω κι ας πεθάνω!
Πλάστης κ' εγώ μ' όλο το νου και μ' όλη την καρδιά μου
λάκκος κι ας φάη το πλάσμα μου' από τ' αθάνατα όλα
μπορεί ν' αξίζει πιο πολύ το γοργοπέρασμά μου".

Σωκράτης : Όλες οι τάξεις θα γεννούν παιδιά που θα τους μοιάζουν
.Δεν αποκλείεται όμως πού και πού να γεννιούνται ασημένια παιδιά από
χρυσούς γονείς και τανάπαλιν και η ίδια αλλαγή να συμβαίνει ανάμεσα
στα άλλα μέταλλα . Ο θεός δίνει στους άρχοντες μια σπουδαία εντολή ,
να είναι αμερόληπτοι στην κατάταξη των πολιτών σε τάξεις , που
σημαίνει εάν γεννήσουν οι ίδιοι γιο με ασημένια ή χάλκινη πρόσμειξη να
του δώσουν τη θέση που του αρμόζει . Γιατί υπάρχει ένας χρησμός : Η
μοίρα γράφει ότι η πολιτεία θα καταλυθεί ,όταν η φύλαξη της περάσει
στα χέρια σιδερένιου ή χάλκινου άρχοντα.

Χορός :Μ' αν θέλεις κι άλλον εγώ με συντομία λόγο θα σου πω,
καλά κι επισταμένα. Κι εσύ μέσα στο νου σου βάλ 'το,
[πως απ' την ίδια φύτρα γεννηθήκανε οι θεοί και οι θνητοί οι άνθρωποι.]
Πρώτο απ' όλα το χρυσό το γένος των θνητών ανθρώπων
έφτιαξαν οι αθάνατοι που τα Ολύμπια τα δώματα κατέχουν.
Κι έζησαν τούτοι τον καιρό του Κρόνου, τότε που ήταν βασιλιάς στον
ουρανό.

Ζούσανε σαν θεοί κι είχανε την καρδιά τους δίχως θλίψεις,
από κόπους μακριά και δυστυχίες. Κι ούτε τα ελεεινά
τα γηρατειά σ' αυτούς υπήρχαν, μα πάντα ανάλλαχτοι στα πόδια και τα
χέρια

χαίρονταν σ' ευωχίες, έξω απ' όλα τα κακά.

Και σαν παραδομένοι σε ύπνο πέθαιναν. Και όλα τα αγαθά σ' αυτούς υπήρχαν. Καρπό τούς έδινε η σιτοδότρα γη από μόνη της πολύ και άφθονο. Κι εκείνοι με προθυμία ζούσαν ήσυχοι απ' τα χωράφια τους μέσα σε αγαθά πολλά, [πλούσιοι σε κοπάδια, αγαπητοί στους μακάριους θεούς.] Όμως αφού το γένος τούτο το σκέπασε το χώμα, γίνανε εκείνοι δαίμονες αγαθοί, με τη θέληση του Δία του μεγάλου, πάνω στη γη φύλακες των θνητών ανθρώπων [που προσέχουν δίκαιες κρίσεις κι άδिका έργα ντυμένοι ομίχλη, σ' όλη τη γη γυρνώντας,] πλουτοδότες. Τούτο το βασιλικό προνόμιο αποκτήσαν. Δεύτερο πάλι γένος, το αργυρό, πολύ κατώτερο φτιάξανε κατόπιν οι θεοί που τα Ολύμπια δώματα κατέχουν, ανόμοιο στο σώμα και το νου με το χρυσό το γένος.

Χρόνια εκατό ανατρεφόταν το παιδί πλάι στη μάνα την πιστή παίζοντας χαρωπά, ανόητο πολύ, μέσα στο σπίτι του. Μα όταν έφτανε η ώρα να γίνουν νέοι, επάνω στην ακμή της νιότης, για λίγο χρόνο ζούσαν κι υποφέρανε εξαιτίας της μωρίας τους. Γιατί τις μεταξύ τους ανόσιες προσβολές να αποφύγουν δεν μπορούσαν, ούτε τους αθανάτους να λατρεύουν θέλανε, ούτε θυσίες να κάνουν στους ιερούς των μακαρίων θεών βωμούς, πράγμα σωστό για τους ανθρώπους κατά τις συνήθειές τους. Αυτούς ο Δίας, του Κρόνου ο γιος, τους εξαφάνισε οργισμένος, γιατί δεν αποδίδανε τιμές στους μακαρίους θεούς που εξουσιάζουνε τον Όλυμπο.

Όμως αφού και τούτο το γένος κάλυψε η γη, λέγονται τούτοι υποχθόνιοι, μακάριοι θνητοί, κατώτεροι, μα κι έτσι τους συνοδεύει και αυτούς κάποια τιμή.

(Ησίοδος , έργα και ημέραι ,στ. 105 κ.εξ)

Πρωταγόρας : Συμφωνώ απόλυτα , Σωκράτη . Η κληρονομική μεταβίβαση των αξιωμάτων από πατέρα σε γιο εξυπηρετεί μόνο τα συμφέροντα των λίγων . Η κινητικότητα ανάμεσα στις τάξεις είναι χαρακτηριστικό των προοδευτικών κοινωνιών και ωφελεί το σύνολο των πολιτών .

Σωκράτης : Εγώ ,σαν Προμηθέας , φροντίζω από τα πριν για την πορεία

όλης μου της ζωής , Πρωταγόρα .Και αν θέλεις και εσύ να συνεχίσουμε τη συζήτηση μια άλλη φορά ,πολύ θα χαιρόμουν .

Πρωταγόρας : Εγώ , Σωκράτη, θαυμάζω το ζήλο σου και τον τρόπο με τον οποίο εκθέτεις τις σκέψεις σου και δεν θα μου προκαλούσε έκπληξη ,αν έπαιρνες θέση ανάμεσα στους ονομαστούς για τη σοφία τους ανθρώπους .Και βέβαια δέχομαι την πρόσκλησή σου.

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΗΣ ΑΤΛΑΝΤΙΔΑΣ(Κριτίας 109 b -120d, Τίμαιος 23b -25d , Μενέξενος 238c-248a)

Τον μύθο διηγείται ο γνωστός Αθηναίος ολιγαρχικός Κριτίας στους συνομιλητές του Σωκράτη, Τίμαιο και Ερμοκράτη. Η εξιστόρηση γίνεται σε δύο μέρη: ξεκινά στην εισαγωγή του πλατωνικού *Τίμαιου* και συνεχίζεται σε όλο τον ημιτελή *Κριτία* . Ο Κριτίας δηλώνει ότι άκουσε αυτήν την ιστορία όταν ήταν ακόμη μικρό παιδί από τον παππού του, όπως την διηγήθηκε σε εκείνον ο Σόλων. Ο Σόλων πάλι την άκουσε από Αιγύπτιους ιερείς, και αυτοί θέλησαν να του μεταφέρουν τα ξεχασμένα στην Ελλάδα κατορθώματα των Αθηναίων προγόνων του πριν από 9000 χρόνια.

Η Ατλαντίδα ήταν ένα τεράστιο νησί, «μεγαλύτερο από την Ασία και τη Λιβύη μαζί» (*Τίμαιος* 24e), τοποθετημένο στον Ωκεανό πέρα από τις

Ηράκλειες στήλες. Στο νησί αυτό αναπτύχθηκε υπό την αιγίδα του Ποσειδώνα ένας σημαντικός πολιτισμός, που όφειλε τη δύναμή του στη σωστή κατανομή της εξουσίας στους δέκα κληρονομικούς βασιλείς του (απόγονοι όλοι του Ποσειδώνα – σε τακτά διαστήματα επιβεβαιώνουν τη συμφωνία τους με τελετουργική θυσία ταύρου), και τον υπερβολικό του πλούτο στο γόνιμο έδαφος και το πλούσιο υπέδαφος του νησιού, αλλά και στο εμπόριο που ανέπτυξε με τη μεγάλη ναυτική του επέκταση (Κριτίας 117e).

Στο απόγειο της δύναμής τους οι Ατλαντίδες κατέληξαν να ζουν με απίστευτη χλιδή, ενώ συντηρούσαν έναν τεράστιο στρατό που περιλάμβανε πάνω από 1000000 οπλίτες, 10000 πολεμικά άρματα, 240000 άλογα και 1200 πολεμικά πλοία (Κριτίας 119ab). Τότε επιχείρησαν να υποδουλώσουν όλη την οικουμένη. Εισέβαλαν με τον στόλο τους στη Μεσόγειο, κατέλαβαν την Αίγυπτο, και θα υποδούλωναν όλα τα γνωστά έθνη, αν δεν τους αντιστέκονταν οι αρχαίοι Αθηναίοι. Εγκαταλελειμμένοι από όλους τους συμμάχους τους οι Αθηναίοι νίκησαν τους εισβολείς και απελευθέρωσαν όλες τις υποδουλωμένες χώρες. Η νίκη των Αθηναίων αποδίδεται στο καλό τους πολίτευμα, που δεν είναι παρά μια μικρογραφία της πλατωνικής ιδανικής πολιτείας. Η αρχαία Αθήνα είναι μια ευνομούμενη πόλη που στηρίζεται αποκλειστικά στο έδαφός της και στη χερσαία στρατιωτική της ισχύ (20000 ανδρών), δεν χαρακτηρίζεται από εξωστρέφεια και επεκτατικές βλέψεις, χωρίζεται σε τάξεις που συνυπάρχουν ειρηνικά εκτελώντας η καθεμιά το έργο της, και τιμά τους ιδρυτές θεούς της, την Αθηνά και τον Ήφαιστο.

Το ανδραγάθημα της αρχαίας Αθήνας έχει ξεχαστεί, γιατί, κατά τον Αιγύπτιο ιερέα, οι Έλληνες δεν συνηθίζουν να κρατούν γραπτά αρχεία, με αποτέλεσμα να χάνουν τη συνέχεια με το παρελθόν τους και να ζουν πάντοτε στο παρόν – «Ω Σόλων, Σόλων, εσείς οι Έλληνες είστε πάντοτε παιδιά», είναι η περίφημη αποστροφή του ιερέα προς τον Σόλωνα (Τίμαιος 22b). Έτσι με τους κατακλυσμούς που συμβαίνουν σε τακτά διαστήματα και ερημώνουν τις παραθαλάσσιες περιοχές, χάνεται στην Ελλάδα και η επίγνωση του παρελθόντος. Όσο για την Ατλαντίδα, φαίνεται ότι ο Δίας αποφάσισε να τιμωρήσει την αλαζονεία των κατοίκων της και τον εκφυλισμό της αρετής τους (Κριτίας 121bc) και έτσι «σε μια μέρα και νύκτα φρίκης, το νησί της Ατλαντίδας βυθίστηκε στη θάλασσα και αφανίστηκε» (Τίμαιος 25d).

Πρόσωπα : Σόλων , Κριτίας πρεσβύτερος , Σωκράτης

Σόλων : Οι θεοί κάποτε , Κριτία , μοίρασαν τη γη σε κλήρους ,ιδρύοντας για τους εαυτούς τους λατρευτικά κέντρα και θυσίες . Έτσι και ο Ποσειδώνας πήρε με κλήρο την Ατλαντίδα και εγκατέστησε εκεί τους απογόνους που απέκτησε με θνητή γυναίκα, την Κλειτώ . Οι γονείς της Κλειτούς ήταν γηγενείς .Ο Ποσειδώνας γύρω από το κάστρο της θνητής γυναίκας του , που έφτιαξε ο ίδιος , το περίζωσε με εναλλασσόμενους ομόκεντρους δακτυλίους θάλασσας και ξηράς με κέντρο τη μέση του νησιού, και επειδή δεν υπήρχαν ακόμη καράβια ,η πρόσβαση σε αυτούς ήταν αδύνατη. Συγχρόνως έφτιαξε κρήνες που είχαν ζεστό και κρύο νερό , που το έφερε από τα βάθη της γης και έκανε εύφορο τον τόπο. Ο Ποσειδώνας και η Κλειτώ έκαναν δέκα γιούς με πρωτότοκο τον Άτλαντα , που πήρε και το μεγαλύτερο και το πιο γόνιμο από τα δέκα βασίλεια της περιοχής.

Κριτίας πρεσβύτερος : Πού άκουσες Σόλωνα αυτή την ιστορία; Μου είναι τελείως άγνωστη.

Σόλων : Ξέρεις , μετά την νομοθεσία που έφτιαξα για την Αθήνα, για να μην με πολιορκούν με παράπονα οι Αθηναίοι, ταξίδεψα στην Αίγυπτο . Εκεί γνωρίστηκα με Αιγύπτιους ιερείς . Αυτοί μου διηγήθηκαν αυτά που σου εξιστορώ.

Κριτίας πρεσβ. : Και αυτοί πώς τα έμαθαν ;

Σόλων : Από ιερογλυφικές επιγραφές των ναών τους, αξιοσέβαστε γέροντα.

Ας συνεχίσω , λοιπόν, την αφήγησή μου. Οι δέκα βασιλιάδες του νησιού και οι απόγονοί τους έζησαν εκεί για πολλές γενιές, κυβερνώντας και άλλα νησιά διάσπαρτα στο πέλαγος και επέκτειναν την εξουσία τους μέχρι την Αίγυπτο και το βορειοδυτικό τμήμα της Ιταλίας. Όλοι οι βασιλιάδες είχαν αποκτήσει έτσι , αμύθητα πλούτη . Όλα τα βασίλεια είχαν αυτάρκεια υλικών αγαθών , γιατί η γη εκτός από χρυσάφι τους έδινε ορείχαλκο και άλλα μέταλλα , ενώ τα δάση είχαν πλούσια ξυλεία . Στο νησί ζούσαν ,εκτός από κοπάδια ήμερων ζώων, και ελέφαντες,

δείγμα της πλούσιας χλωρίδας.

Κριτίας πρεσβ. : Πραγματικά , πολύ τυχεροί οι κάτοικοι της Ατλαντίδας. Έτσι δεν λεγόταν η περιοχή ;

Σόλων : Ναι , από το όνομα του Άτλαντα. Λοιπόν , καθώς όλα τα έδινε η γη απλόχερα , οι κάτοικοι έχτιζαν ανάκτορα , λατρευτικά κέντρα , δημιουργούσαν λιμάνια και δύο ναυστάθμους και ομόρφαιναν την χώρα τους με έργα . Μάλιστα , για να είναι πιο εύκολη η πρόσβαση στο κεντρικό νησί και στα ανάκτορα –θυμάσαι, εκεί που ζούσε η Κλειτώ- έφτιαξαν γέφυρες ανάμεσα στους δακτυλίους. Μάλιστα τα ανάκτορα καλλωπίζονταν για πολλές γενιές , ωστόσο στο τέλος το οικοδομικό συγκρότημα εντυπωσίαζε για την ομορφιά και το μέγεθός του.

Και για να εκπλαγείς από την τεχνολογική γνώση των Ατλαντίδων θα σου περιγράψω και κάποια άλλα έργα τους : έσκαψαν και άνοιξαν διώρυγα εννιά χιλιομέτρων ξεκινώντας από την ανοιχτή θάλασσα που κατέληγε στον εξωτερικό δακτύλιο .Έτσι μπορούσαν να περάσουν μεγάλα καράβια και να βρουν λιμάνι, γύρω από το οποίο υπήρχε πυκνοκατοικημένος οικισμός. Φορτηγά καράβια και έμποροι ξεσήκωναν ολονυχτίς και ολημερίς τον τόπο εκείνο.

Κριτίας πρεσβ. : Εντυπωσιακό !

Σόλων : Και όχι μόνο αυτό , τους δακτυλίους της ξηράς που παρεμβάλλονταν ανάμεσα στους δακτυλίους της θάλασσας τους τρύπησαν στα σημεία που ήταν οι γέφυρες , κάνοντας σήραγγες , τόσο όσο να περνούν οι τριήρεις τους –υπόγεια- από τον ένα δακτύλιο στον άλλον.

Κριτίας πρεσβ. : Φοβερή ναυτοσύνη είχαν !

Σόλων : Και ξαναλέω , όχι μόνο ! Ήταν ασύγκριτοι τεχνίτες της πέτρας. Στο κεντρικό νησί διαμέτρου εννιακοσίων μέτρων έφτιαξαν τείχος . Τείχη, πύργους και πύλες έφτιαξαν και στις γέφυρες που προαναφέραμε , και σε όλα τα σημεία ,όπου υπήρχε πέρασμα προς την ανοιχτή θάλασσα. Οι πέτρες , μαύρες, λευκές και κόκκινες έδιναν φυσική χάρη και ομορφιά στα κτίσματά τους. Και σκέφτηκαν και κάτι μοναδικό : το τείχος του εξωτερικού δακτυλίου το έντυσαν με λιωμένο κασσίτερο , ενώ

το κάστρο, που περιτείχιζε την ακρόπολη, του εσωτερικού δακτυλίου, με ορείχαλκο, εκτοξεύοντας ακτινοβολία σαν φως που καίει.

Κριτίας πρεσβ. : Δεν μου ανάφερεις πολλές λεπτομέρειες για τα ανάκτορα, που βρίσκονταν στο εσωτερικό της ακρόπολης.

Σόλων : Μμ !... να θυμηθώ τί μου είπαν οι σοφοί ιερείς . Α! Ναι . Λοιπόν , στο κέντρο των ανακτόρων υπήρχε ιερό και άβατο λατρευτικό κέντρο της Κλειτούς και του Ποσειδώνα , που το έζωνε περίβολος από χρυσάφι. Εκεί κάθε χρόνο οι κάτοικοι και από τα δέκα βασίλεια, πρόσφεραν θυσία καρπούς στους θεούς, Στο ίδιο μέρος υπήρχε ο ναός του Ποσειδώνα πλάτους εκατόν ογδόντα μέτρων και ύψους ενενήντα μέτρων –αρμονική αναλογία των δύο διαστάσεων. Το εξωτερικό του ναού ήταν ντυμένο με ασήμι , εκτός από τα αγάλματα στο αέτωμα που ήταν φτιαγμένα από χρυσάφι. Στο εσωτερικό , η οροφή του ναού ήταν ντυμένη από ελεφαντόδοντο και χρυσά και ασημένια στολίδια, ενώ όλες οι άλλες επιφάνειες –τοίχοι, κολόνες και πάτωμα ήταν από ορείχαλκο. Μέσα στο ναό υπήρχαν χρυσά αγάλματα , ενώ ο Ποσειδώνας όρθιος πάνω στο άρμα του ,ως ηνίοχος έξι φτερωτών αλόγων , έφτανε μέχρι την κορυφή της στέγης. Γύρω του βρίσκονταν στημένα εκατό αγάλματα των Νηρηίδων καβάλα πάνω σε δελφίνια , ενώ υπήρχαν και άλλα αγάλματα-μέσα και έξω από το ναό- που είχαν αφιερώσει οι κάτοικοι ,αλλά και όσοι ζούσαν στους έξω τόπους.

Κριτίας περβ. : Θαυμάσια εικόνα μου περιέγραψες , Σόλωνα . Νομίζω πως και εγώ νοερά περιπλανιέμαι σ αυτούς τους τόπους.

Σόλων : Και δεν σου έχω περιγράψει ούτε τα μισά . Θαμάσαι που σου ανέφερα τις δύο πηγές με το ζεστό και κρύο νερό; Γύρω από αυτές φύτεψαν υδρόφιλα δέντρα ,έφτιαξαν οικοδομήματα και δεξαμενές υπαίθριες , και στεγασμένες που χρησιμοποιούνταν ως λουτρά . Και το νερό που περίσσευε ,το διοχέτευαν στο άλσος του Ποσειδώνα , που είχε δένδρα κάθε λογής με υπερκόσμια ομορφιά και ύψος . Με παροχετεύσεις , επίσης , κατεύθυναν το νερό με κανάλια πλάτους 30 μέτρων και απόσταση μεταξύ τους 18 χιλιομέτρων στους εξωτερικούς δακτυλίου . Σ αυτούς είχαν κτίσει λατρευτικά κέντρα και γυμναστήρια και είχαν δημιουργήσει κήπους , μέχρι και ιππόδρομο. Γύρω από αυτόν υπήρχαν στρατώνες για το πλήθος των σωματοφυλάκων των βασιλέων. Αυτός

ήταν χτισμένος στον εξωτερικό μεγαλύτερο δακτύλιο . Στους πιο έμπιστους φρουρούς είχαν χτιστεί στον μικρότερο δακτύλιο στρατώνες , ενώ οι της απολύτου εμπιστοσύνης του βασιλιά κατοικούσαν σε σπίτια μέσα στην ακρόπολη. Τέλος , οι ναύσταθμοι ήταν γεμάτοι από τριήρεις βαρύτατου οπλισμού.

Κριτίας πρεσβ. : Αλήθεια , Σόλωνα , μου περιγράφεις έναν τόπο μαγικό. Είσαι βέβαιος ότι υπήρξε ;

Σόλων : Αξιοσέβαστοι σοφοί το βεβαιώνουν . Συνεχίζοντας την αφήγησή μου, θεωρώ σημαντικό να αναφερθούμε στη φυσική κατάσταση της χώρας και ποιες παρεμβάσεις έκαναν οι άνθρωποι. Όλος ο τόπος είχε μεγάλο υψόμετρο και υψωνόταν απότομα από τη θάλασσα. Γύρω από την πόλη υπήρχε μια μακρόστενη πεδιάδα και πέριξ αυτής βουνά που κατέβαιναν μέχρι τη θάλασσα . Η έκταση της πεδιάδας ήταν μεγάλη. Η μια πλευρά της ήταν 540.000 μέτρα , ενώ το κέντρο της απείχε από τη θάλασσα 360 χιλιόμετρα. Όλη αυτή η περιοχή κοιτούσε προς το νότο, προστατευμένη έτσι από το βορρά. Ένα σημείο αξιοπρόσεκτο που αφορά την πεδιάδα είναι ότι, όπου το σχήμα της ήταν ακανόνιστο, το έφεραν να γίνει ορθογώνιο ,σκάβοντας γύρω από την περίμετρό του τάφρο , της οποίας το βάθος, πλάτος και μήκος είναι αξιοθαύμαστο. Αντίστοιχα ήταν 30 , 180 και 1.800.000 μέτρα. Η τάφρος γέμιζε νερό και ύδρευε την πόλη , ενώ το υπόλοιπο χυνόταν στην θάλασσα.

Στις πλαγιές των βουνών ήταν χτισμένα μεγαλοχώρια ανάμεσα σε λίμνες , ποτάμια και δασικό πλούτο που χάριζαν άφθονη τροφή σε ανθρώπους και ζώα. Να φανταστείς , είχαν δυο σοδειές τον χρόνο.

Κριτίας πρεσβύτερος : Σόλωνα, όλα αυτά που μου εξιστόρησες αφορούν περιόδους ειρήνης . Οι Ατλαντίδες δεν ασχολούνταν με τις πολεμικές τέχνες ;

Σόλων : Ο υπερβολικός πλούτος και η τεράστια εξουσία κάνουν τους ανθρώπους αλαζόνες και πλεονέκτες και κατ' επέκταση φιλοπόλεμους. Η πεδιάδα , στην οποία προαναφερθήκαμε , έδινε το πλήθος των μάχιμων ανδρών , ενώ κάθε περιοχή –συνολικά υπήρχαν εξήντα χιλιάδες-έστελνε έναν πολέμαρχο. Επίσης , από τα βουνά και την υπόλοιπη χώρα ερχόταν αναρίθμητο πλήθος μάχιμων ανδρών. Η χώρα διέθετε δέκα χιλιάδες άρματα και χίλια διακόσια πλοία , διακόσια

σαράντα χιλιάδες άλογα ,1.020.000 στρατιώτες , 240.000 ναύτες .Αυτή ήταν η πολεμική δύναμη μόνο της βασιλικής πόλης. Καταλαβαίνεις τη δύναμη όλων των βασιλείων. Αυτή η δύναμη συντεταγμένη έκανε επιθέσεις με την καθοδήγηση του Ποσειδώνα.

Κριτίας πρεσβ. : Χαμένος πόλεμος για τους άλλους ,βέβαιη νίκη για τους Ατλαντίδες. Ε; Συμφωνείς;

Σόλων : Και όμως δεν αρκεί μόνο η αριθμητική δύναμη, αιωνόβιε Κριτία .Οι ιερείς της Αιγύπτου σύμφωνα με τις επιγραφές τους επαίνεσαν τα πολλά και μεγάλα κατορθώματα της Αθήνας που προκαλούν θαυμασμό . Μου μίλησαν με ενθουσιασμό για το μεγαλείο και τον ηρωισμό των Αθηναίων στον πόλεμό τους με τους Ατλαντίδες , όταν αυτοί αποφάσισαν να κατευθυνθούν αλαζονικά εναντίον της Ευρώπης και της Ασίας. Εκείνη την εποχή η Ατλαντίδα καταδυνάστευε τις περιοχές ως την Αίγυπτο και την βορειοδυτική Ιταλία. Λένε πως η Ατλαντίδα βρισκόταν έξω από τις Ηράκλειες στήλες . Θέλησε ,λοιπόν, με μία επίθεση να σκλαβώσει τους Αιγύπτιους , την Ελλάδα και όλη την Ευρώπη.

Κριτίας πρεσβ. : Και μόνη της η Αθήνα τους νίκησε; Απίστευτο ,μου φαίνεται...

Σόλων : Άκου, στην αρχή η Αθήνα ηγήθηκε όλων των πόλεων της Ελλάδας ,κατόπιν ,όταν αποσύρθηκαν αυτές , μόνη της αντιμετώπισε τον έσχατο κίνδυνο και ελευθέρωσε όλους ,ακόμη και τους Αιγύπτιους φερόμενη με μεγαλοψυχία και επιδεικνύοντας ηρωισμό και ρωμαλεότητά , καθώς ήταν ανώτερη από όλους σε παλικάριά και στην πολεμική τέχνη.

Κριτίας πρεσβ. : Έπαινος και εγκώμιο μοναδικό για την Αθήνα η ιστορία που μου εξιστόρησες , Σόλωνα . Η πολεμική αρετή της συνέτριψε την τρομακτική πολεμική μηχανή της Ατλαντίδας εξασφαλίζοντας την ελευθερία της και την ελευθερία όλου του άλλου, ελληνικού και μη ,κόσμου. Ποια ήταν η τύχη της Ατλαντίδας μετά τον πόλεμο ;

Σόλων : Δυστυχώς ,αργότερα ύστερα από τρομακτικούς σεισμούς και κατακλυσμούς , μέσα σε μια μέρα και σε μια νύχτα φρίκης που

ακολουθήσε , και το στράτευμα μονομιάς βυθίστηκε στα βάθη της γης και το νησί της Ατλαντίδας επίσης καταποντίστηκε στη θάλασσα και εξαφανίστηκε. Γι αυτό και τώρα λένε ότι πλοίο δεν μπορεί να διασχίσει και να διερευνήσει εκείνα τα μέρη , αφού στέκεται εμπόδιο το άβαθο στρώμα λάσπης που άφησε πίσω του το νησί , καθώς καταποντιζόταν.

Κριτίας πρεσβ. : Άσχημο τέλος είχαν οι Ατλαντίδες , όπως όλοι όσοι γεμάτοι δύναμη και πλούτο, αυτό που ονομάζουν κόρο οι σοφοί , διέπραξαν ύβρη –στην περίπτωσή μας οι Ατλαντίδες περιφρόνησαν τους πάντες και τους θεώρησαν κατώτερους . Τότε , ξέρουμε , ότι οι θεοί τους θόλωσαν το νου , ώστε να επιτεθούν εναντίον της Αθήνας- έπαθαν δηλαδή άτη-Θα ακολουθήσει η τίση , η σαρωτική ήττα από την Αθήνα και ο καταποντισμός .

Σόλων : Να γίνει μάθημα σε εμάς τους Αθηναίους : να μην γίνουμε ποτέ επηρμέντοι και προκλητικοί λόγω της δύναμής μας γιατί ...

Χορός : Η ύβρη σέρνει πίσω της την τίση...Οϊμέ !

Σωκράτης : Εμείς οι Αθηναίοι ξέρουμε ότι επικρατεί και κυβερνά αυτός που θα θεωρηθεί σοφός και ενάρετος . Και ενώ στις άλλες πόλεις οι μεν θεωρούν τους δε άλλοτε δούλους και άλλοτε κυρίους , εμείς δεν αξιώνουμε να γίνουμε ούτε δούλοι ούτε κύριοι ,αλλά από τη γέννησή μας ισότιμη είναι η καταγωγή μας και για αυτό επιζητούμε την ισότητα σύμφωνα με το νόμο και να μην υποχωρούμε σε κανέναν άλλον παρά σε όποιον είναι φρόνιμος και ενάρετος. Εξαιτίας των αγώνων των προγόνων μας , η πόλη απέκτησε τη φήμη ότι δεν είναι δυνατό ποτέ να νικηθεί , ακόμα και από το σύνολο των ανθρώπων . Άλλωστε όταν νικηθήκαμε , νικηθήκαμε από τις δικές μας διαφορές ,όχι από τους άλλους.

Και πρέπει να θυμόμαστε ότι κάθε γνώση αν χωριστεί από τη δικαιοσύνη και τις άλλες αρετές φαίνεται κακία και όχι σοφία.

Ο ΜΥΘΟΣ ΤΟΥ ΕΡΩΤΑ (Συμπόσιο 202 d- 204 c , Φαίδρος, Τίμαιος 90 a-e)

Εισαγωγικά

Ο Πλάτων πραγματεύεται εκτενώς το θέμα του έρωτα στους διαλόγους *Συμπόσιον* και *Φαίδρος*. Στα έργα αυτής της περιόδου ο Πλάτων αναπτύσσει τη θεωρία των ιδεών, που συνιστά την κορυφαία έκφραση της φιλοσοφικής του δημιουργίας, καθώς επίσης και τη θεωρία του για την αθανασία της ψυχής, θεωρίες που συναρτώνται στενά μεταξύ τους και αποτελούν τη βάση επάνω στην οποία στηρίζεται η θεωρία του για τον Έρωτα. Στο *Συμπόσιον* οι απόψεις του Πλάτωνα για τον έρωτα συνάπτονται κατά κύριο λόγο με τη θεωρία των ιδεών , ενώ στον *Φαίδρο*

συνυφαίνονται και με τη θεωρία για την αθανασία της ψυχής.

Ο Έρως είναι παιδευτικό μέσο και συνδετικός δεσμός της πολιτικής κοινότητας .Είναι πνευματικό ενέργημα και οδηγός προς τη γνώση, τη σοφία και την αρετή. Η ικανότητα να βλέπουμε συνοπτικώς την πραγματικότητα θεμελιώνεται στην ερωτική μας σχέση προς την ιδεώδη ύπαρξη. Ο έρωτας είναι η νοσταλγία της ψυχής προς την ιδέα. Με τον έρωτα μπορούμε να φτάσουμε στο ύψιστο σημείο, το Αγαθό, την ανώτατη αλήθεια.

Ο έρως στον Πλάτωνα έχει δυο σημασίες , αφενός δηλώνει τον συναισθηματικό δεσμό που πρέπει να υπάρχει μεταξύ δασκάλου και μαθητή , αφετέρου δε εκφράζει την τάση του ανθρώπου να γνωρίσει ,μέσα από την ανάμνηση, τις ιδέες. Η διαδικασία της ανάμνησης αποτελεί βασικό συστατικό του έρωτα. Η ανάκληση των ιδεών στην ψυχή του ανθρώπου μέσα από την διαδικασία της ανάμνησης , δηλώνει και την ερωτική σχέση του ανθρώπου προς τις ιδέες. Η ερωτική σχέση του ανθρώπου προς τις ιδέες δεν δημιουργείται αυτόματα , αλλά αναπτύσσεται προοδευτικά. Ειδικότερα ως προς την ιδέα του Ωραίου ,ο Πλάτων διέκρινε τέσσερα στάδια –το σωματικό , το ηθικό, το γνωστικό και το ιδανικό-δια των οποίων χρειάζεται να διέλθει η ψυχή του ανθρώπου ,προκειμένου να συναφθεί η ερωτική σχέση της με την ιδέα της ομορφιάς. Το σωματικό στάδιο συνίσταται στη θέα των ωραίων σωμάτων ,στο ηθικό η ψυχή μεταβαίνει από τη συνειδητοποίηση της ομορφιάς των αισθητών σωμάτων στη συνειδητοποίηση της ηθικής ομορφιάς των ενασχολήσεών τους, στο γνωσιολογικό η ψυχή ανάγεται σε μια ανώτερη μορφή ερωτικής σχέσης, όπου αντικείμενο του έρωτα είναι τα μαθήματα , δηλαδή οι γνώσεις που δίνουν το Ωραίο και τέλος στο ιδανικό στάδιο η ψυχή ανάγεται στον υπεραισθητό κόσμο και τη θέα της ιδέας του ωραίου. Ο έρως της ψυχής σε αυτό το στάδιο είναι άμεσος , αφού η ψυχή ερωτεύεται την ιδέα της ομορφιάς συλλαμβάνοντάς την καθ'εαυτήν , χωρίς την διαμεσολάβηση κανενός άλλου παράγοντα. Η δημιουργία όμως αυτής της ερωτικής σχέσης δεν είναι εφικτή σε κάθε άνθρωπο.

Επειδή ο έρωτας δεν είναι μια δεδομένη, παγιωμένη κατάσταση ,αλλά μια διαρκής φορά προς τη σφαίρα των ιδεών , ο Πλάτων την παρουσιάζει και ως στέρηση , καθόσον δεν είναι ένα εξασφαλισμένο απόκτημα , αλλά τάση προς πλήρωση. Θέλοντας να αποδώσει το διαλεκτικό χαρακτήρα του έρωτα ως στέρησης και πλήρωσης , ο Πλάτων παραθέτει το μύθο σύμφωνα με τον οποίο ο Έρως είναι παιδί του Πόρου και της Πενίας.

Η διαλεκτική ένταση από τα γνωστά στα άγνωστα βάζει σε κίνηση τον έρωτα της ψυχής. Για αυτό ο διαλεκτικός φιλόσοφος , που είναι εποπτικός, είναι και ερωτικός.

Οι δυο πρώτοι λόγοι στον *Φαίδρο* καταγίνονται με τον «πάνδημον» έρωτα , ενώ η παλινωδία με τον ουράνιο . Στο δεύτερο μέρος του διαλόγου ο Σωκράτης μας λέει ότι «το διπλό έργο του φιλοσόφου είναι να φανερώνει την ιδέα , να ανάγει τα πολλά σε ένα , και έπειτα να διαιρεί την ουσία , την ενότητα σε είδη, «κατ είδη τέμνειν». Ο πρώτος λόγος του Σωκράτη έβαλε απ αρχής σκοπό να ορίσει , να δώσει την έννοια του έρωτα . Έστω και πρόχειρα δόθηκε ορισμός. Ο ορισμός αυτός που βλέπει τον έρωτα ως «εν τι των όντων», οδηγεί στη σύλληψη του είδους , της ενότητας που ονομάζει έρωτα. Την ενότητα αυτή ο Πλάτων τη χωρίζει σε είδη. Η ενιαία μανία της ουσίας διακρίνεται στην παλινωδία . Στη δεξιά πλευρά της μανίας ανήκει ο δεύτερος λόγος του Σωκράτη, η παλινωδία ,στην αριστερή ανήκει ο πρώτος σωκρατικός λόγος. Η δεξιά , καλή και θεϊκή μανία διαιρείται σε τέσσερα είδη , όπου το τέταρτο είναι το ευγενικό πάθος του έρωτα .

Πάνδημος έρωτας ονομάζεται η επιθυμία εκείνη , η οποία στερημένη από κάθε λογικότητα έχει ως αντικείμενό της την σωματική ομορφιά .Ο φιλοσοφικός όμως έρωτας είναι η πνευματική κίνηση που εισάγει το άτομο στην οδό της σωτηρίας. Εμφανίζεται ως η παγκόσμια αρχή της αρμονίας και της τάξης που μας οδηγεί στην υπέρβαση του εαυτού μας. Ο έρωτας μας οδηγεί δια μέσου μιας σειράς αναβαθμών , στον καθένα από αυτούς, στους οποίους η Νόηση έχει τη θέση της , μέχρι την εντελώς πνευματική θέαση της ιδέας του Ωραίου. Πρόκειται για μια αιφνίδια αποκάλυψη και παίρνει τη μορφή μιας αληθινής μεθόδου , μιας σειράς αναβαθμών στον καθένα από τους οποίους συντελείται η ενοποίηση της πολλαπλότητας . Έτσι ο έρωτας πειθαρχημένος από τη φιλοσοφία , καταλήγει στο Νοητό και το συλλαμβάνει με μια πράξη ενορατικής γνώσης .

Ο έρωτας ,αυτή η κατ εξοχήν εκπαιδευτική μέθοδος , έχει ως τελικό στόχο να μας δείξει ότι όλα τα αισθητά αποτελούν εικόνες των νοητών και ότι υπάρχει ένα πρότυπο , η ιδέα , η οποία είναι η υπέρτατη πραγματικότητα όλων των όντων.

Όλοι οι λόγοι που θα ακουστούν στο *Συμπόσιο* είναι προβαθμίδες του λόγου του Σωκράτη ,γιατί μόνο αυτός έχει και κατέχει την αλήθεια. Αυτοί οι λόγοι είναι ορθές δόξες, όχι επιστήμη . Μόνο μέσα στο σαφές πλαίσιο του διαλεκτικού καθορισμού της έννοιας έρωτος και επάνω στο θεμέλιο

μιας γνήσιας ερωτικής προσωπικότητας , που είδε το ωραίο και μπορεί να ομιλεί από τα εσώτερά του , αποκτούν οι αλήθειες την ορθή τους θέση. Η ανακεφαλαίωση σκοπό έχει να αναφερθούν τα κοινά σημεία των συνομιλητών και να τεθούν ως βάση για την περαιτέρω εξέταση του θέματος. Η διαλεκτική υπεροχή έτσι του Σωκράτη αναγνωρίζεται συχνά από τους συνομιλητές του και η πρόκληση για διατύπωση ερωτήσεων είναι συχνή. Στον Φαίδρο ο λόγος του Φαίδρου είναι ασήμαντος και ανιαρός για να κορυφωθεί με το λόγο του Σωκράτη.

Στο Συμπόσιο παρατίθενται μια σειρά απόψεων για το τι είναι έρως : Ο Παυσανίας κάνοντας τη διάκριση όσον αφορά τον σωματικό έρωτα , καταλήγει ότι η κατώτερης μορφής αγάπη έχει ως χαρακτηριστικά α)το αντικείμενο μπορεί να είναι είτε του ενός ή του άλλου φύλου και β)αφορά το σώμα και όχι τη ψυχή. Ο λόγος του προάγει τη συζήτηση. Εμβόλιμα τίθεται ο λόγος του Ερυξίμαχου, ο οποίος είναι ευθυμογραφικός. Για τον Ερυξίμαχο ο έρωτας έχει κοσμική σημασία . Επηρεάζεται από τους Ηράκλειτο , όπου οι φαινομενικές μονιμότητες εξηγούνται με την ισορροπία των ανταλλαγών , τον Πυθαγόρα ότι όλα τα πράγματα αποτελούν συνδυασμούς αντιθέτων, και τον Εμπεδοκλή . Σε συνάρτηση με την όλη συλλογιστική του Συμποσίου , κύριος σκοπός του λόγου του Ερυξίμαχου είναι να αποσπάσει την προσοχή από τον σαρκικό έρωτα ,ώστε αυτός να αντιμετωπιστεί στο λόγο του Σωκράτη με την κατάλληλη φιλοσοφική στάση και να την στρέψει στην κοσμολογική καθολικότητα της αντίληψης ότι τα αντίθετα συμφιλιώνονται σε μια ανώτερη αρμονία . Ο έρως ως κοσμογονική αρχή δίνει λαβή για τη θαυμάσια κοσμολογική παρωδία του Αριστοφάνη. Ο σκοπός του λόγου του Αριστοφάνη είναι δραματουργικός και χιουμοριστικός. Έρως είναι ο πόθος της συνένωσης με το χαμένο ήμισυ του αρχικού εαυτού μας και προοικονομεί την αντίληψη του Σωκράτη ότι η ψυχή ζητάει τον πραγματικό εαυτό της .Στόχος όμως του έρωτα του Σωκράτη δεν είναι η σωματική ένωση ,αλλά ο ιερός γάμος της ψυχής με την αιώνια σοφία. Ο λόγος του Αγάθωνα είναι πιο περίτεχνος από τους άλλους λόγους και πιο έντεχνος. Αυτός δίνει τα εγγενή γνωρίσματα του έρωτα: ο έρωτας είναι ο ωραιότερος από τους θεούς γιατί είναι ο παλαιότερος , διαθέτει όλες τις αρετές , και είναι χορηγός της ειρήνης . Ο Αγάθων όμως προφέρει λέξεις χωρίς συναίσθημα.

Στο Συμπόσιο οι συνομιλητές αναφέρονται στον έρωτα δίνοντας ο καθένας τις δικές του ερμηνείες .Ο λόγος του Ερυξίμαχου είναι ξηρός , γεμάτος γενικότητες και αοριστίες , ώστε να λησμονείται τι είναι έρως ,σε

αντίθεση με του Πausανία που είναι ορθολογιστική η εξήγησή του. Αυτός ερμηνεύει τα κοινωνικά φαινόμενα ως κείμενα νομικά λογικώς, και όχι ψυχολογικώς και ιστορικώς. Η όλη ανάπτυξη του Ερυξίμαχου είναι επιφανειακή και τελειώνει εκεί που αρχίζει η ομιλία της Διοτίμας. Συγκρινόμενος ο λόγος του Αριστοφάνη με αυτόν του Ερυξίμαχου παρουσιάζει τις μεγαλύτερες αντιθέσεις. Ο επιστήμονας ξέχασε τον άνθρωπο, ενώ ο ποιητής θα μας υπενθυμίσει ότι ο έρωτας ανήκει στην ανθρώπινη ψυχή. Στην ξηρά και θεωρητική ανάπτυξη του Ερυξίμαχου θα αντιτάξει ο ποιητής τον μύθο για να εξηγήσει γενετικώς το φαινόμενο έρωτα. Την ομιλία μόνο του Αριστοφάνη θα κρίνει η Διοτίμα. Στον λόγο αυτό διαλάμπουν τα συναισθήματα και όχι τα ορθολογικά διδάγματα του επιστήμονα. Μετά τον κωμικό ακολουθεί ο τραγικός ποιητής. Ο Αγάθων δεν βλέπει τον σωτήριο έλεγχο της διαλεκτικής του Σωκράτη, αλλά μια δεξιότητα ανάλογη προς τη δική του στιχουργική επιδεξιότητα. Ο λόγος του Αγάθωνα αρχίζει κατά γνήσιο σοφιστικό τρόπο, με την επίκριση των προηγούμενων. Σχολαστική είναι η προσοχή με την οποία υποδιαίρει την ομιλία του και υπογραμμίζει με ανακεφαλαιώσεις τις υποδιαίρεσεις που έθεσε. Στο πρώτο μέρος του λόγου του δίνει τον ακριβέστερο ορισμό του έρωτα, ενώ στο δεύτερο αναφέρεται στα δωρήματα του έρωτα, για τα οποία μίλησαν και οι προηγούμενοι ομιλητές. Στην συζήτηση μετέχει και ο Σωκράτης, όχι ως σοβαρός ερευνητής φιλοσοφικών προβλημάτων, αλλά ως κοινωνικός άνθρωπος. Ωστόσο δεν ξεφεύγει τελείως από τα γνώριμα κατατόπια της διαλεκτικής, όταν αρχίζει τα ειρωνικά φιλοφρονήματα προς τον Αγάθωνα. Η διαλεκτική συζήτηση με τον Αγάθωνα σταματάει με την παρέμβαση του Φαίδρου, γιατί ο εριστικός τόνος, ο οποίος υπάρχει σε κάθε διαλεκτική συζήτηση θα ήταν ανάρμοστη στο ειρηνικό περιβάλλον του συμποσίου.

Ο Πλάτων «προσφέρει» τον διαλεκτικό Σωκράτη τόσο όσο χρειάζεται. Μετά την διακοπή της διαλεκτικής συζήτησης με τον Αγάθωνα, ο Σωκράτης τη συνεχίζει με την Διοτίμα με αλλαγή ρόλων. Για τον Αλκιβιάδη πάλι ο έρωτας είναι δράμα, για τον Σωκράτη είναι λύτρωση και καθαρισμός. Μετά το λόγο του Αλκιβιάδη ακολουθεί ένα διάλειμμα, για να εντυπωθεί ο συνομιλητής αυτά που άκουσε. Οι τρεις ορισμοί του έρωτα αποτελούν τα διαλεκτικά σημεία, τις λογικές βάσεις, όπου επάνω θα οικοδομηθεί ο λόγος του Σωκράτη. Ο Πλάτων θέλησε να δείξει ότι ούτε οι ποιητές ούτε οι σοφιστές ούτε οι ρήτορες κατόρθωσαν να συλλάβουν τη φύση του έρωτα. Οι σοφιστές συγκεκριμένα φτιάχνουν λόγους εσχηματισμένους, δι' άλλους πορευομένους και παντελώς επ' άλλης

υποθέσεως τον λόγον ποιούμενον άλλην περαίνειν.

Στον Φαίδρο ο Πλάτων εκφράζει ορισμένες απόψεις ελαφρώς τροποποιημένες σε σχέση με αυτές του Συμποσίου και αλλάζει την προοπτική θεώρησης του ερωτικού φαινομένου. Ο λόγος είναι η πηγή των φιλοσοφικών αληθειών και γνώσεων ,ενώ το δαιμόνιο είναι βίωμα για τα πράγματα που είναι σύμφυτα με την προσωπικότητα. Όταν θα σιωπήσει η τέχνη του διαλέγεσθαι στον Φαίδρο , θα μιλήσει το δαιμόνιο , όχι ως αντιλογία στη διαλεκτική ,αλλά ως δύναμη εξωλογική που εισβάλλει με Θεία μανία στην ψυχή του φιλοσόφου. Στο Συμπόσιο ο έρως ονομάζεται δαίμων , στον Φαίδρο θεός. Δαιμόνιο , δαίμων και έρως κινούν την ψυχή προς την ευδαιμονία , την αυτάρκεια , την πληρότητα της ζωής . Ο έρως είναι σε σχέση άμεση με το λόγο και αποτελούν μαζί την ψυχαγωγία. Αυτός ο έρως είναι που μορφώνει τον άνθρωπο , γιατί αυτός είναι η ομιλία και η «διάλεκτος θεοις προς ανθρώπους».

Τον έρωτα, την άλογη τούτη ορμή της ψυχής , που η σοφιστική τον υποβίβασε στο επίπεδο της φυσικής ανάγκης , η πλατωνική παιδεία τον κάνει δαιμόνια δύναμη που συγκλονίζει τη ψυχή και στρέφει το πνεύμα στο Αγαθό .Ο πραγματικός έρωτας, ο σύννοικος δαίμων ,είναι η έλξη μας για τη θεϊκή σοφία και την αθανασία. Είναι αυτός που ενοποιεί την προσωπικότητα, γιατί η ψυχή έχασε την ενότητά της με τη λήθη. Ξεκινά από το σώμα και την αισθητική του αξία, και γίνεται μέσο και ποτέ σκοπός. Ο έρως είναι ο θεμελιωτής της πλατωνικής παιδείας. Με τον έρωτα ο άνθρωπος επιτυγχάνει να συναιρέσει διαλεκτικά το λόγο και το άρρητο , χωρίς να άρει την αντινομία που υπάρχει σε αυτά και αυτό καταδεικνύεται στον πλατωνικό διάλογο. Ο έρως είναι ο ακούραστος ζητητής της αλήθειας , γιατί η ψυχή δεν μπορεί ποτέ να αποκαταστήσει μέσα της την ολότητα της ιδέας, δηλαδή να γίνει ένα μαζί της. Ο λόγος και ο έρως έχουν τις ρίζες τους μέσα στην άρρητη αρχή , την ιδέα του Αγαθού και την αναγνωρίζουν ως αρχή του είναι και του νοεiu , της ουσίας και της γνώσης ,που έχει πάντα απέναντί της την ουσία. Το αγαθό όμως είναι εκείνο που γεννά την ουσία, τη γνώση και τη σχέση τους. Η σχέση αυτή είναι αδύνατη χωρίς τον έρωτα. Από τη νομοτέλεια ο έρως μας ανυψώνει στον κόσμο του χρέους , του προσήκοντος. Ο έρως αρχίζει από την καθολικότητα και βαίνει προς την Καθολικότητα. Ο έρωτας στον Πλάτωνα είναι ένας τρόπος κάθαρσης της ψυχής , εφόσον την απελευθερώνει από την ύλη για να την οδηγήσει στο νοητό δια μέσου του ωραίου. Ο φιλοσοφικός έρωτας ταυτίζεται με την ερωτική παιδαγωγία.

Στο ερώτημα γιατί το αισθητό κάλλος και ο έρωτας παρακινούν τον

φιλόσοφο στην αναζήτηση του αληθινού όντος η απάντηση του Πλάτωνα στον Φαίδρο θα μπορούσε να ανασυγκροτηθεί ως εξής: Το κάλλος γενικά έχει από τη μοίρα το προνόμιο να είναι «έκφανεστάτον» και «ερασμιότατον», δηλαδή φανερότατο και κατάφορτο και στον υπέρτατο βαθμό αξιέραστο και αξιαγάπητο (250 d-e). Το ιδεατό κάλλος, επομένως, πρωταντίκρυσσε, λόγω της λαμπρότητάς του στον «υπερουράνιον τόπον» η ψυχή και ένιωσε ακατανίκητη έλξη προς αυτό. Την ίδια έλξη προς το κάλλος νιώθει η ψυχή και εδώ στη γη. Ο έρωτας, λοιπόν, για τον όμορφο άνθρωπο μετασηματίζεται, καθώς τίθεται σε λειτουργία ο μηχανισμός της ανάμνησης, σε έρωτα για τη σοφία, σε ισχυρή παρωθητική δύναμη για το 'μανθάνειν', σε παράγοντα που μπορεί να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ του αισθητού και του νοητού κόσμου. Ο έρωτας, επομένως, στον Πλάτωνα μπορεί να εμφανίζεται ιδεοκεντρικός, μπορεί να προβάλλει ως ορμή της ψυχής για φυγή από το γήινο κόσμο, αλλά παράλληλα υπηρετεί και τον ηθικό σκοπό αυτής εδώ της ζωής, αφού ως «ορθός έρωτας» (Πολιτ. 403 a), ως «έρωτας» δηλαδή σώφρων και μουσικός, προσφέρει σε όσους διακατέχονται από αυτόν, το αγαθό της ευδαιμονίας.

Η ανοδική πορεία του έρωτα από το αισθητό στο νοητό κάλλος περιγράφεται με δραματουργικό τρόπο από τον Πλάτωνα στο, διάλογο ο οποίος έχει ως κύριο περιεχόμενο λόγους εγκωμιαστικούς προς τον έρωτα, που φέρονται να εκφωνούνται από επιφανείς εκπροσώπους του ελληνικού πνεύματος. Στους λόγους του Φαίδρου, του Πανσανία, του Ερυξίμαχου, του Αριστοφάνη και του Αγάθωνα, που απηχούν, όπως χαρακτηριστικά παρατηρεί ο G. Santas, «τις ποικίλες παραδόσεις περί έρωτος στα πλαίσια του ελληνικού πολιτισμού, όπως τουλάχιστον τις προσλαμβάνει ο Πλάτων». Ο Σωκράτης, μέσω του οποίου ο Πλάτων στο διάλογο αυτό εκφράζει τις απόψεις του —πολλές εκ των οποίων αποδίδει στην ιέρεια και μάντισσα Διοτίμα— στη δική του ομιλία για τον έρωτα διαφοροποιείται ριζικά από τους άλλους, αφού δεν προτίθεται να πλέξει, όπως εκείνοι, το εγκώμιο του έρωτα, αλλά να διερευνήσει σε βάθος τη φύση του και να προσδιορίσει τα έργα και την ουσία του. Αρχικά, προβάλλεται η θέση ότι ο έρωτας χαρακτηρίζεται από αναφορικότητα, αφού είναι έρωτας τίνος (199 d-c) και όχι του εαυτού του. Επιθυμεί δηλαδή ο έρωτας κάποιο πράγμα και μάλιστα επιθυμεί ό,τι στερείται και του λείπει (200 a-b, 200 e). Είναι φανερό, λοιπόν, ότι ο έρωτας είναι επιθυμία, αφού τα γνωρίσματα της επιθυμίας, σύμφωνα με τον Πλάτωνα, είναι η κατάσταση της στέρησης και η σταθερή τάση αναφοράς σε ένα αντικείμενο, Σε καμιά όμως περίπτωση ο Πλάτων στο Συμπόσιο δε

συνδέει τον έρωτα με την ηδονή, γεγονός που συνιστά ένα παράδοξο, αν μάλιστα ληφθεί υπόψη ότι όλοι ομολογούν, όπως επισημαίνεται από τον τραγικό ποιητή Αγάθωνα, ένα από τα πρόσωπα αυτού του διαλόγου, ότι ο έρωτας αποτελεί την ισχυρότερη ηδονή: «Έρωτος δέ μηδεμίαν ηδονήν κρείττω είναι» (196 c). Αυτό ασφαλώς συμβαίνει γιατί ο Πλάτων αντιλαμβάνεται τον έρωτα κατά διαφορετικό τρόπο από ό,τι οι «πολλοί». Όπως γίνεται φανερό από όσα ο ίδιος ο πλατωνικός Σωκράτης αναφέρει και από όσα άκουσε, όπως ισχυρίζεται, από τη Διοτίμα, ο έρωτας θεωρείται στο έργο αυτό από τον Πλάτωνα ως η επιθυμία που στρέφεται προς τα «αγαθά» και τα «καλά» (202 d) και επιδιώκει την απόκτησή τους (204 d-e), ως η καθολική δηλαδή επιθυμία για την ευδαιμονία (205 d), αφού ευδαίμονες είναι «οί αγαθά και τα καλά κεκτημένοι» (202 c, 205 a). Από όσα έχουν ανωτέρω εκτεθεί γίνεται φανερό ότι ο έρωτας στο Συμπόσιο προβάλλει ως δύναμη δημιουργική και ευεργετική, ως γενεσιουργός αιτία της πνευματικής και ηθικής τελείωσης του ανθρώπου, ως ο καλύτερος συμπαραστάτης της ανθρώπινης φύσης (212 b) στην προσπάθειά της να εκπληρώσει τις ύψιστες επιδιώξεις της, γνωρίσματα που αναδεικνύουν ακόμη περισσότερο το λογικό του χαρακτήρα.

Από όσα έχουν εκτεθεί ως τώρα θα μπορούσε ίσως να συναχθεί το συμπέρασμα ότι ο έρωτας δεν έχει καμιά σχέση με την πολιτική, αφού στόχος του είναι η θέαση του ιδεατού όντος και συνακόλουθα η ανάδειξη του θεωρητικού βίου ως του ευδαιμονέστερου είδους ζωής. Ωστόσο η προσήλωση του φιλοσόφου στα νοητά όντα, «τα οποία έχουν πάντα μεταξύ τους σταθερή διάταξη» και συνθέτουν έναν κόσμο στον οποίο δεν υπάρχει αδικία, γεννά στην ψυχή του την επιθυμία να τα μιμηθεί, αφού είναι αδύνατο, κατά τον Πλάτωνα, να μη μιμείται κανείς τα πράγματα με τα οποία έρχεται σε επαφή και για τα οποία τρέφει θαυμασμό. Η μίμηση αυτή συνεπάγεται για τον φιλόσοφο την ανάληψη συγκεκριμένης δράσης, με στόχο τη δημιουργία ψυχικής και πολιτικής τάξης κατά το πρότυπο του ιδανικού κόσμου των ιδεών. Η πράξη, επομένως, συνιστά το φυσικό και αναγκαίο επακόλουθο της θεωρίας, αφού το έργο του φιλοσόφου ολοκληρώνεται, όταν δε μένει ανεκπλήρωτος ο πόθος του για μίμηση. Η γνώση, λοιπόν, του πραγματικού όντος, προς την οποία κατευθύνεται η ψυχή από τον έρωτα, εκτός από νοερή-ενατενιστική γνώση για τη γνώση, είναι και γνώση για την πράξη. Διαθέτει δηλαδή αυτή η γνώση μια αναμφίλεκτη ανθρωπολογική προοπτική, αφού παρακινεί τον φιλόσοφο να οραματισθεί και να επιχειρήσει να πραγματώσει το σχέδιο ζωής που πραγματικά ταιριάζει στην ανθρώπινη

φύση και στην κοινωνία της πόλεως. Ο έρωτας έτσι στη θεώρηση του Πλάτωνα αποδεικνύεται σημαντικός παράγοντας τόσο για την κατάκτηση της αληθινής γνώσης, όσο και για την προαγωγή της πρακτικής ζωής. Ο φιλόσοφος έχοντας την θεωρητική κατάρτιση εμπνέεται από τον έρωτα προς την ιδέα , ώστε να κρίνεται ο μόνος κατάλληλος, σύμφωνα με τον Πλάτωνα, για την διακυβέρνηση της πόλης. Μόνο ο διαλεκτικός μπορεί να ζήσει και θεωρητικώς και πρακτικώς τον έρωτα. Ο πραγματικός βίος που αρμόζει στον άνθρωπο είναι ο βίος της θέασης , της μοναδικής και απόλυτης ωραιότητας και ο ρόλος του έρωτα είναι ότι είναι ο πιστότερος βοηθός μας στην επιδίωξή μας αυτή.

Πρόσωπα : Αγάθωνας, Σωκράτης-Διοτίμα, Αριστοφάνης , Φαίδρος , Πανσανίας Ερυξίμαχος ,Αλκιβιάδης, Τίμαιος

Χορός : Στ' αλήθεια πρώτα-πρώτα το Χάος έγινε. Κι ύστερα η πλατύστερνη η Γη, η σταθερή πάντοτε έδρα όλων των αθανάτων που την κορφή κατέχουνε του χιονισμένου Ολύμπου, και τα ζοφώδη Τάρταρα στο μυχό της γης με τους πλατιούς τους δρόμους. Αλλά κι ο Έρωτας που ο πιο ωραίος είναι ανάμεσα στους αθάνατους θεούς,

αυτός που παραλύει τα μέλη και όλων των θεών κι ανθρώπων την καρδιά δαμάζει μες στα στήθη και τη συνετή τους θέληση.(ΗΣΙΟΔΟΣ, ΘΕΟΓΟΝΙΑ)

Φαίδρος : Ο έρωτας είναι μεγάλος θεός που δίνει μεγάλα αγαθά : το αίσθημα της τιμής που σημαίνει ντροπή , φιλοτιμία και ζήλο και την περιφρόνηση του θανάτου. Θυμηθείτε την Άλκηστη - ο έρωτας ακόμη και τις γυναίκες τις κάνει ηρώιδες . Τον Ορφέα , τον Αχιλλέα . Όλοι αυτοί θυσιάστηκαν εξαιτίας του έρωτα .

Σωκράτης : Μα , τί αγαθό προσφέρουν αυτοί που αυτοθυσιάζονται στον εαυτό τους ; Ασάφεια και ατέλεια χαρακτηρίζει το λόγο σου , Φαίδρε.

Φαίδρος : Ο έρωτας συμβάλλει στην διαμόρφωση της ηθικής ζωής του ανθρώπου , Σωκράτη . Ότι είναι , επίσης, μια μορφή επιθυμίας είναι στον καθένα φανερό . Πρέπει να σκεφτούμε ότι μέσα μας υπάρχουν δυο δυνάμεις ,οι οποίες μας κυβερνούν και μας καθοδηγούν .Η μία είναι έμφυτη –η επιθυμία για τις ηδονές και η άλλη επίκτητη –η σωστή γνώμη

,η οποία ζητάει να φτάσει στο άριστο. Και αυτές οι δύο δυνάμεις άλλοτε πηγαίνουν μαζί και άλλοτε ανταγωνίζονται η μια την άλλη και τότε λαμβάνει τα πρωτεία η μία και τότε η άλλη. Και όταν η ορθή γνώμη με ηγέτη το λογικό μας οδηγεί προς το άριστο τότε τη λέμε σωφροσύνη .Όταν όμως μας σέρνει η επιθυμία αλόγιστα στις ηδονές και παίρνει τα πρωτεία , αυτό το λέμε ακολασία , που έχει πολλά είδη : τη μέθη, τη λαιμαργία ,το σαρκικό πόθο.

Παυσανίας : Συμφωνώ με τον Φαίδρο, αν και ο λόγος του ήταν απλοϊκός –αλλά δικαιολογείται από το νεαρό της ηλικίας του. Για μένα είναι ηθικό αυτός που νιώθει έρωτα για την αγαπημένη του και το αντίστροφο , να προσφέρει τον εαυτό του . .Αυτός είναι ο ουράνιος έρωτας , μη σαρκικός – αντίθετος στον πάνδημο , τον σαρκικό. Από αυτόν τον έρωτα ωφελούνται κράτη και άτομα , γιατί υποχρεώνει τους ανθρώπους να φροντίζουν για την αρετή.

Σειρά σου να μιλήσεις , εσύ , Αριστοφάνη.

Αριστοφάνης : Ωχ! Με έπιασε λόξυγγας ! Δεν μπορώ να μιλήσω . Ερυξίμαχε , ως γιατρός ή κάνε με καλά ή μίλα πρώτα εσύ μέχρι να συνέλθω .

Ερυξίμαχος : Εντάξει .Θα μιλήσεις μετά . Αυτά είναι τα κακά της μέθης ,Αριστοφάνη. Σου λείπει το μέτρο. Λοιπόν, αποδέχομαι την άποψη του Παυσανία ότι ο έρωτας είναι διττός –αφορά και αυτόν που αγαπά και αυτόν που αγαπιέται .Θέλω όμως να συμπληρώσω το λόγο του . Ο έρωτας δεν αφορά μόνο τους ανθρώπους , τα ζώα , τα φυτά , αλλά η δύναμη του εκτείνεται στο σύμπαν , στα ανθρώπινα και στα φυσικά φαινόμενα . Αυτό το έχω διαπιστώσει χάρη στην ιατρική επιστήμη που υπηρετώ : οι δυο μορφές του έρωτα υπάρχουν παντού ...

Σωκράτης : Εσύ, δεν εγκωμιάζεις τον έρωτα ,αλλά την επιστήμη σου.

Ερυξίμαχος : Βεβαίως ! Είναι η επιστήμη των επιστημών , φίλε μου. Αλλά μη με διακόπτεις, Σωκράτη . Ο γιατρός βρίσκεται υπεράνω αυτού που επιθυμεί και αυτού που γίνεται αντικείμενο επιθυμίας . Είναι γνωστό ότι ο έρωτας υπάρχει για τις ωφέλιμες και τις επιβλαβείς επιθυμίες . Οι πρώτες οδηγούν στην υγεία, οι άλλες στην αρρώστια. Εμένα , με ενδιαφέρει όχι πώς ασκούνται οι δύο έρωτες –όπως είπε ο Παυσανίας-

αλλά η προέλευση και η κατεύθυνση τους και κρίνω αν η επιθυμία είναι ορθή και επιτρέπω την εκπλήρωσή της ή αν πρέπει να την εκριζώσω.

Χορός: Κι όπου με την τρελή του ορμή πηγαίνει ο Έρωτας ο χρυσόφαντος ευφραίνει: ανθρώπους, ζώα πελάγων και βουνών κι όλα όσα θρέφει η γης, που η φλογισμένη ματιά του Ήλιου κοιτάζει· εσύ ολωνών βασίλισσα είσαι, ω Κύπρη δοξασμένη. (Ιππόλυτος, Ευριπίδη, στ.1274-1282)

Σωκράτης : Μα πώς θα εκριζώσεις τον πονηρό έρωτα , αφού τον θεωρείς θετικό στοιχείο του οργανισμού ; Μου φαίνεται ότι δεν μιλάς για δυο έρωτες , έστω καλού και κακού , αλλά για έρωτα και φιλονικία , για ισορροπία μεταξύ αντιθέτων. Δεν ξέρω ...

Ερυξίμαχος : Κάνεις λάθος! Ο έρωτας είναι παντοδύναμος ,ιδιαίτερα ο αγαθός έρωτας που φέρνει πολλά αγαθά στους ανθρώπους.

Σωκράτης : Θα σε στενοχωρήσω , Ερυξίμαχε , αλλά ο λόγος σου δεν μας διαφώτισε , μάλλον μας μπέρδεψε για το τί είναι έρωτας.

Αριστοφάνης : Αχ ! Ερυξίμαχε ξέχασες μέσα στις κοσμοθεωρίες σου τον άνθρωπο. Ο έρωτας ανήκει στην ανθρώπινη ψυχή. Εγώ θα εξηγήσω τί είναι έρωτας με ένα μύθο κοσμογονικό ή καλύτερα ανθρωπογονικό. Υπήρχαν κάποτε όντα σε σχήμα σφαίρας με διπλά πρόσωπα που θυμίζουν τις Ερμές , και διπλά γεννητικά όργανα αρσενικά και θηλυκά και πηγαίνουν σαν τροχός με τα οκτώ τους άκρα και κάναν τούμπες στον αέρα σαν ακροβάτες.

Ερυξίμαχος : Τρομερά όντα περιγράφεις , Αριστοφάνη.

Αριστοφάνης : Πράγματι ! Μέχρι και οι θεοί φοβήθηκαν , γιατί είχαν τρομερή δύναμη και αντοχή , αλλά και έπαρση . Αυτοί θέλησαν να ανεβούν στο Όλυμπο, ενώ σταμάτησαν και τις θυσίες στους θεούς . Έκαναν τότε συμβούλιο οι θεοί. Ο Δίας μέχρι και να τους κεραυνοβολήσει σκέφτηκε. Τελικά αποφάσισε να διαφυλάξει το ανθρώπινο γένος , αλλά και να το αποδυναμώσει .

Σωκράτης : Πώς θα γινόταν αυτό ;

Αριστοφάνης : Κόβοντάς τους στη μέση .Με αυτό τον τρόπο θα τους έκανε πιο ανίσχυρους , αλλά και περισσότερους, άρα χρησιμότερους για περισσότερες θυσίες . Θα περπατούν έτσι όρθιοι με δυο πόδια . Αν όμως εξακολουθούν να είναι αυθάδεις και ανυπότακτοι , τότε για δεύτερη φορά θα τους χώριζε και πάλι σε δύο μέρη , ώστε να περπατούν στο ένα πόδι , σαν να παίζουν κουτσό. Άρχισε λοιπόν, να τους σχίζει στα δύο και κατόπιν ανέθετε στον Απόλλωνα να τους γυρίζει το πρόσωπο και το μισό του λαιμού προς το μέρος της τομής , για να βλέπουν οι άνθρωποι το σχίσιμό τους και να γίνουν πιο φρόνιμοι.

Ερυξίμαχος : Σίγουρα τα κατάφερε ωραία ο Απόλλωνας ,ο θεός της μαντικής και προστάτης της ιατρικής .

Αριστοφάνης : όντως , πολύ καλά . Λοιπόν, τραβούσε και το δέρμα από όλα τα μέρη προς το μέρος της κοιλιάς και το έδενε σαν πουγγί ,αφήνοντας ένα στόμιο στο κέντρο της κοιλιάς, αυτό που λέμε ομφαλό. Και όλα τα ζαρώματα ,τα έφτιαξε με ένα εργαλείο που έχουν οι τσαγκάρηδες για να ισιώνουν τις ζάρες των δερμάτων στα καλαπόδια. Μετά τη διχοτόμηση όμως του οργανισμού αναζητούσε το καθένα το άλλο μισό του και πήγαιναν μαζί σφιχταγκαλιασμένοι πεθαίνοντας από την πείνα ,ανίκανοι να κάνουν οτιδήποτε , γιατί δεν άντεχαν να είναι χωριστά. Πάλι τότε ο Δίας παρενέβηκε και τους έκανε να στρέφονται στις εργασίες τους ,για να μην πεθαίνουν. Από τόσο παλιά είναι , λοιπόν, ριζωμένος ο έρωτας μεταξύ των ανθρώπων και τους συνενώνει. Επομένως , έρωτας είναι ο πόθος για το ολόκληρο που ήταν κάποτε ο άνθρωπος . Ο καθένας μας ψάχνει για το άλλο του μισό. Και για να μην μας διαμελίσει πάλι ο Δίας πρέπει να είμαστε ευσεβείς προς τους θεούς και καθοδηγητές και κυβερνήτης μας να είναι ο έρωτας. Ο άνθρωπος ως άτομο δεν είναι αυτάρκης .Χρειάζεται τη συμπλήρωση του άλλου φύλου για να ολοκληρώσει την ατομική και ψυχική του φύση. Ο έρωτας είναι η συνείδηση της ενότητας.

Ερυξίμαχος : Πάντως , Αριστοφάνη η ιστορία σου είναι πολύ αστεία . Τόση ώρα κρατιέμαι να μην σκάσω στα γέλια.

Αριστοφάνης : Πάψε Ερυξίμαχε ! Δεν έχεις καθόλου φαντασία .Δεν καταλαβαίνεις την ευγενική φύση του έρωτα που μας οδηγεί στην ευτυχία .Μη με κοροϊδεύεις , λοιπόν, επειδή ο λόγος μου για τον έρωτα

είναι διαφορετικός από τον δικό σου. Σεβάσου τον Αγάθωνα και τον Σωκράτη που δεν έχουν μιλήσει ακόμα.

Ερυξίμαχος : Εντάξει . Σε πειράζω. Για να πω την αλήθεια μου άρεσε ο λόγος σου.

Αγάθων : Η σειρά μου , λοιπόν να μιλήσω. Σας άκουσα όλους με πολλή προσοχή, αν και λόγω της νιότης μου ήθελα να παρεμβώ και να σχολιάσω τα λεγόμενά σας. Συγκρατήθηκα όμως...γιατί είμαι ευγενικός και καλής ανατροφής και ...όμορφος και ...

Αριστοφάνης : Μίλα επιτέλους, ζαχαρένιε μου. (σιγανόφωνα : είναι πολύ αστείος με την θηλυπρέπεια του ο νεαρός...)

Αγάθων : Σε ευχαριστώ ,Αριστοφάνη . Ακούστε οι λόγοι που άκουσα δεν με έπεισαν για την αριτιότητά τους. Όλοι μιλήσατε για τα οφέλη του έρωτα , στην ουσία όμως δεν είπατε τί είναι έρωτας .

Αριστοφάνης : Μιλάς σαν σοφιστής .

Αγάθων : Και είναι κακό αυτό , αν πρόκειται να ωφελήσει την κουβέντα μας ; Τέλος πάντων .

Φαίδρος : Μην τον διακόπτεις μωρέ , Αριστοφάνη . Έχει δίκιο ο Αγάθωνας : πρέπει να διακρίνουμε το τί είναι έρωτας από τις ευεργεσίες του. Μόνο, Αγάθωνα, μη μιλήσεις σχολαστικά σαν τους σοφιστές, γιατί όπως ξεκίνησες , μου τους θυμίζεις.

Αγάθωνας: Ο έρωτας είναι , φίλοι μου, ο πρώτος στην ευδαιμονία μεταξύ των θεών και αφού κάθε ευδαίμων είναι κατ ανάγκην και τέλειος ,δηλαδή καλός και αγαθός , ο έρωτας είναι κάλλιστος και άριστος. Και είναι κάλλιστος , γιατί έχει τέσσερα χαρακτηριστικά : τη νεότητα , είναι ο πιο νέος από τους θεούς και , είναι ο ίδιος νέος και αγαπά τη νεότητα . Επίσης την απαλότητα ,αφού εδράζει στο συναίσθημα και στους συναισθηματικούς ανθρώπους. Έχει συμμετρία , αφού αποφεύγει κάθε δυσαρμονία και τέλος του αρέσει η ωραιότητα των χρωμάτων των λουλουδιών ,γι αυτό εκεί παραμένει . Από την άλλη είναι άριστος , γιατί έχει τέσσερις ιδιότητες, όπως τη δικαιοσύνη-ο έρωτας μισεί τη βία και την

ασχήμια - τη σωφροσύνη , την ανδρεία – αφού υποτάσσει και τον πιο ανδρείο θεό. Τέλος είναι σοφός .

Σωκράτης : Μα πώς διαθέτει σοφία ;

Αγάθωνας : ο έρωτας είναι πρωτεργάτης κάθε καλλιτεχνικής δημιουργίας ,αλλά και της δημιουργίας της ζωής . Αυτός πρωτοστάτησε στην εφεύρεση των τεχνών από τους άλλους θεούς , αφού κάθε τι που εφευρίσκεται πρέπει πρώτα να το επιθυμήσουν .

Σωκράτης : Ο έρωτας ,για σένα, λοιπόν, είναι όμορφο πρόσωπο όχι θεσμός . Ωστόσο είναι σωστή η επιλογή σου να χρησιμοποιήσεις ως πρότυπο αυτό που επιθυμείται και όχι αυτόν που επιθυμεί .

Χορός : στους ανθρώπους ειρήνη ,
Στα πελάγη γαλήνη
Κι απανεμιά
Τους ανέμους κοιμίζει , στα θλιμμένα χαρίζει
Ύπνο κορμιά .

Αγάθων : Ο έρωτας μας αφαιρεί την εχθρότητα , μας οδηγεί στα πανηγύρια , την αγριότητα εξαφανίζει . Σαγηνευτής θεών και ανθρώπων είναι.

Χορός : Έρωτ' ανίκητε στον πόλεμο που κάνεις χτήμα σου όπου πέσεις που στ' απαλά τα μάγουλα της κορασίδας νυχτερεύεις, και γυρνάς πάνω από τα πέλαγα και στους πιο απόμερους τους τόπους δε σου ξεφεύγει εσένα ούτε θεός ούτε κανείς απ' τους λιγόζωους ανθρώπους κι όποιον θα πιάσεις γίνεται τρελός. Εσύ και των δικαίων τους λογισμούς στην αδικία ξεσέρνεις για όλεθρό τους, εσύ έχεις και την έχθρ' ανάψει αυτή ανάμεσα παιδί και το γονιό του, μα ολόφαντος μέσ' απ' τα βλέφαρα της νύφης της λαχταριστής νικάει ο Πόθος, πάρεδρος των μεγάλων των θεσμών που αιώνια κυβερνούν τον κόσμο· γιατί' ανίκητη η Κύπριδα παίζει μ' εμάς.(Αντιγόνη, Σοφοκλή, Γ στάσιμο)

Φαίδρος : Μπράβο , Αγάθωνα ! ο εγκωμιαστικός ύμνος σου για τον έρωτα μας μάγεψε. Ας τον χειροκροτήσουμε όλοι.

Χορός: Και εσύ έρωτα
 εκατόφυλλο πορφυρό μου ρόδο
 που γεννήθηκες μέσα από τις φλόγες ,
 σαν έκαιγαν οι άπιστοι
 μια νύχτα δίχως σελήνη
 την Άγια Τράπεζα
 όπου φύλαγαν οι θνητοί
 τα μυστικά της καρδιάς τους ,
 γίνε το κάλεσμα της μούσας
 και η ηχώ που ταξιδεύει
 στα άηχα μονοπάτια της σιωπής μου ,
 όταν ο σκοτεινός καβαλάρης
 θα καλπάζει στην πολιτεία των άστρων
 και το αίμα πέταλα φωτιάς θα σκορπά
 στις φλέβες του φεγγαριού
 την άγια εκείνη στιγμή
 που η μια ψυχή ψάχνει την άλλη
 την ώρα που ρέει ο πόθος
 σαν κρασί σε χρυσοκέντητο βενετσιάνικο ποτήρι(Γ.Ρίτσου Ωδή στον
 έρωτα)

Σωκράτης : Αχ ! Ερυξίμαχε . Πώς θα μιλήσω τώρα εγώ μετά από αυτόν τον μεγαλειώδη λόγο του Αγάθωνα; Δικαίως φοβόμουν τόση ώρα ότι θα βρεθώ σε δύσκολη θέση.

Ερυξίμαχος : Σιγά μη δυσκολευτείς εσύ.

Σωκράτης : και όμως . Πώς θα τα βγάλω πέρα με έναν λόγο που είχε τόσα επίθετα , ρητορικά σχήματα , θαυμάσιες λέξεις και φράσεις ;Μου θύμισε το μέγα Γοργία. Μου φαίνεται ότι πρέπει να αποδράσω από την ομήγυρη . Μπες μπροστά μου να ξεγλιστρίσω κρυφά.

Αριστοφάνης : Σωκράτη , πονηρούλη για πού το έβαλες ; Δεν πιστεύω ότι πας να μας την σκάσεις.

Σωκράτης : Ωχι! Μας πιάσανε. Εγώ...Ξέρετε έχω μείνει σαν την πέτρα άφωνος από το λόγο του Αγάθωνα. Μου αρέσει που σας έλεγα στην αρχή ότι είμαι έμπειρος στα θέματα του έρωτα .Τρομάρα μου! Πώς να πλέξω

τώρα εγκώμια ,που να είναι αληθή; Γιατί σημασία έχει να δίνεις την εντύπωση ότι επαινείς και εξυμνείς τον έρωτα , άσχετα αν τα πιστεύεις όλα αυτά.

Αγάθων : Υπονοείς ότι εγώ δεν τα πιστεύω όσα είπα ;

Σωκράτης : Πώς ; ναι ...βεβαίως .Φαίδρε , μπορώ να κάνω κάποιες ερωτήσεις στον Αγάθωνα ;

Φαίδρος : Έλα , Σωκράτη, μίλα με όποιον τρόπο νομίζεις εσύ σωστό και ναι, ρώτα τον ό,τι θέλεις.

Σωκράτης : Αγάθωνα, συμφωνείς ότι ο έρωτας αναφέρεται σε ορισμένα αντικείμενα και μάλιστα σε αυτά που στερείται . Παράδειγμα κάποιος που είναι όμορφος δεν επιθυμεί την ομορφιά, γιατί απλά την κατέχει.

Αγάθωνας : Έτσι είναι , Σωκράτη.

Σωκράτης : Και τότε πώς λες ότι ο έρωτας επιθυμεί την ωραιότητα ; Πρέπει να είναι άσχημος . Εσύ , λοιπόν, γιατί τον χαρακτήρισες κάλλιστο ;

Αγάθωνας : Με μπέρδεψες . Και εγώ δεν ξέρω τί έλεγα , νομίζω.

Σωκράτης : Και κάτι άλλο. Κάθε τι αγαθό δεν είναι και ωραίο ;

Αγάθωνας : Ασφαλώς !

Σωκράτης : Εφόσον ,λοιπόν, ο έρωτας στερείται τα ωραία και εφόσον τα αγαθά είναι ωραία , θα πρέπει να στερείται και τα αγαθά .

Αγάθωνας : Δεν μπορώ να τα βγάλω πέρα σε μια συζήτηση μαζί σου , Σωκράτη.

Σωκράτης : Δεν θέλω , να σου προκαλέσω σύγχυση , καλέ μου φίλε. Είναι ότι ζητώ την αλήθεια .Και όπως και εσύ είπες πρέπει να καθορίσω πρώτα τί πράγμα είναι ο έρωτας και ποια η φύση του και μετά τη δράση του. Κάποτε ,λοιπόν, γνώρισα μια ξένη και με ρωτούσε για τον έρωτα και

εγώ είχα τις ίδιες απόψεις με τον Αγάθωνα, ότι δηλαδή ο έρωτας είναι μεγάλος θεός και ότι ανήκει στα ωραία. Και εκείνη με αντέκρουε με τα ίδια επιχειρήματα που χρησιμοποίησα και εγώ με τον Αγάθωνα.

Για να κάνω πιο παραστατική τη διήγησή μου θα πάρω από αυτή τη στιγμή δυο ρόλους : του εαυτού μου ,του Σωκράτη, και της Διοτίμας .Φανταστείτε ότι ανάμεσά μας βρίσκεται και αυτή η γυναίκα ...

Αριστοφάνης : Δύο σε ένα . Μου θυμίζει το μύθο , που σας αφηγήθηκα πριν λίγο. Αρσενικό και θηλυκό σε ένα σώμα.

Σωκράτης : Αφήστε με να βυθιστώ σε εκείνη την ανάμνηση που έχω κρυμμένη στο μυαλό και την ψυχή μου .Μυσταγωγία ήταν για μένα .

Χορός : Του έρωτα

Πρέπει να του δινόμαστε γυμνοί

Όπως δινόμαστε στον ύπνο και στο θάνατο, γιατί

Ο έρωτας θαρρώ είναι η μόνη μεταλαβιά

Αιωνιότητας

Ο έρωτας είναι η λύτρωση του τέλειου χορού, είναι

Η αγαλλίαση του Καιρού.(Γ. Υφαντής, Έρως ανίκατε μάχαν)

Σωκράτης : Άσχημος είναι ο έρωτας και κακός , Διοτίμα ;

Διοτίμα : Μην βλασφημείς ,Σωκράτη. Μήπως νομίζεις πως ότι δεν είναι ωραίο , είναι κατ ανάγκη άσχημο; Ό,τι δεν είναι σοφό , είναι ανόητο; Όχι ! Δεν έχεις προσέξει ότι μεταξύ σοφίας και ανοησίας υπάρχει ένα μέσο ; Και αυτό είναι η ορθή γνώμη . Αυτή βρίσκεται μεταξύ της επιστήμης , που είναι η αλήθεια , και της δόξας που αποτελεί άγνοια.

Έτσι και ο έρωτας βρίσκεται μεταξύ του ωραίου και του αγαθού από τη μια και του άσχημου και του κακού από την άλλη. Άρα, ο έρωτας δεν είναι θεός , γιατί οι θεοί είναι πάντα ωραίοι και αγαθοί.

Σωκράτης : Συμφωνώ απόλυτα .

Διοτίμα: Ποια φαντάζεσαι, Σωκράτη, είναι η αιτία του έρωτα και του πόθου; Δεν έχεις προσέξει λοιπόν τον ζωηρό ερεθισμό, στον οποίον υποπίπτουν όλα τα ζώα, όταν τα καταλάβει η επιθυμία να γεννήσουν, και τα χερσαία και τα πετούμενα, πώς αρρωσταίνουν όλα και

κατακυριεύονται από τον έρωτα, πρώτον μεν να ενωθούν μαζί, έπειτα δια την ανατροφή του γεννηθέντος; Πώς είναι αποφασισμένα, προς υπεράσπιση τούτων, και πόλεμο να διεξάγουν, και τ' ασθενέστερα ακόμη προς τα δυνατότερα, και στον θάνατον να βαδίσουν υπέρ αυτών, και να τα τινάξουν από την πείνα αυτά δια να εξασφαλίσουν σε εκείνα την τροφή, και το κάθε τι να πράξουν; Καλά ,οι άνθρωποι· θα ημπορούσε να υποθέσει κανείς, ότι το κάνουν από υπολογισμό. Αλλά τα ζώα; Ποιος είναι ο λόγος της ερωτικής τους συγκίνησης; Μπορείς να μου εξηγήσεις;

Σωκράτης: Δεν γνωρίζω Διοτίμα .

Χορός : Επικαλούμαι το μεγάλο, τον αγνό τον περιπόθητο, τον γλυκό Έρωτα, τον ισχυρό τοξότη τον περωτό πού φλογίζει με δύναμη τους ανθρώπους, τον ταχύ και ορμητικό που παίζει μαζί με τους θεούς και με τους θνητούς ανθρώπους τον έξυπνο τον εφευρετικό με τις δύο φύσεις, πού κρατεί τα κλειδιά των πάντων, τα κλειδιά του επουρανίου αιθέρος, της θάλασσας και της γης και όσα πνεύματα, πού γεννούν τα πάντα στους ανθρώπους, τρέφει ή θεά, παράγουσα χλωρούς καρπούς και όσα έχει ο ευρύς Τάρταρος και η θορυβώδης θάλασσα διότι μόνον εσύ κρατείς το πηδάλιο και είσαι, κυρίαρχος όλων αυτών. Αλλά ώ μακάριε, με καθαρές διαθέσεις έλα μαζί με τους μύστες και απομάκρυνε από αυτούς τις φαύλες και παράδοξες ορμές.(Ορφικός ύμνος , Του έρωτος ,θυμίαμα με αρώματα)

Διοτίμα: Έχεις λοιπόν την ιδέα, πως θα γίνεις ποτέ έμπειρος στα ζητήματα του έρωτα εφ' όσον δεν κατανοείς αυτά;

Σωκράτης: Μα σου το είπα, Διοτίμα, και προ ολίγου· αυτός ακριβώς είναι ο λόγος που ήλθα κοντά σου, επειδή κατάλαβα πως χρειάζομαι διδασκαλία. Λέγε μου λοιπόν και τούτου του φαινομένου την εξήγηση και των άλλων των σχετιζομένων με τον έρωτα.

Διοτίμα: Λοιπόν, εφ' όσον η πεποίθησή σου είναι ότι αντικείμενο φυσικό του έρωτος είναι εκείνο, το όποιο πολλάκις από κοινού διαπιστώσαμε δεν πρέπει να εκπλήττεσαι. Διότι και στην περίπτωση αυτή, όπως και εκεί, για τον ίδιο λόγο επιδιώκει η φύση η θνητή, καθ' όσον είναι δυνατόν, να είναι αιωνία και αθάνατη. Δυνατόν δε της είναι κατά τούτον μόνον τον τρόπον, δια της αναπαραγωγής, με το ν' αφήνει πάντοτε εις του παλαιού την θέση ένα νέο παρόμοιο.

Άλλωστε και σε ό,τι ονομάζουμε ενότητα ατομικής ζωής και ύπαρξης εκάστου εμψύχου όντος — π.χ. ένας άνθρωπος από τη παιδική του ηλικία

μέχρις ότου γίνεται γέρων, θεωρείται πως είναι ο ίδιος· μολονότι δεν έχει ποτέ τα ίδια συστατικά στον οργανισμό του, εν τούτοις λέμε πως είναι ο ίδιος, ενώ διαρκώς ανανεώνεται και αποβάλλει μερικά, τρίχες , την σάρκα, τα οστά, το αίμα , ολόκληρο γενικώς το σώμα αλλάζει . Και όχι μόνον το σώμα· αλλά και στην ψυχή, οι τρόποι, τα ήθη, αι αντιλήψεις, οι επιθυμίες, οι ηδονές, οι λύπες, οι φόβοι, τίποτε απ' αυτά δεν παραμένει αναλλοίωτο σε κάθε άτομο, αλλά γεννώνται μεν άλλα, άλλα δε χάνονται.

Πολύ δε περισσότερο παράδοξο είναι ακόμη, ότι και οι γνώσεις, όχι μόνον άλλες μας έρχονται και άλλες χάνονται, και ποτέ δεν είμαστε οι ίδιοι ούτε ως προς τις γνώσεις, αλλά και μία και μόνη γνώση έχει την ιδίαν τύχη. Διότι αυτό που ονομάζουμε μελέτη, γίνεται με την προϋπόθεση ότι η γνώση εξαφανίζεται· άλλωστε η λησμοσύνη είναι αφανισμός της γνώσης, ενώ από την άλλη η μελέτη, που εισάγει νέα παράσταση, διατηρεί την γνώση, ώστε να φαίνεται πως παραμένει η ίδια. Πράγματι μ' αυτό μόνον το μέσον διατηρείται κάθε θνητή ύπαρξη, όχι με το να παραμένει αιωνίως αναλλοίωτος καθ' όλα, όπως το θείον, αλλά με το ν' αφήνει κάθε τι που φεύγει και παλαιώνει, ένα άλλο νέο στην θέση του, όμοιο όπως αυτό. Μ' αυτό το τέχνασμα, Σωκράτη, έχει μέρος στην αθανασία η θνητή ύπαρξη, και ως προς το σώμα, και ως προς όλα τ' άλλα. Μη σου φαίνεται λοιπόν παράξενο, ότι κάθε ύπαρξη εμφύτως αποδίδει σημασίαν στο αποβλάστημά της· χάριν της αθανασίας συνοδεύει τα όντα όλα ο ζήλος αυτός και ο έρως.

Σωκράτης :Μα τι τέλος πάντων, θα μπορούσε να είναι ο Έρωτας; Μήπως θνητός;

Διοτίμα :Σε καμιά περίπτωση.

Σωκράτης :Τότε τί;

Διοτίμα :Όπως και στα παραδείγματα που αναφέραμε προηγουμένως, κάτι μεταξύ θνητού και αθανάτου.

Σωκράτης : Δηλαδή, Διοτίμα, τι;

Διοτίμα : Δαίμων μέγας, Σωκράτη. Αφού βέβαια καθετί δαιμονικό βρίσκεται μεταξύ θεού και θνητού.

Σωκράτης : Και ποια είναι η ιδιαίτερη ικανότητά του;

Διοτίμα : Να διερμηνεύει και να μεταφέρει στους θεούς όσα προέρχονται από τους ανθρώπους, και στους ανθρώπους όσα προέρχονται από τους θεούς: τις δεήσεις και τις θυσίες των μεν, τις εντολές και τις ανταποδόσεις των δε. Και καθώς βρίσκεται στη μέση μεταξύ των δύο συμπληρώνει το κενό, ώστε το σύμπαν να αποτελεί ένα αδιάσπαστο σύνολο. Μέσω αυτής της δαιμονικής ικανότητας λειτουργεί τόσο ολόκληρη η μαντική όσο και η τέχνη των ιερέων που σχετίζεται με θυσίες, τελετουργίες, εξορκισμούς και γενικά με κάθε είδους μαγεία και μαγγανεία. Ο θεός δεν έρχεται σε επαφή με τον άνθρωπο. Με τη μεσολάβηση αυτού του δαίμονα υπάρχει οποιαδήποτε επικοινωνία και συνομιλία των θεών με τους ανθρώπους, και ενόσω είναι ξάγρυπνοι και όταν κοιμούνται. Όποιος είναι γνώστης αυτών των πραγμάτων είναι άνδρας δαιμόνιος, όποιος γνωρίζει μόνον άλλα πράγματα, είτε πρόκειται για το χώρο της επιστήμης είτε των χειρωνακτικών εργασιών, αυτός είναι χυδαίος. Τέτοιοι, λοιπόν, δαίμονες υπάρχουν πολλοί και πολλών ειδών. Ένας από αυτούς είναι και ο Έρωτας.

Σωκράτης : Αλήθεια , Διοτίμα, από ποιον πατέρα και ποια μητέρα γεννήθηκε ο έρωτας ;

Διοτίμα : Για χάρη σου , θα σου πω Σωκράτη. Για να τιμήσουν την γέννηση της Αφροδίτης οι θεοί κάποτε κάθισαν σε πλούσιο τραπέζι .Ανάμεσά τους καθόταν ο Πόρος ,ο γιος της Μήτιδας. Αφού όλοι φάγανε αμβροσία και ήπιανε νέκταρ αποσύρθηκαν στα παλάτια τους. Ο Πόρος ζαλισμένος από το νέκταρ ξάπλωσε στο περιβόλι του Δία και αποκοιμήθηκε. Τότε έφτασε η Πενία να ζητιανέψει λίγο φαγητό και καθώς τριγύριζε από κατώφλι σε κατώφλι , είδε τον Πόρο και κοιμήθηκε μαζί του . Από αυτή την ένωση γεννήθηκε ο Έρωτας ,που έγινε ακόλουθος και υπηρέτης της Αφροδίτης , γιατί η σύλληψή του συντελέστηκε στα γενέθλια της θεάς.

Σωκράτης : Για αυτό μόνο το λόγο ; Γιατί έχω ακούσει ότι ο έρωτας

ζητάει το ωραίο , σαγηνεύεται από την ομορφιά –και η Αφροδίτη είναι όμορφη.

Διοτίμα : Σωστά μίλησες , Σωκράτη .Έτσι είναι . Λοιπόν, ο έρωτας ως γιος του Πόρου και της Πενίας είναι πάντα φτωχός .

Σωκράτης : φτωχός ; Μα ο πατέρας του είναι η προσωποποίηση της εφευρετικότητας και της εύρεσης λύσεων για την υπέρβαση των δυσκολιών – η μάνα του Πόρου ,επίσης, η Μήτις συμβολίζει την πρακτική ευφυΐα- Περίεργο μου φαίνεται.

Διοτίμα : έμοιασε στη μάνα του, την Πενία που συμβολίζει την ανέχεια και την απόλυτη φτώχεια. Γι αυτό είναι ξυπόλητος και άστεγος . Κοιμάται χάρω χωρίς στρωσίδια στις πόρτες των σπιτιών και τα σοκάκια .

Σωκράτης : Μα ο Πρωταγόρας παρουσίασε άλλη εικόνα γι αυτόν : Τον θεωρεί κυνηγό κρατώντας τόξα και βέλη ...

Διοτίμα : Έτσι θέλουν να τον φαντάζονται οι άνθρωποι . Στην πραγματικότητα είναι σκληρός και ξερακιανός . Από τη μεριά του πατέρα του πήρε τη συνήθεια να στήνει παγίδες στους ωραίους και τους ευγενικούς . Πάντα σκέφτεται πώς θα λυγίσει τη φρόνηση –το μυαλό του μοιάζει με γυναίκας , αφού είναι φοβερός στο να παραπλανά και να μαγεύει και να σκέφτεται σαν σοφιστής .

Σωκράτης : Δυο φύσεις λες και έχει ...

Διοτίμα : Ούτε θνητός ούτε αθάνατος είναι .Βρίσκεται στο μεταξύ ...Μέσα στην ίδια μέρα βρίσκεται στον ανθό του και είναι όλο ζωή , όταν πιάσουν τα τεχνάσματά του, την άλλη πεθαίνει .Ξανάρχεται όμως στη ζωή ,και αυτό το χρωστά στην αθάνατη φύση του πατέρα του. Ποτέ δεν πέφτει σε αβάσταχτη φτώχεια ούτε αποκτά πλούτη. Με τον ίδιο τρόπο βρίσκεται στα μισά του δρόμου ανάμεσα στη σοφία και την αμάθεια.

Σωκράτης : Τί εννοείς ; Δεν το κατάλαβα το τελευταίο .

Διοτίμα : Άκου , Σωκράτη . Ξέρεις ότι κανένας θεός δεν φιλοσοφεί ούτε επιθυμεί να γίνει σοφός , γιατί απλούστατα είναι ήδη σοφός . Επίσης ,

γνωρίζεις ανθρώπους αμόρφωτους που δεν θέλουν να αποκτήσουν σοφία και δεν φιλοσοφούν . Η αμάθεια είναι κατάρα ! Και το χειρότερο: αυτοί οι άνθρωποι δεν το γνωρίζουν ότι είναι αμαθείς , αντιθέτως πιστεύουν ότι ξέρουν τα πάντα , γι αυτό δεν λαχταρούν την γνώση.

Σωκράτης : Ποιοι τελικά φιλοσοφούν ;

Διοτίμα : Με απογοητεύεις, Σωκράτη . Αυτό το καταλαβαίνει και ένα μικρό παιδί. Φιλοσοφούν αυτοί που βρίσκονται στο μεταξύ , δηλαδή ανάμεσα στη γνώση και την αμάθεια . Ο Έρωτας ,λοιπόν, είναι φιλόσοφος .

Σωκράτης : μα , τί λαχταρά ; τί ψάχνει ;

Διοτίμα : την ομορφιά , Σωκράτη. Επιθυμεί το Ωραίο ! την ιδέα του Ωραίου . Και αυτό οφείλεται στην καταγωγή του : γιατί γεννήθηκε από σοφό πατέρα με θηλυκό μυαλό , ενώ η μητέρα του ήταν μια άπραγη, μια αστοιχειώτη. Αυτή ,λοιπόν , είναι η φύση του δαίμονα , φίλε μου. Έρωτας είναι ένας δαίμονας, που, ως γιος του Πόρου και της Πενίας, είναι γεμάτος αντιφάσεις, στοχεύει, ωστόσο, στην παντοτινή κατοχή του αγαθού, επιδιώκει δηλαδή την αθανασία.

Σωκράτης : Πάντα πίστευα ότι έρωτας είναι αυτό που ξυπνά μέσα μας τον έρωτα και όχι εκείνο που νιώθει έρωτα. Για αυτό θεωρώ τον έρωτα ωραιότατο . Γιατί αυτό που αξίζει να το ερωτευτούμε είναι αληθινά ωραίο , ευγενικό , τέλειο και μακάριο.

Διοτίμα : Αυτό το σφάλμα έκανες , Σωκράτη. Εξέλαβες ,υποθέτω, το αντικείμενο του έρωτα ως έρωτα , όχι το υποκείμενο. Για αυτό αντικρύζεις τον έρωτα ως κάτι πανέμορφο. Γιατί όντως το αντικείμενο του έρωτα είναι κάτι τέλειο, τρυφερό , αξιομακάριστο , ωραίο.

Σωκράτης : και ποια χρησιμότητα έχει τότε ο έρωτας , για τους ανθρώπους;

Διοτίμα : Άκου , Σωκράτη ,γιατί πιστεύεις ότι αγαπά ο ερωτευμένος τα ωραία ;

Σωκράτης : για να τα κάνει δικά του

Διοτίμα : και τι θα κερδίσει από αυτό ;

Σωκράτης : Μα για να γίνει ευδαίμων , μακάρια ευτυχής.

Διοτίμα : Όλοι οι άνθρωποι θέλουν να είναι ευτυχισμένοι. Σωστά ; Άρα και όλοι θέλουν να έχουν παντοτινά στην κατοχή τους τα αγαθά .

Σωκράτης : Αναμφίβολα !Είναι σε όλους κοινή επιθυμία.

Διοτίμα : Μάλιστα !Για εξήγησέ μου τότε αυτό : θεωρούνται όλοι οι άνθρωποι ερωτευμένοι ;

Σωκράτης : Όχι ; Δεν ξέρω τώρα τί να πω... Μου φέρνεις κάποια παραδείγματα για να καταλάβω καλύτερα ;

Διοτίμα : Ιδού ένα : Γνωρίζεις ότι ποίηση σημαίνει γενικά ύπαρξη, δημιουργία .Ποιώ σημαίνει κάνω , δημιουργώ και ποιητής είναι ο δημιουργός .Και όμως συνηθίζουμε να ονομάζουμε ποιητή μόνο αυτόν που ασχολείται με τη μουσική και τους στίχους , ενώ στους άλλους δημιουργούς δίνουμε άλλα ονόματα .

Σωκράτης : Έτσι είναι . Σωστά μιλάς .

Διοτίμα : Το ίδιο συμβαίνει και με τον έρωτα : στην καθολική του σημασία κάθε πόθος των αγαθών και της ευδαιμονίας είναι ο μεγάλος και δολοπλόκος έρωτας και ανήκει σε όλους τους ανθρώπους. Για παράδειγμα αυτός που επιδίδεται με οικονομικές ενασχολήσεις ή με το πάθος προς τον αθλητισμό ή προς την επιστήμη δεν λέμε ότι είναι ερωτευμένος ή εραστής αυτών των ενασχολήσεων.

Ακούμε ,επίσης, ότι ερωτευμένοι είναι όσοι ζητούν να βρουν το άλλο τους μισό .Το αντικείμενο του έρωτα, όμως, δεν είναι ούτε το μισό ούτε το ολόκληρο , γιατί αυτά δεν είναι το αγαθό. Ο άνθρωπο έχει έρωτα προς το αγαθό και την παντοτινή κατοχή αυτού.

Σωκράτης : Έχεις απόλυτο δίκιο , σοφή γυναίκα. Πώς πρέπει , με ποιες ενέργειες να ζητούν το αγαθό;

Διοτίμα : Όλοι οι άνθρωποι , Σωκράτη, εγκυμονούν κατά το σώμα και την ψυχή και όταν φτάσουν στην κατάλληλη ηλικία τότε αισθάνονται την επιθυμία να γεννήσουν εντός του ωραίου. Η γέννηση είναι κάτι αθάνατο και αιωνίως αναπαραγόμενο. Ο έρωτας αναζητά τη γέννηση .Αναζητά την αθανασία , εκτός από το αγαθό. Ακόμη και στα ζώα η θνητή φύση επιδιώκει ,όσο είναι δυνατό, να γίνει αιώνια και αθάνατη και αυτό το πετυχαίνει με την αναπαραγωγή .

Σωκράτης : Αυτοί που κυοφορούν στο σώμα γεννούν παιδιά, αυτοί που κυοφορούν στην ψυχή τί γεννούν ;

Διοτίμα : σωφροσύνη και δικαιοσύνη μέσα στο ωραίο . Και το ωραίο είναι μια άλλη ψυχή . Γιατί με την επαφή και την επικοινωνία προς το ωραίο πρόσωπο γεννά και το ανατρέφει μαζί με εκείνη, και οι δεσμοί τους είναι πιο ισχυροί από ότι οι οικογενειακοί. Σε αυτά του έρωτα τα μυστήρια , Σωκράτη , θα μπορούσες να μνηθείς , αν και για την ανώτατη μύηση ,έχω τους ενδοιασμούς μου. Δεν ξέρω ,αν έχεις τις δυνάμεις .

Σωκράτης : τί εννοείς ; Ποια οδό πρέπει να ανεβώ ;

Διοτίμα : Άκου ,οι αναβαθμοί είναι οι ακόλουθοι : όταν κάποιος είναι νέος πλησιάζει τα ωραία σώματα και με την καθοδήγηση του καθοδηγητή του ερωτεύεται ένα και μόνο σώμα και μαζί του γεννά ωραίες σκέψεις. Κατόπιν θα αναγνωρίσει μέσω του συγκεκριμένου ωραίου σώματος την ωραιότητα που υπάρχει και στα άλλα σώματα . Όταν αντιληφθεί αυτό , τότε θα πάψει να είναι εραστής ενός σώματος και θα γίνει εραστής όλων των ωραίων ανθρώπων. Ο δεύτερος αναβαθμός της μύησης είναι η αντίληψη ότι το κάλλος της ψυχής είναι άξιο μεγαλύτερης τιμής από το σωματικό. Τότε , ο άνθρωπος με το βλέμμα στραμμένο προς το απέραντο πέλαγος της ωραιότητας και εμπνεόμενος από αυτό το θέαμα ,θα γεννά πλήθος ωραίους και υψηλούς λόγους και ώριμος πια θα αντικρύσει την επιστήμη της ωραιότητας .Και προχωρώντας στο τέρμα της ερωτικής μυσταγωγίας θα αντικρύσει ξαφνικά το αιώνιο , αμετάβλητο κάλλος όχι με τη μορφή προσώπου, αντικειμένου ή επιστήμης –όχι κάτι έμψυχο ,τέλος πάντων. Αυτή είναι η ορθή οδός προς τα ερωτικά : να βαδίζεις είτε μόνος σου είτε με την καθοδήγηση άλλου ξεκινώντας από τα ωραία εδώ κάτω και να ανεβαίνεις διαρκώς από το ένα ωραίο σώμα στα δύο και προς

όλα και κατόπιν από τα ωραία σώματα στις ωραίες πράξεις και στις ωραίες μαθήσεις έως ότου φθάσεις σε εκείνη τη μάθηση , που είναι μάθηση του απόλυτου κάλλους . Και η γνώση αυτή θα τον κάνει αγαπητό στους θεούς και θα του προσφέρει αθανασία , όσον είναι δυνατό και θεμιτό στον άνθρωπο.

Σωκράτης : Αυτά , Φαίδρε και οι άλλοι που συμμετέχετε σε αυτή τη συζήτηση , έλεγε η Διοτίμα ,και αυτά πιστεύω και εγώ και προσπαθώ να πείσω και τους άλλους ότι ο έρωτας είναι ο καλύτερος συμπαραστάτης της ανθρώπινης φύσης , για αυτό οφείλουμε να λατρεύουμε τον έρωτα και να εκτιμάμε τα έργα του.

Φαίδρος : Εγκώμιο και αποκάλυψη ήταν ο λόγος σου ,Σωκράτη !

Αριστοφάνης : Εύγε , Σωκράτη ! Ο λόγος σου μας συνεπήρε

Ερυξίμαχος: Αλήθεια , Σωκράτη , μεταξύ μας ,η Διοτίμα είναι υπαρκτό πρόσωπο ;

Σωκράτης : Έχει σημασία για σένα αν ήταν ένας διάλογος με την μάντισσα από την Μαντινεία ή ένας εσωτερικός διάλογος με την ψυχή μου ;

Τίμαιος : Με συγχωρείτε που παρεμβαίνω. Σας ακούω εδώ και ώρα με πολλή προσοχή . Θα ήθελα να προσθέσω σε αυτά που ακούστηκαν ότι το κυρίαρχο είδος της ψυχής , που δώρισε ο θεός στον κάθε άνθρωπο , είναι ένας δαίμων, ο έρωτας δηλαδή . Είναι αυτό που μας ανυψώνει από τη γη στον συγγενικό μας ουρανό , γιατί είναι αλήθεια ότι είμαστε παιδιά του ουρανού. Στον ουρανό συνέβη η πρώτη γέννηση της ψυχής μας και εκεί βρίσκονται οι ρίζες μας και αν κάποιος αφοσιώνεται στα μίση και στις επιθυμίες και σπαταλάει όλη του την ορμή σ αυτά οι σκέψεις του γίνονται θνητές και κινδυνεύει να γίνει εξολοκλήρου θνητός χάνοντας το αθάνατο κομμάτι της ψυχής του. Αν όμως αφιερωθεί στην αγάπη της μάθησης και της αληθινής σοφίας και καλλιεργεί αυτή την πλευρά του εαυτού του , για να προσεγγίσει την αλήθεια , είναι υποχρεωμένος να σκέπτεται τα αθάνατα και τα θεία και λίγο απέχει από την κατάκτηση της αθανασίας –όσο είναι δυνατή στην ανθρώπινη φύση. Και για να το πετύχουμε αυτό , να φτάσουμε στην ευδαιμονία πρέπει να μιμηθούμε τις αρμονικές

κινήσεις του σύμπαντος , να εξομοιωθούμε με αυτό.

Αγάθωνας: Μα τί φασαρία είναι αυτή ; Φωνές και χτυπήματα στην εξώθυρα ακούγονται . Ε , εσείς , πηγαίνετε να δείτε ποιοι είναι . Αν είναι γνωστοί μας, προσκαλέστε τους .

Αλκιβιάδης : Πού είναι ο Αγάθωνας ; Πηγαίνετε με τώρα σ αυτόν.

(προβάλλει ο Αλκιβιάδης στεφανωμένος από κισσό και μενεξέδες και κορδέλες στο κεφάλι , ενώ υποβαστάζεται , μεθυσμένος καθώς είναι, από μια αυλητρίδα .Τον ακολουθούν οι δούλοι του.)

Αλκιβιάδης : Γειά σας , παιδιά ! Χθες το βράδυ δεν μπόρεσα να έρθω , να με συγχωρήσετε. Ήλθα τώρα να στεφανώσω τον Αγάθωνα με τις κορδέλες που έχω στο κεφάλι μου ,γιατί είναι ωραίος και σοφός . Δεν νίκησες στους ποιητικούς αγώνες ; Μη γελάτε , εσείς!

Χορός: Μάθε τον πόνο το γερό
Βουβός στα δόντια σου ν αλέθεις
Χύνε της λήθης το νερό
Μες στο τρελό κρασί της μέθης
Θα πάει κι αυτό μίαν ομορφιά
Και πριν να γύρει ακόμα ο χρόνος
Έχει ο Θεός , τα εφτά καρφιά
Θε να μας βάλει ο νέος πόνος
Όριζε , μοίρα των μοιρω,
Εσύ που γνέθεις και ξεγνέθεις
Χύνε της λήθης το νερό
Μες στο τρελό κρασί της μέθης.(Γρυπάρης , Ποιήματα)

Αγάθωνας : Έλα , Αλκιβιάδη , κάθισε ! Κάνε Σωκράτη λίγο πιο πέρα να κάτσει ανάμεσά μας .

Αλκιβιάδης : Βάλε , Αγάθωνα τις κορδέλες που έφερα στο κεφάλι σου...
Άκουσα τη λέξη Σωκράτης ; Ω θεοί , πάλι μπροστά μου σε έχω ;
Πονηρούλη, πάλι με τον πιο ωραίο της σύναξης κάθισες δίπλα.

Σωκράτης : Αγάθωνα , προστάτεψέ με από αυτόν τον γελοίο . Κοντά

στον Αριστοφάνη έπρεπε να τον καθίσεις. Αυτός, όποτε με συναντάει , με βρίζει και με χτυπάει από ζήλεια...

Αλκιβιάδης : Μην τον ακούς , Αγάθωνα !Ζηλεύει που σου έβαλα κορδέλες , δώσε μου μερικές να του βάλω και αυτουνού , εξάλλου αυτός πάντα βγαίνει νικητής στο πνεύμα . Λοιπόν, παιδιά , σας βλέπω ξεμέθυστους . Για αρχίστε να πίνετε . Πρόεδρο της οиноποσίας ορίζω ...τον εαυτό μου ! Για φέрте κρασί . Δώστε και στον Σωκράτη, αν και αυτός όσο και να πει δεν μεθάει ποτέ.

Ερυξίμαχος : Μα , Αλκιβιάδη μόνο θα πίνουμε ; Δε θα μιλήσουμε ή έστω να τραγουδήσουμε ;

Αλκιβιάδης : Ευγενέστατε Ερυξίμαχε , έχεις απόλυτο δίκιο . Θα κάνουμε ό,τι μας πεις, γιατί ένας γιατρός αξίζει όσο χίλιοι άλλοι.

Ερυξίμαχος : Άκου, πριν έλθεις , συζητούσαμε για τον έρωτα . Είχαμε αποφασίσει ο καθένας μας να του πλέξει ένα εγκώμιο . Αν θέλεις και εσύ να μιλήσεις , σε ακούμε με προσοχή.

Αλκιβιάδης : Εντάξει. Μπορώ όμως εγώ , μεθυσμένος άνθρωπος , να συναγωνιστώ νηφάλιους ; Τέλος πάντων , θα το κάνω .Θα πλέξω το εγκώμιο όμως του Σωκράτη , γιατί αυτός είναι ζηλιάρης και αν δεν το κάνω θα με χτυπήσει .

Σωκράτης : ντροπή σου, αχρείε άνθρωπε!

Ερυξίμαχος : Εγκωμίασε τον Σωκράτη , αν το θες .

Αλκιβιάδης : Για τον αλλόκοτο χαρακτήρα του θα μιλήσω .

Σωκράτης : Θα με επαινέσεις ή θα γελοιοποιηθείς με αυτά που θα πεις ;

Αλκιβιάδης : Λοιπόν ο Σωκράτης μοιάζει με Σιληνό που έχει μέσα του αγάλματα θεών , αυτά που βλέπεις στα εργαστήρια των γλυπτών. Εκτός από άσχημος εξωτερικά , είναι και ένας αλαζονικός υβριστής , που περιφρονεί τις αδυναμίες των άλλων. Δεν είσαι ; Παραδέξου το , έχω και μάρτυρες . Και αυλητής είσαι, γιατί όπως αυτός σαγηνεύει τους

ανθρώπους , έτσι και σύ με το λόγο σου αιχμαλωτίζεις τους πάντες , μένοντας εκστατικοί. Και εγώ , όσες φορές τον έχω ακούσει ,η καρδιά μου χορεύει πιο ζωνηρά και από τον παράφορο χορό των Κορυβάντων , και δακρύζω από τη συγκίνηση. Ούτε ο Περικλής ούτε άλλοι δεινοί ρήτορες συγκρίνονται μαζί του.

Σωκράτης : Λέγε και άλλα , ασήμαντε νέε . Εσύ ,που δεν έχεις καλύψει τις ελλείψεις του χαρακτήρα σου , και όμως –αν είναι δυνατόν- θέλεις να ασχοληθείς με τις δημόσιες υποθέσεις των Αθηναίων .

Αλκιβιάδης : Είστε μάρτυρες των προσβολών του . Αυτός ο άνθρωπος με έχει τρελάνει . Είναι κάποιες φορές που εύχομαι να πεθάνει και μετά σκέφτομαι ότι θα ήμουν δυστυχισμένος αν γινόταν κάτι τέτοιο. Λοιπόν ο Σωκράτης συνηθίζει να συναναστρέφεται νέους ανθρώπους , το ξέρετε . Την ομορφιά , τον πλούτο ,όλα τα αγαθά που εμείς θεωρούμε σημαντικά , αυτός τα θεωρεί ανάξια λόγου και όλους εμάς ένα τίποτα . Και το αποκορύφωμα της αλλόκοτης συμπεριφοράς του είναι η προσποιητή άγνοια του για όλα. Παίζει ο κύριος τον αφελή και κάνει αστεία με όλους. Όταν , όμως σοβαρευτεί βγαίνουν τα αγάλματα από μέσα του και σε μαγεύουν . Έτσι μαγεύτηκα και εγώ . Με δάγκωσαν σαν οχιά οι λόγοι της φιλοσοφίας. Και όλοι , εσείς οι παριστάμενοι , έχετε γνωρίσει τον παράφορο ενθουσιασμό της φιλοσοφίας.

Σωκράτης : Μας κούρασες , Αλκιβιάδη ,ανόητε νέε ! Πες ό τι έχεις να πεις γρήγορα . Σε λίγο ξημερώνει.

Αλκιβιάδης : Με διακόπτει , Ερυξίμαχε , και εσύ μου εγγυήθηκες ότι θα μιλήσω όπως θέλω . Τί έλεγα ; Το μυαλό μου ζαλισμένο από το κρασί , χάνει εύκολα τον ειρμό του. Α, ναι! Συναναστρεφόμενος με τον Σιληνό, αυτόν εδώ, ήθελα να γίνω καλύτερος , τελειότερος και μια βραδιά του το είπα . Και εκείνος με ειρωνικό ύφος –η ειρωνεία είναι χαρακτηριστικό του-μου απάντησε ότι δίνω λίγα και ζητώ πολλά .

Ότι ,δηλαδή προσφέρω τα νιάτα μου και την ομορφιά μου ,για να μεταλάβω στο απερίγραπτο κάλλος που κρύβεται στην δική του ψυχή και ότι είμαι πολύ νέος ακόμα για να κερδίσω κάτι τέτοιο. Με εξευτέλισε , με έκανε να νιώσω ένα μηδενικό.

Πάντως πρέπει να αναγνωρίσω σ αυτόν τον άνθρωπο την αυτοκυριαρχία, τη φρόνηση και τη δύναμη της θέλησής του. Και όταν

κάποτε υπηρετήσαμε μαζί στην εκστρατεία της Ποτειδαίας άντεχε περισσότερο από όλους μας τις κακουχίες και την πείνα . Και στην αντοχή του στο κρύο ήταν αξεπέραστος. Με ένα ένδυμα και ξυπόλητος βάδιζε πάνω στο χιόνι , ενώ εμείς φορούσαμε στα πόδια προβιές προβάτων και πολλά ρούχα .Νιώθαμε ότι μας εξευτέλιζε. Να σας πω και ένα άλλο περιστατικό : Κάποτε , εκεί στο στρατόπεδο , τον είδαμε να κάθεται όρθιος από την αυγή έως την άλλη αυγή , χωρίς να κουνηθεί καθόλου και να μιλήσει με κάποιον ,χωρίς να φάει και να πιει , μόνο συλλογιζόταν. Και το αποκορύφωμα ήταν όταν με έσωσε στη μάχη –και τα όπλα μου-γιατί είχα πληγωθεί, παρουσιάζοντας ηρωισμό .Και στη μάχη του Δήλιου , έφιππος εγώ ,στο πεζικό εκείνος ,ενώ οπισθοχωρούσε ο στρατός πανικόβλητος , εκείνος ήταν απόλυτα ψύχραιμος . Αυτός ο άνθρωπος είναι μοναδικός .Δεν μοιάζει με κανέναν ούτε από τους αρχαίους ούτε από τους σύγχρονους .

Αριστοφάνης : Αυτό να λέγεται !

Αλκιβιάδης : Μοιάζει περισσότερο με τους Σιληνούς και τους Σατύρους .Και οι συνδιαλέξεις του προκαλούν στην αρχή κωμική εντύπωση .Κάτι γάιδαρους σαμαρωμένους , χαλκωματάδες , δερματέμπορους αναφέρει , αν όμως μπεις στο βάθος των συζητήσεων ανακαλύπτεις ότι οι κουβέντες του κρύβουν αρετή και μπορείς να γίνεις καλύτερος άνθρωπος. Στο τέλος, ερωτεύεται την προσωπικότητά του , όπως συνέβη και σε μένα . Και εσύ, Αγάθωνα , πρόσεχε , μην παρασυρθείς .

Σωκράτης : Αγάθωνα , όπως κατάλαβες , ο Αλκιβιάδης βάζει λόγια για να συγκρουστούμε. Μην πέσεις στην παγίδα του .

Αγάθωνας : Έχεις δίκιο . Να ,πλάγιασε και ανάμεσά μας , για να μας χωρίσει .

Σωκράτης : Σε ζηλεύει. Εγώ όμως θα σου πλέξω το εγκώμιο .

Αγάθωνας : Είμαι πολύ χαρούμενος γι αυτό .Μα , τί συμβαίνει ; Τί φωνές ακούγονται ; Ποιοι μπήκαν στο σπίτι μου;

Αριστοφάνης : καλώς τους γλεντοκόπους ! Βλέπω καθίσατε κιόλας κοντά μας .

Φαίδρος : Εγώ και ο Ερυξίμαχος φεύγουμε . Ο Αλκιβιάδης αποκοιμήθηκε .Εσείς , συνεχίστε την κουβέντα σας μέχρι το πρωί.

Χορός : Προλογικά δια του λόγου το έλλογο

Λογάριθμοι, λογότυποι

Λόγοι χωρίς πράξη

Συλλογικοί συλλογισμοί

Παράλογοι διάλογοι

Εξωλογικοί αντίλογοι

Απολογιστικοί επίλογοι

Οι λόγοι εν λοχεία

Λογομαχίες στα τρίστρατα της Ηβης

Συντρίμια σε τρομακτική διάταξη

Γκριζωπά επιστήλια ζώνουν κορδέλες τα κεφάλια τους

-Η ματαιοδοξία σκουντουφλά κάτω από το φως των τεχνητών αστεριών-

Η κατασκευή του σύμπαντος (Τίμαιος, Νόμοι Ι, Πολιτικός ΣΤ)

Εικώς λόγος και εικώς μύθος

Εισαγωγικά:

Ο διάλογος *Τίμαιος* αναπαριστά μια συζήτηση ανάμεσα στον Σωκράτη , τον Αθηναίο Κριτία και δύο ξένους από τη Μ. Ελλάδα , τον Ερμοκράτη από τις Συρακούσες και τον Τίμαιο από τους Λοκρούς. Η σκηνή διαδραματίζεται στην Αθήνα κατά τη διάρκεια της πανήγυρης (21a2)προς τιμή της θεάς Αθηνάς, μάλλον των μεγάλων Παναθήναιων –για αυτό ήρθαν και οι δυο ξένοι .Οι τέσσερις άνδρες υποτίθεται ότι συναντώνται

δεύτερη φορά , για να συνεχίσουν τη συζήτηση που είχε ξεκινήσει την προηγούμενη μέρα. Ο Σωκράτης δεν παίζει τον πρώτο ρόλο στο διάλογο , αφού στα ενδιαφέροντά του δεν ήταν ποτέ η μελέτη της φύσης, κρατά όμως ηγεμονική θέση , αφού αυτός καθόρισε το γενικό θέμα της συζήτησης. Γενικά, κατά την άποψη αυτή του Πλάτωνα, τα τέσσερα στερεά, που αποτελούν τα τέσσερα στοιχεία της φύσης, θεωρούνται ότι είναι πολύ μικρά, ώστε οι επιμέρους μονάδες από τις οποίες αποτελούνται, δηλαδή τα τρίγωνα, μένουν αόρατες. Το ανθρώπινο μάτι βλέπει μόνο το αποτέλεσμα της συνάθροισης των πολλών επιμέρους μονάδων. Τα «άτομα» του Πλάτωνος δεν είναι υλικά σώματα, αλλά επίπεδα γεωμετρικά σχήματα τα οποία ανήκουν στο νοητό κόσμο των Μαθηματικών και είναι πεπερασμένα. Θεωρούμενα δε ως καθαρά μαθηματικά αντικείμενα έχουν απελευθερωθεί από την έννοια της ύλης, ενώ μπορούν να μετασχηματίζονται το ένα στο άλλο, ανταλλάσσοντας μερικά από τα τρίγωνα τους, χωρίς να δημιουργείται κανένα κενό. Στον *Τίμαιο* ο Πλάτων καταστρώνει ένα σχεδιάγραμμα της φιλοσοφίας της φύσης ,το οποίο δεν το προβάλλει ως βέβαιο , κάτι που θα ήταν αντίθετο με την γνωσιοθεωρητική του αρχή, αλλά ως πιθανό. Μη μπορώντας να αναπτύξει και να επιχειρηματολογήσει διαλεκτικά για την γένεση ,τη δομή και την ανάπτυξη του φυσικού κόσμου και των εν αυτώ , εκθέτει με μυθικό τρόπο την τελεολογική άποψή του για την φύση που ουσιαστικά όμως έχει χαρακτήρα θεολογικό. Ο Πλάτων ουδέποτε θεώρησε τη Φυσική και την Κοσμολογία πεδία εφαρμογής της αληθινής γνώσης .Οι εύλογες εξιστορήσεις ,που χαρακτηρίζονται μέτριοι και φρόνιμοι παιχνίδι, αρμόζουν σε αυτά τα γνωστικά πεδία.

Ο εικώς μύθος θα μπορούσε να συνδεθεί με την *Ποιητική* του Αριστοτέλη, ενώ ο εικώς λόγος με τον λόγο του *Ι βιβλίου των Νόμων*. Σύμφωνα με τον Αριστοτέλη ο μύθος είναι αρχή , ψυχή και τέλος της τραγωδίας. Το εικός παραπέμπει στα όντα και το αναγκαίον στο είναι. Το αριστοτελικό ωστόσο εικός και πιθανόν είναι κάτι περισσότερο από το αληθοφανές και το εύλογο. Ο πλατωνικός εικώς μύθος υπό το φως της αριστοτελικής Ποιητικής εκφράζεται ως νέο γνωσιολογικό γένος , ως ενδιάμεσο δηλαδή είδος λόγου και ειδέναι ανάμεσα στην ακλόνητη και αντικειμενική αλήθεια και την αβέβαιη και υποκειμενική δόξα , και αφορά στη γνωσιολογική νομιμότητα προκειμένου για τον φυσικό κόσμο , που θεμελιώνεται κυρίως στην επιστημολογική ομολογία της, και απορρέει από τις σχέσεις του με τον ιδεατό κόσμο. Το εικός στον *Τίμαιο* είναι περισσότερο από ερευνητική μέθοδος ερευνητικό πρόγραμμα για το

περιεχόμενο του φυσικού ειδέναι ,της φυσικής εξήγησης των φαινομένων. Τα μαθηματικά από την άλλη είναι η μόνη επιστήμη που μπορεί να εξηγήσει την πραγματικότητα που γνωρίζει γένεση ,μεταβολή και φθορά ,δηλαδή το *είναι εν γίγνεσθαι*.

Η προτεραιότητα της διαλεκτικής έναντι της επιστήμης γενικά και της φυσικής ειδικότερα είναι δεδομένη , αφού υποβαθμίζεται η παρατήρηση , η εμπειρική έρευνα και οι αισθήσεις. Κατά τον Πλάτωνα η φύση μπορεί να κατανοηθεί μόνο με τη μαθηματική επιστήμη και να εκφραστεί με τη μαθηματική γλώσσα. Η πλατωνική εξήγηση της πραγματικότητας δεν αποτελεί καθαρή γνώση , δεν συνιστά ένα καθαρά επιστημονικό ειδέναι .Είναι υποκειμενική έκθεση ,περιεχόμενο ενός εικότος λόγου, και δη ενός εικότος μύθου και ανήκει στη σφαίρα της δόξας αποτελεί δηλαδή πεποίθηση ,γνώμη και όχι αλήθεια ,διάκριση η οποία παραπέμπει στις φαινομενικά γνωσιολογικές οδούς του Παρμενίδη. Είναι ακριβώς η πλατωνική επιστημολογία και η περιορισμένη γνωστική ικανότητα –η αδυναμία του ανθρώπου να εξιχνιάσει τη μυστική ουσία της φύσης που υπαγορεύουν τη χρήση των όρων *εικώς λόγος* και *εικώς μύθος* με τους οποίους εγκαινιάζει ο Πλάτων και ο Παρμενίδης ,ένα γνωστικό πεδίο ,εισάγοντας ένα τρίτο είδος ειδέναι το οποίο τοποθετείται μεταξύ της καθαρής νοητής γνώσης και της καθαρής εμπειρικής αίσθησης. Το τρίτο αυτό γνωστικό πεδίο ,έχοντας ως αντικείμενο τον φυσικό κόσμο ως μιαν ολότητα –μετά από εκείνες των Ιδεών και της Χώρας- μετέχει των δυο άλλων ειδών του ειδέναι, είναι όμως κάτι λιγότερο από αλήθεια και περισσότερο από αληθοφάνεια ,*εικώς λόγος* και δη *εικώς μύθος*. Στην ουσία είναι όχι απλή γνώμη ,αλλά ορθή ,η καλύτερη δυνατή ,γνώμη αναγκαία και αληθής.

Η ιεραρχική πλατωνική τριαδικότητα είναι εμφανής σε τρία επίπεδα, στο οντολογικό (Ιδέες, χώρα , Κόσμος) στο γνωσιολογικό (αλήθεια, *εικώς μύθος* , γνώμη) ,στο μεθοδολογικό (νόηση-μαθηματικά , ενόραση-ποιητική , αίσθηση-εμπειρική εποπτεία)και στο αιτιακό (*causa formalis,causa finalis, causa efficiens*). Η περιγραφή της δημιουργίας και της λειτουργίας του κόσμου δεν διεκδικεί την αντικειμενική αλήθεια , η οποία ταιριάζει μόνο στο βασίλειο των Ιδεών, αλλά εκφέρεται με την μορφή του εικότος λόγου , δηλαδή ως συναρμογή των καλύτερων δυνατών αληθοφανών εξηγήσεων. Είναι ενδιαφέρουσα η μεθοδολογική διάσταση ανάμεσα στην πλατωνική εξιστόρηση που βασίζεται στον εικότα λόγο και στην παραδοσιακή που στερείται «εικότων και αναγκαίων αποδείξεων». Η φύση κατά τον Πλάτωνα διέπεται από άπειρη

πολυπλοκότητα που υπερβαίνει τις γνωστικές ικανότητες του ανθρώπου. Η φυσική εξήγηση δεν μπορεί να πάρει την ακρίβεια της αποδεδειγμένης πρότασης. Το ίδιο το αντικείμενό της και οι περιορισμένες ανθρώπινες δυνατότητες την περιορίζουν στο πεδίο της πιθανότητας. Επομένως στη μελέτη της φύσης αυτό που προέχει είναι ο σωστός σχεδιασμός ενός εικότος μύθου και όχι η αντικειμενική αλήθεια. Ανάλογη θέση διατυπώνεται και στον *Κριτία*. Οι προτάσεις που αναφέρονται σε αυτό που είναι σταθερό και βέβαιο θα είναι και αυτές βέβαιες και σταθερές ,ενώ αυτές που αναφέρονται στην απεικόνιση του υποδείγματος ,καθώς αναφέρονται σε μια εικόνα, θα είναι σε σχέση με τις προηγούμενες απλώς εύλογες. Η σχέση του είναι προς το γίνεσθαι είναι ανάλογη με την σχέση της αλήθειας με την γνώμη. Γι αυτό ο *Τίμαιος* επικαλείται την αδυναμία της ανθρώπινης φύσης να συλλάβει τα υπέρ νουν και χρησιμοποιεί ως τρόπο διαπραγμάτευσης την εύλογη εξιστόρηση και τις πιο εύλογες εξηγήσεις. Ο Πλάτωνας φαίνεται να κατασκευάζει ένα νέο είδος λόγου ,ανάμεσα στην δόξα και την αλήθεια ,όταν αποφασίζει με την αρμόζουσα εγκυρότητα να μιλήσει για την δομή του κόσμου και της φύσης. Είναι, όπως πιστεύει, η καλύτερη δυνατή λύση.

Ο μύθος όμως, όση αισθητική αυτάρκεια και αν έχει, με όση ευδαιμονία και αν γεμίζει την ψυχή, εικονίζει μονάχα την αλήθεια –μια αλήθεια που η ανθρώπινη γνώση δεν μπορεί να κατακτήσει. Η καθαρή αλήθεια είναι κτήμα του θεού ,ο άνθρωπος μόνο έρωτα για αυτήν μπορεί να έχει. Για αυτό ο πλατωνικός μύθος συνδέεται με την πλατωνική ειρωνεία ,αφού όπως η ειρωνεία φανερώνει και σκεπάζει κάτι ταυτόχρονα , όμοια και ο μύθος την στιγμή που δίνει την εντύπωση πως εικονίζει την ιδέα, συνάμα την απομακρύνει.

Με τον μύθο ο Πλάτων αποφεύγει την δογματική και άκαμπτη μεταφυσική θέτοντας αυστηρά τα όρια του λόγου. Επιλέγει την μυθική εξιστόρηση της κοσμολογίας του και εκμεταλλεύεται τα πλεονεκτήματά της (πειστικότητα και απόλαυση). Παρόλο που τα προβλήματα που αφορούν την μετεωρολογία , την χημεία και τις επιστήμες της ζωής , αποτελούν ένα σύνολο σοβαρών ερευνών , στις οποίες ο Πλάτων δίνει μεγάλη αξία, αντί να εκθέσει τα γεγονότα και τα δεδομένα της τότε επιστήμης , τα περιβάλλει με το πλαίσιο της παράδοσης και του μύθου. Αναζητεί την αλήθεια , η οποία δεν είναι εφικτή δια του ορθού Λόγου μόνο, γιατί πάντα υπάρχει ένα χάσμα μεταξύ της επιστήμης των ιδεών και της επιστήμης των μεταβαλλόμενων πραγμάτων. Η μορφή του μύθου εκφράζει κατά τρόπο αισθητό τις ανάγκες αυτές και συγχρόνως

διακοσμεί τις αφηρημένες δοξασίες. Γι αυτό η πλατωνική φυσική στον *Τίμαιο* είναι εικονολογική και όχι αποδεικτική. Δεν διεκδικεί όπως οι προτάσεις της μεταφυσικής την απόλυτη αλήθεια , αλλά την υψηλή αληθοφάνεια. Η κυριαρχία της ψυχής και του νου δεν αποδεικνύεται , αλλά υποδηλώνεται από τον εικότα μύθο. Ο μύθος εξιστορεί τα συμβάντα και αναπτύσσεται από μια χρονική αφετηρία .Το σημαντικό είναι η προσεγμένη διαπλοκή του μύθου μέσα από την δράση των πρωταγωνιστών (του Δημιουργού ,των κατωτέρων θεών, της Υποδοχής, ,εμμέσως και της Ανάγκης)με καθοριστικό κριτήριο το εικός.

Η εγκυρότητα της γνώσης, κατά τον Πλάτωνα, είναι ανάλογη με την οντολογική τάξη του αντικειμένου. Οι εικότες λόγοι αντλούν την εγκυρότητά τους από το γεγονός ότι μοιάζουν με τους αληθείς λόγους – είναι εικόνες τους. Αναφέρονται στα αισθητά , άρα εντάσσονται στην γνωσιολογική κατηγορία της δόξας. Όμως επειδή είναι πιο κοντά στην απόλυτη αλήθεια, τους τοποθετεί στην ανώτερη κλίμακα αυτής της κατηγορίας.

Πρόσωπα : Σωκράτης , Τίμαιος , Κλεινίας , Αθηναίος, Ερμοκράτης

Χορός : Το τόξο των Μοιρών ομπρέλα προστασίας για ανάπαυση

Η αδράνεια ζητά προσχήματα

Το ένα αρχή της γένεσης

Το δύο σκέπη και καταφύγιο-αρχή για συμπόρευση

Το τρία κοιλότητες για αποθήκευση της αμαρτίας .Πανίερρος αριθμός. Το τέλος ανεστραμμένο εμπαίζει με το έψιλον το πλήθος

Το τέσσερα κάθισμα για παρατήρηση

Το πέντε γωνία που αμβλύνει την αποτυχία του παρελθόντος

Η εποπτεία εκ δεξιών και εξ ευωνύμων

Το έξι στροφή προς το εσώτερο –εδιζησάμην εμωυτόν

Το επτά μυστήριο που ερμηνεύεται

Το οκτώ το άπειρο που τιθασεύτηκε –δυο κύκλοι με σημείο επαφής τον χρόνο

Το εννιά ζητά τις Μούσες του

Το δέκα σκόρπια αθροίσματα –κομμάτια του τίποτα που καταπίνει τα πάντα

Το ομακοεῖον αφουγκράζεται τον Πυθαγόρα του

Σωκράτης : Αισθάνομαι κουρασμένος από τη συζήτηση που είχαμε χθες για την ιδανική πολιτεία και την περιδιάβασή μου στο χώρο των ιδεών. Νομίζω πως πρέπει να φέρουμε την ιδανική πολιτεία μέσα στην πραγματικότητα και την ιστορία. Ας παίξουμε το μετρημένο και συνετό παιχνίδι του κόσμου της φθοράς και της γέννησης και ο καθένας ας μιλήσει για κάποιες βασικές πλευρές της πραγματικότητας . Ο Τίμαιος θα μιλήσει για τα έμβια όντα, την ψυχή και το σώμα του ανθρώπου , ο Κριτίας για τη θεσμική οργάνωση των ανθρώπων σε μια υπαρκτή ευνομούμενη πόλη και ο Ερμοκράτης ,ίσως , για την εξέλιξη της ανθρώπινης ιστορίας. Η αναλογία μικρόκοσμου –μακρόκοσμου θα γίνει το κλειδί που θα επιτρέψει τη διανοητική και ηθική βελτίωση του ανθρώπου για την κατάκτηση της άριστης ζωής.

Αναρωτιέμαι ,φίλε Τίμαιε , ποια είναι η αρχή του κόσμου . Έχει γεννηθεί ;

Τίμαιος : Θα εκφράσω τις σκέψεις μου με όσο το δυνατόν πιο σαφείς αποδείξεις , γιατί γνωρίζετε οι παριστάμενοι ότι όταν πρόκειται να μιλήσουμε για τέτοια θέματα , η διήγηση παίρνει τη μορφή του εικότος λόγου ή μύθου , γιατί δεν αποσκοπεί στην αντικειμενική αλήθεια ,αλλά στη μεγαλύτερη δυνατή αληθοφάνεια .

Σωκράτης : Θα θέλαμε να καταλάβουμε , επίσης, πού διαφοροποιείται ο εικός λόγος σου, όπως τον χαρακτήρισες , από τις παραδοσιακές θεογονίες και κοσμογονίες , όπως είναι του καλού μας Ησίοδου ή από τους επιδεικτικούς και δικανικούς λόγους των ρητόρων , που και αυτοί επικαλούνται το εικός .

Τίμαιος : Το έχω υπόψη μου . Λοιπόν , ξεκινώ με τρεις αξιωματικές θέσεις :πρώτον ,υπάρχουν δύο ειδών οντότητες ,οι αιωνίως αμετάβλητες Ιδέες και τα αισθητά , τα οποία συνεχώς μεταβάλλονται . Δεύτερον ,κάθε μεταβολή (και γέννηση) προκαλείται από κάποιο αίτιο , από τη δράση κάποιου δημιουργού. Τρίτον, ο δημιουργός δρα πάντοτε με βάση κάποιο υπόδειγμα , το αποτέλεσμα όμως της δημιουργίας είναι ωραίο μόνο στην περίπτωση που το υπόδειγμα είναι νοητό. Αυτές οι θέσεις εφαρμόζονται μέσα στο υπαρκτό σύμπαν, το οποίο είναι αισθητό και ορατό και επομένως έχει γεννηθεί και υφίσταται συνεχή μεταβολή . Ως προϊόν δημιουργίας είναι το καλύτερο έργο ενός αγαθού κατασκευαστή .

Σωκράτης : Τίμαιε, εξήγησέ μας, πρώτα , γιατί ο λόγος σου θα είναι εικώς .

Τίμαιος : Άκου , Σωκράτη, η απάντησή μου θα στηριχθεί στο πρώτο αξίωμα που σας ανέφερα. Η εγκυρότητα της γνώσης εξαρτάται από το αντικείμενο, δηλαδή οι προτάσεις μας που αφορούν τις αιώνιες αμετάβλητες Ιδέες , που είναι και το νοητό υπόδειγμα του δημιουργού , θα είναι πάντα σταθερές , ακριβείς ,αληθείς . Εφόσον ο κόσμος όμως είναι εικόνα του υποδείγματος και οι προτάσεις που αναφέρονται σ αυτόν θα είναι εικόνες της αλήθειας , εικότες λόγοι, δηλαδή. Επομένως , Σωκράτη, μην εκπλαγείς, αν δεν διατυπώσουμε ακριβείς συλλογισμούς για τη γέννηση του σύμπαντος.

Σωκράτης : Πάντως δεν θα είναι μύθος ή δόξα ,γνώμη δηλαδή μη αληθής. Κάτι είναι και αυτό.

Τίμαιος : Βέβαια ! Σίγουρα η διήγησή μου δεν θα είναι ένα αληθοφανές παραμύθι , αλλά μια εύλογη εξιστόρηση. Μην ξεχνάς ότι η κυριαρχία της ψυχής και του νου-είναι ένα από τα θέματα αναφοράς μου- δεν αποδεικνύεται , αλλά θα υποδηλώνεται μέσα από την εξιστόρησή μου . Ωστόσο , κάποια σημεία του λόγου μου θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν εικότες μύθοι και αφορούν θέματα που ξεπερνούν τα όρια της ανθρώπινης φύσης ,όπως για παράδειγμα η ικανότητα σύνθεσης των πολλών σε ένα και αποσύνθεσης του ενός στα πολλά –αυτά άπτονται του θεού...

Κλεινίας : Πάντως την ύπαρξη των θεών μπορούμε εύκολα να την αποδείξουμε.

Αθηναίος: Μα , πώς ;

Κλεινίας : Βασική απόδειξη είναι η γη, ο ήλιος , τα άστρα ,ολόκληρο το σύμπαν και η διαδοχή των εποχών ,που χωρίζονται με τόση ακρίβεια σε χρόνια και μήνες . Άλλωστε Έλληνες και βάρβαροι πιστεύουν στους θεούς.

Τίμαιος :Το εικός ,να συμπληρώσω , έχει να κάνει με αυτό που είναι

λογικό, συνεπές , αρμόζον και αναγκαίο , δηλαδή στηρίζεται σε συλλογιστικές τεχνικές από τον χώρο των μαθηματικών επιστημών .Τα μαθηματικά αποτελούν έγκυρη μορφή λόγου για την περιγραφή του φυσικού κόσμου.

Σωκράτης : Καλέ μου Τίμαιε , θα μου επιτρέψεις να σου ζητήσω να επαναλάβεις . Μίλησες στην αρχή του λόγου σου για εικότα λόγο και μύθο . Ποια είπες ότι είναι η διαφορά του εικότος μύθου από τον εικότα λόγο ;

Τίμαιος : Στη διάθεσή σας , Σωκράτη. Όντως χρησιμοποίησα τον όρο .Το έκανα ,γιατί έχοντας υπόψη μου τα όρια της ανθρώπινης φύσης και την περιπλοκότητα της φύσης , ξέρω ότι δεν είναι πάντα δυνατή η διατύπωση αποδεδειγμένης πρότασης με ακρίβεια σε κάποια θέματα κοσμογονίας και φυσικής και έτσι πιθανολογούμε με μια εύλογη εξήγηση . Αυτό είναι εικώς μύθος ,που προσφέρει αθώα ευχαρίστηση γιατί είναι ένα μετρημένο και συνετό παιχνίδι. Γνώση δεν προσφέρει ,πάντως. Ικανοποιημένος , Σωκράτη;

Σωκράτης : Ναι, ναι .Συνέχισε ή μάλλον άρχισε την διήγησή σου.

Τίμαιος : Λοιπόν , Θα μεταφερθούμε σε ένα προκοσμικό στάδιο ,πριν τη δημιουργία του έλλογου σύμπαντος. Φανταστείτε τέσσερα ωραία ορθογώνια , με τα οποία φτιάχνεται ο κόσμος . Το πρώτο είναι το μισό ισοπλεύρου τριγώνου, δηλαδή εκείνο που έχει γωνίες 30, 60 και 90 μοιρών ή εκείνο, του οποίου η μεν υποτείνουσα είναι ως προς το μήκος διπλάσια από τη μικρότερη κάθετη πλευρά, η δε μεγαλύτερη κάθετη πλευρά είναι προς τη μικρότερη τριπλή κατά δύναμη . Το δεύτερο τρίγωνο είναι το ορθογώνιο ισοσκελές δηλαδή το ημιτετράγωνο. Το τρίτο είναι εκείνο, του οποίου η σχέση των πλευρών αυτού είναι 3, 4, 5, οι δε γωνίες 36, 54 και 90 μοιρών, το οποίο αποκαλείται ζωογονικόν ή κοσμικόν ή Πυθαγορικόν τρίγωνο. Το τρίτο είδος του τριγώνου, που συγκροτεί το δωδεκάεδρο, το οποίο συμβολίζει τον κόσμο, αποτελεί τὸ χρυσὸν τρίγωνο, δηλαδή το ισοσκελές με γωνία κορυφής 36 μοιρών και βάσεων 72ο, 72ο, δηλαδή το διπλάσιο. Το τέταρτο κάλλιστο τρίγωνο, με το οποίο δομείται ο κόσμος, είναι το μισό του χρυσού τριγώνου με γωνίες 18, 72, 90 μοιρών . Με το πρώτο κάλλιστο τρίγωνο, το σκαληνόν , σχηματίζονται τα τρία κανονικά κυρτά πολύεδρα, δηλαδή το τετράεδρο ή πυραμίδα, το οκτάεδρο και το

εικοσάεδρο, από τα οποία γεννώνται το πυρ, ο αέρας και το νερό αντίστοιχα, αφού είναι τα στοιχεία τους . Από το δεύτερο κάλλιστο τρίγωνο, δηλαδή το ορθογώνιο ισοσκελές, σχηματίζεται το εξάεδρο ή ο κύβος, από το οποίο γεννάται η γη.

Αν ενώσουμε το κέντρο του πενταγώνου, το οποίο αποτελεί τη βάση του δωδεκαέδρου, με τις πέντε γωνίες του, τότε σχηματίζονται πέντε ισοσκελή τρίγωνα με γωνίες κορυφής 72° , δηλαδή μία ορθή παρὰ ένα πέμπτο και βάσεων τα $\frac{3}{5}$ της ορθής, δηλαδή 54° και 54° . Η γωνία των 72° προκύπτει αν διαιρέσουμε τις 360° , δηλαδή τις τέσσερις ορθές, δια του πέντε, διότι τόσα είναι τα τρίγωνα, που αποκαλύπτουν ολόκληρη την επιφάνεια του πενταγώνου. Κάθε γωνία του πενταγώνου είναι 108° δηλαδή μιὰ ορθή και ένα πέμπτο σύμφωνα με τον μαθηματικό τύπο $180^\circ(n - 2)$, όπου n είναι ο αριθμός των πλευρών του πενταγώνου, και στη συγκεκριμένη περίπτωση είναι πέντε. Λοιπόν, και τώρα ...

Ερμοκράτης : Όχι άλλα μαθηματικά και γεωμετρία! Ζαλίστηκα ! Φτάνει!

Τίμαιος : Και όμως, Ερμοκράτη, τα μαθηματικά είναι η προβαθμίδα για τη γνώση των Ιδεών . Τι έλεγα; Α, ναι .Και τώρα πρέπει να επισημανθεί ακόμα η σχέση του 5 του πενταγώνου και του κόσμου διότι ο αριθμός 5 είναι το κέντρο, δηλαδή το ήμισυ του 10, το οποίο συμβολίζει τον κόσμο, τον ουρανό, το παν.

Το σύμπαν είναι ορατό και απτό. Υπ' αυτήν την έννοια ανήκει στον αισθητό κόσμο και συνεπώς είναι δημιούργημα του άριστου δημιουργού. Τα στοιχεία, που προσδίδουν στο σύμπαν τις ιδιότητες να το βλέπουμε και να το ακουμπάμε, είναι η φωτιά και η γη. Η φωτιά και η γη ως τρισδιάστατες οντότητες συνδέονται μεταξύ τους με άλλα δύο συνδετικά στοιχεία. Τον αέρα και το νερό. Έτσι τα τέσσερα αυτά στοιχεία συνθέτουν τον κόσμο και το ευρύτερο σύμπαν με κάποια αναλογία και σταθερότητα. Ως βασικά και θεμελιώδη στοιχεία της δομής του κόσμου θεωρούνται δύο ορθογώνια τρίγωνα. Το ορθογώνιο και ισοσκελές τρίγωνο καθώς και το ορθογώνιο τρίγωνο με μία οξεία γωνία ίση με 30° .

Το πρώτο τρίγωνο οι πυθαγόρειοι το ονόμαζαν «μισό τετράγωνο» γιατί προκύπτει από ένα τετράγωνο και το δεύτερο τρίγωνο το «μισό τρίγωνο» γιατί προκύπτει από ένα ισόπλευρο τρίγωνο. Τα τρίγωνα αυτά θεωρήθηκαν ως οι δομικοί λίθοι όλου του κόσμου γιατί η ομορφιά τους ανάγεται στην απλότητα με την οποία συνδέονται οι γωνίες τους.

Σωκράτης : Η δομή του κόσμου είναι δηλαδή μαθηματική;

Τίμαιος : Απολύτως ! Τα δύο ορθογώνια τρίγωνα, το ορθογώνιο ισοσκελές και το ορθογώνιο σκαληνό, αποτελούν τα πρωταρχικά και θεμελιώδη στοιχεία από τα οποία συντίθενται τα τέσσερα θεμελιώδη στοιχεία της φύσης, δηλαδή το κανονικό τετράεδρο που παριστάνει τη φωτιά, το κανονικό οκτάεδρο που παριστάνει τον αέρα, τον κύβο που παριστάνει τη γη και το κανονικό εικοσάεδρο που παριστάνει το νερό.

Πρέπει ακόμα να αντιληφθούμε ότι ο Θεός, εφόσον η Ανάγκη πειθόταν να υποχωρήσει με τη θέλησή της, καθόριζε επακριβώς τις αναλογίες που διέπουν το πλήθος, τις κινήσεις και τις άλλες δυνάμεις των στοιχείων, και έτσι προχωρούσε στην αρμονική συναρμογή τους. Η γέννηση αυτού του κόσμου είναι προίον ανάμειξης : προήλθε από τη συνδυασμένη δράση της Ανάγκης και του νου.

Σωκράτης : Ωραία αυτά που είπες , Τίμαιε . Συνόψισέ μας όμως την αφήγησή σου

Τίμαιος : Λοιπόν, όλα τα πράγματα στην αρχή προέκυψαν από τη δράση της Ανάγκης , αλλά βρίσκονταν σε αταξία και ο Θεός ήταν αυτός που έφτιαξε τις συμμετρίες που συνέδεαν το καθένα με τον εαυτό του και με τα άλλα , ώστε τα σώματα να γίνουν αρμονικά και σύμμετρα. Η πρώτη του ενέργεια ήταν η διακόσμηση των σωμάτων και η αμέσως επόμενη η οικοδόμηση του σύμπαντος από αυτά , ένα σύμπαν που αποτελεί μοναδικό έμβιο ον και περικλείει όλα τα άλλα έμβια όντα θνητά και αθάνατα. Ο ίδιος έφτιαξε τους θεούς , αλλά άφησε στους θεούς να δημιουργήσουν τα θνητά όντα. Και αυτοί παρέλαβαν την αθάνατη αρχή της ψυχής και την εγκατέστησαν στο θνητό περίβλημα που έπλασαν γι αυτήν . Το σώμα έγινε έτσι όχημα της ψυχής .

Σωκράτης : Και δε μου λες Τίμαιε , η ψυχή αρρωσταίνει όπως και το σώμα ;

Τίμαιος : Ναι , αλλά δεν παρουσιάζουν τις ίδιες ασθένειες , αν και το σώμα μπορεί να προκαλέσει νοσήματα στην ψυχή. Για παράδειγμα η άνοια . Αυτή παρουσιάζεται ως αμάθεια και ως μανία .Η υπερβολική ευχαρίστηση και ο υπερβολικός πόνος είναι επίσης ασθένειες της ψυχής , γιατί ο περιχαρής και ο λυπημένος άνθρωπος αδυνατεί να δει και να επιλέξει το σωστό και καταλαμβάνεται από μανία και οι νοητικές του δυνάμεις μειώνονται στο ελάχιστο.

Σωκράτης : Φαντάζομαι ότι την ευθύνη για αυτή την κατάσταση την έχει

ο άνθρωπος .

Τίμαιος : Ναι, αλλά όχι όπως το εννοείς. Κανείς δεν είναι με τη θέλησή του κακός. Γίνεται κακός από κάποιο ελάττωμα στο σώμα του και από λανθασμένη ανατροφή –δεν το επιλέγει ο ίδιος να είναι κακός. Επιπλέον, η ευθύνη βαρύνει περισσότερο τους γονείς και τους κηδεμόνες, ακόμη και τα κακά πολιτεύματα σε ανθρώπους με κακή ψυχική συγκρότηση μπορούν να επιδεινώσουν την κατάσταση .

Σωκράτης : Δίκιο έχεις , Τίμαιε. Και τι πρέπει να γίνεται;

Τίμαιος : Πρέπει όλοι, όσο μπορούν , να προσπαθούν μέσα από την εκπαίδευση , την πρακτική και τις σπουδές να απαλλαγούν από την κακία και να επιδιώκουν την αρετή. Γιατί η υγεία του σώματος και η υγεία του πνεύματος αλληλοεξαρτώνται. Πρέπει να διατηρείται υγιής ισορροπία μεταξύ τους . Τα πάντα πρέπει να διέπονται από το μέτρο .Ούτε υπερβολή ούτε έλλειψη .

Σωκράτης : Πρέπει να αρχίσω τη γυμναστική ...

Τίμαιος: Ναι ,κάποια περιττά κιλάκια τα έχεις Σωκράτη. Λοιπόν, ο μαθηματικός ή όποιος ασχολείται με την έρευνα γυμνάζοντας το νου του , πρέπει να δίνει βάρος και στην άσκηση του σώματος και το αντίστροφο . Αυτή είναι η μόνη λύση για να γίνει κάποιος καλός καγαθός. Αλλά , νομίζω πως είπα πολλά και ίσως σας κούρασα. Να θυμάστε, πάντως, ότι ο κόσμος και ο άνθρωπος, ο μακρόκοσμος και ο μικρόκοσμος , συνδέονται με δεσμούς αναλογίας και ισομορφισμού και αυτό το γεγονός δίνει τη δυνατότητα βελτίωσης της ηθικής και διανοητικής του κατάστασης . Θα συνεχίσουμε , αν θέλετε αύριο στο σπίτι του Κριτία.

Η αθανασία της ψυχής (Φαίδων, 107d-115e)

Το περιεχόμενο του διαλόγου αποτελεί η συνομιλία του Σωκράτη με δυο νεαρούς Πυθαγορείους , τον Σιμμία και τον Κέβη , οι οποίοι ζητούν από τον δάσκαλο να τους παρηγορήσει για τον επικείμενο θάνατό του , καθώς ο Σωκράτης βρίσκεται στη φυλακή και περιμένει να πει το κώνειο , αποδεικνύοντας ότι ο θάνατος του σώματος δεν σημαίνει απώλεια της ψυχής. Προς ενίσχυση των επιχειρημάτων του καταφεύγει σε έναν μύθο για την μεταθανάτια πορεία και τύχη των

ψυχών , ο οποίος επιβεβαιώνει τη σημασία που έχει στη ζωή η επιμέλεια της ψυχής .

Πρόσωπα : Σωκράτης , Κέβης , Σιμμίας

Τόπος: το κελί της φυλακής

Σωκράτης : Κέβη και Σιμμία και εσείς που βρίσκεστε τις τελευταίες ώρες μου κοντά μου, μην στενοχωριέστε. Πιστεύω ότι οι καλοί άνθρωποι δεν φοβούνται τον θάνατο , γιατί θα δουν καλούς ανθρώπους και τους προστάτες θεούς τους.

Σιμμίας : Μας λες ότι υπάρχει κάτι μετά το θάνατο ;

Σωκράτης : Είμαι ένας άνθρωπος που σε όλη του τη ζωή ασχολήθηκε με τη φιλοσοφία , για αυτό έχω θάρρος μπροστά στο θάνατο . Η φιλοσοφία είναι μελέτη θανάτου .

Σιμμίας : Χα! Χα! Πολλοί πιστεύουν ότι οι φιλόσοφοι με τον τρόπο ζωής τους θανατώνουν τον εαυτό τους –και ότι τελικά τους αξίζει ο θάνατος

Σωκράτης : Σίγουρα το λένε και για μένα . Ας είναι. Τι είναι όμως ο θάνατος ; Είναι ο χωρισμός της ψυχής από το σώμα ή κάτι άλλο;

Σιμμίας : Σίγουρα είναι κάτι...

Σωκράτης : Ο αληθινός φιλόσοφος δεν νοιάζεται για τις σωματικές απολαύσεις .Αποδεσμεύει το σώμα από την ψυχή του ,γι αυτό οι άλλοι τον θεωρούν νεκρό. Το σώμα προκαλεί ταραχή στην ψυχή και δεν της επιτρέπει να αποκτήσει την αλήθεια και την γνώση. Το σώμα μας γεμίζει με φόβους για ασθένειες και μας αποσπά την προσοχή από την αναζήτηση της αιώνιας γνώσης. Και όσο ζούμε , πρέπει να κρατάμε την ελάχιστη σχέση με το σώμα μας . Γι αυτό δεν φοβάμαι που πορεύομαι προς τον θάνατο . Γιατί κάθαρση της ψυχής είναι ο αποχωρισμός της από το σώμα .

Κέβης : Είμαστε βέβαιοι ότι η ψυχή υπάρχει και μετά τον θάνατο; Μήπως χάνεται και αυτή όπως το σώμα ; Πολλοί το υποστηρίζουν αυτό, το ξέρεις , Σωκράτη.

Σωκράτης : Ναι, το έχω ακούσει πολλές φορές. Υπάρχει όμως και η αντίληψη ότι οι ζωντανοί γεννιούνται από τους πεθαμένους. Και είναι

εύλογη αυτή η πίστη, αφού τα πάντα προέρχονται από το αντίθετό τους, π.χ κάτι γίνεται μεγαλύτερο , ενώ ήταν μικρότερο πριν. Η γέννηση και ο θάνατος δεν είναι αντίθετα ; Ό, τι γεννιέται δεν πεθαίνει ;

Κέβης : Και η θεωρία σου, Σωκράτη, ότι η μάθηση είναι ανάμνηση επιβεβαιώνει τον ισχυρισμό ότι έχουμε ζήσει πριν τη γέννησή μας . Σωστά ;

Σιμμίας : Εγώ όμως θέλω αποδείξεις . Δεν πείθομαι εύκολα.

Σωκράτης : Οι ψυχές χωρίς την ανθρώπινη μορφή , χωριστά από το σώμα, κατείχαν την αληθινή γνώση . Το έχουμε πει και σε άλλες συζητήσεις . Θυμάστε την περίπτωση του Μένωνα πώς πείστηκε με το παράδειγμα του δούλου , ο οποίος είχε την γνώση μέσα του , απλώς δεν το ήξερε.

Σιμμίας : Ναι , για το ότι η ψυχή προϋπήρχε του σώματος έχουμε πειστεί. Αμφιβάλλω για το αν υπάρχει μετά το θάνατό μας.

Σωκράτης : Διακρίνω το φόβο σας για το θάνατο .

Κέβης : Ναι , το παραδεχόμαστε . Φαίνεται ότι κρύβουμε ένα παιδί μέσα μας .

Σωκράτης : Θα προσπαθήσω να μικρύνω το φόβο σας . Λοιπόν, τι λέτε , η ψυχή είναι αόρατη ή ορατή ;

Κέβης : Αόρατη .

Σωκράτης : Το σώμα , νεαροί μου , μεταβάλλεται , αλλάζει , μεγαλώνει , γερνάει . Δεν μπορεί να γνωρίσει σταθερές γνώσεις , γιατί στηρίζεται στις αισθήσεις , ενώ η ψυχή που πρέπει να κυβερνά το σώμα , μπορεί να γνωρίσει την Αλήθεια , γιατί δε μεταβάλλεται. Είναι νοητή και άρα δεν χάνεται , αφού δεν είναι ύλη. Η ψυχή ασκείται να υποστεί το θάνατο του σώματος χωρίς να οδύρεται και αυτό λέγεται μελέτη θανάτου . Η φιλοσοφία είναι μελέτη θανάτου . Αν η ψυχή δεν φιλοσοφεί , αναχωρεί ακάθαρτη και μiasμένη, καθώς υπήρξε προσκολλημένη στο σώμα. Σιμμία και Κέβη , μόνον οι φιλόσοφοι μένουν μακριά από τις επιθυμίες του σώματος , γιατί οι ηδονές και οι λύπες καρφώνουν την ψυχή στο σώμα , την κάνουν σωμάτινη. Η φιλοσοφία μόνο μπορεί να απελευθερώσει την ψυχή από τα δεσμά του σώματος και των πλανερών αισθήσεών του. Για αυτό δεν θεωρώ συμφορά ότι σε λίγο θα πεθάνω.

Κέβης: Πάντως είναι δύσκολο να δεχτούμε ότι η ψυχή είναι αθάνατη. Ίσως, γιατί σκεπτόμαστε ως σώματα , με τις αισθήσεις μας.

Σωκράτης : Σωστά. Έτσι, για να ελαφρύνουμε λίγο τη συζήτηση θα σας διηγηθώ έναν μύθο που ίσως ξεδιαλύνει τις απορίες και μας ξεκουράσει λίγο από την προσπάθεια του νου να αντιληφθεί έννοιες δύσκολες και πέρα από τις αισθήσεις μας.

Σιμμία : Σε ακούμε , Δάσκαλε, με προσοχή.

Σωκράτης : Λοιπόν, τα άλλα ποτάμια είναι πολλά και μεγάλα-το ξέρετε- και ανάμεσα σε αυτά υπάρχουν τέσσερα από τα οποία το πιο μεγάλο , αυτό που κυλά κυκλικά στην έξω περιφέρεια του κύκλου , δηλαδή της οικουμένης, το ονομάζουμε Ωκεανό και αντίκρου του κυλά ο Αχέροντας που σέρνει τα νερά του κάτω από την επιφάνεια της γης και φτάνει στη λίμνη Αχερουσία , όπου έρχονται οι ψυχές των νεκρών .Και αφού παραμείνουν εκεί για κάποιο διάστημα , μικρότερο ή μεγαλύτερο αναλόγως πώς το ορίζει η μοίρα , στέλνονται από εκεί για να γεννηθούν ως ζωντανά όντα εκ νέου. Ανάμεσα στον Ωκεανό και τον Αχέροντα εκβάλλει ένα τρίτο ποτάμι γεμάτο λάσπη , ο Πυριφλεγέθων .

Σιμμία : Τι όνομα και αυτό !

Σωκράτης : Λέγεται έτσι γιατί στην περιοχή που φτάνει καίει μεγάλη φωτιά και η λίμνη που σχηματίζεται βράζει πηλό και νερό Και αφού κάνει πολλούς ελιγμούς γύρω από την Αχερουσία χωρίς να ανακατεύει τα νερά του με τα δικά της χύνεται στα βάθη του Τάρταρου, πιο βαθιά από τον Άδη . Απέναντι από τον ποταμό αυτό χύνεται το τέταρτο ποτάμι με γαλαζοπράσινα νερά σε τόπο φοβερό και άγριο , ο Στύγιος-οι ποιητές τον λένε Κωκυτό- και Στύγα λέγεται η λίμνη που σχηματίζει. Και αυτός χύνεται στον Τάρταρο , από αντίθετη κατεύθυνση με το τρίτο ποτάμι. Όταν οι πεθαμένοι φτάνουν στον τόπο , όπου φέρνει τον καθένα τους ο δαίμων του-η μοίρα του που την διαλέγει κάθε άνθρωπος μόνος του για να τον έχει καλόβουλο οδηγό στις στιγμές της ζωής -, πρώτα περνούν από δίκη και αυτοί που έζησαν ενάρετα και οι άλλοι. Και όσοι έζησαν ανάμεσα στο καλό και στο κακό ,πορεύονται στον Αχέροντα και αφού ανεβούν στη βάρκα φτάνουν στην Αχερουσία και εκεί καθαρίζονται αφού πληρώσουν ποινές για τα κρίματά τους , παίρνουν άφεση . Για όσους όμως το δικαστήριο αποφανθεί ότι δεν γιατρεύονται από τα

εγκλήματατά τους που ήταν μεγάλα ,γκρεμίζονται στον Τάρταρο και δεν ξαναβγαίνουν.

Σιμμία : Και πώς μαθαίνουν για τα κρίματά τους οι δικαστές ;

Σωκράτης : Θα σας πω ένα μύθο που είχα πει στον Φαίδρο για να μην τον πιάσει ο ύπνος ένα μεσημέρι του καλοκαιριού . Κάποτε ζούσαν άνθρωποι, πριν γεννηθούν οι Μούσες , που τραγουδούσαν και χόρευαν χωρίς να νοιάζονται για φαγητό και πιοτό ,ώσπου πέθαναν και μετά φάνηκε στο κόσμο η ράτσα των τζιτζικιών - δικό τους βλάστημα - και οι Μούσες τους δώσανε αυτή τη χάρη: να μην έχουν στη ζωή τους ανάγκη από τροφή, αλλά να τραγουδούν από τη στιγμή που γεννήθηκαν χωρίς να τρων και να πίνουν ως την ώρα του θανάτου τους· τότε πάνε και βρίσκουν τις Μούσες και τους φέρνουν τα νέα: ποιος από τους ανθρώπους που ζουν στον κόσμο μας τις δοξάζει και ποιαν ξεχωριστά από τις εννιά. Με όσα τους λένε, η Τερψιχόρη δείχνει μεγαλύτερη αγάπη σ' εκείνους που τη δοξάζουν με το χορό τους, η Ερατώ σ' όσους τη δοξάζουν με τους έρωτές τους και οι υπόλοιπες το ίδιο, ανάλογα με τη λατρεία που στην καθεμιά τους προσφέρουμε. Τέλος στην πρωτότοκη, την Καλλιόπη, και στην Ουρανία, τη δεύτερη έρχονται και τους λένε τα ονόματα εκείνων που περνούν τη ζωή τους δοσμένοι στη φιλοσοφία και δοξάζουν τη μουσική τέχνη, που βρίσκεται κάτω από την ιδιαίτερη προστασία τους· και τότε αυτές, καθώς έχουν να κάνουν περισσότερο από τις άλλες Μούσες με στοχασμούς πάνω σ' ότι συμβαίνει στα ουράνια, πάνω στα θεϊκά και τα ανθρώπινα, αφήνουν ν' ακουστεί η πιο αρμονική μελωδία.

Κέβης : Ευχάριστο το άκουσμα, αλλά ο μύθος των ποταμιών και των λιμνών μου προκαλεί τρόμο ! Και δεν μου λες όλοι όσοι έχουν κάνει μεγάλα εγκλήματα , εκεί καταλήγουν ;

Σωκράτης : Όχι ! Όχι ! Ακόμη και αν κάποιος έχουν διαπράξει μεγάλα αμαρτήματα , αν κατά τη διάρκεια της ζωής τους μετάνιωσαν ή τα διέπραξαν εν βρασμώ ψυχής , αυτοί πάνε στον Τάρταρο για ένα χρόνο , και μετά τους εκτοξεύει το κύμα και τους δολοφόνους τους στέλνει στον Κωκυτό , ενώ τους μητροκτόνους και τους πατροκτόνους στον Πυριφλεγέθοντα. Κάποια στιγμή φτάνουν στην Αχερουσία λίμνη και φωνάζουν αυτούς που σκότωσαν και κακοποίησαν να τους συγχωρήσουν. Αν τους πείσουν τελειώνουν τα βάσανά τους , αλλιώς

ξαναγκρεμίζονται στον Τάρταρο και αυτή η ιστορία δεν παίρνει τέλος πριν καταφέρουν να μαλακώσουν την ψυχή αυτών που αδίκησαν , γιατί αυτή η ποινή τους επιβλήθηκε από τους δικαστές.

Σιμμίας : Δεν μας είπες για την τύχη των ενάρετων .

Σωκράτης : Τα ευχάριστα τα άφησα στο τέλος. Λοιπόν, όσοι κρίθηκαν από το δικαστήριο ως ενάρετοι , αυτοί ελευθερώνονται από αυτούς τους ζοφερούς τόπους και γυρνάνε στη γη και βρίσκουν κατάλυμα στους ωραίους , καθαρούς τόπους. Και μάλιστα αυτοί που άσκησαν τη φιλοσοφία , ζουν χωρίς σώμα στον τόπο των Μακάρων .

Πρέπει, λοιπόν, να κάνουμε τα πάντα ώστε να αποκτήσουμε αρετή και φρόνηση κατά τη διάρκεια της ζωής μας. Βέβαια, αυτά που είπα σκοντάφτουν πάνω στην ανθρώπινη λογική.

Έτσι αναχωρώ και εγώ από αυτόν τον κόσμο , με την πίστη ότι η ψυχή είναι αθάνατη και ρισκάρω με την ιδέα ότι έτσι είναι . Πάντως το ρίσκο αυτό είναι ωραίο , Σιμμία και Κέβη.

Σας χαιρετώ , φίλοι μου , εις το επανιδείν

Αντί επιλόγου

Είναι πραγματικά οδυνηρό να διαπιστώνει κανείς την έλλειψη σεβασμού και γνώσης της αρχαίας ελληνικής γραμματείας με το πρόσχημα της δυσκολίας κατανόησης των αρχαίων κειμένων.

Κίνητρο της συγγραφής αυτού του πονήματος υπήρξε η επιθυμία της γράφουσας να γνωρίσει η μαθητιώσα νεολαία- και όχι μόνο- τις αντιλήψεις για τον κόσμο, την ηθική , την ψυχή, τον έρωτα , του

μεγαλύτερου φιλόσοφου όλων των εποχών , του Πλάτωνα. Όχημα αυτής της γνώσης γίνεται ο πλατωνικός μύθος που δραματοποιείται θεατρικά. Τα κείμενα είναι ανοιχτά σε θεατρικές και δραματικές τροποποιήσεις ανάλογα με τις απαιτήσεις και τις δυνατότητες του κοινού .

Μελετώντας τη φιλοσοφία οι νέοι δύνανται να καταλάβουν ότι υπάρχουν πολλοί διαφορετικοί τρόποι σκέψης, ύπαρξης και προσέγγισης του κόσμου. Η μελέτη της ελληνικής φιλοσοφίας δείχνει, επίσης, από πολύ μικρή ηλικία ότι είναι καλό να διατυπώνουμε ερωτήσεις, καθώς αυτό βοηθά στην προστασία μας από κάθε είδους δογματικές πεποιθήσεις.

Το θέατρο ως όχημα των ηθικών και διανοητικών αξιών του Πλάτωνα , στηρίζεται στο δεδομένο ότι η βιωματική πρόσληψη της γνώσης είναι ιδιαίτερα αποδοτικός τρόπος μάθησης. Καθιστά τη μάθηση ψυχαγωγία . Βοηθά τους μαθητές να αντιληφθούν βιωματικά ποιο είναι το νόημα της γνώσης και να κατανοήσουν βαθιά αυτό που μαθαίνουν.

Η διακειμενικότητα και η δραματοποίηση που αποτελούν τις νέες τάσεις στη θεατρική γραφή, χρησιμοποιήθηκαν στη συγγραφή των κειμένων , ώστε η υπόθεση και η δράση να γίνονται κατανοητές από τις πνευματικές προσλαμβάνουσες του νέου ανθρώπου, αλλά παράλληλα να διεγείρουν τη φαντασία του, να το διαπαιδαγωγούν αισθητικά και κοινωνικά χωρίς διδακτισμό, συνδέοντας αρμονικά το πραγματικό με το φανταστικό, το ιστορικό με το ανιστορικό, το συγχρονικό και διαχρονικό . Το βιβλίο αφορά στη δραματοποίηση και θεατρική διασκευή των πλατωνικών μύθων και αλληγοριών με ευρηματικό και πρωτότυπο τρόπο , με σκοπό να καταστούν εύληπτες οι βασικές έννοιες της πλατωνικής σκέψης (θεωρία των Ιδεών, της ανάμνησης , της αθανασίας της ψυχής , της δημιουργίας του κόσμου , του έρωτα) . Επιπλέον , το κείμενο αναδεικνύει τη διαλεκτική μέθοδο και τον ρόλο των μύθων στο πλατωνικό έργο.

Εισαγωγή .Μύθοι και αλληγορίες	4-13
Το δαχτυλίδι του Γύγη	14-30
Ο μύθος του Ηνίοχου	31-49
Ο μύθος του Ηρώς	50-65
Ο μύθος του αλφάβητου	66-76
Ο μύθος της δημιουργίας του κόσμου και του ανθρώπου	77-93
Ο μύθος της Ατλαντίδας	94-101
Ο μύθος του έρωτα	102-130
Η κατασκευή του σύμπαντος(εικώς λόγος και εικώς μύθος	131-141
Η αθανασία της ψυχής	142-146
Αντί επιλόγου	147
Περιεχόμενα	148
Βιβλιογραφία	149-150

Βιβλιογραφία

Πλάτωνος Νόμοι ,32-37, εκδ. Κάκτος, Αθήνα , 1992

Φαίδρος, εισαγωγή, μεταφρ.,σχόλια Ιωάννης Θεοδωρακόπουλος , Εστία, δ
εκδ., 2000,Αθήνα

Φαίδων –Πρωταγόρας ,εισαγωγή ,μετάφραση,σχόλια Ευ.Παπανούτσος –
Β.Τατάκης ,εκδ. Βιβλιοθήκη αρχαίων συγγραφέων

Ι.Ζαχαρόπουλος,Δαιδαλος, Αθήνα

Πολιτεία ,εισαγ. Σημείωμα –μεταφρ. –ερμηνευτικά σημειώματα

Ν.Μ.Σκουτερόπουλος ,Πολις ,α εκδ.,2002 ,Αθήνα

Πρωταγόρας ,εισαγωγή, μεταφρ. σχόλια Ηλίας Σ.Σπυρόπουλος, γ εκδ.

Θεσσαλονίκη ,1985

Συμπόσιο, κείμενο ,μεταφρ. και ερμηνεία υπό Ι. Συκουτρή ,Εστία, 18^η εκδ.,
Αθηναί ,2002,

Τίμαιος, εισαγ. –μεταφρ.-σχόλια Βασίλης Κάλφας , Πόλις ,α
εκδ.,1995,Αθήνα

Ευθύδημος- Μενέξενος, 181 ,Εκδ. Κάκτος, Αθήνα,1993

W. Burkert, *Ελληνική Μυθολογία και Τελετουργία. Δομή και Ιστορία*, μτφ.
Η. Ανδρεάδη, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1993, σ.17-68·

Fr. Châtelet, «Πλάτων» στο *Η Φιλοσοφία τ. Α'*, επιμ. Fr. Châtelet, *Από
τον Πλάτωνα ως τον Θωμά Ακινάτη*, μτφ. Κωστής Παπαγιώργης,
Γνώση, Αθήνα 1984, σελ. 87-88

F.M. Cornford, *From Religion to Philosophy. A Study in the Origins of West-
ern Speculation*, Καίμπριτζ, 1912 & *Principium Sapientiae. The Origins of
Greek Philosophical Thought*, Καίμπριτζ, 1952.

M. Foucault, *Οι λέξεις και τα πράγματα*, μτφ. Κ. Παπαγιώργης, Γνώση, Αθήνα 1993, σ.27-123.

G.S. Kirk, *The Nature of Greek Myths*, Harmondsworth 1974· Α. Κυριακίδου-Νέστορος, «Η ερμηνεία των μύθων από την αρχαιότητα ως σήμερα», στο Ι.Θ. Κακριδής (επιμ.), *Ελληνική Μυθολογία*, Εκδοτική Αθηνών, Αθήνα 1986, τ.1, σ.241-303·

G.S. Kirk-J.E. Raven-M. Schofield, *Οι Προσωκρατικοί Φιλόσοφοι*, μτφ. Δ. Κούρτοβικ, ΜΙΕΤ, Αθήνα 1990, σ.24-86.

L. Lévy-Bruhl, *Les fonctions mentales dans les sociétés inférieures*, Paris 1910 & *La mentalité primitive*, Paris 1922.

Μεσσάρη Α. Η έννοια της διαλεκτικής στον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη, διατριβή επί διδακτορία, 2012

K.K. Ruthven, *Ο Μύθος*, Η Γλώσσα της Κριτικής 18, μτφ. Ι. Ράλλη - Κ. Χατζηδήμου, Ερμής, Αθήνα 1977.

Santas G.X., *Σωκράτης*, Φιλοσοφία στους πρώιμους διαλόγους του Πλάτωνα, μεταφρ. Δ.Βούβαλη, ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 1997

Taylor A.E. Πλάτων, *Ο άνθρωπος και το έργο του*, μτφρ. Αρζόγλου Ι., Αθήνα 2000